ECE AYHAN

BAŞIBOZUK GÜNCELER

EDEBİYAT
YAŞANTI

YAPI KREDİ YAYINLARI

ECE AYHAN

Başıbozuk Günceler

GÜNLÜK

YAPI KREDİ YAYINLARI

Edebiyat - 32
ISBN 975-363-124-3

Başıbozuk Günceler / Ece Ayhan

© Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti., 1993
Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Baskı: 1500 adet
İstanbul, Mayıs 1993

İstiklal Caddesi, No: 285-287 Kat: 5 B Blok
Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: 293 08 24 (4 hat) Faks: 293 07 23

Kapak Düzeni: Mehmet Ulusel
Ofset Hazırlık: Nahide Dikel
Düzelti: Sevil Emili
Baskı: Şefik Matbaası

1974

İSVİÇRE, ZÜRİH

7 Ekim 1974 - Pazartesi.

Kantonsspital'e, üniversite hastanesine yatış. Oda EW 40.

"Ne yapsalar, ne etseler bizi Üsküdar'dan koparıp atamazlar!" (Böyle yazmışım Zürih'te hastaneye, Kantonsspital'e yatmadan önce Sunnehus Oteli'nin odasında deftere.)

5 Ekim cumartesi günü gelmiştik Yeşilköy'den bu göl kıyısına. İsviçre'nin gerçek başkenti burası!

(Geride bırakılan Üsküdar. Evet bu Üsküdar Sultanlığı'nda, yani ki eski adıyla bu Altınkent'te, karınca kararınca yaşamaklar yalnızca düşüncede kaldı, kalmıştır.)

Boğaziçi'nde oturduğum semtler - sırasıyla: Anadoluhisarı (Dolaybağı), Üsküdar (Sultantepe), Beylerbeyi (Koru), Çengelköy (Vahdettin'in köşkünün altı, Mehmetçik İlkokulu bitişiği, deniz ve vapurlar hemen ayakaltındaydı) ve Çubuklu (Dalgıç Okulu yanındaki Su Apartmanı; evet uzunca oturduğum Çubuklu ve İdris Küçükömer!)

Altınkent adı Üsküdar'a Bizanslılar'ca, Vizazlılar'ca konmuştur. Şu 'Beta' harfi vaktiyle 'v' olarak da okunuyormuş mu ne? Sonraları galiba 'b' okunuyor olmuş.

Bilebildiğimcedir. Yıllar öncesi, Trakya'dan, belki Batı-Trakya'dır, Vizas adında bir adam geliyor adamlarıyla birlikte. Yerleşecek yer arıyorlar. Ve Sirkeci ile Sarayburnu arasında içerlek bir yere yerleşiyorlar, yerleşmişler. Zeus Hippius'a tapınıyorlarmış.

Demirkapı - asker, sivil terzileri dolayı - semti bugünkü Gülhane Parkı'nın Alemdar girişinin yanında kalır.

Demirkapı. İçerlek. Liman... Ama yine de deniz kıyısında bir koloni. Az cesaret değil ha!

SELİME HANIM'I BIRAKIYORUM.

Bir gün önce. 6 Ekim 1974 pazar, saat 10.00 Kantonsspital'de, Beyincerrahlığı Kliniği'nde, bürosunda Prof. Gazi Yaşargil'le buluşma ilk.

5 Ekim 1974 cumartesi tarihinde Kloten'de uçaktan inip otobüsle Zürih Hauptbahnhof'a gelmiştik Emine Sevgi Özdamar'la. Oradan da tramvayla biraz yukarı Kantonsspital'e.

Beni önce İtalyan ve de İtalyan adlı genç bir doktor muayene etti uzun uzun. Kâğıtlara birşeyler yazarak. - Bu kâğıtlardaki vargılar ya da

olgular Prof. Yaşargil'e iletilmiş anlaşılıyor, anlaşıldı sonraki olup bitenlerden. Ertesi ya da telefonla filan. Her neyse. Prof. Yaşargil ayrıca baktı, muayene etti beni pazar.

Ve bürosundaki masasının üzerinden eline bir kurukafa aldı.

"Tümör burada!" dedi bana göstererek. "Sağ kulağının arkasında bir yerde. ('Akustik nörinom' denilen bir bölge). Duymayan sağ kulağının duymasının işte kaldırmış, köreltmiş.

Merak etme! Selim bir ur, iyi huylu. Kulağın arkasında ufacık bir delik açacağım. O dar yerden içeri girebilmek için de orada bulunan bir siniri koparacağım. Sonra da o tümörü bir fare gibi kemireceğim. Ve o küçük şeyi temizledikten sonra o koparmış olduğum siniri yeniden birbirine bağlayacağım. Tutabilir de, tutmayabilir de, onu bilemeyiz. Tutmamışsa, işte bu yüzdendir ki sağ gözkapağın kapanmayacakır, kapanmayabilir."

Zihin ya da benim zihnim bir olgunun - şiirdeki gibi - hayattaki karşılığını, bu yadırganası dünyada nesnel karşılığını arar, arıyor ve bulur, buluyor. Böylece ve işte bu yüzden "Selime Hanım'ı bırakıyorum" diye yazmışım, yazmıştım deftere kargacık burgacık.

Akşamüzeri oldu.

Dr. Gazi Yaşargil'in bir sözü. Ama nedir bilemiyorum. (Böyle birşeyler yazmışım, ben bile çözemiyorum.)

Kadınlar çoğalıyor! Kadınlar çoğalır!

Kadın - doğum'larda kadınlar doğurur zaten. (İstanbul'da kimi hastanelerde bunu, yanlış anlaşılmasın diye, doğum - kadın kliniği olarak değiştirmişler. Evet, kadınlar yalnızca kadın doğurmazlar ki.)

Bugün (pazartesi) sabah Sunnehus Oteli'nden - Sunnehus'un Almancası Sonnehaus'mış - yakındaki Kantonsspital'e yürüyerek geldim.

Ve D katına çıkış. Neurochirurgie!

Ve Dr. Yaşargil'i bulma.

Tek yataklı bir oda. Pencereden, yapılmakta olan bir yapının üstünde bir vinç gözüküyor uzaktan.

Ne rastlantı! Önceki gün 5 Ekim 1974 Cumartesi de, İstanbul'dan Zürih havaalanına inmiştik. Otobüsle kente inerken yol boyunca da bir vinç görmüştük.

Finli (açık sarı, iyice sarışın) incecik bir kadın başhemşirelik yapıyor. Tulla. Beni alıp bir yerlere götürüyor. Muayeneler başlıyor hemen, başlamış demek ki. Göz, kulak, v.s. klinikleri ve kliniklerin bölümleri. Ameliyat perşembe günü olacak çünkü. Acelemiz var. (Sonra ameliyat bir gün önceye, çarşambaya alındı. O başka.)

BAŞIBOZUK GÜNCELER

Ece Ayhan; Bugün şiirimizin en önemli "modern ustalarından biri" olarak adlandırılan Ece Ayhan, 1931'de Muğla'da doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdikten sonra, memur, kaymakam ve redaktör olarak çalıştı. İlk şiiri 1954'te "Türk Dili"nde yayımlandı. Bu dönemde, sonradan ilk kitabı *Kınar Hanımın Denizleri*'ne (1959) aldığı, kendine özgü çağrışımlar ve göndermelerle örülü şiirleriyle hem Türk şiirinde hem de II. Yeni'nin içinde kendine farklı bir kanal açtı.

1965'te yayımladığı *Bakışsız Bir Kedi Kara* ve 1968'de yayımlanan *Ortodoksluklar*'la neredeyse bütünüyle "özel bir dil" halini alan bu şiir, Ayhan'ın, 1973'te yayımladığı ve daha geniş bir okur kitlesince alımlanan *Devlet ve Tabiat*'ıyla birlikte bu kez de *"Sokağın diliyle"* okurunu (ve izleyicilerini) oluşturdu. 1977'de yayımlanan ve kitapla aynı adı taşıyan ünlü şiirini ve ilk dört kitabını içeren *Yort Savul* ise Ece Ayhan şiirinin kendisinden sonraki kuşaklar üzerindeki gücünün belki de topluca belgelenişi idi. 1981'de *Zambaklı Padişah*, 1982'de de "tarihin düzünden okunduğu" *Çok Eski Adıyladır*'ı yayımlayan Ece Ayhan'ın şiiri üzerinde Enis Batur, *Tahta Troya*'da (1981) bir kitap boyutunda konaklamış; Ender Erenel "Ece Ayhan Sözlüğü"nü, Kemal Yangın - Orhan Alkaya ikilisi ise " 'Çok Eski Adıyladır' Sözlüğü"nü yayımlamışlardı. Ayhan'ın '82 sonrası şiirlerinin bir bölümünü, kimi yazı ve konuşmalarıyla birlikte içeren *Çanakkaleli Melâhat...* 1991'de "düzşiirler" alt başlığıyla yayımlanmıştı. *Şairin Son Şiirler* adlı son şiirleri bu yıl Yapı Kredi Yayınları arasında yayımlandı. Ayhan'ın, gerek kültürel ve siyasal, gerekse yazınsal yönde varolanı sorguladığı kendine has yazıları ve neredeyse "ayrı bir tür" olarak adlandırılabilecek olan söyleşileriyse, bugüne dek ancak iki küçük toplamla okurun önüne çıkartılmıştı *(Yalnız Kardeşçe*/1984 ve *Kolsuz Bir Hattat*/1987).

Şairin, geçtiğimiz ay Yapı Kredi Yayınları arasında yayımlanan kitabıysa; Ece Ayhan'ın bu türde, bugüne dek hazırladığı en kapsamlı çalışma olma özelliğini taşıyor. *Şiirin Bir Altın Çağı*'ndaki her parça adeta birer mitralyöz mermisi.

Günlüklerinin bir bölümünü ilk kez 1981'de *Defterler* adıyla yayımlayan Ece Ayhan, 1984'de, bu toplamı, eklediği yeni bölümlerle birlikte bu kez de *Yeni Defterler* adıyla yayımlamıştı. Elinizdeki kitapta, Ayhan'ın, gerek bu dönemi kapsayan ve yeniden gözden geçirdiği günlükleri, gerekse 1980 sonrasında tuttuğu, pek azı dergilerde yayımlanan "yeni günlükleri" ilk kez kronolojik bir bütünlükte yayımlanıyor.

8 Ekim 1974 - Salı.

Koşuşturmalar bugün de sürdü, sürüyor.

Akşam, sonuçları almış, edinmiş olarak geldi bana bir Prof. Yaşargil.

"Kulakçıların dediklerine göre ayrıca solda da bir tümör varmış. Şimdi ne yapalım?" dedi.

"Önce sağdaki tümörü alın," diyorum ben. Ötekini sonra düşünürüz değil mi?

Hastabakıcı Biserka. Yugoslav, ufak tefek. ('Çıtı pıtı' derler ya, öyle.)

"Ülkü Başsoy'a selam! VİYANA!" Böyle yazmışım deftere. Kiminle ve nasıl bir selam? Hem Ülkü Başsoy'un Viyana'da olduğunu, orada elçilik müsteşarı görevinde bulunduğunu nereden öğrenmişim acaba? Bilmiyorum.

Ülkü Başsoy (1935) benim Mülkiye'den, Fakülteden, Ankara'dan arkadaşım. Ödemişli'dir. 1953 Kasım'ında birlikte Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne başlamıştık. Üner Birkan da (1934) vardı, o Tireli.

Ve Tülay Ülman'la (Haluk Ülman'ın eşi) Ülkü Başsoy Viyana'da benim Zürih'te ameliyat olduğumu filan konuşmuşlar. Yoksa Tülay eşi Haluk Ülman'la Zürih'e mi uğramışlar ne? Yalnız başına mı ne? Kim, nerede? Sorulacak.

Prof. Suat Bilge, Bern büyükelçisiymiş (Zaten 'orta'sı yok uzun zamandır). Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde hocaydı. Öyle hatırlıyorum.

9 Ekim 1974 - Çarşamba.

Narkoz denemesi, önce denediler, sonra...

Bu sabah ameliyat olacağım. Odamda, bacağa yalın (basit) bir iğne yapıldı, uyuşturmak için herhalde. Karyolayla birlikte aneztezi yapılacak yere gidiş. Ya da götürülüş daha doğrusu. 5 - 6 saat mi ne uyumuşum, uyutmuşlar. (Bunü sonradan öğreniyorum.)

İkindi ya da akşamüzeri filan 'unique' ya da 'intansive' denilen bir büyük odada gözlerimi açış!

'Yoğun bakım odası'ymış burası, insanı ameliyattan sonra hep buraya getirirlermiş. Galiba 6 yatak var odada. Genç hemşireler ve genç hastabakıcılar, herhalde iki - üç vardiya çalışıyorlar. (Yine sonradan öğreniyorum ki üç vardiya imiş.)

Burada tehlikeyi, -ben 'varta' diyorum-, atlatıyorsun demek yani. Ben bu odada 6 - 7 gün kalmışım.

16 Ekim 1974 - Çarşamba.

Kalabalıktan tek kişilik, banyolu ve telefonlu bir odaya geliş, getiriliş.

Deftere, defterime Akşit Göktürk diye yazmışım. Sınırdaki Konstanz'dan (Almanya) gelmiş. Karısı Angela'nın orada evi varmış. Angela da, kızları Deniz de şimdi Konstanz'daymış. Yine İstanbul'da İngiliz Filolojisi'nde çalışıyormuş ama Almanlar'dan bir burs almış Akşit Göktürk. (Sonradan nasıl gerçekten *insan-insan* yani gerçekten dürüst ve gerçekten güzel olduğunu yaşayarak öğrenecektim, öğrendim.)

Benim burada Kantonsspital'de olduğumu Istanbul'dan bir arkadaşı (bilmiyorum kim? belki Cevat'dır) yazmış.

Konstanz, Zürih'e trenle bir saat filanmış. Yakın.

"Nach Zürich" ya da "nach Konstanz".

27 Ekim 1974 - Pazar.

Çokluk kapkara renklerli düşüncelerdir pazar.

"Sıkıntı bulvarında kravatlı pazarlar" dizesi geldi aklıma Arthur Rimbaud'nun. Hele taşra caddelerinde, bulvarlarında.

Sabah. Bir hastanede bir sabah.

Emine Sevgi, dün, herhalde, Neuchâtel'e gitti, gitmiştir abisi Ali Özdamar'ı görmek için. (Yanılmıyorsam 10 yıldan beri görmemiş onu.) Zürih'ten bir trenin gardan kalktığını görüyorum. Evet, evet, "bir trenin kalkışı"dır film olarak.

Mektuplar yazdım İstanbul'a, Türkiye'ye.

Prof. Suat Bilge. Bern elçisi. Nedense ben elçileri hep üst katlarda oturuyor biliyorum. Perdeler de uzun ve ağırdır. Bunları yazarken Yahya Kemal Beyatlı'yı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu düşünüyorum, düşündüm.

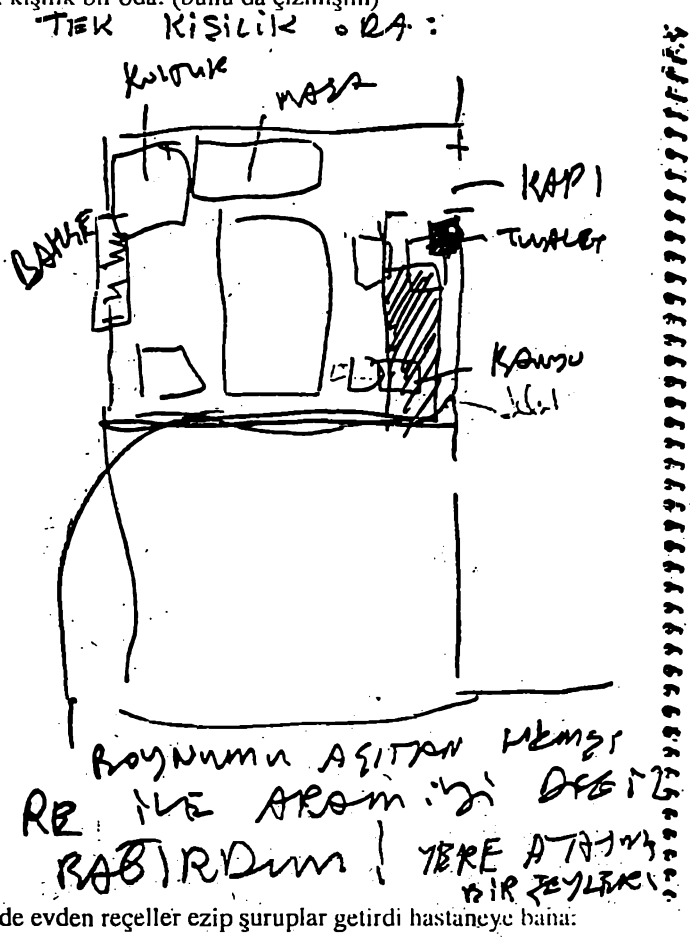
28 Ekim 1974 - Pazartesi.

Günlerin de renkleri vardır, varmış. Sözgelimi pazartesinin rengi ne olabilir ki? Mavi hayır, tam mavi de değil.

Matematikçi. Biraz Türkçe biliyor. İsviçreli. Uzun boylu. Zürihli. Babası ölmüş, babasının paralarını ya da diyelim hisse senetlerini ya da mallarını mülklerini o çekip çeviriyormuş. Kloten'de eski karısı Frenie'yle oturuyormuş. Zürih Üniversitesi'nde asistan. Adı Joos Heintz. (Biz 'Yunus' dedik hemen!)

Sümer Türker (onunla nasıl tanıştım bilmem mimardır yok yok hatırladım. Gönenç Ertem tanıştırdı) bende biraz ateş ve hararet vardı (varken)

Tek kişilik bir oda: (bunu da çizmişim)

evinde evden reçeller ezip şuruplar getirdi hastaneye bana:

Tunç, Türk Hava Yolları'nın Zürih bürosunda (kentte) görevli bir genç de üzüm suyu getirdi bir şişeyle, hazırları da bulunuyormuş.

Faruk Sipahi Londra'dan Tunç telefon etmiş, herhalde Tunç'tan benim durumumu öğrenmek içindir. Faruk Sipahi, galiba, Türk Hava Yolları'nın Londra müdürü.

Hastanedeki odama Tuncel Kurtiz ile Gönenç Ertem geldiler, sözlüler. (Sonraları evlenmişler, bir erkek çocukları da olmuş. Gönenç Ertem şimdi İsveç'te oğluyla birlikteymiş.)

Arif Çağlar adında bir delikanlı geldi, yanında İsviçreli, Zürihli, Vadenswilli'li bir kızla: Regina Schudel. Regina Schudel Zürih'de Konserva-

tuvarda şan öğrenciliği yapıyormuş. Kemal Özer İstanbul'dan benim Zürih'te hastanede Kantonsspital'de olduğumu yazmış Arif Çağlar'a, Berlin'e. Durum böyle böyle diye. Kemal Özer'le Arif Çağlar Moda'dan tanışıyorlar. Arif Çağlar da doktora yapmak için bulunduğu Berlin'den Zürih'e gelince beni aramış.

Yazmışım ama gününü bilemiyorum. Üç gün önce de, beş gün sonra da olabilir:

Aydın Emeç uğradı. İstanbul'dan Paris'e geçerken karısı Nazike ile. (Nadiye de olabilir, İzmirli.) Bir gece kalmışlar Zürih'te.

Bir Mehmet mavi elbiseli bir arkadaşıyla uğradı. Karadeniz kıyısında bir kentten olan ve Kadıköy'de oturan bu *bir Mehmet*'le Zürih'e geldiğimizin akşamı tanışmıştık Sunnehus Oteli'nde 5 Ekim Cumartesi.

Bir Mehmet'in babası (betebeli yani kafav işi) apartmanlar, siteler yapıp satıyormuş. Bu *bir Mehmet* de sıradan bir mühendis okulunda öğrenci miymiş ne. Zürih'e özel bir gözlük almak için geldiğini söyledi. Bir yıl önce filan Prof. Gazi Yaşargil onu ameliyat etmiş.

Kantonsspital'de bir sabah 31 yaşında uzun boylu bir hasta tanıdım. Delikanlı İstanbul Radyosu'nda bir teknisyenmiş.

Karısının boynunda bu delikanlının ameliyat olacağı sabah bir *beşibiryerde* vardı, *kesikbaşlar!* Bu dikkatimi çekti.

Matthias. Matthias Dalvit, genç bir yazar, Zürih'te tanıdım onu. (Her İsviçre'ye gelişimde bana bir yazarlar derneğinden o burs bulurdu) Tezer Özlü'nün arkadaşı. Zentral'da Merkez Kitaplığı'nda çalışıyor.

Emine Sevgi, Gerda'lara (İstanbul'da Doğan Apartmanında oturan Alman Robert Anhagger'in ablası oluyor, Türkolog'dur Anhagger, Sabahattin Eyüboğlu'nun mimar kızkardeşi Mualla Hanımla evlidir) yemeğe gitti.

Gerda yetmişlik bir kadınmış, soyadı galiba Ringgler. (Sonraları Gerda Ringgler'in Tages Anzeiger'de Osmanlı haremleriyle ilgili bir araştırmasını okumuştum, okudum.)

İzzet Yasar ile Arif Çağlar'ın adresleri: Deftere yazmışım. (Benim soyadım da Çağlar ama, Arif'le herhangi bir akrabalık yok.)

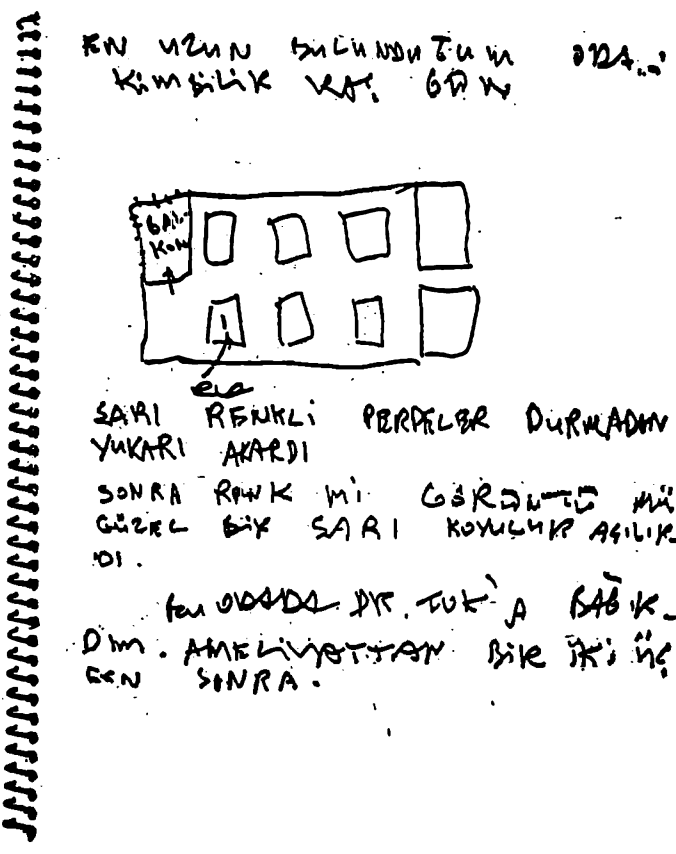
Saat 13.00: Kar yağıyor.

Önceleri yalnız hava kararmış sandım. Zaten pancur da kapalıydı. Ama baktım ki kar yağıyor, kar! Ama pek sahici bir yanı yok gibi. Yani Memleket Hastanesi'nin (Kantonsspital'e böyle dedim ben) penceresinden filan dışarı baktığım bir palavradır!

Kar; herkese, tabiata, tabiatın insanına, insana, sınıfının içindeki insana göre yorumlanır, yorumlanıyor. Başka her şey gibi. (Katman demek daha doğru, sınıf yerine.)

Belki de bu yağan kar bu dağların - *Alpler*- bu (göllü) kentin, bu Zürih'in değildir de; sanki Kantonsspital'in kendi özel bir kar'ıdır. Yukarıdan aşağıya ve düzgün düzgün düşüyor. Sözgelimi bir Üsküdarlı'ya bir Beykozlu'ya, bir Anadolulu'ya baka (göre) kar yağıyor. Ve kar ve yağmur çağrışımları *soba, kömür, yakacaktır!*

EW. 17. Bu numaralı odadayım. Oda şöyle (çizmişim):

Boynumu acıtan hemşire ile aram iyi değil. Adeta bir Fransız hemşireye benziyor. Bağırdım ona! Yere attım birşeyler. Çok canım yanmıştı. Yere attığım şey yanımdaki komodinin üzerindeki telefon aygıtıydı.

(Bu telefonu konuşmak için hiç kullanmadım. Bir uyarı da yapılmıştı zaten. Parasal şeyi düşünmem gerek. Biliyorum bunu. - Evet, 30 şu kadar yıldan beri biliyorum bunu!)

En uzun süre kaldığım bulunduğum oda. Kim bilir kaç gün? (Hesapladım 6 gün). 'Unique' ya da 'intansive' diyorlar bu odaya, yani 'yoğun bakım yeri'.

Sarı renkli perdeler durmadan yukarı akardı.

Sonra, renk mi? Görüntü mü? Ya da ikisi birden de olabilir, çok güzel bir sarı bir koyulur bir açılırdı.

Herhalde anestezinin etkisi. Üç - dört saat sürmüş ameliyattan sonra buraya getirilince böyleydi ilk izlenimlerim görsel.

Bu odada, bu yoğun bakım yerinde, Dr. Sabahattin Tok'a bağırmışım. Ameliyattan bir-iki gün sonra filanmış.

Beş - altı kişilik bu büyük odada süresiz, kesintisiz çalışıyorlar. Boyuna vardiya da değişiyor. Ve vire insanı yıkıyorlar. Son akşam, o güzel hemşire ya da hastabakıcı özene bezene yıkadı beni sabunlu bezlerle. Bu hemşire ya da hastabakıcı ameliyata girenlerin giydikleri giysileri taşıyordu üzerinde. Sonuna kadar da öyle kaldı. O giysilerden, o kılık kıyafetten çok hoşlanan bir durumu vardı. Belki de o kıyafetin ne demeye, ne anlama geldiğinin bilinmesini istiyordu. Alımlı ve güzel bir kadın. Yıkamak onun işi olmadığı halde beni sabunlu sularla da yıkadı nedense.

Yine yatıyorum. Bir akşamüzeri komaya girmiş olarak bir kadın getirilmişti dışardan. Ayılmıyordu. Bir türlü kendine gelemiyordu. Belirli bir yaşı var; 60 dolayları filan.

Hastabakıcılar kadını çevireceklerdi. Önce benim yatağımla onun yatağı arasına mavi, evet mavi panolu bir paravana koydular ufak birşey. Konar konmaz da:

— For me?

dedim.

Hastabakıcı kızlar beş (üç - dört filandı sayıları):

"Anladı, anladı kendi için olduğunu" dediler gülerek, gülüşerek. Kimi ise şaşkınlık ünlemi çıkardı.

Bu kadın hastanın oğlu ve gelini, doktordan izin alarak girmişler içeri. İçeri izin alınmadan girilmiyor çünkü.

İkisi de, karı -koca yataktaki kadının ayakucunda dikilerek bakıyorlardı.

Oğul, acılı.

Ama gelin: "Seni gidi seni, bana ne çektirmiştin" bakışlı.

Yatağımdan ikisinin yüzlerine bakıyorum.

Kısacası bir türlü pazartesi gününün kesin rengini bulamadım, bulamamıştım gitti.

Saat 16.30: Evet, üç haftadır bu hastanedeyim, Kanton Hastanesi! Neurochirurgique.

Yani 21 gün (artı) 2 gün de otel (eşittir) 23 gün ediyor. (Anlayamadım: Gerçekte 18 gün hastane diye yazmışım.)

Yattığım yerden bakıyorum: Solda pencere, yerlere kadar pencere, arkasında da ve aşağıda bahçe, çiçekler ve şiir!

Sağda kapı var. Ardında koridor uzanıyor, uzanır.

Karşımda duvarda Akdeniz gölgeli ve tek renk tonlu bir resim.

Solda. Duvarda çiçekler. En soluk renklileri seçilmiş sanki! Bilerek isteyerek seçilmiş sanki!

Badem bıyıklı şairlere göre ise bir resim. Bir görüntü yok vesselam! Robdöşambrlı ve belden kuşaklı şairler. (Tek parti dönemindeki gibi çift enseli.)

Bu süre içinde kar sanki yağmamış gibi. Hep böyle oluyor bu işler. Doğa olayı, doğa olayı olarak ancak ve yalnız Doğu'da ya da daha doğru deyişle Ortadoğu'dadır. Batı'da, nedense, doğa daha az var, ya da en aza indirilmiş olarak, indirilmiş gibi, indirilmiş! Demek ki, doğa da ayıklanabiliyormuş, ayıklanıyor.

Herhalde yazılarını okumuşum: Uğur Mumcu, Sadun Eren, Haldun Taner... adlarını yazmışım deftere.

Erdal Alova'nın İstanbul'dan yolladığı gazetelere bakıyorum, baktım.

Gönül, o açık mavi iplikli 'Cumhuriyet' gazetesini yolluyor. Çok seviyorum bu parlak kordelayı, bu kordelaları. Herhalde pastaneden alınan ya da alınmış pastaların kutularının sarıldığı şeyler bunlar.

Sadun Aren, her zaman böyle (buradaki bu sözcük ya da sözcükler okunamadı) 'sıkı' bir bilim adamı. Son tümce ise gerçekten iyi. Ben 'hoş' diye yazmışım.

"Enflasyon: Kimler, niçin telaş ederler?"

"... Bundan ötürü de ancak aynı mahiyetteki tedbirlerle önlenebilir... Enflasyon dar manada ekonomik bir olay değil, fakat tersine temeli sınıf mücadelesine dayanan sosyal bir olaydır..."

Benim aklımda, fakülteden "Bu varsayım doğruysa.." kalmış. Hemen herkesin sevdiği bir bilim adamıdır Sadun Aren.

MARGİERİTE FREY - SURBEK / ORVİETO

GESCHOSS E WESTBAU

STÖSSEN - ÇRPAR !

Saat 18.00: Yemekten sonradır. Kâğıt kalem ile aynı katın oturulacak yerinde, yani sigara içilecek salonunda oturuyorum. Defterime de birşeyler yazıyorum, çiziktiriyorum.

Dr. Gazi Yaşargil, arkama gelip, yazdığımı, ne yazdığımı bir - iki kez izlemiş mi ne?

— "Şiir mi yazıyorsun?" diye sordu, dedi.

— "Hayır! O bir birikim işidir. Bilinmiyor tam. Hiç değilse bizimki bilinmiyor" dedim kendisine karşılık olarak.

UNTERSUCHUNGZİMMER - Muayeneodası.

18.20: Deftere geçirdiğim Almanca sözcükleri bitirdim. Evet kendi kendime Almanca öğreniyorum.

Ve şimdi de dinleniyorum.

(Akdeniz'de, Akdeniz koylarında, incir ağaçları olan yerlerde. İncirin dudak kenarlarını yalabıklatan sütü. (Yazları Ece Ovası'nda Akbaş [Sestos] ile Yalova köyü [Yalıkbat] arasında geçen çocukluk ve yeniyetmelik.)

— Sivil Şairlerden Sezai Karakoç'un bir dizesinde:

"İncil sesli keçiler."

Keçiler, keçiler..

Artık Akdeniz koyları kaldı mı? Var mı? Bizler için? Bilmiyorum.

Dr. Gazi Yaşargil hep sanki kendisi bir şairmiş gibi davranıyor. Çok nazik ve düşüncenin adamı gibi gözüküyor. Özellikle dikkat ediyorum. Kendisi bana bir şair gibi (gözüküyor). Şiir adamını nasıl tanımam? Sonra kim engel olabilir tanımama? Evet, Dr. Gazi Yaşargil şair olabilir, evet!

İlk:

Gönenç Ertem St. Gallen'den Zürih'e Sunnehus Oteli'ne geldi. Tanıştık böylece. Ergin Ertem'in kardeşi. Tezer Özlü'ye göre de 'Günk'.

Sümer Türker, mimar; Gönenç Ertem geçici olarak onda kalıyor. St. Gallen'deki evi kapatmış ya da kapattı. Tuncel Kurtiz geldi hastaneye. Gönenç Ertem'le sözlü galiba. Arif Çağlar. Refina Schudel. Tunç, Aydın Emeç - Nazike (ya da Nadiye) Emeç (E Yayınları). Her bakımdan benzersiz ve güzel/insan, benim deyimimle insan - insan Akşit Göktürk. (Sonraki olaylar da bunu doğruladı.)

Matthias Dalvit. Sakallı ve biraz topluca.

Prof. Hüsrev Hatemi'ye selamlar Prof. Günsel Koptagel ile. İkisi de doktor Cerrahpaşa'da. Dr. İmer Adalı ile Dr. Ergin Eker'e de selam yazdım.

Ameliyat 9 Ekim Çarşamba sabahı. Önce perşembeydi, bir gün önceye alındı, alınmış.

20.05: Sabine. Güzel bir kadın, saç, başlık biçimi, yandan. Burun, ağız, göz rengi saç kara, göz menekşe.

Arada bir görünüyor.

Yugoslav da var, o ağırbaşlı. (Hayır adı Biserka değil.)

"İyi geceler!"

Ve Pakistanlı kadın doktor baktı. (Sonradan öğreniyorum ki Ro-

men'miş). (Pakistanlı lafını ben öyle yazmışım.)

20.05: Fraulein Sabine (Zabin olarak söyleniyor) bana iki hap yutturdu, ama daha uyku yok. Bekleyeceğiz!

* * *

Bu hastane hiçbir şey kokmamakla ilk izlenimi bırakıyor insanda. Adeta bir otel girişi! Tamam! Ve resepsiyondakiler dik ve kalın listelere bakıp birşeyler söylüyorlar hastaları soranlara. Evet, evet özellikle otel havası var gibi... Ve hemşireler, hastabakıcılar.

Çalışanların hiç yüzü gülmüyor; İtalyanlar'ın da.

Yugoslav hastabakıcı benim tansiyon düşüklüğüyle hemen ilgilendi, ilgileniyor.

Gece.

Pek uyku yok...

Sabahleyin traş oldum jiletle. (Nedense 'jiletle' diye yazmışım defetere). Yirmi iki gün olmuş hastanede bulunalı. İki gün Sunnehus (Güneşevi) Oteli. Yirmi gün hastane yani. Bu akşam yirmi üç olur, oluyor. Öyle ya, 5 Ekim 1974 Cumartesi günü öğleden sonra havaalanı Kloten'e inmişim uçakla, uçaktan.

Zürih'de dedim.

Gerçekte Zürih'de mi?

Hastanede mi? (Kantonsspital). (Daha doğrusu, bizim deyimimizle Memleket Hastanesi. Anadolu'da hastanelerin adları hep böyledir. Bunu başka bir sayfada da yazdım galiba.)

EW 17

Oda değişmiş demek. Üçüncü oda bu. Bahçeye, çiçeklere yeşiliklere bakıyor. Bu odada komşum güzel ve aptal ve iyi ve sıcak bir insan. Cumartesi çıktı. Köylü. Köyünde kasaplık yapıyormuş. Hep elma ikram etti bana. Karısının getirdiği elmalar bunlar; çocuklar da vardı. İri iri elmalar.

Çocuklar her yerde güzel olurlar, olacaklardır. Acaba geleli beri kaç çocuk gördüm burada. Bilemem, bilmem!

Saat 13.00: Üniversitenin olsa gerek, Zürih Üniversitesi'nin - bakıyorum haritaya -. Sol gözümle o tek yeşil kubbeye. 'Universität' yapısının solunda başka bir kubbe var. Kırmızı, tuğla renkli, aynı cadde üzerinde. Rämi Strasse.

Cumartesi, pazar kaldığımız otele (Sunnehus, diyalekt yani yerel lehçe) çok yakın. Almancası Sonnehaus, 'güneşli evi' de denebilir.

Kar daha bir yoğunlaşarak, bizim dağlardaki gibi değil ama, yağıyor. O kadar. Eklentileri yok. Ya da ne bileyim şimdilik bende o çeşit duygu-

lanımlar yok. Daha doğrusu, kaçınıyor olmayayım öylesi duygulanımlardan. En azından bir bölüm duygulardan.

Bak işte yazdığım yazıya inat: İsviçre, Zürih kar döktürüyor. Döktürüyor ki, işte böyle olur, ancak. Ama düz, adeta yukardan aşağıya. Yoğun, yoğun, beyaz beyaz.

Türkçe'nin kar şiirleri? Bu konuda bir tek şair birşeyler yazdı. (Kim bu? bilemiyorum.) Bence (varsa) böyle bir şair, o bir sürçmenin şairidir. Eh bu adamlara o kadar şairlik idare eder!

Saat 15.00: Gönenç Ertem geldi. Zürih'de geçici olarak Sümer Türker'de kalacakmış. St. Gallen'deki evini temizleyip ev sahibine devretmiş. Yorulmuş ve zor olmuş.

Bern'deki film (Tunç Okan'ın filmi) 5'e kadar sürer diyor. Şimdi 'seslendirme' yapıyorlarmış. 'Otobüs' seslendiriliyor. Alıcı Güneş Karabuda'nınmış. (Nişanlısı, sözlüsü Tuncel Kurtiz'e Tunç diyor. Ben yanılmışım, filmin yönetmeni Tunç Okan'mış - gerçek adı Celal Kulen'dir; dişçi Neuchatel'de.)

(Tunç Okan ile Tuncel Kurtiz anlaşamadılar. Ayrıntıyı hiç bilmiyorum. Kim haklı, kim haksız bilemem... Galiba bir film ortaklaşa yapılıyor, v.s. Ama 'parayı veren düdüğü çalar' hep. Genel - geçer bir kuraldır bu. Bir adam hem yönetmenlik yaparsa, hem filmde oyuncu olarak oynarsa, hem 'kasa' olursa, filmin bütün giderlerini karşılarsa, negatifleri kendi alırsa, laboratuvar ve stüdyo giderlerini de karşılarsa, senaryo birlikte oluşturulduğunda, senaryoyu ben yazdım diyebilir. Sinema böyle!

Tuncel Kurtiz - yarın - salı oturduğu İsveç'e dönüyormuş. Bu kez Göteburg'da, tiyatro çalışmaları var.

Gönenç için 300 sayfa doktora çalışması var. 25 Kasım'a kadar bitecek. Bence çok zor! Çok az bir zaman kalmış.

"Sen biraz Sümer'e benziyorsun" dedim.

"Beni hep Sümer'e benzetirler" dedi.

"Sümer'in ne güzel çizgileri var" dedim.

"Evet" dedi "çocukken yanmış da" dedi.

Konuşuyoruz.

"İstanbul'a gitse, buranın kızı değil o" diyorum. İşte İstanbul'da ev almış, taksitini ödüyor.

Bana aşağı gidip meyva suyu aldı Gönenç Ertem. "Yorulursan bana git diyebilirsin" dedi. "Ergin Ertem annemin mektubuna eklemiş 'Ece Zürih'te diye".

15.20'de gitti. Yarın yine gelecek Gönenç Ertem. Kızın öyle güzel bir dengesi var ki.

15.45: Jimnastik. Yüze. İlk kez yapılıyor bana. Jimnastikçi kızların

hepsinin de güzel bilezikleri var. Ve Fransızca az biliyorlar. Neyse ki ellerin dili var, bir dile gereksinimi yokmuş gibi davranıyorlar. Jimnastikçi kızla yarın yine görüşmek üzere ayrıldık.

16.05: Baş ağrısı. Önce hap ve sonra 'Orangina', bir portakal suyu markası bu herhalde. Öbür portakal suyu ise 1 litre, masadaki.

EW. 17. İki yataklı bir oda. E katı, herhalde 5. ya da 6. kattır. Cumartesiden bu yana tek kişiyim odada. Dr. Gazi Yaşargil galiba ameliyatta.

29 Ekim 1974 - Salı.

Saat sabah 7.15: Bugün göz pansumanı olacak. Önce çapak alınıyor. Sonra bir pomat (tüp) sıkılıyor oraya. (Göz, daha doğrusu sağ gözkapağı dikili.)

Termometreyi bir zaman koltukaltında bırakıyorlar. Beş, on, on beş dakika, her ne ise, sonra gelip alıyorlar. Bense hep çıplak, donsuz. Ne yapalım öylé giydiriyorlar! Bu benim yorumum belki de. Belki de öyle rahat ediyorum!

Aklıma nedense İstanbul'da annemle birlikte bir pazar günü Sarıyer'e, Anadolukavağı'na gitmemiz geldi. Çubuklu'dan vapura bindik. Mehmet Özkan yoktu galiba. 1974 baharı ya da yaz olacak, yoksa yaz ayları mı? Şaşkın ve umutsuz günler! Ama böyle bir hatırlamanın şu yaşananan anla ne ilişiği var? Birdenbire olan, gelen çağrışımlar ne gariptir.

Bugün yine yelyeperek Emine Sevgi gözükür öğlen üzeri. Galiba iki ya da üç gün Zürih'te yoktu. Herhalde abisi Ali Özdamar'ı görmeye Bern'e gitmiştir.

Film' (Tunç Okan'ın Otobüs filmi yani) görülmüştür dün, görüldü. Gönenç Ertem daha önce müziksiz olarak görmüş.

"Müziğe epey para gidecek" dedi.

Film doğallıkla renkliymiş. Avrupa'da çalışan ya da Avrupa'da çalışmak isteyen Türk işçileri üzerine. Filmin çoğu sahneleri İsveç'te çekilmiş ya da İsveç'te çevrilmiş. ('Çevrilmek ya da 'çekilmek'; işte hangi sözcük doğruysa.)

'Dayanışma' dergisini Emine Sevgi getirdi. İki tane. Bu siyasal dergi Üniversitede, üniversite çevrelerinde yayınlanıyormuş. Teksirle basılmış.

7.56: Kahvaltı bitti. Arka üstü yatağa uzandım. Solda, evet, dediğim gibi, pencere, bahçe ve şiir ve de Zürih. (Zürih eh göründüğü kadar! Dağlar, Alpler de gözüküyor. Gökyüzü, yeryüzü ve üniversitenin bir kubbesi. Yeşilimsi. -Kitaplık galiba.)

Ve üniversite ile Kantonsspital arasındaki tramvay caddesi. Adı bak

Üniversite Caddesi olabilir, bilmiyorum daha, birilerine birşey de sormadım. - Sonra öğreniyorum ki Rämi Strasse imiş.

Ben bu notları yazarken iki kadın işçi (İtalyan belki de) kapı önünde, içerdeler, kapıyı kapatmışlar. Yani üçümüz aynı odadayız. Aralarında İtalyanca birşeyler konuşuyorlar. Öyle heyecanlı filan birşeyler değil. Sakin sakin. Olağan. Sanki biri öbürünü ziyarete gelmiş gibi.

Bir ara başımı çevirip kapı yanına doğru baktım: Sırtı duvara dayalı olanı (tanıyorum, çünkü hep o geliyor birkaç gündür odayı temizlemeye, konuşurken sol eli de ağzında) bana baktı. Şimdi yine sakin sakin konuşuyorlar. Daha doğrusu bu odaya sığınmışlar. Esmeri kapının kıyısına dayanmış duruyor. Konuşuyorlar. Konuşuyorlar. Bir aceleleri de yok. Eh çocuk da beklemiyorlar! Gönenç Ertem geldi 10.15.

Arkasından Dr. Sabahattin Tok geldi. Oturduk. Dr. Tok'la, konuşurken, günler önce, yoğun bakım yerindeyken bağırdığım için özür dilerim dedim.

"Üç gün uyumadın" dedi "sinirlenmenden de, uyumamandan da içerde beyinde bir kanama olduğu kanısı uyanmıştı bende o zaman. Evet üç gün böyle gözleri açık oturmuştun, oturdun!"

"Geceleri uyuyordum ama" dedim.

Ameliyatı doğrudan doğruya Dr. Gazi Yaşargil yapmış. Hayır Dr. Tok bulunmamış! Ameliyatın kendisi 3 saat sürmüş. Toplam olarak 6 saat uyutulmuşum.

Gönenç Ertem Zürih'ten Tuncel Kurtiz'i uğurlamış. (Bern'de uluslararası havaalanı yok).

(Emine Sevgi ile Tuncel Kurtiz odama 21.30'da gelmişlerdi dün).

Gönenç Ertem'in getirdiği karanfiller; açıktan koyuya, koyudan açığa, kırmızı - pembe. Şişe ise yeşil, koyu yeşil ama. Mavi olsaydı 'camgöbeği' diyebilecektim. Ama yeşil, öyleyse 'cam yeşili' diyeyim!

"İnsan bir başkasıyla olunca korkusu azalıyor!" Bende korku filan yok ki. ('Korku' kavramı da olmadı hiç). Bu sözcüğü neden kullanmışım?

12.05: Gönenç Ertem gitti.

Emine Sevgi ile konuşuyoruz. "Çıkarsın!" diyor.

Ortaçağ Anadolusu'nda bir oyun: *Dülger!*

Saat 13.50: BRESCHE

"Organ der Revelutionaren Marxischen Liga. Oktober 1974".

İşte böyle bir dergiye baktım. Almanca Almanca'nın Almanca'sıdır.

Okumak için: Mayakovski var. 'Lili Brik'e Mektuplar'.

(Vladimir Vladimiroviç).

Gülsen; Akşit Göktürk'ün kızkardeşi. Spengler'de çalışıyormuş.

Tatlı sesli bir saat çalıyor. Oysa 2'ye 2 var, hatta 3. Çan sesi kesildi!

Tam Mayakovski okurken (1917 - 1921) masajcı kız geldi. E. Borg.

Yüzü, felçli yerleri elleriyle, parmaklarıyla izliyor. Sonra yine yüz. Ayrıca ağız hareketleri istiyor. Yarın yine gelecek.

Sağ eli başımın arkasındayken serinlik veriyor E. Borg'un. Esinti, hoş. Ve bilezikler!

Bu ara 'derece memşileri' yine geldiler, doğallıkla yaşlı. Ben bunlara 'derece memşileri' diyorum.

Bir 'derece hemşiresi' geldi koltukaltıma, sağ koltukaltıma derece koydu "termometer!" diyerek. O odadan çıkınca dereceyi çıkarıp komodinin üzerine koydum. Bizim güzel masajcı E. Borg giderken koltukaltıma koymam için termometreyi verdi. Tabii aldım ve koltukaltıma koydum!

Emine Sevgi dışarda. Daha dönmedi. Saat 14.25.

Saat 16.00: Doktorlar geldi gitti.

Dr. Tok sordu: "İdrar yaparken bir zorluk oluyor mu?"

"Çok az" dedim "yok! yok! olmuyor sayılır".

Mayakovski'nin yalnızca kadınlar için kullandığı bir sesi varmış. Doğru mu bu? Doğru olabilir mi? Sanırım doğru galiba, biz de yalnızca kadınlara karşı başka bir ses kullanıyoruz.

Bir yerlerden mektuplar gelmiş. Türkiye'den (pullu) mektuplar.

Emine Sevgi anlatıyor:

"Komşuların kızını istemeye gelirlerdi boyuna. Her seferinde bizden sandalyeler ve de bir Renoir resmi giderdi. Sonra işi (işleri) bitince geri gelirdi, (gelirlerdi)".

Nerde okumuşum bilmiyorum. Deftere şöyle yazmışım: "Sevgi yalnız mutlu yüzüyle vardır!"

Yeni Hasan Yücel'i doktor, daha doğrusu beyin cerrahı olarak kazandık. Kızları Galatasaray Lisesi'nde sonda okuyor. (Güzel ve Su) davranışı da hoşuma gitti.

"Anne! (benim annem Ayşe Deniz) sobayı yakıyor musun?" Ya da "kaloriferler yoksa yanıyor mu?" Çubuklu, Dalgıç Okulu, Su Apartmanı'nda.

Emine Sevgi'nin Şükrü adlı Zürih'de çalışan bir Türk İşçisinin hikâyesi var.. Güzel. Bir İngiliz kadın o işçinin yanında evinde, yemek yapıyor, çamaşırlarını filan da yıkıyor. Arkadaşları "ama" diyorlar "senin paranı da yiyor!"

O da: "Ben para yemeyen kadını da ne yapayım?"

Çoraplarını da yıkıyormuş o İngiliz kadın.

30 Ekim 1974 - Çarşamba.

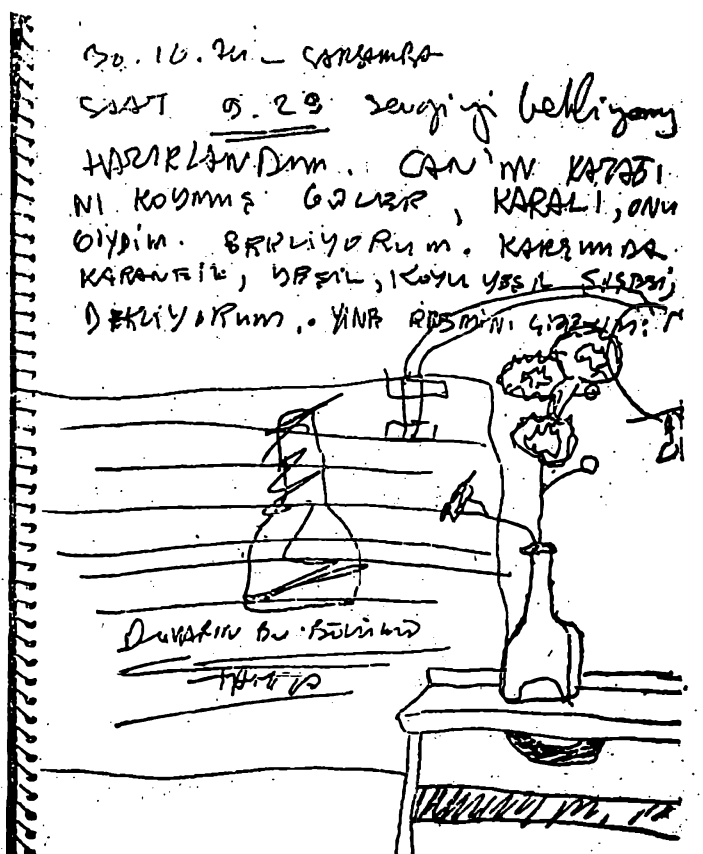
Hastaneden bugün çıkıyorum. Akşam Emine Sevgi'nin yanında Dr. Gazi Yaşargil'e söyledim çıkacağımı. Memnunlukla ve bir gelişme olarak karşıladı, ve "evet" dedi.

Dr. Gazi Yaşargil müthiş meşgul. Ve Türkiye'den 5.000 İsviçre Frankı geldiğinden söz açtı, aşağı muhasebeye havale etmiş, Schalter'e. Ecevit göndermiş, başbakan olarak.

Sabah 7.00 - 7.10. Yine kar yağıyor. Bu kez, sabahın erken saatleri olduğu için yerler hafif kar tutmuş denebilir.

Sol pencereden (sağ pencere yok zaten, orada kapı var) gözüken Zürih Üniversitesi kubbesi ('kubbe' Ortadoğu'da devlet, iktidar, erk - demeye gelir) hafif kar tutmuş... Şimdi anlaşıldı (ama ne anlaşıldı?)

Sonra burada Kantonsspital'de hem neden ufak kuş yok. Serçe, ispi-

noz, iskete, kumru, güvercin ve de özellikle karga? Evet karga da yok! (Yitip giden Dr. Alakarga yazısı. 'Alakarga' 'Kafka' demektir Çek dilinde).

(Kışın başlamış olduğunu insanlara Anadolu'da, İstanbul'da da, Büyükada'da da kargalar anlatır).

Benim bildiğim kış uğuldar oysa. Ve 'külbastı' ocak ayında olur demişim. Rüzgâr yok, uğultu da hiç yok nedense. Kar (yine) öyle düzenli, öyle iri iri, öyle düz, yine aşağı doğru yağıyor Zürih'te.

İnanamıyorum. Diyorum, mutlaka birazdan kesilecektir kar!

Sabahın erken, bir erken saatinde sevdiğim gece hemşiresi Sabine geldi. (Hep geceleri çalışan bir hemşiredir.) Ve termometreyi sol koltukaltıma koydu ve gitti. Beş dakika sonra da geldi.

Saatim durmuş. Saati sordum Sabine'e. Saatim yirmi - yirmi beş dakikadan beri duruyormuş meğer, dururmuş! Kendisi ayarladı saatimi. Elleri nasıl sıcak. Saçlarını da ne güzel topluyor, topuz yapıyor siyah. ("Saçlarını da kardeşin taşırdı.")

Çok az geliyor benim odaya Sabine. Canı çekince. (Sonraları Uzamış Panco da böyle yapacaktır).

Emine Sevgi biraz dinlenmek istiyor. Haklı olarak İstanbul'daki kadın erkek ilişkilerinden sızlandı. Yakınıyor. O beni kullandı diyor. Belki haklı da. Elinden de tutan yoktu, iyi oyuncu olmayışından mı ileri geliyor bu acaba? (Sonunda bence sıkı bir yazar oldu, olmuştur Almanya'da.)

5 Ekim 1974 Cumartesi Yeşilköy'den Zürih'e uçuyoruz, uçuyorduk.

— "Aşağılara, sağa sola bakmıyorsun?" (Pencerenin kenarında olduğu halde hep elindeki gazetelere bakıyordu çünkü) diyorum.

— "Ben uçaktan pek hoşlanmam da" diyor.

Güzel hemşire ne zaman çıkacağımı ve çıkınca hangi adreste kalacağımı sordu.

"Önce Sunnehus Oteli" dedim.

Fransızca ve İngilizce de biliyor. Biraz da tuhaf bir insan gibi.

7 Ekim 1974 Pazartesi sabahı ilk yattığım oda EW 40 idi. Demek aynı kat. Fransızca bilmediği halde E. Biserka anlıyordu beni iyi - kötü; Yugoslav.

Beatrice işe o yaşlı ve başı tikli hemşire gözükmüyor ortalıkta. Bu E katı Dr. Gazi Yaşargil'in katı, bürosu ve sekreteri daha ilerde, Prof. Yaşargil'in gözlükleri yarım. Özel yapılmış bir gözlük olduğunu sanı(yorum)rım.

Dün akşam İstanbul'dan Tezer Özlü'den mektup geldi. Tezer Özlü bence hagaragort bir yazar ve hagarogort bir insan! 'İnsan - insan' da denebilir.

Evet, EW 17'den çıkıyorum: 30 Ekim 1974 Çarşamba.

Bakınıyorum: E katında. Bir doktorun özel odası. Wissenschafticher Zeichner. H. P. Weber. Benim odanın sırasında ve 2 - 3 yanımda.

Göze sürülen merhem: NEOTRACİN. 'Pommade Ophtalmique' - 'Eye Ointment'.

8.35: Pantolonu giyince bir tuhaf oldum. Acaba 23 gün ara verildiğinden mi? (Mayakovski'nin 'Pantolonlu Bulut' adlı bir şiiri var.) 'Çok şükür pantolonu doğru' diye yazmışım ama bunun anlamını çözemedim.

Dr. Bigar. Göz doktoru. Haftaya randevu verdi, 7 Kasım 1974 Çarşamba. Benim yaşlı hemşire Klara ileyiz.

(Onunla bir anım var. Sağ gözkapağı bodrum katındaki Göz Kliniği'nde dikilecekti. Klara beni yediyordu tekerlekli sandalyede. Asansörü bekliyoruz. Ama bir türlü gelmiyor. Birdenbire, tekerlekli sandalyede otururken, kendimi kar soğuk altında tramvay caddesinde buluyorum! Klara beni Göz Kliniği'nin dış kapısına doğru koşturuyordu Rämi Strasse'de. Klara beni yediyordu. Benim "Aman Madam Klara!" demelerim boşu boşunaydı. Bu dışardaki yol kestirmeymiş de!)

ESSENZEİTEN - Göz Kliniği oturma salonu kapısında böyle yazıyordu.

Kantonsspital'in genel giriş kapısının tam karşısında kırmızı (tuğladan, kiremitten filan) kubbe. Vinçlerde 'Locher' yazılı. Soldaki yeşil (kurşun kaplama) kubbe.

Saat 9.29: Emine Sevgi'yi bekliyorum. HAZIRLANDIM. Can'ın kazağını koymuş Güler. Kapalı yaka, onu giydim. Bekliyorum! Karşımda karanfil. Yeşil, hayır koyu yeşil şişesi. Bekliyorum. Yine resmini çizeyim. Çizdim.

Yoğun bakım yerinden sonraki en üst katta kaldığım banyolu odanın, bir onun, numarasını bilmiyorum. Tek kişilik. Telefonlu. Sinirliydim. Telefonu fırlatma. Ve güreşçi hemşire.

Nihayet saat 11.05: Küçük, çocuk yapraksı sonbaharımız... İlk kez üç hızlı küçük kuş göründü balkonda. Daha doğrusu ben böyle küçük kuşları ilk kez görüyorum.

2 Kasım 1974 Cumartesi Prof. Dr. Yaşargil (randevu).

7 Kasım 1974 Perşembe göz doktoru (randevu).

Emine Sevgi gelmiş. 13.00 doğru otele hastaneden yürüyerek geldik. Başımda Emine Sevgi'nin kara başlığı. Elimde Mehmet Özkan'ın kahverengi kasketi. Valiz ile naylon torbayı Emine Sevgi taşıdı. İki dakika sürüyor yol.

Saat 14.00: Emine Sevgi ile karşılıklı çay içtik. Limonlu çay. Otelin kahvehanesi.

Emine Sevgi o matematikçiyle, Joos Heintz'la telefonda konuştu. Ve gitti Kantonsspital'in Schalter'ine (vezne) ilk yatırdığımız 5.000 İsviçre Frankı'nı geri almaya. (Giderleri Bülent Ecevit ödedi ya.)

Madam Klara'ya da çiçek alacak ayrıca. Bana Fransızca bir gazete de alacak. Ve değişik kartlar (Oteldekiler hep aynı).

Zürih herhalde böyle ve bu kadar değildir diyorum.

Demek ki, 30 Ekim 1974 Çarşamba öğle üzeri (öğleden sonra daha doğrusu) hastaneden çıkıldı böylece.

Ve otelde oda numarası 36 kat 3.

Emine Sevgi bir kat aşağıda kalıyor.

Ve bir mektup gelmiş İstanbul'dan. Anadoluhisarı damgalı, Türkiye Yazarlar Sendikası başlıklı bir uzun zarf. Ben ilk kez görüyorum böyle bir zarfı.

Zarfı açtım. İçindeki kağıt da başlıklı. Yaşar Kemal bana kurul kararını 'tebliğ' ediyor, "otur oturduğun yerde, Zürih'te kal!" diyor. "Tertemiz çıkana dek."

Ameliyattan sonra başka ne yapılacağı konusunda sorduğum bütün sorularıma başka türlü yani konuyu geçiştirerek karşılıklar veriyorlar nedense.

Şu açık ameliyattan bir gün önce televizyonla filan (röntgen diyebileceğim bir yerde) bir sürü kafa filmi çekilmişti. Ameliyattan önce mi, sonra mı bunu da bilmiyorum doğrusu. Çeşitli bölümlerde, çeşitli odalarda göz ve kulak muayeneleri.

İki kadının beni muayene etmeleri. Bir oda. Bir odada o iki kadının başka başka koltuk ve araçlarla beni muayene etmeleri, döndürmeleri yani. Onlara bu durumda şaka yapışım... Onların gülmeleri... vs.

Kulakçı bir erkek doktor.

Sonra Dr. Sabahattin Tok'un yanında başka bir kulakçının beni muayene etmesi. İşte hangisinden sonra ya da önce.

Ama düşünüyorum. Ameliyattan önce olduğu kesin gibi. Çünkü Dr. Yaşargil beni karşısına alıp "Sizde iki tane tümör var" demişti "yani solda da bir tane çıktı, ne yapacağız" gibilerden birşey demesi bana. Emine Sevgi'ye de söylemiş bunu. Zaten muayeneler sırasında, göz ve kulak kliniklerindeki muayenelerde de hep Emine Sevgi vardı. Kısacası bana 'dragomanlık' yaptı. Yani 'tercümanlık.'

Almanca'yı bile Almanca konuşuyorlar.

"Sağdaki alınsın önce!" demişim Dr. Yaşargil'e.

'Otobüs' filmi için notlar tutmuşum anlatılanlardan: Kar. Kar yağıyor. Otobüs eski. Otobüsün içi. İçinde Türk işçileri, kaçak. Polis arabayı izliyor. Stockholm. Tuncel Kurtiz. Film yönetmeni Tunç Okan (yani Celal

Kulen, dişçi). Alıcı Güneş Karabuda. Senaryo Tunç Okan (ben deftere nedense, Celal Kulen yazmışım). Tunç Okan aynı zamanda filmde oynuyor. Güneş Karabuda'nın çektiği ilk 35'likmiş.

Ich möchte ein Messer!

Gece saat 3.00'de uyandım. Sağ yanı başımın, baş ağrısı, gelip giden, sağ şakak, kulak yanı.

Dün akşam da vardı. Yani önceki gün. 29 Ekim 1974 bugün. Şimdi daha hafif ama. Artan bir ağrı. Gidip geliyor. Kimi zaman duymayan kulağa da vuruyor. Hep sağa.

Yani kısacası; gece hiç uyuyamadım.

Sabahleyin kahvaltı yapıyorum 9.27. Not alıyorum. O kadar. Kimlere mektup yazılacak?

30.10.1974'te aldım (bir) mektup. Anadoluhisarı postanesinden atılmış ya da o postanenin damgası var. Herhalde 27.10.1974 Pazar günü postaya verilmiş. Olmaz! (Cumartesi olacak!) Can'da toplandıkları anlaşılıyor. İmzaları var.

KEDİLER KADAR ALMANCA.

31 Ekim 1974 - Perşembe.

Perşembe laciverttir.

Saat 20.35. Sunnehus'ta otelde odamdayım. Oda arkaya bakıyor bu kez.

Yeni Osmanlıların Çıkış Sebebi. Mustafa Fazıl Paşa Meclis-i Âl-i Hazain'e başkan oluyor. 4 Kasım 1865. "Sadece siyah bir setre".

Hatt-ı Hümayun. her zamanki gibi Vezir İskelesi'nden (şimdiki Sirkeci araba vapurunun kalktığı yer olabilir mi?) Bâbıâlî'ye kadar alay ile gelmiş hünkârın güzel bir yürük atına binmiş olarak hatt-ı hümayunu takip etmiştir... (neyden?) 105 gün sonra...

Saat 22.25 sularında, sıralarında 'Yos' ile Emine Sevgi yakındaki bir serginin açılışına gittiler. Ben de odama çıktım. Zürih'te resim galerileri çok. Adım başı.

1 Kasım 1974 - Cuma.

Saat 7.50'de, oteldeki odamda koltukta oturuyorum ve deftere birşeyler yazıyorum. Sağ yandaki bir ağrı duruyor.

Zürih resim pazarıdır, bunu biliyorum. 'Yos' öyle söyledi. 'Yos'un yazılışını da öğrenmeliyim. (Joos imiş.)

BANA DOKUNUYOR ARTIK. ZAMAN ZAMAN KENDİMİ TUTAMIYORUM. NE YAPMALIYIM?

İster istemez öyle bir çocuksun!

Öyle olmaz diye, biri değerlendirecek seni!

İster istemez öyle oluş(un) dışında düşünülemez; bir.

Başka biri ona adını verecektir; iki.

Yoğrulmaya yatkın bir yüz; üç.

Sonra öyle garip bir güzel ki, başka biri gerekiyor.

(Ama) kadınların anlayacakları bir yüz de değil.

Kunsthaus'ı gezdik. Öğlen Akşit Göktürkler geldi otele Konstanz'dan. Akşit'in karısı Angela (İstanbul'dan tanıyorum Angela'yı), kızı Deniz, kızkardeşi Gülsen ve Konstanz'da çalışan bir Türk (Ahmet Öz).

Önce yemek yedik otelde. Sonra Ahmet Öz'ün otomobiliyle sanatevine, yani Kunsthaus'a gittik. Kadınlar bizim arkamızdan geldi herhalde tramvayla ya da yürüyerek.

Kunsthaus'da bir fotoğraf sergisi de var ayrıca. Photographie In Der Schweiz 1840 Heute. Evet bu adda.

Gezmeyi sürdürüyoruz. Derken Giacometti'leri gördük. Çevre, Doğu dünyası renkleriyle de Baba Giacometti'nin (bana İstanbul Beyoğlu'nda Markiz Pastanesi'nin çinili duvarlarını çağrıştırdı) resimleriyle dolu. (Sanat tarihindeki Art Nouveau olayı gibi.) Güzel; garip; Cihat Burak; Markiz Pastanesi'nin mevsimleri gibi. (Renk bakımından özellikle) Hindistan'ı düşündüren çiniler, şeyler.

Baba Giacometti profesyonel bir ressam. İşliği de var herhalde; çok açık bu. Resmi çiçekli, soyut'a yakın ve bol boyalı. Böyle bir dönemi de varmış demek!

Ve Giacometti'nin kendisi. Binlerce sevgi ona. Gerçek bir sanatçı. Kunsthaus'da, burada karşımda bir heykeli var. Beyaz, fildişi gibi. (Yıllar önce Memet Fuat'ın Yeni Dergi'sinde Ömer Uluç'un yazdığı yazıdaki desenin heykeli.)

Şöyle: (Bakınız sayfa 28.)

Giacometti'lerden sonra. Ve Chagall'lar. Tabii başka bir salonda. Öyle bir gürültü var ki solda dışarda. Chagall'ları yine de ezemedi, ezemiyor bu korkunç gürültü. Enfes renkler, şiirler havada dolaşıyor! Akşit Göktürk'le beni Gia, Baba Gia ve Chagall doyurdular.

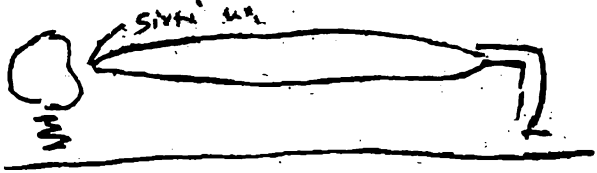
Klee 'Yonca'. Van Gogh... bir dolu başka başka resimler de gördük.

Kunsthaus'ın dış kapısının girişinde, sokakta Rodin'in *Cehennem Kapısı* heykeli var boylu boyunca. Belki de tunçtan.

Bir daha geleceğim buraya.

Saatler sürdü gezmek dolaşmak Kunsthaus'ı. Hep ayakta yorulmu-

DERKEN GİACOMETTİ'LER GÖRDÜK, GERÇE
DE DOĞU DÜNYASI RENKLERİYLE DİP BABA
GİACOMETTİ'NİN RESİMLERİYLE
DOLU, GÜZEL, GARİP, CİNAT GİBİ KÜÇÜK
MARKİZİN DUVARLARINI, HİNDİSTAN
(RENK BAKIMINDAN YALNIZ) RÜŞVET-
DEĞİN SEVİLİR, SONRA KAFA GİA-
COMETTİ PROFESYONEL RESSAM AÇIK
GİZLİKLİ SOYUTA YAKIN TAM RENKLİ
BİR RESMİ, DÖNEMİ DE VAR ÇÜNKÜ
GİACOMETTİ. SEVGİLİM ONA SAHİ
Cİ Ö. YENİ DEVRİDE GİZLİTİ, DEST-
MİNİ YİZİP AKLATTIĞI HEYKEL
VAR, BEYAZ, FİLİŞİNDEN GİBİ,

Ve Chagall'lar; öyle bir
gerçeklik var ki sanki Chagall'ı yine de yaşamadı
ama renkler, çizgiler havada du-

şum. Çıktık. Akşit ve arkadaşı Ahmet; Emine Sevgi ile beni kaldığımız otele getirdiler. Ahmet Konstanz'da haberleşme araçları satan ya da yapan bir işyerinde çalışıyor galiba. Yoksa postane gibi birşey mi acaba?

Ayrıldık. 4'e geliyordu saat.

16.45: Yarın 11.00 ya da 11.30'da Prof. Gazi Yaşargil ile randevu var.

Sanatevi ya da sanat merkezi (ya da müze), Kunsthaus'daki fotoğraf

sergisinde çok ilginç bir fotoğraf vardı. (Çok sonraları rastladığım Uzamış bir Panco'nun yüzü gibi). Bir resim. Daha doğrusu iki resim. Bir oğlanın cepheden ve de yandan çekilmiş iki resmi. Gerçekten çok güzel bir oğlan. 19-20 yaşlarında. Belki de daha büyük. Bir baleti de andırıyor. Saçları kabarık. Kışkırtıcı, çekici. Özellikle profilden çekilmiş fotoğrafı vuruyor insanı. Garip ve bambaşka bir anlatıma bürünüyor delikanlı burada. İşte kısacası bir oğlan oluyor. Belki şuh bir yanı da var. Çocuk da galiba bunun ayırdında; "bana kim bilir kimler bakıyordur?" diyedir. Resmi çeken de ayırdında işin. Zaten işin ayırdında olunmaması olanaksız!

Saat 19.12: Akşit telefon etti, gidiyorlarmış, Konstanz'a, "Biraz yorgunluk" dedim. "Birşey oldu mu?" diyedir sordu. Kızkardeşi Zürih'deymiş. Gülsen Göktürk.

Gönenç, Sümer telefon etmişler, Matthias aracı olmuş galiba. Pazar öğleden sonra beni çaya bekliyorlar. Yarın öğleden sonraya dek bir karşılık vermek gerekiyor telefonla.

Saat 22.00: Zürih, kent olarak, daha bir beliriyor gözümde. Evet, daha çok Türkiye'nin Ankara'sı, Çankaya'sı, Kavaklıdere'si gibi; gerçi ben Ankara'yı, son 6-7 yıl önce, 1968'in baharında görmüştüm. 6-7 yıldan bu yana da görmüyorum. Oysa Ankara gelişti, değişti, öyle diyorlar... Ve yazıyorlar. (Sanmıyorum ya, keşmekeş başka birşeydir, toplumsal başkalaşım başka, bildiğimce.) Benim aklıma ilkin (doğallıkla) önce yapılar, siteler, kentler geliyor; katlar ve evler... Oysa hemen katmanlar, yeni insan ilişkileri, sınıflar gelmeli...

Bakalım 'nekahat' dönemi nasıl geçecek? Hastaneden çıkmadan önceki iki ya da üç gündür hafiften hafiften yüksek ve zaman zaman beliren bu (özellikle) sağ şakak ağrısı - kimi zaman ağrıları, çoğul - (geçip giden) otelde kaldığım iki akşamda arttı. Bu gece üç olacak otelde kaldığım günler. Artacak mı? Azalacak mı ağrı? - Soru -: Bakalım!

Saat 22.13: Sağ şakakla, sağ kulağın yanında şu anda ağrı var mı? Yok mu? Belirsiz. Çok hafif olarak var gibi geliyor bana. Evet, sağ şakakta, kulak yanında ağrı var. Solda ise yok!

(Varta) adlı bir şiirle geçiştirmeliyim Zürih öyküsünü. Bir utanmadan, sıkılmadan (operatör ve şair) başlıklı şiirler mi düşünülecek? Oysa Gazi Yaşargil usta bir insan (gözüküyor), büyük bir kalp; düşüncenin adamı. Yine benim birikimim başka. Yatırım kavramı gibi. Ben başka duygular biriktiriyorum. Peki başkaları biriktirmiyor mu? 'Onlar' yalnızca duygu biriktirmiyorlar, birikimlerinin yanında özdeksel (maddi) birşeyler de var daima. Yüzde 99 denebilir, çok büyük çoğunluğun özdeksel ve tinsel anlamda (maddi ve manevi) tahvil ve hisse senetleri vardır.

Saat 22.35: Hafif sızlama, sızlama, sağ sızlama!

"İskenderiye'de bir Akha'lı yazdı bu dizeleri.
Batlamyus Lathyros'un krallığının yedinci yılında." 1922
Kavafoğlu'nun şiirinden.., Yakın bir olaya; 'Perikles Yannopulos-atını Salamis denizine sürerek kendini öldürdü'; 1910.

2 Kasım 1974 - Cumartesi.
Saat 8.52: Giyindim ve oturdum yine, Gazete okuyorum. E. Sevgi ile kahvaltıyı birlikte yapacağız. Sonra Dr. Gazi ile görüşme var.

Sağ yanda şakakta başta ağrı, kulağa da vuruyor zaman zaman, sızlama biçiminde.

Saat 11.10: Yaşargil'le görüşme. (Sonra Dr. Tok'u da gördük.)

11.30: "Gözün sağına birşey yap. Solda tümör yokmuş, kulakçılar yanılmışlar." "6 ay sonra kendine gelebilirsin. Tam 1 yıl sonra. Öyle bir yer ki: belleğin altı."

Yazısını verdi, benim isteğim üzerine. "Yunus Emre'sini nasıl bulabilirim" dedi "Ruhi Su'nun." "Karacaoğlan'mı." "Haftaya görüşeceğiz!"

"Betrachtungen zur Situation des Individuums" başlıklı broşürü yazmış Yaşargil, bize verdi. 245-258 (14 sayfa).

Bellevue Alanı. Odeon'da oturduk tavuk yedik, meyve suyu. (Odeon, Troçki'nin oturduğu kahve.) Gözlükçüde Sümer'e rastladık, bizi otele bıraktı (enişteşi de yanındaydı).

Saat 16.00: Oteldeyiz. Odalarımıza çekildik. E. Sevgi geldi az sonra, satın aldığı yeni eteğini gösterdi.

Gece oturduk, aşağıda otelin kahvesinde. E. Sevgi, Joos ve Ali ile telefonla konuştu.

3 Kasım 1974 - Pazar.
E. Sevgi. Peter Doboly ve Hilda Rüttimann ile konuşmaya gitti. Başım ağrıyor. Sağ şakak.

15.00 sıraları Gönenç ile Doğan, bizi aldı otelden. Evin sahibi kadın (Nefise), Doğan otele bıraktılar beni; çocuklarının adı Alp, küçük. Gönenç bir boyun atkısı verdi bana, Ergin'inmiş. E. Şevki tiyatroya gitti *(3. Richard*'mış oyun).

6 Kasım 1974 - Çarşamba.
Otelde son saatler. Peter Doboly'nin evini kiraladım ay sonuna dek. Bir adam geldi; çok kuruntuluydu, bir otelde ya da bir kahvede çayına bir

bankanın zehir attıracağından korkuyormuş ve bizim otele gelmiş. Kardeş kavgasından korkuyor. Türkiye'den nefret ediyor. Alman bir kadından, görmediği bir çocuğu varmış. Bir yerlerden bulup bankaya onun adına para yatıracakmış... Yukarıya 'bir deli geldi' diyedir yazmışım; adam hiç değilse dış görünüşüne göre kafaca üşütük. Ha, Türk olduğunu söylemedim; Türk'müş.

6 Kasım - Peter'in evine taşınış.

A. Göktürk Oottlieberstr 56/A 775 Konstanz tel 21 572

Küçük defter:

İstanbul bütün güzel kentlerle uyaklıdır.

'Société Suisse des Écrivains' Kirchgasse 25 8001 Zürich

Palmhof, Üniversität Str. 23 8006 Zürich-75 Eylül ve Ekim.

Restaraunt zum Weissen Swan; Predigergasse'nin çıkışı, Prediger Kirche karşısında.

Hotel Hircshen Restaurant Bar. Niederdorf Str. üzerinde, Hirchen Platz'da, Wellenberg sinemasının yanında.

Hotel Adler'in altında *'Fondue Stube'*de yemek yedik (Kasım)

T.H.Y. Bureau, Chante poulet; (Cenevre'deki).

Dr. Blasbalg (İsrailli).

Yeryüzünde şarkıdan başka birşey yoktur yok.

Zekânın katsayısıyla çarpmalı bu şiirleri.

Zekânın da, insan zihninin de ilerlemesinin bir göstergesi değil mi şiir? (Zeyrek).

7 Kasım 1974 - Perşembe.

Bugün Göz Kliniği'ne gittim hastanedeki. Zaten randevu vardı 15.00 sıraları. Dr. Bigard. Uyuşturmadan, benim boncuk dediğim şeyleri aldı. Dikişleri de beni bağırtarak söktü gözkapağımdan. (Sahra hastenesi sanki!). Görüş alanım genişledi, açık seçik görmeye de başladım. Dr. Bigard, işini bitirdikten sonra, baktım bana elini uzatıyor tokalaşmak üzere, "Sağlık!", ben de ne yapayım, elini sıktım. Yüzün sağındaki kötürümlülük de geçince bu gözkapağının dikişini açtırmak gerekiyormuş.

10 Kasım 1974 - Pazar.

Saat 14.30'da eve iki güzel kız geldi, haberleri var benden, *Peter'in de İspanya'ya dinlenceye gittiğinden de.* Sepetler, dikiş makinesi, v.s. alıp git-

tiler. Uzun boylu ve saçlarının sarılığı çok güzel parlaklıktaydı biri. Elimi sıkıp gittiler. Öteki bir ara bana "iyi misin?" diye sordu. (Cinsi lâtifler - iki kuş-). - Helen.

11 Kasım 1974 - Pazartesi.

11.50: Karnaval için değişti gitti. "Burada soyunabilir miyim?" demişti bana. *Monique* adı. Kadın yağıyor. Başka birşey yok.

Matthias bütan gazı tüpünü değiştirdi. Biraz oturdu ve gitti. Alt kattan (Teo'dur belki) iki kişi de yardım etti. Beş suları, 5.30 sıraları.

19.15: Sümer, Gönenç, Nefise, Doğan geldiler. Sümerler giderken Hanna geldi. Duvarda fotoğrafı olan kadın. "Fransızca biliyor musunuz?" dedi bana.

20.00 Hilda geldi. Monique de geldi giysilerini almak için. Gece Hilda kaldı, vıdı vıdı yaptılar bütün gece E. Sevgi ile.

Kadın Yağıyor! bu eve.

12 Kasım 1974 - Salı. Salı sarı renklidir.

Öğleden sonra 'Tophane" dolayını gezdik. Bot aldım kışlık. Gönençler de önermişlerdi.

Hilda, yemek düzenlemiş. Joos ve Sevgi de katıldılar. Hilda bir erkek arkadaşıylaydı.

13 Kasım 1974 - Çarşamba.

Öğlen Kurt geldi eve, oyuncu; yeşil gözlü, kıvırcık saçlı bir delikanlı. Arif Çağlar'ı iyi tanıyor. Fransızca konuştuk. E. Sevgi ile gittiler. Ben, sonra, dolaşmaya çıktım. Anneme mektup attım. Mehmet'e kazak aldım. (Mc Gregor adlı bir yer; Sportswear.) Hangi ulustan olduğumu sordu kadın tezgâhtar; Türk deyince;

— "İlk Türk müşterim oluyorsunuz!"

dedi gülümseyerek, sevinçle. Demek önceki müşterilerine nereli olduklarını sormamış.

17.00'de, Prediger Gasse'ye, eve geldim. Matthias geldi. İzzet Yasar'dan mektup getirmiş. Kurt yine, E. Sevgi ile geldi ve yine birlikte gittiler. Kurt yarın gelecek artık.

20.00'de Joos geldi.

14 Kasım 1974 - Perşembe.
Sabahtan gidip kazağı değiştirdim, 40 numara aldım, neftí renk. Öğlen yemeği yememiştik daha. Kata giriş kapısı mutfağa açılıyor hemen. Üst kata çıkmak isteyen de mutfaktan geçmek zorunda. Neşe geldi! Beklemiyorduk. Yalnız kocası gelecekti Zürih'e. Arkadan Celil. Ben yer yatağına uzanmıştım. Akşam St. Gothar lokantasında yemek yedik. Yürüyerek konuşarak eve geldik. Onlar otellerine döndüler.

15 Kasım 1974 - Cuma.
Kurt, 'Observateur' getirmiş bana, bu sabah. Kurt öğleden sonra da geldi; gene o uzun boylu, Fransız (Korsikalı) -Amerikan karışımı Steve'le. Öteki küçük (sanki bu büyükmüş gibi) odada oturup konuştular üçü. Bana önce bir "merhaba!" dedi. Arif'in Berlin'deki adresini de almış.

Akşam, Neşe'lerle 'Escargot' lokantasına gidildi. Sonra kaldıkları otelin pastanesine. Kurt, E. Sevgi tiyatrodalar; daha çok bir pandomimmiş.

16 Kasım 1974 - Cumartesi.
11.00: Hastanedeydik. Yaşargil'le görüşüldü, plaklar da verildi. Bana bir şapka alınmıştı. "Bir yıldan önce verim bekleme" dedi. Fizik tedavi ve masaj sürecek...

Çarşamba akşamı 18.00'de, bundan sonraki, randevu. Konsolosluğun verdiği sürümdeğer (rayiç) onda kaldı. "Masaj yapın" diyor. "Gözün çapağını çayla temizleyin, olur" dedi.

Akşitler geldi Konstanz'dan. Ahmet gelememiş. Gülsen ise hastanedeymiş, triemli.

Aydın Emeç (ve karısı Nazike); Akşit'ten sonra gelmişlerdi. Akşit doktorla da (kim olabilir, Yaşargil herhalde) konuşmuş "iyi" demiş doktor, o da İstanbul'a "ameliyat iyi geçmiş, iyi" diyedir bilgi vermiş. Sonra birisi, herhalde İstanbul'dan birisi, Üniversite'den de olabilir bak, "sen öyle yazıyorsun İstanbul'a ama durumu ağırmış Ece'nin" demiş. Akşit, ikinci gelişinde, bunu bana o söyleyenden yakınma anlamına söyledi. Demek yorumlara göre karışık durum; "kolay bir iş de değil" denebilir.

Evdeyiz, basık tavanlı ufacık bir oda, oturuyoruz, saat 19.00'a geliyor...

17 Kasım 1974 - Pazar.
Kurt geldi eve; saat 14.30. Steve ile. Steve de, Kurt gibi, Korsikalı, ama

uyrukluğu Amerika. Steve geçen yıl İstanbul'a ve Erdek'e gitmiş. Atilla Çağlar ile kalıyor. Arif Çağlar ile kalıyormuş önce. Arif, doktora yapmak için Berlin'e gidince... Öğrenci evi kılınan evler var Eski Limmattal yöresinde. Nedense Marxian'ı o sözcüğün anlamını çıkaramadılar bilemediler ikisi de, sormuştum. Pirinç getirmişlerdi; E. Sevgi de onunla pilav pişirdi. Çat kapı Joos geldi. Akşam ev sessizdi neyse. Ben de oturdum anneme, Mehmet'e, İzzet Yaşar'a yazmış olduğum mektupları bitirdim. Arif'e yazabilecek miyim bakalım? Yazdım.

18 Kasım 1974 - Pazartesi.

Sabahleyin postaneye dek gidip elimle mektupları verdim. Central Postanesi herhalde. Sonra, köprüyü geçerek, doğru bir yürüdüm, uzun bir sola çark ettim, bir epey süre sonra ve bir başka köprüyü geçerek eve geldim. Belki bir saatten fazla tutmuş dolaşma; 1,5 saat filan demek... Öğleden sonra bir ara Kurt geldi, gitti. Ben dışarı çıkacağım, Kunsthaus'a doğru, oradan da sağa Bellevue'ye yürüyecektim; kararım buydu. Yürüyorum; daha Kunsthaus'a varmadan önce başımın sağında bir tuhaf bir baş ağrısı duydum. İyi bulmadım, ikileyince, üçleyince. Ne olur olmaz diyedir eve döndüm; bakkaldan çay için şeker alarak. Ve hep evde geçirdim günü. Saat şu sıralar 22.30. Avrupa denilen bu garip oyuncakla oynamaya başlamalıyım... Gece geç vakit Hilda geldi. Bana "Odana gelebilir miyim?" dedi ve geldi. Evsiz kalmış yine, şimdi evi olmadığı için de Peter'de kalıyormuş Hilda. Çok geleni gideni olduğu için ev sahipleriyle kavgalar etmiş. Bir kezinde polis esrar aramış. Bu kez dört odalı bir ev arıyor, "çok arkadaş geliyor" diyor. Eşyaları da bir arkadaşındaymış; buğulu bir sesi var Hilda'nın. Oğlan kardeşi Bern'de okuyor ama Luzern'de oturuyormuş; baba ölmüş...

19 Kasım 1974 - Salı.

Öğlen Kurt geldi Steve ile. "Merhaba" demedi nedense. Çay şeker getirmiş. Gittiler üçü. Akşam, ben bir saatten çok dolaştım sokaklarda. Bellevue'ye indim. Defter aldım. Eve geldim. Dış kapı kitli. Üst kattaki kız açtı kapıyı. Matthias geldi arkasından hemen, mektup yokmuş. Konuştuk. Şarap almaya gitti, geldi. E. Sevgi geldi 18.30'da. Televizyonda film yönetmeni bir kız gelecekmiş. Önce salı diye söylemiş Mathias E. Sevgi'ye. 19-20.00 arası gelecekmiş.

8.20'de konuşma bitti. .. İdris'ten selam. Naci'den kitap. "Semra daha dönmedi, bir-iki gün sonra belki, babaanne Çubuklu'da."

Frank. Hastane. Geri alındı.

Bir silkinip çözeceğim sorunları.

Tezgâhı, marangoz avadanlığını, falçatayı, insanı... şâir kısmı yanında taşımalı. *Bak gecikme olacak!*

Göz dikili hâlâ, boncuklar var gözkapağında.

'Advent' - Noel'den önceki 4 hafta.

ÇI-KI-BEN-ÇÖZÜ

"O SAÇLARINI BEN ÇÖZÜP BEN BAĞLIYAYIM"; *plak takılmış.*

Hotel Post'un kahvesi, bahçeliymiş de. Cumartesi, pazar.

"Göğsün bir kitara benzer, çınlamaları sarışın kollarında akan", Rimbaud böyle demiş.

Soru: *"nereye saklar?"*

Karşılık: *Bülbülün kışlasında ölmüş sevimsiz sürüngenlerdendir.* (Burada kimi takılar okunamadı.)

19 Kasım 1974 - Salı.

Saat: 19.05. Saat 8.15'de Edith geldi, Zürih'de televizyon'da çalışan kadın. Edith, Joos, Matthias, Emine, ben yemek yedik o çok küçük odada. Matthias şarap getirmiş. Edith de çam kozalağı görünüşünde iri bir meyve armağan getirmiş, ananas! Defterime hindistan cevizi galiba diye yazmışım. Edith, Matthias'a benim için benim evde kalabilir demiş, isterse.. Türkiye'den gelmiş bir mektup yokmuş Matthias'da o gün. Yazışma için Matthias'ın ev adresini vermişim.

Yarın, çarşamba, akşam 6'da Yaşargil'le randevu var Kantonsspital'de. Bir kongre olduğundan öne alınmış buluşma, öne alındı. Olağanı cumartesidir hep. Eski hastalar, yenileri...

Bugün, 16.00'ya doğru bir başıma yavaş yavaş, Kunsthaus'a yürüdüm, yakın Kunsthaus Neumarkt'a (Predigergasse'ye yani), çok. Oradan hafif bir yokuş, aşağı Bellevue ve Zürih Gölü. İnerken, göle ve ırmağa (Limmat) yaklaşıldığında sokaklarda rüzgâr ve soğuk başlıyor. Hep böyle oldu. Gök zaten kül renkli, kapalı.. *(Bir resim).* 'Avrupa oyuncağı'yla hafiften oynamaya başlamalı; başladım! Dikkatimi çekiyor şu; Zürih kentinde çok tiyatro ve oyuncusu var. Hemen hemen adım başında bir tiyatro ilânı. Kurt ve başkaları da oyuncu. Neumarkt Sokağı'nda da var. Şimdi yapılarını da görüyorum tiyatroların. Neumarkt tramvay durağına çıkıyorum evden, bir küçük sokak aşağıda kalıyor (doğrusu orada bir ikinci başka bir sokak yokmuş, bir girintiyi ben ikinci sokak sanmışım; duraktan çok yakın, 100-125 metre filan. Eh! durağa çıkarken ve de çıktıktan sonra, karşıda üniversite, solda ve sol arkalarda yükseliyor yükselir. Konser-

vatuvar da (*Regina Schudel*'in okuduğu, şan dersi aldığı okul) durağın tam karşısında. Orada, hemen orada durağa bakan bir küçük tiyatro, Kammerteatre (Herhalde 'oda tiyatrosu'dur?)

20 Kasım 1974 - Çarşamba.

Matthias sabah geldi, mektup yokmuş. Şimdi 12.15. *Yer yatağındayım, geniş Tagblatt der Stadt Zürich gazetesinde kiralık evler.* Zürih, odalar (zimmer), ilanlarına bakıyoruz. Teo, alt kattaki kiracı, ona danıştık. *Teo pîr aşkına kitap yayınlıyormuş. (78 Mayısında Richterswil'de Bernhard Schobinger bana onun (Das Buch ist Gratis) derlemesini armağan etmişti)* sonraları, rastlantı ve de sonra Teo'nun birlikte oturduğu bir kız arkadaşı, birlikte oturuyorlarmış, yine bir rastlantı Annelies'ye ve Bernhard'a bir geceliğine konuk gelmişti Richterswil'e, Peter Doboly'nin penceredeki güvercininin adının Tobias olduğunu söyleyince anımsadı. Tobias hâlâ yaşıyormuş.

16.20, parka aldım kendime Bellevue'nin az ilerisinden, 140 İsviçre Frankı (camekanda, 130 yazıyor, boy farkı olacak herhalde). Sonra hastane Kantonsspital Dr. Tok, Denizlili, plak verildi kendisine Ruhi Su'nun bir. Yaşargil ameliyatta, sekreteri "aynı saatte yarın" dedi. Tok'a sordum, *kendi kemiği* dedi. İstanbul'dan birileri buraya yazıp sormuştu. Evden çıkarken iki mektup, gazete, özel ulak biri, annem ve Mehmet ve ayrıca Mehmet. Otelden, Sunnehus'dan da Milliyet mektubu çıktı, Zekâi Muratçay imzalamış, 9 Kasım 1974 tarihli, "İsviçre sanat muhabirimiz olur musunuz?" diyor. *Akşam Kurt geldi, sorunca "o Satraplar şiirini biz Arif ile çevirdik" dedi, Türkçe bilmiyor ama,* herhalde o şiirden konuşmuşlardır diyorum. Yakışıklı, tiyatro oyuncusu, *her işi yaparım abiler!* yeşil gözlü, kıvırcık koyu renk saçlı, kısa bir zaman postanede çalışacakmış, sonra duydum ki St. Maurizt'de kayak işlerinde çalışıyormuş, sakatlananları helikopterle filan hastanelere yollarlarmış, sonra Joos geldi. Gece anneme, Mehmet'e, kart başkalarına yazdım. Mektuplar yazılar sürerken, baktım saat 2.00.

21 Kasım 1974 - Perşembe.

Yattım, iğne, Yaşargil yaptı. EW 19. "İlk yapıyorum okuldan bu yana". Ben bu sözü, şaka ediyor sanmıştım. Gerçeği söylüyormuş meğer.

21 Kasım 1974 - Perşembe.

Macar Peter Doboly'nin Predigergasse'deki evinde. 13.30 ile 14.00 arası dışarı sokaklara çıktım, yalnız. Pantolon aldım, 65 İsviçre Frangı, bir köprünün ötesinden. (Sonra öğreniyorum ki, ırmağın adı Limmat.) Bu yakaya, yine Altstadt'a geçtim. Kafamı kolluyorum, boynum tutuk gibi, ameliyat yerinden sızıntı olduğunu (Dr. Gazi Yaşargil ve ben dahil) bilmiyoruz daha. Pantolon büyük geldi, bol paçalı, eh ne yapalım.. Bir battaniyeyi ucuz buldum, 40 İsviçre Frankı, indirimli yazıyor (discount); aldım. Gerçekte 58 İsviçre Frankı'ymış, öyle dediler dükkânda.

...Evden, bu bilgiyle ayrıldım.. 15.15'de evdeyim yine. Akşam 18'de Dr. Yaşargil'le buluşma var Kantonsspital'de. Olursa, olabilirse doğallıkla. Mattihas da uğrar bize, herhalde mektup vardır, onun adresini kullanıyoruz, kullanıyorum.

15.30 suları, ben yer yatağımda oturmuş birşeyler okumaya çalışırken, gençten biri "birileri var mı?" diye sordu dışardan gelip. Demek ki, Peter'in İspanya'ya dinlenceye gittiğinden haberi yok. Amâ kimi sorduğu pek anlaşılamadı, ben yer yatağındayım, minder gibi (demişim. Oysa düpedüz yer yatağıdır, yatak). Peter'in İspanya'da olduğunu söyledim, dinlenecek, tatil! "Öyle mi? ya!" dedi ve gitti köpeğiyle. Evet, köpeğiyle gelmişti.

16.25 Uzanmışım, uyandım kendime geldim. Eve gelirken kilosu 2.5 İsviçre Frankı'na, 1 kg. üzüm aldım, 5 Frank'ı uzattım satıcı kadına, gerisini vermedi. Kalanını isteyince de, şaşkın şaşkın baktı bana. (Limmat ırmağı altımızdan akıyor, demek Rathaus'daki geniş köprüsü.) Parayı kasaya atmıştı. Ses çıkarmadım ben de...

18.00. Muayene etti Dr. Yaşargil. Şişkinliği gördü ilk, "İyi ki İstanbul'a gitmemişsin" dedi. Bana sordu: "Kaçıncı katta oturuyorsun?" Düşündüm: "Galiba, üç" dedim.

Bir ara bir düşündü. "Sen bu akşam burada kal." dedi Saat 19.00'da yattım ikinci kez Kantonsspital'e. Bir odaya gittik, soyundum. Yaşargil belden iğne yaptı, "okuldan bu yana ilk kez yapıyorum" dedi ve ben pencere yanına yarım dönük, o kapıya doğru, şaka ediyor sandım, değilmiş, bu yüzden ilk kez yapıyorum şakasıyla diye yazmışım defterime bunu.

Ertesi gün, *22 Kasım Cuma,* sabah geldi odama, yanındaki öteki hekimlere beni gösterdi, birşeyler anlattı ve gittiler hep birlikte... *Yaşargil Lausanne,* demişim; bir kongreye gitmiş demek..

Saat 10.00'da Dr. Sabahattin Tok geldi, iğne yaptı yine belden, doğallıkla öncesinden biraz muayene etti. Yani belden su alıyorlar. Saat 17.00 Emine geldi. Elinde Erdal Alova'nın mektubu ve bir dergi demeti. O tomarı Mehmet göndermiş, *ne çocuk!* Evden, kirasını 450 İsviçre Fran-

kı olarak ödediğimiz Peter'in evinden benim terlikleri, defter, vesaire getirdi. Gece boyuna, mektup yazdım, İstanbul'a...

22 Kasım 1974 - Cuma.

İğne. Belden su alınması sürüyor sabahları. Kulak arkasında deri altındaki o şişkinliği indirmek için. Beyin suyu ameliyat yerinden sızıyor ya...

E. Sevgi elinde Erdal Alova'nın mektubu ve dergi demeti (Mehmet göndermiş) geldi.

Evden (Prediger Gasse'den) istediğim şeyleri; terlik, defterler, v.s. getirmiş.

Gece hep yazdım durdum, mektup; yatakta.

Sabah iğne ile belden su alınınca, kafadaki o şişkinlik iniyor; ama akşama doğru ya da geceleyin yine şişiyor. Olmayacak herhalde; sızıntıyı kesemiyorlar.

23 Kasım 1974 - Cumartesi.

Dr. Y. Yonekawa, operatör, Japon. DW 19 numarası odanın, demek ki D katındayız, dördüncü kat, belki de 5. kat.

24 Kasım 1974 - Pazar.

Tıraş oldum. 10.30 da Yaşargil geldi. "Kalacaksın" dedi. Ve "İyi, inmiş şişkinlik" dedi, sağ kulak arkasında beyin suyu sızıyor ve deri altında ve orası hafif şişkin. Önce yıkandım, uzun zamandan bu yana ilk. Tartıldım sonra. 62.5. Galiba bir ay önce 62 filan idi. Eh! Perşembeden sonra büyük aptes yok, bugün pazar 12.10. *Anette, yahudi, Biserka, Yugoslav, değişmiş, Marjanoviç var onun yerine.* Yaşargil, akşam geldi, Yaşargil'in ikinci gelişi bugün. O uzun elbiseli, ameliyat elbisesi giymiş, hemşire, Marlis - Dvelli. Marlis'e "hap bugün bire indirildi" dedim, gidip öğrenmiş, geldi "hayır", iki gündür öyle veriliyormuş. Galiba Lasix.

25 Kasım, 1974 - Pazartesi.

Kantonsspital'e yine yattım diye İstanbul'da arkadaşlara yazdım ve sabah hastanenin içinde postbüro dedikleri birinci kattaki postanedeki kutuya pullayıp mektupları attım. Sabah 8.25 suları Constablé, özür dilerim. *Costable, İtalyan,* iyi iğne yaptı, ve şişkinliği indirdi. Kulak arkasındaki deri altındaki su beyne giriyor. Beyindeki tüm su belden alınıyor, billûr

gibi, bir şişe içinde. O ara Dr. Tok geldi. "Günaydın!" dedi gitti.

Saat 11.55 dışarda bahçeye kar yağıyor. Mehmet bir üniversiteye giremedi... Gündüz gelen giden olmadı. Kar yağıyor, kentler kalınlaşıyor. Bir yakanın, kaldırılmış bir yakanın içinde buhar çıkaran bir konuşma: *- Oğlum bu kış zor geçecek. Hem zor geçecek Tahsin'in dükkânının arkasındaki yeri ayarla. Belki kundura tâmircisi almıştır bile.* Bütün Beşiktaş kızları gibi bu...

"Frau Edith Jud, Holhstr. 189 800, Zürich, telefon 42 50 16. Masajcı kız, küçük, Heidi Hauenstien. Gece 22.00'de hap yuttum ve ertesi sabah 7.30'da zor kalktım, herhalde uyku hapı.

25 Kasım 1974 - Pazartesi.
İğne (Costable).

26 Kasım 1974 - Salı.
İğne yok bugün. Sabahtan Gönenç ile Sümer Türker uğramışlar eve; Predigergasse. İstanbul'dan İzzet Yasar'dan mektup geldi. Evden pantolon geldi. Zürih.

Akşam, yanda pencerenin yanındaki yaşlıca adamı, önce 4 genç hekim, sonra 5 genç ve de 8 - 10 genç oldular, *çoğalıyorlar*; biri hekimlerden, inmeli, tekerlekli sandalyede. Ders yapıyorlar üzerinde, sorular sorular üzerine hep. Adam İkinci Dünya Savaşı'nda askermiş, attan düşmüş, düşüş o düşüş. Emekli olmuş, hekim hekim hastane hastane dolaşırmış böyle, ara sıra, canı sıkılınca. Torunları onun yaşlılığıyla alay ederlermiş, filan... Mehmet'e İstanbul'a kart attım.

Dr. Tok geldi saat 8.00.

10.15 Dr. Yaşargil geldi, Dr. Tok ile birlikte. Ve "Yatacaksın" dedi, şişi inmiş buldu, iyi.

14.30 Masaj yapıldı yüze.

13.45 - Posta, *Schalter* (Kasa). Kasa'dan dediler ki, "gitti fatura size"

Ve odaya geldim. Süt içtim, soğuk. Hafif, arkada, o yerde baş ağrısı, bir başka bu, sanki içerden gibi... Arkası bir doluyor, bir boşalıyor gibi. Elimle yokluyorum ara sıra, kulağımın arkasında, biraz aşağıda ama, ameliyat yerinin üstü.

Saat 15.15, bu notları tuttu bir hasta, tuttum, Zürih'de, 27 Kasım 74'de Çarşamba günü.

Faruk Sipahi, London, T.H.Y. Tunç, Zürih'de T.H.Y. görevlisi, 27 10 10, kentte (ben şehirde yazmışım).

27 Kasım 1974 - Çarşamba.

Edithe - Dağda oda - Telefonlu, 3-4 (herhalde oda sayısı).

Tunç - Türk kadın, Ankara'dan, cuma telefon, T. Çocuklu kadın, kiraya veriyor, telefon.

Dr. Tok geldi, 18.00 sıraları suları.

Anlattı Emine; Edithe ile Matthias konuşmuş, olmamış. Dün hazırlamıştı beni. Peki. Tunç iki kadın bulmuş, Gönenç ilgilenmiş, Doğan ilgilenmiş, olmamış.

Emine, "ben karışmıyorum ama," dedi "Edithe'den ben sorumlu oldum" - "Edithe'le senin iş ilişkin vardı, bunlarla ne var, fark var. Tabii sen sorumlu olmayacaksın."

— "Edithe'le iş ilişkisi pek az."

27 Kasım 1974 - Çarşamba.

— "Aslında sen çok yatakta kaldığın için böyle düşünüyorsun."

— "Ben kibar davrandığım için Joos'u bahane ediyorum, öyle bir olay da var ayrıca. Asıl söylenmesi gerekeni söylemiyorum."

Dedim ve kestik. Başını eğmişti.

Sonra, yarım saat sonra, ya da 15 dakika sonra (eldivenlerini unutmuş) eldiven aramaya geldi odaya.

Saat 24.00. Varmışız gece yarısına. Sabine geldi. Sabine gece hemşireliği yapıyor hep. Benden yine bir makas aldı. İngilizce konuşuyor hep. Odadaki ışıkları söndürdü gitti... Sonra kalktım, uyuyamamışım, koridora çıktım. O Pakistanlı gibi (Romen'miş) Dr. kız, (uzun boylu çok) - Sabine ile konuşuyor konuşuyorlar. Sabine beni görünce elimden tutup odaya yatmaya götürdü, "nişanlılar gibi" dedim.

28 Kasım 1974 - Perşembe.

Saat 9.00: Dr. Tok geldi önce; "iyi" dedi. Hep "iyi" diyorlar, ama iğne yapılması sürüp duruyor, çok ağrıyor belden iğne yapılırken, sızıntı kesilmiyor ki.

"Ameliyatı atlattın, kalbe bağlı birşey..."

"Nedir bu" dedim. (Shunt olduğunu öğrendim adının onun.)

"Şimdi önemli değil" deyip gitti.

Biserka hizmette bu gün. Bana kahvaltıyı getirdi.

Saat 10.30'da Heidi geldi masaj yapmak için yüzüme.

KAŞ YUKARI-AŞAĞI- (Elle sola aynısı yapılacak. Sonra sağa.) -O SIRADA SAĞ DA YUKARI ALINACAK.- ALIN KIRIŞACAK - SAĞ KAŞ

AYNI OLACAK - DİŞLER SIKILACAK - BURUN KIRIŞACAK - GÜLÜNECEK - SAĞ YAN GÜLÜNÜYORMUŞ GİBİ YANA ÇEKİLECEK. Gözler açıp kapanacak, o sırada sağ gözkapağını açıp kapatacaksın.

"GİZLİ KÜLHANBEYİ OLDUĞU, ORHAN ABİMİZİN DÜŞÜNÜLMEMİŞTİR."

Costable (?)

Akşam E. Sevgi geldi, o yeni yatacak hasta geldi (başka bir hasta); Fransızca konuşuyor. Bir saat için odada 3 kişi olduk. Asker, o yaşlı asker 18.30'da çıktı; sık sık böyle hastaneye yatarmış... Genç ise, bugün ameliyat olmuş, belki bir kazaya uğramış, dıştan birşey olmuş belki. Serum veriyorlar ona, trafik kazası da olabilir bak.

O hasta gelmeden az önce E. Sevgi gelmişti. Tunç'a telefon etti. Tunç yarın akşam hastaneye gelecek.

Gece saat 21.25 uyku bir türlü tutmuyor; her şey dingin ama işte uyku tutmuyor. Doğan Kuban'ın kitabını okuyorum. İnanmamış konusuna, sevmemiş de konusunu...

29 Kasım 1974 - Cuma.

Sabah saat 8.00. Dr. Yaşargil geldi 20 kişilik takımıyla. Benim üzerime bilgi verdi onlara; Üniversitenin hastanesi ya burası. Arada sordum:

— "Ne zaman çıkıyorum?"

— "Çıkmak istiyor musun?"

— "Hayır. Siz nasıl isterseniz. Ben soruyorum yalnızca. Akçalı (malî) sorun var da, Sızıntı bir türlü kesilmiyor."

— "Burası otelden ucuz... Pazartesi düşünürüz."

— "Peki öyleyse."

YERYÜZÜNDE DURAN ZAMAN, *insan zamanı* yani. Başka türlü olamaz. Kendi yok oluşumuzu izlememiz için kendimizin yarattığı bir olanak zaman.

EN BOZULDUĞUM ŞEY; aciz adamın, sessiz ve konuşamayan adamın tepesine binmeleridir kimilerinin. Daha korkuncu, 'güllâbicinin deli bilmem ne yapması' diye bir argo deyimi vardır. (Yoksa bile ben yaratıyorum.) Deli, olaydan sonra, kendisini görmeye gelen annesine babasına yakınır, beni böyle böyle yaptı, ya da zincirle dövdü diyedir. Güllâbici de deliyi gülerek okşar, sever babanın ananın yanında "Hastalığı sürüyor!" Görüşmeciler gider gitmez deliye bir dayak zincirle sopayla... sözgelimi. Bu yolu, bu harcamak yolunu seçenler kullananlar var 'yaşamak' dedikleri şey uğruna; özellikle de insanlık dışı şeyleri örtbas etmek adına... Bu izlekin üzerinde durmam gerek.

Yaşlı kadına uydum. Hastabakıcı Yugoslav Biserka da uydu ona.

İkindi (vakti, üzeri) başım ağrıdı çok. Başhemşire Tulla (Finli, çok açık renk sarışın kadın, ince) telefon etti Dr. Tok'a. Dr. Tok geldi. Muayene etti ve "Birşey yok" dedi. Heidi geldi masaj yapmaya. Tunç'la E. Sevgi gelecekler. Tunç gelmedi. E. Sevgi geldi. Mektup gelmiş, Füruzan'dan, Günsel'den.

31 Kasım 1974 - Cumartesi.

Günsel, Füruzan onlara gece geç vakit yazılmış iki mektup, aşağıya postaneye inip kutuya attım, sabah. Kulak arkası yine şişmişti, ne yapalım olsun bakalım. Sabah uyanınca, elimle yokladım, kulağın arkasını şişmiş buldum. Sıkıntı. Mehmet'e de attım 8.00'de.

Öyle anlaşılıyor ki, bir zaman bir süre böyle gel-git olacak bu şişlikte. Pazartesiden bu yana şişlik yoktu. Cumayı cumartesiye bağlıyan gece belirmiş. Beş gün yoktu yani.

Japon Dr. geldi Yonekawa, kulağımın arkasındaki şiş yere bakti, iyi anlayamadığım birşey söyledi. "İngilizce söyleyin" dedim. Yine de Almanca konuştu. Galiba yine belden iğne yapılacak. "Olur!" dedim.

Saat 11.45: Yemek yedim. Uslu bir çocuk gibi yatağıma yattım. Bunları yatağımda karalıyorum.

11.50'de Prof. Yaşargil geldi odaya. Şişkinliği gördü; "iğne yapacağız" dedi.

— "Kaygılanma. İstiyorum ki kendi tutsun. Yoksa müdahale edebilirim damara."

— "İstanbul'a arkadaşlara durumu yazabilir miyim?" dedim.

— "Tabii yaz" dedi.

Odaya girer girmez "hani Can'ın fotoğrafının çıktığı dergi?" demişti, E. Sevgi almış eve götürmüştü dergiyi.

14.35'de E. Sevgi geldi, ikimiz taksiye binip 15.10'da Levent benzeri bir yere geldik; Albisrieder'miş. 11 küsur İsviçre Frankı tuttu ücret. 20 dakika. Brahms Str. 16 8003 Zürih.

Kıymet Hanım'la tanıştık, küçük kızıyla da, kız bir müsamerede oynuyormuş ya da oynamış. Bir kızı daha var çalışan. Bana oda için "Gündelik 35 İsviçre Frankı" dedi, "kahvaltıyla". "Olamaz" dedim, "benim de hesabım kitabım var, çok pahalı." Birden "peki ayda 400 İsviçre Frankı" dedi. "Salı günü karşılık vereceğim" dedim.

3 numaralı tramvay çok yakınından geçiyor evin, Kunsthaus'a da uğruyor. 2 numaralı tramvay da biraz ilerden geçiyor.

Anhegerler. Kiralık ev çıplak 3 oda.. Sanat dergileri.

"Tirez". "Lachez!"

Hastaneye geldik tramvayla. 16.20'de tramvaya binmiştik, 16.45'de Kantonsspital durağında indik, aktarmalı. 25 dakika; iyi. Biz gelmiştik ki doktor geldi, soyunuyordum; iğne yapacaklar. Uzun boylu, bir-iki sözcük Türkçe bilen doktor, gözlüklü İsrailli ya da Amerikalı.. iğne yapıyor. Yine yan yatmışım, uzadı iş, olmadı. Durumumu hiç değiştirmiyorum, yan. Japon doktor geldi bu kez, önüme geçti "bana güveniyor musun?" dedi, "evet" dedim. İğne yaptı, acıttı çok, yine inmedi şişlik bir türlü. Uzun sürdü, zorladı da, bağırdım acıdan, çok acıdı. Bir de elini uzatıyor. Sıktım. Çarşaflar kan gölüne dönmüş, indiremediler bugün kısacası.

KUM SAATİ (Sümer armağan etmişti.)

Mehmet'ten, annemden, Çubuklu'dan ortak mektup geldi. Aydın Emeç'ten de. Akşam 20.00'de. Gecikmişler.

Rita gece hemşiresidir.

1 Aralık 1974 - Pazar.

Rita yıkadı sabunlarla beni. 11.00'de Yaşargil geldi. Anlattım, duymuş; onur sorununu, "Cumartesiler dinlencede olduğum için beyin suyu vermiyorum!" "O yüzden alamadılar." Söyledim; gülüştük. Bir Lasix arttı.

Sonra uzun boylu doktorla, Japon geldiler, hatır sordular; öğleden sonra Bern'den Dr. Tok'un geleceğini de söylediler. (Bern'e gitmişti nedense.)

Nefise telefon etti, saat 13.00 sıraları filan. Doğan'la da konuştum, Alp'le de. 15.30'a dek telefon bekliyormuş.

Sümer'le uzun uzun konuştum. Sonra Gönenç'le. İkisi aynı evde kalıyorlar. Sümer'in bir arkadaşının evi soyulmuş. (Gönenç cumartesi günkü olayı bilmiyor. Nasıl nerden bilebilir ki?)

Gece. 20.15 Turandot: (nedense böyle yapıtlar Güngör Dilmen'i akla getiriyor) - Puccini - dinliyorum radyodan. Bugün öğleden sonra da Schönberg'i dinledim, bir keman konçertosu olabilir. Ya da sonatı. Öylesine ucuz duygulu bölümler vardı ki, şaşırdım. Adeta "Ayşem."

Sherwood Anderson'in (Berlin Hikâyeleri). Zürih Hikâyesidir. Zürih Hikâyeleri'dir.

21.46: Radyoda müzik. Mektuplar yarın postaya verilmek üzere hazır.

1 Aralık 1974 - Pazar.

Yaşargil geldi. Peter Döboly'nin evinden taşındım.

2 Aralık 1974 - Pazartesi.

8.00 Postası. "Chaque lettre 2 Frank 10 rappen (piastres)."

Dr. Tok uğradı, önce dışarda koridorda görmüştüm onu. "Hoca uğradı mı?" diyedir sordu. "Hayır."

Bu toplumun bu sınıflar elinde olduğu sürece bir insan toplumu olduğu üzerinde derin kaygılarım var benim.

12.20'de Yaşargil geldi. "Yarın iğne" yine. Başlıyor. Ricamı kabul etti, ertelendi. "Biraz dinlenmek istiyorum." dedim.

Postbüro açılışları...

Benoit Luginbühl, Cenevreli, çifçi çocuğu imiş, 17 yaşında ama çok iri ve uzun boylu. Annesi getirdi. Kitabı, radyosu ve yünleri ve şişleri, örgü örüyor. Yatağa yattı 19.45. Bir sar'a olayıymış.

Daha önce Yahudi (ya da Amerikalı) doktor geldi. E. Sevgi geldi. Aynı doktor geldi. E. Sevgi telefon etti Doğanlar'a. (Gitmişler ve evi kapalı bulmuşlar.)

Art. Art'ı getirdi E. Sevgi. Güzel gözüküyor, nedenini anlayamadım. Hemen gitti. Gerda'nın yeğeniymiş. Fotoğrafçı. Serbest çalışıyor. Yazdığım mektubu Art postaneye götürdü.

Bir şairin bir saatlik uykusu

"Bir kolaratur inceltmesidir"; Kafka böyle diyor, 'Şarkıcı Josephine'de, sanat için üzerine, ya da 'Fare Ulusu'.

'Zwingen- a grand-peine (par force)- Zorlama.

3 Aralık 1974 - Salı.

Sabine derecelere baktı, 6.00-7.00.

8.00 postasıyla mektuplar.

9.00'a gelirken, Dr. Tok iğne yaptı, indirdi. Dr. Yaşargil Paris'teymiş.

Tunç'a telefon ettim, ilk kez. Sümer'den telefon geldi. Biri hastalığımı bahane ediyormuş... İlginç. En kolay yol...

Dr. Tok söyledi; Lasix ilacı vücuttaki suyu boşaltmak içinmiş. Akşam Yaşargil Paris'ten gelmişti, ayaküstü görüştük. Kulak arkasına baktı şöyle bir, şişliği sargı göstermiyor.

Gece 21.30: Benoit okul arkadaşıyla konuşmuş telefonda. O sırada Türkiye arıyormuş. Bizimkiler olmasın?

4 Aralık 1974 - Çarşamba.

Mehmet'ten filancanın telefonu istenecek. 8.30'da Yaşargil'e rastladım koridorda. "Nasıl?" dedi. "Şişti, şimdi indi" dedim. Bir konuşma işte.

8.30-9.05 arası, kadar sürdü iğne yapması Dr. Tok'un. Aldı epeyce su. Gösterdi de bana uzun şişeyi; duru.

Shunt (önce Shön) ameliyatı bir olasılık. Kafatasının üstünden bir delik, deliniyor yani. Sonra kalbe müdahale mi? Gibi birşey.

Şimdi ise, doku kendi kendine örtsün isteniyor. Böyle çekmektense belden belkemiğinden. Görmüyorum ama (kendi belini gören kimse var mı ki?) bel delik deşiktir sanıyorum. Bir kezinde Dr. Tok, (Denizlili'dir), iki kez uyuşturmak zorunda kaldı. Önce uyuşturucu ince bir iğne yapılıyor, uyuşunca da kalanı yapılıyor. Ancak, iğnenin etkisi geçip de ben bağırmaya başlayınca çekti iğneyi. "Şu kadar su aldım" diyor hep; şişede ölçü de belli oluyor.

(Şön) nasıl yazılıyor bilmiyorum.

13.30'da E. Sevgi geldi. Heidi masaj yapıyordu bana. "Niye yazdın" dedi bana "İstanbul'u heyecana veriyorsun".

Sümer geldi ve gazeteler ve...

E. Sevgi'ye sordum:

— "İlk çekin nasıl geldiğini hatırlıyor musun?"

— "Hayır! Hatırlamıyorum!"

Ona Prediger Gasse'de kalınırkenki İstanbul'dan gelen arkadaşları davranışlarının etkisinde kalmış. (?) Ama benim kabahatım ne?

17.15'de çıktım Kantonsspital'den, 19.00 döndüm. Seebach. Ağzı içki kokan bir aile reisine sordum adresi, karısının ve çocuğunun yanında, hayvanca davranmadı kesinlikle.

Genç ve güzel, topaç gibi, şiirin, ufak bir hemşire; Seraina Gotsch.

5 Aralık 1974 - Perşembe.

Sabah iğne. 35 dakika iğne kaldı belde. Ve iki anastezi. Canım çok yandı.

Tanju Kurtarel, Cenevre'ye gelmiş, oradan bana bir kart atmış, telefonu bilmiyormuş.

Aydın'a, Füruzan'a, Günsel'e mektup yazılacak.

Gönenç telefon etti, bulduğu kiralık bir evi söyledi. Bekliyorlarmış 17.00'ye dek.

Saat 16.12. Yaşargil ortalıklarda yok; o halde ameliyat ameliyatlar sürüyor.

19.00'da çıktım Kantonsspital'den sokağa, 21.35'de döndüm. Daha önce Sümer telefon etti evinden kiralık evi görmem için; 18.30'da telefon edip Hoca'dan izin alıp almayacağımı sordu. Neyse 19.05'de indim o giriyordu cümle kapısından. Evi gördük, soğukça, epey eski ve tahta, ağaç kısımlı, eğri, odalar bir yana, koridorlarda da kiracı oluyormuş; olmıyacak,

ayda 370 İsviçre Frankı kira, mutfak başka kiracılarla ortak. "Heim" gibi bir yer.

Marianne- geceki hemşire. Güzel yüzlü. Gülpembe şehlalığında kırmızı yüzlü bir kız.

— "Adın güzel" dedim.

— "Siz öyle buluyorsunuz" dedi.

Sümer, Gönenç, Nefise, Doğan'la çok acılı bir börek yedik, çay içtik. Nefise ile baktıktı eve. Doğan beni arabayla hastanenin (acil servis) arka kapısına, ikinci kapıya bıraktı. Ön kapı kapalıdır o saatlerde.

6 Aralık 1974 - Cuma.

Sabah 8.00 suları, Yaşargil geldi, tek başına. "Can matrak geçmiş" dedi. Kulak arkasına bakmadı. "Birazdan görüşeceğiz" dedi. Sonra kalabalık geldiler. Hem açıklama yapıyor, hem de bir eliyle yokluyor şişkinliğin ne durumda olduğunu; bana şişkinliğe değgin birşey söylemedi. Açıklama yaparken sol eliyle ensemi, omzumu okşuyordu boyuna ve gittiler. Bekliyorum. Neyi ya da kimi bekliyorum bilmiyorum?

Heidi Hauenstein geldi masaj yapmaya.

Benim Pakistanlı sanıp da Romanyalı olduğunu öğrendiğim, esmer kadın doktor: Alina Metzener. Konuştum onunla.

Öğleden sonra (15.00) arka arkaya dördüncü kez iğne yapıldı. Yine uzun sürdü, yarım saatten çok. Dr. Tok, "abi mabi" diyerek durumu idare ediyor. Başımı yeniden sardı.

(Başın iğneden sonra sargıyla sarılması bilimsel birşey değilmiş.)

"Sunt sözünü ağzına almayacaksın" diyor. Kapatıyor, açmıyor konuyu. Gene İsrailli geldi (belki Amerikalı, belki Hollandalı ama Yahudi olduğu açık) Fransızcayı hiç konuşamıyor, İngilizcesi ise az. "Yarın sabah Hoca'yla (Yaşargil) geliyoruz" dedi. "İğne yok" dedi, şişkinliği elimle yokladığımda.

7 Aralık 1974 - Cumartesi

Erken kalkıldı bu sabah. Kaldırdılar. Gece yatağın arka bölümü kalkık olarak uyundu. Yani düz yatakta değil.

Baader-Meinhof topluluğunu Sartre'ın 'ziyaret'i basında gazetelerde. 5 Aralık tarihli haberler. Gazete ise 6 Aralık tarihli. Bu sabah görüyorum.

Yaşargil geldi, baktı, "inik" dedi, inikti. "İğne 3'de yapıldı" dedim. "Lasix de almadım" bunu söylemedim ona ama. "Öğleden sonra bir baka-

lım" dedi. Karar verelim gibilerden bir söz. "İyi olursa çıkarsın" dedi, "çıkar mıyım? ne zaman?" diyedir sorunca.

Şimdi biri görse, başım sarılı baştan başa; çok ağır sanır durumumu. Öyle değil, oysa iyiyim ve vartayı atlatmışım, atlattım. Yalnız su çekilmiyor kesin olarak. Alınıyor ve yine geliyor. Alınıyor ve yine geliyor, bunu biliyorum. 4 gün arka arkaya alındı hep. Bir para gelecekmiş. Hiç kimsenin yardımına gereksinimim yok; hastanede kaldığım zaman içinde de yardıma gereksinim yok. Çubuklu'daki ev iyiymiş.

Doğan bir ev bulmuş, stüdyo gibi bir oda. 690 İsviçre Frankı. Matthias uğrayacak 18.00'de.

Akşamüzeri uğradığında biraz şişmiş buldu Yaşargil. "Yarın görelim bir" dedi. Ben de rica ettim, "pazar günü olanak içindeyse bir 5 dakika konuşalım". "Olur" dedi, "belki pazartesi çıkarsın" böyle bir söz işte. Daha önce annemi İstanbul'dan Zürih'e göndermeye karar vermişlerdi, "ben hastanede olduğum için istemedim" dedim. "Tabii öyle" dedi. Akşam 17.15 sıraları. Yemekler gelmiş, odada bekliyordu.

18.15'de Matthias geldi. 4 tane mektup (cuma günü gelmiş, sabahleyin.)

8 Aralık 1974 - Pazar.

10.00-10.30 sıraları... Hoca geldi, baktı, hayası çıkarmak. "Şimdi durum nedir?" dedim. "İyice bilmek istiyoruz" dedi.

"Kaç yol var?" dedim. "İki yol var" dedi.

1 - Damarı kalbe vermek.

2 - Karından et almak, yağlı; orasını tıkamak.

"Sonra konuşuruz" dedi. Aklına birşey geldi gitti (çok küçük aygıt onu telefona çağırırmış); "daha kalacaksın" dedi, giderken kapıdan.

Az sonra Dr. Tok geldi. Sevinçli, "çıkıyorsun abi değil mi?", kulak arkasına filan bakmadan, baktıktan sonra da aynı sözler "çıkıyorsun değil mi?" "Hoca ne dedi?" "Hayır. Çıkmıyorum." dedim, "sordum kendisine kimi şeyleri ve olasılıklardan konuştuk" dedim, anlattım.

Sargıyı hoca gereksiz bulmuş ve almıştı kafadan; bu saçmalığa sinirlendi de.

11.00 sıraları Gönenç telefon etti. Sümer aşağı inmiş. İki kez anlattım. Defteri bulmuşlar. Ve Gönenç "hep birlikte hastaneye geleceğiz, gelince anlatırız".

Hemşireye "Dr. Tok ya da Yaşargil yok mu?" dedim. Dr. Preux geldi baktı, nöbetçi doktor herhalde. 15.15.

Yaşargil'e sabahki konuşmada Lasix ilacı kullanmak ile iğnenin bir arada yapılmasını, o yüzden su alınamamış, olabileceğini söyleyince "yapamadılar; onunla ilişiği yok" dedi.

Akşit telefon etmiş dün, sormuş beni (yani cumartesi).

8 Aralık 1974 - Pazar, gecesi.

Odamdan çıkmışım, sigara içeceğim salonda... Yoğun bakım yerinin kapısının önüne televizyon koymuşlar. Sabine beni Suriyeli bir kadın ve bir erkekle hastabakıcıyla tanıştırdı. Garip bir yakınlaşma onlarla. Güzel oldu; her iki haberden de haberleri olmuş, söylediler.

Barsani...

9 Aralık 1974 - Pazartesi.

Gönenç telefon etti, 10.45.

Gönenç öğleden sonra yine telefon etti. İstanbul'da merak ediyorlarmış çok.

Kafatasında bir delik açılıyor, içeri birşey sarkıtılıyor. Dr. Tok'un sözleri.

Hocanın ve İsrailli doktorun ise; damar kalbe veriliyor.

Kadına, Kıymet Hanım'a telefon ettim, iş yerine. "Beni çıkarıyorlar hastaneden" diyedir.

HOCA BU GÜN HİÇ GÖZÜKMEDİ...

Hoca 20.30'da geldi. Elinde 2 mektup. Nezle, nezle olmuş, yaklaşmıyor. Uzaktan baktı ve "şiş!" dedi. Ve konuştuk. "Çıkmak ister misin" dedi. "Siz nasıl isterseniz, ben size bağlıyım.. Bir kadın var Türk, bir odasını kiraya veriyormuş evinin". "Yemeği nasıl pişireceksin?" dedi, "Önemi yok benim için, proteini, vitamini alayım yeter bana... Tedavi nasıl olacak?" dedim. "Böyle inmeden çıkarsam."

"İstersen yarın ameliyat edeyim seni" dedi.

Durduğumu duraksadığımı görünce "sen şimdi çık, bütün yolları deneyelim. Sonra ameliyat, bu daha doğru" dedi. "Olur!" dedim "yarın çıkıyorum."

Ve 9'a kala Sümer'e telefon ettim. Evde yok. Doğanlar'a ettim, Gönenç çıktı telefona, anlattım. Sümer de oradaymış. Aynı apartmanda iki daire.

Yaşargil, benim yapımdan birşeyler bekliyor sanıyorum. Sızıntı kendi kendine geçsin, bir zaman ara verilsin istiyor.

22.00 sıraları. Dr. Tok geldi. Ve "şişmiş çok" dedi. "Hocayla görüş, çıkma hastaneden, şu iğneleri bir daha yapalım, yine deneyelim."

"Siz konuşun" diyorum Dr. Tok'a.

O da bana: "Sizi hoca çok seviyor ama" diyor. Diyor. Geçen çıkışımda bozulmuştu ilkin. Sonra Hoca'nın isteği yönünde değişmişti hemen.

Sonra Dr. Tok geldi yine, aynı şeyler. "Kalmak istiyorum. Dr. Tok bana bir daha iğne yapsın demedin mi?"

"Hayır. Demedim. Durumu kendisi gördü. Birşey demedi. Yalnızca ben isteyince yarın akşam için randevu verdi" dedim, Kendisi gidip söylemeli Hoca'ya bence. Söylemiyor. "Hoca çokluk sinirli oluyor da ondan" diyor "birşey sorunca." Kendini övmek için de "menenjit tehlikesi yaratmadık" diyor.

'Shunt' diye yazıldığını yazdı yazmıştı İsrailli doktor. Yaşargil 'damarı kalbe vereceğiz' demişti.

9 Aralık 1974 - Pazartesi, gecesi.

Suriyeli o kadınla, yeniden karşılaştık, konuştuk.

Saat 16.00 - Kıymet Hanım telefon etti ev işi olmuş. 17.30-18.00 arası geliyorum dedim. Brahms Str.

Saat 16.30 - Gazi Yaşargil'le koridorda karşılaştık, ameliyattan geliyor ve ünik'teki bir hastaya gittiği belli, acele; "Hayrola daha gitmedin mi?" "Bir allahaısmarladık diyeyim, size görüneyim" dedim. Baktı şişkinliğe, "ağrıyor" dedim, "ağrır" dedi. Ayrılırken randevuyu hatırlattım "yarın akşam geniş görüşmek üzere allahaısmarladık."

Taksiyle Kıymet Hanım'a gittim. İstanbul'a telefon açtık, çay içtik, börek yedik. Kirayı verdim.

11 Aralık 1974 - Çarşamba.

Elbiseyle akşam banyoda tartıldım, kazak pantolon 60 kg. Doğruysa tartı.

11 (?) Aralık 1974 - Çarşamba.

Sabah kahveye gittik köşe, gösterdi EPA'yı LVZ'yi PTT'yi.

Saat 16.45 - Şakır şukur yağmur yağıyor.

18.30'da Gazi Yaşargil'le görüştük randevu defterinde yok ama; öğlen mektup için uğradığımda öğrendim:

— Hayrola?

— Siz bugün akşam için randevu vermiştiniz.

— Ha, tabi.
— Bildiğiniz gibi şiş.
BAKTI.
— İlacı alıyor musun? dedi "Lasix."
— Evet, dedim sabah akşam.
— *Sabır! Beklemek! dedi, Yaşargil.*
— Cumartesileri buluşacağız değil mi?
— Hayhay efendim, dedi.

11 Aralık 1974 - Çarşamba.

Sabah alışverişe çıkıyorum. Yiyecek, defter, kalem, diş macunu, sabun, traş bıçağı, *sulu* şeyler...

Kıymet Hanım'la konuşurken, "siz ne verirseniz olur" dedi, ortada bıraktı annem için isteyeceği aylığı.

12 Aralık 1974 - Perşembe.

Perşembeleri akşam 9'a dek açık oluyor dükkânlar - mağazalar.

Alışveriş *6.90 İsviçre Frankı LVZ (ya da Migros herhalde),*
Süt - 1.10
Muz - 2.30
ekmek - 80 rappen
'Renngasse' gibi.

20.30 - 21.00 arası geldi Doğan ve Nefise. Giderken Kıymet Hanımlar geldi. Tanıştılar.

Annem benim odada kalırsa ayda 50 İsviçre Frankı, salonda kalırsa 150.

12 Aralık 1974 - Perşembe.

Noel dolayısıyla, posta çabuk alınıyormuş.

Bir kumru ötüp duruyor, bahçeden bahçeden.

13 Aralık 1974 - Cuma.

Kantonsspital, birinci katta 3 nolu kasa.

Telefon etti eve, evi kim biliyor? Randevulaştık. Pazartesi uğrıyacağım.

Tunç Eresen'e; böyle böyle diyedir diyerek Tanju Kurtarel'in gelebileceğini söyledim. Roma'ya soracak.

Kıymet Hanım geldi sokaktan, geç geldi biraz. "100 olsun" dedim annem için vereceğim aylık, 150 yerine. "Olur" dedi.

Yaşargil "tabiata bıraktım" demiş, "onun deyiminle."

Sümer telefon etti akşam.

Yıldız Hanım'la tanıştık, Sedef ufağı, İnci büyüğü (Kıymet Hanım'ın kızları), Okan (Peter) torun, ufaklık.

14 Aralık 1974 - Cumartesi.

Geçen gün baktığımız :

Kanton bakıyor bir 'meczub'a; en üst kattaki, çatı.

Boşalacak bir oda var. Kiracısı evleniyormuş. Ev sahibi kadının odasının bitişiğinde, ama adamın odasının kapısı ayrı. (İlk geldiğinde, yıllar önce, Nefise kalmış o pansiyonda. Kentin ortasında kalıyor. Bahnhof Strasse'ye yakın.)

14 Aralık 1974 - Cumartesi.

Yaşargil 11.15

Çok iyi dedi, iyiye gitmiş.

Ses çıkarmadım. "Yaklaşmayın nezle oldum." "Cumartesileri gelirim" deyince "hayhay efendim" diyor.

Kıymet Hanım'ın oğluyla tanıştım, Zeki adı.

— Hayat bu kadar zor mu?

Bu kadar çaba, hesap kitap?

15 Aralık 1974 - Pazar.

Hep evde geçirdim günü saatleri birşeyler okuyarak. Akşam Gönenç telefon etti. Konuşması da dengeli onun.

16 Aralık 1974 - Pazartesi.

Annemden ekspres mektup geldi. "Trenle geleceğim" diyor, birdenbire... Alışveriş, ilaç, eczane. Ve telefon Kenan Bey'e, konsolosluktaki. Pasaportum uzatılmak için ondaymış.

Mehmet Özkan, bana, çektiği parasızlığı belli etmemek için elinden gelen her şeyi yaptı böyle bir dönemde. Benim büyük oğlumdur. Onun bu iyi yanı unutulmaz birşey.

16 Aralık 1974 - Pazartesi.
Doktor Sabahattin Tok ayrılıyormuş. Hoca ile konuşmuş, ellerini çalıştıramıyormuş, yılbaşında ayrılacakmış! Ve Matthias geldi; annemin, Akşit'in mektupları, İstanbul'dan gelmiş gazeteleri evde unutmuş...

17 Aralık 1974 - Çarşamba.
Mehmet'e mektup yazdım, normal ve uçak.

Gönenç telefon etti 13.50 sıraları. İstanbul'dan Tezer'den Gönenç'e bir mektup gelmiş öfkeli; onu o mektubu okudu bana telefonda. "Vermiyelim kendisine değil mi?" dedi. "Evet, verme" dedim ben de. "Tam tersi, ben istemiyorum onu". Tezer adamı bırak diyormuş mektubunda. "Kasım'ın 26-28'inden bu yana, o gün de söyledim, daha önce de; yumuşak ama açıkça söylemiştim arkadaşlığımız bitmiştir; hastanede de bunu açık açık söyledim."

"Onların sayesinde bizim kentimize kimse dokunamaz. Yıkamazlar, yıkamıyacaklardır da. Kendilerini yıkmış olurlar çünkü ve ilkin."

— "Demokratı sosyalı aynı lakerda. Arsada, bitişik arsada büyüyor hepsi."

— "Su yoluna bir kova yemek indirilmiştir."

Çekiştik. "Ağzına sıçayım" dedi karı öfkesinden, sonunda. Yapardı da, eğilmiş bir bağırıyordu ki. Kocası mı gelecek, dostu mu?"

Vallahi inanmazlar. Bizi bilseler Beyoğlulular, Bağdatlılar.

— Öyle.

— Değil mi Fatma?

— Deli Hatçe doğru söyler. Bilen bilir.

— Nerden bilecekler? Şurda burnunun şu dividinde, nah bak televizyon antenleri gözüküyor. Çamaşırları gözüküyor da kendileri gözükmüyor.

— Su yollarını yapan atalarımız var olsun! Kurşuncu nine.

Aralık 1974.
3, 4, 5, 6, 7, 8. 8; iğne iğne iğne iğne iğne iğne iğne iğne. 7 Cumartesi; şişti az. Hoca görmedi. O çıkarmak niyetinde. 8 Pazar: Şişti. (Hoca sabah gördü). 9 Pazartesi: Gelmedi hoca.

17 Aralık 1974 - Salı

Tren Avusturya'da Schwarzach kavşağında aktarma yapıyor. Münih'den gelen ve İstanbul'a giden trene biniliyor.

Yataklı.

Bir ufak valiz - bir çanta.

Mehmet böylece ekim, kasım, aralık kiralarını ödemiş oldu oluyor. Kirayı ödeyen kimse çıkmadı mı hiç?

O kadar büyütmenin gereği yok. 27 Kasım'dan bu yana bunu yazmışım. Ve başkalarına karşı yardım etmeyi sürdürüyor ve bulunuyor yanında görünüyor hep.

Tanju gelmedi daha, hiç haber yok. "Matthias'ın sizde hem ev, hem iş telefonu olacak."

Ege'nin karnesi?

Her cumartesi Yaşargil ile randevu.

Bayramda ne yapıyorsunuz? Burası tatil değil. Dediğim günlerde evdeyim. Annemin eşyası az olsun.

İnsan fiilini, eylemini çekmek.

18 Aralık 1974 - Çarşamba.

Sabah posta gelmedi. 20.45'de telefon İstanbul.

Ameliyattan söz etmiş, yağ öyküsü, anestezi bile yok. "Şimdi bünyeye yapıya bıraktık" demiş.

"Annenin senin ameliyatın sırasında Zürih'te bulunması sakıncalı" dedi Yaşargil. Doğru.

Eleştiriye karşı sağlam, tınmaz örülmüş İsviçre'nin kaleleri; gaddarlık kural yerine geçiyor. Hiçbir eleştirinin, yürümeyeceği, yürümediği bir ülke..

Gönenç'le telefon. 50 İsviçre Frankı'nı geri almış Emine abisinden.

"Bir konferansta 'topluluk'; sokakta 'kalabalık'. Topluluk içinde birey, bir başka birey durumuna gelir."

'Für Sabine'

Her şeyin mutlak ya da görece anlamı var mı acaba?

İnsanlararası ilişkiler; tarih; fizik evren aynı düzlemde değiller, eski geometriler bunları yanyana getiremez... Gerçekliğin araştırılması... İnsan eylemini çekmek bütün zamanlar da (şiir). Şiir de bir kolaratur inceltmesi mi?

Ben dişlerimi gereğinden çok sıktım. Geç konuşuyorum. Geç konuşanlar! Ey geç (vakit) konuşanlar.

19 Aralık 1974 - Perşembe.
Attila ile konuştum telefonda.
Annem gönderilemiyor.

20 Aralık 1974 - Cuma.
Gönenç ve Arif uğramışlar eve, Brahms Str., beni bulamamışlar. İkisi de (ayrı ayrı) telefon ettiler bana. Ya uyuyordum ya da dışarı çıkmıştım. Az başım ağrımış ve dönmüştüm evet, evet dışarı çıkmıştım.

21 Aralık 1974 - Cumartesi.
Yaşargil'e uğradım, hastaneye. Nezlesi geçmiş. Annemin gelip gelmediğini sordu, o kadar.
"Gelecek cumartesi görüşürüz" dedi. Birşeye niyeti yoktu. Oluruna bırakıyor işi. Havası acele hep, geçen hafta da öyleydi.
Arif geldi eve Regina ile. Oturduk.

22 Aralık 1974 - Pazar.
15.00: Nefiseler'e çağrılıydım. Yemek. Televizyondaki filme katlandım. Geç döndüm, Doğan arabasıyla getirdi beni eve; 22.00'de.
Arif telefonla aramış o ara.

23 Aralık 1974 - Pazartesi
Kantonsspital'deki hemşirelere posta kartı attım Noel için. Arif akşam beni sinemaya götürecek 19.00'da. Sümer telefon etti, 13.30'da E.T.A. önünde buluşacağız. (Buluştuk, 2'ye kadar.)

24 Aralık 1974 - Salı
Bugün Türkiye'de bayram.
Yarın 2 gün bayram İsviçre'de.
Sümer yarın gidiyor Türkiye'ye.
Arif telefon etti; "birşey alayım mı?" diye. İki gün ekmek dahi bulunmuyormuş, bulunmazmış.
"it is time hurry up please!"
(Galiba) NRD televizyonunun bir yayınını izliyorum. Almanya'da bir kiliseden canlı yayın. İzlence sırasında bir olay oldu. Şaşkınlık. Ve kapandı. Kestiler merkezde yayını.

Felsefenin törenleri, kalabalıklarca kutlandı kutlanmıştır. Felsefe dinle olan savaşını kazanmış, bitmiş gözüyle bakıyor.

19.10 genel bir baş ağrısı.

24 Aralık 1974 - Salı.

Matthias Dalvit'e kitap attım postaneden, o da Zürih'de, Zürihli, Zentralbibliothek'de (merkez kitaplığında) çalışıyor; çalışır; ilerde Société Suisse des Ecrivains'le (İsviçre Yazarlar Derneği), Schweizerischer Schriftsteller-Verband'la gidip konuşan ve bir burs sağlayan odur işte. Neden Matthias'a kitabı vermek yerine postayı seçmişimdir bilemiyorum.

Televizyonda çocuk korosu. Noel programları sürüyor. "Dülger olmak isterdim". (herhalde) Münih'de bir kilisede tören! Şimdiler sözgelimi Türkiye'de Kurban Bayramı, ne oluyor? Temsildi. Maria-Josef (Meryem-Yusuf). İnsanlara, insan olduğunu kanıtlamak (ben 'saptamak' diyedir yazmışım bunu da nedense deftere.)

"Advent singen" şarkıcıları.

Fatih Sultan Mehmet'in *(iki numaralı Mehmet)* yarattığı iktisadi aşama, basamak sayılmıyor mu? demiş bir yazısında, aşağı yukarı bu, Muzaffer Erdost.

"O masaya kim oturuyorsa, ona selam!"

25 Aralık 1974 - Çarşamba.

Her yer tatil dinlence kapalı; evdeyim.

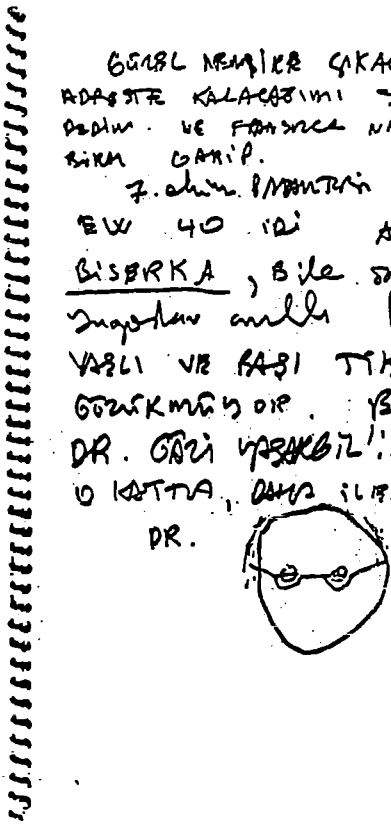
"Osmanlı İmparatorluğu merkezi feodal bir devlettir." (M.E.)

25 Aralık 1974 - Çarşamba.

Tanju ile Nevin Kurtarel geldiler, telefon. Eve. Albisrieder'e Brahms Str.'ye, Brezilya'dan geliyorlarmış galiba. O sırada Sümer telefon etti alandan, Kloten. Türkiye'ye gidiyormuş.. Her yer kapalı, Tanjular'la birlikte Bahnhof'a indik tramvayla; tavuk yedim, portakal suyu içtim, sonra hep evde oturduk konuştuk. Atlantik'i geçerken sallantıdan korkmuş Nevin...

26 Aralık 1974 - Perşembe.

Ben, daha, bir zaman bir süre dar kentlerdeyim diye yazdım Londra'daki Faruk Sipahi'ye. Yarın atacağım postaya mektubu.

İnsan evrendeki durumunu sık sık düşünürmüş, *vakit bulursa*... Sözgelimi, birisi, *annesi öldüğünde ikide bir denize bakar ya.*

... *Aynaya ve atlasa bakmadım, yakışıyor mu diye.*

... Yine, *insan fiiline çekiyorum,* bütün zamanlarda. Bütün kiplerde!

... *Patientement* diyedir bir sözcük uydurdum. "Amicalement"i düşünerek herhalde.

Dr. Costable. (Beni ilk muayene eden, İtalyan...)

Dr. Y. Yonekawa, o belden iğne yapan. (O 76 yılındaki iki Shunt ameliyatında da bulunan.) (Procedere/VA- Shunt.)

Dr. Blasgalg, kötü iğne yapan, İsrailli, İngilizce konuşur.

Gönenç, İsveç'te Barbara'ya telefon etmiş, Barbara kim oluyorsa, şimdi yazarken aklıma geldi Karabuda olabilir, Demir demiş ki telefonda, "herkes... birşey gelince Ece'den, hemen herkes duyuyor"muş. Demir demiş ki "Ece bunu bilsin."

Arif Çağlar'dan öğrendim ki, Sihlpost, büyükpostane gibi gece gündüz bayramlarda da çalışır, Kaserne durağında inilecek, hemen Hautbahnhof'a yakın.

Dr. Med. G. Siegenthaler (güzel İsviçreli kadın hekim)... "Tahmin edilememek insanın temel niteliğidir." Çok kötü birşey bu.

26 Aralık 1974 - Perşembe.
Tanju'lar geldi eşyalarıyla.

Gece garda bekledik Tanju ile, annem Milano treninden çıkmadı.

Sabah 6.37 ile geldi annem Zürih garına, Milano'dan. İki kez gidip geldik evden gara Tanju ile. Biz yolda eve dönerken annem gardan eve Nevin'e telefon etmiş, Döndük gara.

27 Aralık 1974 - Cuma.
Annem geldi sabah trenle Zürih'e 6.37. Milano aktarması yaparak.

27 Aralık 1974 - Cuma.
Annemin Zürih'e vardığını öğrendi telefonla İstanbul.

28 Aralık 1974 - Cumartesi.
Öğlen üzeri Arif, Gönenç, Tanju, Nevin ve Yıldız Hanım geldiler. Kıymet hanım İstanbul'a gitmişti.

Tanju'lar Londra'ya geçti.

Gönenç'le alışveriş yaptık çıkıp.

Arif-Regina akşam beni yemeğe götürdüler, evlerinde. Arif gitar çaldı.

29 Aralık 1974 - Pazar.
Bellevue'ye indik. Gara gittik, eve geldik. İnsan önündeki ve ardındaki yılları kutluyor.

Hani 'oturmak'la (ikamete memur) görevli kılınırmış eskiler imparatorlukta.

Aynaya ve atlasa bakmadım yakışıyor mu? diyedir.

30 Aralık 1974 - Pazartesi.

Orhan Duru'ya, Dr. Hüsrev Hatemi'ye, Dr. Engin Eker'e kart attım. Günsel ile Füruzan'dan mektuplar geldi.

Dr. Monshi (acem)

Yeni yıl kartı attım akşam.

31 Aralık 1974 - Salı.

E. Borg (masajcı, ilk, bilezikli, iri, sarışın).

Frau Beatrice.

Dr. Monshi (acem)

"İnekler, erkek görünüşlü inekler!"

Demir'le görüşmüş Gönenç. İsveç'te Demir. Barbara'ya telefon etmiş Gönenç. Demir Zürih'e gelemiyormuş. "Bütün İstanbul, herkes, ama herkes Ece'yi izliyor, birşey bir haber gelince Ece'den, hemen bütün İstanbul duyuyormuş." Demir demiş ki "Ece bunu bilsin."

1975

1 Ocak 1975 - Çarşamba.
Gülten. Vakıflar Bankası Karaköy Şubesi.

Sihlpost. Kaserna (kışla) durağında. Arif'den öğrendim. Bu postane bayram, pazar, gece hep açıkmış.

2 Ocak 1975 - Perşembe.
Her yer kapalı, bu yüzden mektupları postaya atamadım, sabah, döndüm: Noel dinlencesi sürüyor demek. 'Patientement' diyedir bir sözcük türettim. *Patient* Alamanca *hasta,* hani Fransızca "Amicalement' diye bir sözcük gibi; Patientment! Dikkati çekecek denli köpek çeşidi, çeşit çeşit köpekler, çok. Kediler ise az. Nedendir bu? Ve *köpekler evlere sığsınlar diye bacaklarından keserek kısaltıyorlar herhalde onları!*

3 Ocak 1975 - Cuma.
Mektup, kart gelmedi. Mehmet'e Özkan, İstanbul'a bir mektup attım.

Arif Çağlar, bugün bana, Regina Schudel ile, onun otomobiliyle, (ben "Düldül" diyorum.) Zürih'deki kitapçıları gezdirdi. Annem de arabadaydı hep. İtalyanca yayınlar. Doğu Alman yayınları. *Pincus...* Ve ucuz ya da indirimli satışlar yapan bir elektronik mağazası...

4 Ocak 1975 - Cumartesi.
Ve Regina'nın evine gidip çay içtik ve sonra eve getirdiler. Vedalaştık.

Şiirdeki atlar üzerine. Yeryüzünü parçalamak ve birleştirmek. Sorular?

4 Ocak 1975 - Cumartesi
12.00 Yaşargil'e annemle gittik.

Anneme sordu; "Kuruyor değil mi?" "Nasıl buldunuz zihnen, kafaca?"

Bana da, "Eskisine göre, daha iyi olman gerekir zihnen, o ur baskı yapıyordu, kalktı."

Önceden, kendi durumu görülmesin diyedir, işgilli büzük dingilder, herhalde Emine, Yaşargil'e gidip "Kuruyor" demiş. Böyle dediği sonradan da doğrulanmıştır doğrulandı.

Arif, bana ve anneme önce göl kıyısında ve dağlara doğru, karlı gezi yaptırdı. Einsideln'e o gün mü gittik; "Keşiş Zaviyesi diye çevirmişim eve gelince..."

6 Ocak 1975 - Pazartesi.

Sosyal Arşiv'e gittim, dergi ve gazete okudum biraz. Neumarkt 'Schweizerirsches Sozialarchiv'. Her gün: 8 - 20.00 arası açık. Cumartesi: 10 - 16.00 arası

Başım ağrıyor, gerçek bir baş ağrısı.

'Madam inek'.

Başım ağrıyor: 22.30-22.45.

İstanbul'da bir aile tanıyorum, o aileden de üç kişi, üç arkadaş var; onlardan hiç ses çıkmadı üç aydır.

"Yalnız soğuk havalarda evine sığınılan yaşlı pansiyoncu kadın değildir, şiir."

7 Ocak 1975 - Salı.

Sabah yine İsviçre Toplumsal Arşivi'ne gittim. Murat Nemet - Nejat'tan mektup gelmiş, İstanbul yoluyla, Londra'da oturuyormuş şimdi. Akşam yine başım ağrıyor.

8 Ocak 1975 - Çarşamba.

Murat Nemet - Nejat'a mektup yazdım.

Kumkapı'yı, eski günleri savunuyor; genç bir şövalye olmuş.

Kuşlar acaba nerede hangi kentlerde ölmeyi, aşık olmayı ve yaşamayı seviyorlar, seçiyorlar.

Yıkandıktan sonra uyuyamadım uzun süre. Oysa başımın orasını iyice korudumdu yıkanırken. Başka bir nedeni var öyleyse.

9 Ocak 1975 - Perşembe.

Sümer ve Erdem'den mektup geldi.

Kazak aldık annemle. Başım, orası zonkluyor.

10 Ocak 1975 - Cuma.
Dr. Tok ile annemi tanıştırdım. İlk kez, annemin tansiyonuna baktı, kalbini dinledi,

11 Ocak 1975 - Cumartesi.
Şişti ve de ağrı yapıyor ve uyutmuyor üç gecedir.

Prof. Yaşargil "allah allah" dedi, anlayamamıştı. Düşündü bir an birşey yapmak için, "ben" dedim "ilaçları sürdüreceğim sürdüreyim bir zaman". "Olur" dedi "haftaya bakarız" ve ayrıldık öyle.

12 Ocak 1975 - Pazar.
Kirayı verdim. 21 gün için 280 İsviçre Frankı, 100 annem için 17 annem için 5 gün 1974'ten; 257 etti toplam olarak.

13 Ocak 1975 - Pazartesi.
Nurten'den ekspres mektup geldi.

Arşiv'e gittim. Akşam Matthias geldi eve.

Zürih - Paris 7 saat tutuyor trenle. 120 İsviçre Frankı gidiş geliş. Londra 600, gidiş geliş. Dayım Ahmet Deniz'e ve Nurten'e mektup yazdım ve postaya verdim mektupları.

14 Ocak 1975 - Salı.
Dar kentlerde yaşıyoruz, yaşıyorken: Geniş ovalara döküldüğüm hele hele delta yaptığım günleri ve geceleri düşünüyorum da. Tıpkı geçtiği aktığı yerlerden sıkılan bir ırmak gibi. Ayrıca, insan Anadolu'sunda akmak ister istiyor.

Atkı 15 İsviçre Frankı.

Arşiv'e gitmek.

15 Ocak 1975 - Çarşamba.
Cevat'a, Bican Tufan enişteme (teyzemin kocası) mektup yazdım.

16 Ocak 1975 - Cuma.
Londra'daki Murat Nemet - Nejat'tan mektup geldi. Nermin Hanım onu uyarmış mektubu İstanbul'a gönderdikten sonra.

17 Ocak 1975 - Cuma.
'Kanarya Sevenler Derneği', Aksaray'da İstanbul'da. Avrupalı aydın dinlencede tatilde!

18 Ocak 1975 - Cumartesi.
Yaşargil inmiş buldu şişi. Dışarda ikinci muayene bu. Sekreter de "no momento" demişti, önceki hafta da "tout occupé".

Dr. Tok'a da uğradık. Kulak arkasını inmiş buldu "geçen hafta sert idi" dedi. Ve yine annemin tansiyonuna baktı 13.00.

Anahtar yitti bugün.

"Benden iyi çıktınız siz."

19 Ocak 1975 - Pazar.
Hep evdeydik.

20 Ocak 1975 - Pazartesi.
Sabah öğlen mektup gelmedi hiç. Alışveriş.

22 Ocak 1975 - Çarşamba.
Dilekçeme karşılık vermiş okul; Nurten yazıyor.

24 Ocak 1975 - Cuma.
Çocuklara selam gönderiyorum, ki bu mektup taşıyamaz, söyle onlara. Sevginiz katsayısıyla çarpın selamları.

26 Ocak 1975 - Pazar.
Enge'deyiz annemle. Kirche Enge'de org konseri dinledik. Organist konservatuvarda öğretmenmiş. Oturacak yerler sertti ve pek kimse de yoktu kilisede.

Tramvayla gidip geldik. Gazetede okumuştum konser ilanını.

Sedat Pakay'ın New York'tan gönderdiği 500 dolar 1.230 İsviçre Frankı tuttu City Bank'da. 5.38 olmuş FS Türkiye'de.

28 Ocak 1975 - Salı.
İlk ders Almanca Hilda'dan; Badener Str.'deki yazıhanesinde. 'Ayşe'de.
Gönenç eve geldi.

29 Ocak 1975 - Çarşamba.
İnsanın toplum olarak kendi kendisini yönetmenin sınırı var. Toplum sonuna dek, varılacak yere dek insansal (insani) olamıyor; daha orada değiliz.

30 Ocak 1975 - Perşembe.
Öğleden sonra, indirimler başladı, anneme troler (yeşil) bir manto aldık; 150 FS.

3 Şubat 1975 - Pazartesi.
Angela Göktürk'le görüştüm. Telefonla Ahmet de aramış. Arada arar telefonla beni Ahmet.

4 Şubat 1975 - Salı.
Temize çekilmiş düşünce (duygu).

5 Şubat 1975 - Perşembe.
Ölüm ve aşkla birlikte bir yürüyüş; birlikte deniz kıyısı boyunca yapılan. Bir aşağı bir yukarı.
Ölü mevsimin ilk müşterisi.

7 Şubat 1975 - Cuma.
Esendal ile bir konuşma; mektuplarından, öykülerinden, romanlarından, anılarından, (varsa) konuşmaları ve yazılarından yararlanarak.
İspanyol film yönetmeni Carlos Saura'nın filmi televizyonda. Oona ile (Charlie Chaplin'in kızıyla) evli Saura.

8 Şubat 1975 - Cumartesi.
Sümer'le Yaşargil'e gittik, ilk.
Erkurt Altınok, 29 numara E katı.

12 Şubat 1975 - Çarşamba.
Gönenç ve Tuncel'e gittim; Sonnenberg. Önce Klusplatz tramvayla, onlara pasta alarak.

Günsel ve Nurten'den mektuplar geldi.

13 Şubat 1975 - Perşembe.
Hilda. Ders yapmadık ama. Mektup atmadım bugün.

14 Şubat 1975 - Cuma.
İstanbul'a döndüğümde vakti sizin büyümenizden anlayacağım. Ona göre büyüyün ha! - Çocuklara yazdım bunu -

Yol boyunca ölümle bir dertleşme.

15 Şubat 1975 - Cumartesi.
Sümer, Yaşargil'e "Ece parasız" demiş!

16 Şubat 1975 - Pazar.
Sümer'le konuştum. Nefiseler'e yemeğe gittim; Tuncel, Doğan da vardı.

Sümer; kararlı, sinirli ve kendini haklı buluyor. Oysa...

17 Şubat 1975 - Pazartesi.
Gönenç, St. Gallen'e gitmiş. Tuncel beni telefonla aramış, ben aradım sonra.

18 Şubat 1975 - Salı.
Tuncel'le buluştuk, naiv ressamların resimlerini gezdik. Ece'den mektup geldi, Eceabat'taki Yalova Köyü'nden.

Gümrükçü Rousseau, hanedanın Osman'ı.

23 Şubat 1975 - Pazar.
Dağa çıktık trenle annem ve ben. Utliberg.

Margaretten - Weg.

25 Şubat 1975 - Salı.
'Yazı' dergisi geldi İstanbul'dan; göndermişler.

Ev işi oldu. Anahtarları aldım Hilda'dan. Ve öğleden sonra 16.15'te arkadaşlara adres değişikliğini bildirdim.

26 Şubat 1975 - Çarşamba.
Nurten'e annem mektup yazdı. Arif'den mektup geldi, Ercüment Uçarı'dan.

Yaşar Kemal İstanbul'a dönmüş.

15.30'da Arşiv'in altındaki Kafe Neumarkt'da buluştuk Gönenç ve Tuncel ile.

Zaman renkli bir adam: insan.

27 Şubat 1975 - Perşembe.
Ahmet Cevdet, İkdam gazetesine 10 yıl İsviçre mektupları gönderir.

1 Mart 1975 - Cumartesi.
Posta gelmiş, bize mektup yok. Kıymet Hanım söyledi.

8 Mart 1975 - Cumartesi.
Yaşargil ilk kez sinirden söz açtı; ameliyat yaparken koparıp ve yeniden bağladığı sinir. "Yeniden gireyim mi içeri?"

25 Mart 1975 - Salı.
Tarih yüksekçe bir yere çıkılınca görülebilecek birşey değil.

... o biçimlerle pek az ilişkisi vardır. 'Sonnet' o şiirin biçimi değildir, kalıp biçim değildir.

İffet ablamdan mektup geldi.

Yaşayan insan tarihten daha büyüktür, yaşça başça. Bu başka bir konu.

Tanımla, tarifle kahveye gittik solcu gençlerin kahvesiymiş.

28 Mart 1975 - Cuma.
Wädenswil'e gittik. Kar. Göl kıyısında yemek yedik.

29 Mart 1975 - Cumartesi.
Rigiblick'e, o tepeye çıktık; Regina, Arif, Attila.. Vedalaştık.

30 Mart 1975 - Pazar.
Attila sabah telefon etti. Arifler yola koyulmuşlar. Kurt geliyormuş. Swissair'de çalışacakmış.

31 Mart 1975 - Pazartesi.
Sigara için çıktım gara. Kıymet Hanım ve Veyis Özek geldiler Diener Str.'deki eve.

Onun bütün işi gücü kendini yaralamaktır.

İnsan, ilkin kendi dilinin tarihini bilmeli. Nasıl? İktisat tarihiyle birlikte dilin tarihi de öğrenilebilir öğrenilir. Öyle kolay bir yoldan değil bunlar elbet.

1 Nisan 1975 - Salı.
İstanbul'dan, ablamdan mektup geldi. Ercüment Uçarı Vatan gazetesini göndermiş, benimle ilgili Zühtü Bayar'ın bir yazısı var. Ve İstanbul'dan telefon etmediler; hemen her salı ediyorlardı, ederlerdi.

2 Nisan 1975 - Çarşamba.
Mehmet'e, Gülten'e kartlar attım, 14.00. Mehmet'den mektup geldi. Hilda'nın Badener Str. deki yazıhanesine uğradım, kirayı verdim, Kreis Büro'ya birlikte gittik.

16.00'da Atilla ile buluşma. 18.45 eve geldim, Diener Str.

Kendi düşüncesi, katkılarla büyüdüğü için başkalarının da öyledir sanıyor: Asım Midilli. A. Midilli 58'lerde kalmıştır, kalık, kalmış.

İnsanlık aşamalarını da, basamaklar, geçmeli, yürümeli insanlığa doğru, daha bir insan olunması için. Katkıda bulunacak bir yöntem işte.

Burda, Zürih'de, İsviçre'de, bütün masallarda kar yağıyor, kar yağar. Nerde bizim Anadolu'nun çiçekli masallarımız, öyle değil mi?

Köpeklerin ana dilleri, gerçi İngilizce'dir ama *şimdiler ayrıca Almanca da öğrenmişlerdir.*

Kara parçalarından bıktım. *Dünya benim vaktimi alıyor, alsın!*

Büyük basında çok kullanılan her kalıp gibi, "biraz da tarih" sözü de yanlışlık taşıyor içinde, dışardan alçakgönüllü, savsız görünse bile, konu-

yu değiştirmek, konuyu açmak için kullanılmış gibi gözükürse de. *Her birşey tarihtir oysa;* insan topluluklarının işleri, ilişkileri başka toplumlarla ve kendini oluşturan kişilerle...

3 Nisan 1975 - Perşembe.
Çocuklara, kart attım, bana mektup gelmemiş. Gazel, Hasan, Güzel, Su, Mazlum, Doğan, Aylin, Ece.

Tarih ayağa kalkınca görülecek bir nesne değildir ki. Herkes gibiyken, içersinde, içinde yaşanırken de istenirse görülebilir. Bakılmak, bakılırsa, bakılması, bakması bilinirse; bir yöntem sorunu!

4 Nisan 1975 - Cuma.
Alişan, Nigar, Leyla kartlar attım. Berlin'den Arif'ten kart geldi.

İffet'den Ege'nin duruşma mektubu geldi.

Sümer'le telefon konuşması, arıyor beni; parasızlığımı İstanbul'a yazmış.

.....

5 Nisan 1975 - Cumartesi.
Akşit Göktürk. Angela, kızları Deniz, Ahmet Öz geldiler; Konstans'dan Almanya'dan..

Yaşargil, bugün bana bir "ufak ameliyat" dedi, oysa bugüne dek önemli bir ameliyat diyordu...

Ve İstanbul'dan, Mete'nin mektubu; geliyormuş Zürih'e, kız arkadaşı Madleine Vogler buralarda, Luzern'de bir yerlerdeymiş...

6 Nisan 1975 - Pazar.
Kar yağdı, yağıyor bugün iyice Zürih'e, kente...

Çocukluğumuzda, giremediğimiz, Japon mağazası, İstiklal Caddesi'ndeki, Beyoğlu, İstanbul...

7 Nisan 1975 - Pazartesi.
Attila ya da Atilla uğradı bana eve sabah... Ege'ye kart attım, İstanbul.. Mehmet'den mektup geldi. Ve gazeteler İstanbul'un Aksaray'ından, herhalde Tarık Altınçizme gönderiyor...

8 Nisan 1975 - Salı.
Ege, kart, Laleli; Ege, kart, Mehmet'e...

10 Nisan 1975 - Perşembe.
Dün gece kar yağıyordu yine. 9.30'da Attila gelecek, sabah. Geldi. Yalnızca Mehmet'ten mektup gelmiş. Kar yağıyor. Tuncel gelip oturdu, pıtpıtla gelmiş.

11 Nisan 1975 - Cuma.
'C'est Laurent, est ce qu'il ya Hilda?' Laurent telefon etti, Hilda'yı sordu.

Tuncel iki kez telefon etti. Bellevue'ye gittim, gazete alıp geldim. Mehmet'e mektup; öğleden sonra attım.

Alain Tanner - Salamandra, 'La Retour d'Afrique.'

13 Nisan 1975 - Pazar.
Tuncel ile 14.15'te Bellevue Durağında buluşma. Odeon'a gittik; Hilda, Beatrice, Sabri ve Ali (?).

Rennweg, Töss ırmağı ile Ren'in birleştiği yer. Eve, ancak 18.15 geldik.

14 Nisan 1975 - Pazartesi.
'Kino-Glaz' filmini gördüm.

15 Nisan 1975 - Salı.
Mannheim.

Ege'ye kart - okul.

12.15: 'La İlusin Viajo en Tranvia'. Bunuel'in.

Bugün yalnızca Nurten'den gazete geldi.

18 Nisan 1975 - Cuma.
Bir şiirin, bir düşüncenin boyutlar kazanması, öyle ilerlemesi, aklı yorar, zorlar onu.

Bir kez 10 aldı Türkçe'den; öğretmenin yerine tarihçi geldiğindendir o da.

Kız köşesinde hâlâ çırpınıyor.

İsviçre pahalı bir kurtlu peynir.

'Pas si mêchant que ça - Peki o kadar da kötü değil, Claude Goretta'nın filmi.

Bir limonatanın içindeymişçesine ılık bir havada, yalnızlık ve üzünç içinde yürüdüm. Bu filimden çıkmışım, Limmat boyu. Münster Köprüsü'nün üstünden Paradaplatz.

Ve odamın evimin bütün pencerelerini açtık. Bando sesi dolsun her yer diyedir, halkın.

19 Nisan 1975 - Cumartesi.
Gürkan geldi akşamüzerine doğru.

25 Nisan 1975 - Cuma.
Yalnız çeviri ilkesini benimseyenler bir şiiri öyle sanırlar.

'Terziliğin en yüksek yeri ceket dikmektir.' Bir terzi kalfası. 'Martta ve yazın işler durur'.

Bahnhof-Stadehofen'deki Studio Commercio'da 'A Bigger Splash' filmi, David Hockney'in o ressamın özel yaşamı. Tuncel ile seyrettik ve kahvede oturduk. Ağrı geldi.

Aşk telefon edermiş.

27 Nisan 1975 - Pazar.
Savaş Akat geldi, Hilda'da konuk kaldı bir gece.

Ustasından geçmemiş bir konu uç düşüncesini bir eğretileme türüne bindirmeyen (ya da nesnel karşılığını bulmayan diyelim) filozoflar kendi kendilerini ağır cezada mahkûm ederler edebilirler; kürek ya da müebbet.

Tarih küçük kardeş! Tarih! Küçük kardeşim! üzerine çalışıyorum. Üzerinde çalışıyorum.

29 Nisan 1975 - Salı.
Ve Zürih Gölü'nde vapurla ilk gezi. 1:30 saat tuttu.

30 Nisan 1975 - Çarşamba.
Yalnızca Tanpınar geldi Cevat'tan.

Bu akşam maç olmuş.

Anam Kayseri.

Bulgarischer Generalkonsulat, Berner Str. 3000 Bern.

Hani güneş ışığını arkasına almayı yeter sayan acemi fotoğraf çekenlerin gölgesi düşer ya çekilenlerin üzerine; öyle.

Şiirin de bir görüngesi, perspektifi vardır: Belkemiği. Bunu öykü sanıyorlar.

Ayrı lakerda.

Alaman kelepçesi., sıktığı için bileğini, oynattıkça daha da daralarak kilitlenen kelepçe... Uzaklık perspektif sağlar ama kendinin kendine özgü görüngesi olamaz.

Eyüp Türbedârları, tarikat.

1 Mayıs 1975 - Perşembe.

Bugün tatil. Tuncel'le gezdik, *Helvetia Platz.* Burada da, Bayram kutlanıyor, *babaları küçük çocuklarını omuzlarına almışlar, keka!* Select Kahvesinin önüne kadar. Bellevue'ye kadar, sonra Zürih Gölü'nün kıyısında. Select'te Türkler de oturuyor oturur... (Helvetia Alanı ile Select Kahvesi arası araları uzak epey.)

2 Mayıs 1975 - Cuma.

Annem İstanbul'a dönecek, bu yüzden Bern'e, Bulgarlar'a, annemin pasaportunu vizesi için gönderdik, postayla. Trenle gidiyor. Trenle de gelmişti.

Akşam Sümer'le Tonn Hall'e piyano konserine gittik.

3 Mayıs 1975 - Cumartesi.

Yaşargil'e gidiş... demiştim.

"Sonraları gelemeyen arkadaşlar olursa onların görevlerini de ben yapardım... Yaşlı ustanın genç çırağına ilk acıklı itirafı."

Naci, bir yıllık hafif hüzne çarptırılmış demek, merhaba! Geçmiş olsun! Allah Kurtarsın!

Tarihte mutlu ölünür!

Her uzaklık, her uzaktan bakma belli bir yalın perspektif sağlar, sağlıyor. Gündelik yaşayışta ise *derin* ve gerçek *perspektifi bulmak* işte bu yüzden zor.

4 Mayıs 1975 - Pazar.
Trabzonlu Akçaabatlı Mete (Etem) uğradı, Türkiye'ye tel yazdık, hiç dışarı çıkmadım.

5 Mayıs 1975 - Pazartesi.
Yalnız İdris Küçükömer'den kart - Yalova. Demek Kaplıcalar'a gitmiş!

Saat 18'de Annelisa ve Gunther Weis - Margis geldiler. İren ve Matthias da vardılar. Hep birlikte yakınlarındaki Lang Str.'deki *Krokodil* diye bir kahveye gittik. Gunther benim anladığım kadarıyla grafiklerle çizgilerle yazan bir şair. Bana armağan ettiği kitaptan anlıyorum bunu.

Krokodil kahvesi daha çok İtalyan işçilerinin toplandığı bir kahve, köşede. Prafa gibi bir iskambil oyunu oynuyorlar, Lang Str.'de bir köşe.

6 Mayıs 1975 - Salı.
A Bigger Splash (David Hockney). Hockney, bir İngiliz ressam.

Meisterwerk von Jack Hazan. Kapılara, Zürih'te, Pazar günleri bir yana, *Tagbladt der Stadt Zürich* adında bir gazete bırakılır, orada sinema bölümünde böyle yazıyor. Şunu ise anlayamadım: "like no film you have seen before." (Times)

Akşam Ömer ve Hikmet Kut'lara yemeğe gittim. Dufour Str.

7 Mayıs 1975 - Çarşamba.
Mektup atmadım ve gelmedi.

8 Mayıs 1975 - Perşembe.
Tatil.

9 Mayıs 1975 - Cuma.
Önaylar, Gunther'ler Lozan'a gidecekler. Bana, arabada bir kişilik yer olduğunu söyledi Gunther. "Yok" dedim, "annemi Zürih'den Lozan'a trenle götüreceğim; kadını İstanbul'a göndereceğim Lozan'dan, sizinle orada buluşuruz." 13.07'de, tren Lozan, hareket ediş saati Zürih'den.

Önay-Gunther karşıladı bizi Lozan'da.

Gece Credit Lokantası. Jambon. Gunther'ler bir papaz arkadaşında konukmuşlar.

10 Mayıs 1975 - Cumartesi.
7.07'de annem bindi trene, 27 no'lu yer. Otel ile gar yakın, *Hotel de Lausanne*'da kaldıktı.

Cevat'la Tezer'e kart attım Lozan'dan. Sonra da Gunther ve Annelisa ile buluştuk. Gülbin ve Önay hep birlikte Gunther'in arabası ile Cenevre'ye gittik. *Rotonde*'da yemek yendi. Benim Cenevre'yi ilk görüşüm bu. 14.00'de Cenevre'den yola koyulduk. Lozan'a geldik önce, Lozan'dan çıktık, yoldan döndük arabada bir vuruntu var. Beni Basel'de bırakacaklardı. Cumartesi olduğu için Gunther'ler kaldılar. Biz 19.19 treni ile Zürih'e döndük. 22.30'da Zürih'e varış ve ev (Diener Str.'de).

11 Mayıs 1975 - Pazar.
Gülbin, Önay ve ben Select Kahvesi'ne gittik sabah ve eskikenti (Altstadt) dolaştık, sokakları sevdiler çok. Ve 13.16'da trenle Köln'e hareket ettiler.

Akşam Sümer'e ettim telefon.

12 Mayıs 1975 - Pazartesi.
Tuncel Kurtiz telefon etti.

Mehmet'ten mektup geldi İstanbul'dan. 7 tarihli, Ege'ye kartları vermiş.

"Ben tarihten daha büyüğüm, (yaşça) ve başça, bana eklenmiştir bir..."

14 Mayıs 1975 - Çarşamba.
Füruzan'dan geldi mektup, İstanbul.

15 Mayıs 1975 - Perşembe.
Konser - Perşembeleri Zürih'te binalar içinde bir alanda *Kuriositemarkt (Rosenmarkt* da deniyor oraya) vardır. Ortada bir anıt vardır, "hiçbir şey adına dikilmemiş" "bu heykel özgürdür," "gelecektekilerin adınadır.".

17 Mayıs 1975 - Cumartesi.
Wellenberg Sineması'nda Sergio Citti'nin "Storie Sceleratte" filmini gördüm, hikâyeyi senaryoyu P. Paolo Pasolini yazmış, İtalyan Ortaçağı, ya da az sonrası.

18 Mayıs 1975 - Pazar.
Sabah Füruzan'a mektup attım Bahnhof'tan, Hautbahnhof.
Gece dolaştık arabayla.

19 Mayıs 1975 - Pazartesi.
Hilda Ruttimann'da kalıyorum, Diener Str., Almanya'dan Neco ile Kerim (soyadı galiba Baykal) gelmiş Hilda ile görüşmek için. Hanna, Hüseyin ve Matthias ile geldiler eve 5.30'da akşam. Beklediler ama Hilda gelmedi.
"Zekânın katsayısıyla çarpmak."

20 Mayıs 1975 - Salı.
Radium Sineması'nda *L'İnvitation (Davet)*'u gördüm Claude Coretta'nın. İsviçreliler, anlaşılıyor ki, bu film yönetmeniyle övünüyor.
Anhegger telefon etti, kızkardeşi Gerda Zürih'te oturur, yarın İstanbul'a dönecekmiş.

21 Mayıs 1975 - Çarşamba.
Hazyland Bahçesi'ne gittim ilk.
"Asılıyoruz, katılmadığımız hüzünlere dahi asılıyoruz."

22 Mayıs 1975 - Perşembe.
Sinan Fişek'ten kitap mektup geldi, Ankara. Kurt Vonnegut Jr.'dan çevirmiş. Kitabı okurken gözüme çarptı, Sinan, Amerikalı bir kadına "Moğol" bir çocuk doğurtmuş romandan anladığım kadının kocası bir Amerikalı, kadının bir Moğolla filan da kırıştırması da yok. Ankara'ya Sinan'a "acaba bu sözcük "mongoloid" mi?" diye yazdım. Öğleden sonra da Hüseyin'le yabancılar polisine gitmişiz oturma iznini uzatmak için, altı ay.

25 Mayıs 1975 - Pazar.
Konser-Arthur Honneger, şef Ferdinand Leitner "Yakılan Jan D'Ark". Zug'a gittik geldik. ZUG.

26 Mayıs 1975 - Pazartesi.
Annem (İstanbul) ve (Köln'den) mektup geldi ve gazete Nurten'den.

28 Mayıs 1975 - Çarşamba.

Yalnız Aydın Emeç'ten mektup geldi ve Ali'nin gazeteleri geldi, İstanbul.

Vertwitwet - dul

Witwer - dul erkek

Witwerstand - dulluk.

F. Bacon - Marlborough Galerisi'nde *(güreşiyorlar hep)* ve başka bir galeride de Hundertwasser'in resimlerini Gönenç ve Tuncel'le gördük gezdik.

Hilda'nın annesi geldi Luzern'den, eve. Kadın İstanbul'da Gümüşsuyu'nda oturur.

30 Mayıs 1975 - Cuma.

İstanbul'dan Ali gazete göndermiş. Gunther de Köln'den kitabını. Grafik şairi, grafik'in şairi... Ve Luxor Sineması'nda 7'de yönetmen Martin Scorsese'nin *Alice Artık Burda Oturmuyor.* Amerikan filmlerinde böyle bir yüz, o toplumun yüzü doğallıkla, az görülür.

30 Mayıs 1975 - Cuma.

Alice doesn't live here anymore.

Alice n'est plus ici.

Alice lebt nicht mehr hier.

31 Mayıs 1975 - Cumartesi.

Barış silahlanmış, her konuda, ama her konuda, bu kavramın *düşünülmesini isterdim.*

Hilda ile Wetzikon'a gidiş. Hilda orada bir dükkân kiralamış, satılması gereken elbiseleri götürdük, ilk gidiş bu... Bir kahvede oturduk tahta masalı.

1 Haziran 1975 - Pazar.

Bir Fransız yargıcı afişte. Adliye merdivenlerine doğru yürüyor, arkasında yerde ayak izi biçiminde kan izleri bırakarak, Costa - Gavras'ın Section *Spéciale,* Studio 4'de 19.00'da gördüm bu filmi. İkinci Dünya Savaşı'nda Fransada geçen korkunç bir hikâye, sonraları örtbas edilmiş...

Les bourreaux attendent deja devant le salle d'audience alors que la cour commence a peine a siéger.

1 Haziran 1975 - Pazar.
Bir tahta atın içine saklanmış tahta Troya kenti... Ortaokul yüznumaraları duvarlarında bir yazı... Bir at ve kapısı önünde Troya kenti... Atın kapısı önünde Troya... Atın dışında Troya kenti... Ve atın içinde Troya kenti... Ve atın içine alınmış bir Troya, tahtadan! Dikkat. .. Dişi bir at ile (bir kısrak ile) Troya kenti tahtadan, bakışıyorlar. Gebe bir kısrak az sonra... Tahta Troya'lara gebedir atlarımız.

2 Haziran 1975 - Pazartesi.
Bücker Müesli (?) Bircher Müesli olabilir. İsviçre'nin, artık ulusal bir yemeği olmuş bu. Yemek. Tatlı...

Füruzan ve annemden mektup geldi sabah.

Tuncel'le, Commercio Sineması'nda *End Of The Road* diye bir film görmüşüz Aram Avakian'ın, *devlet yok bu hikâyede de.*

5 Haziran 1975 - Perşembe.
Apollo Studio : *Lenny,* yönetmen Bob Fosse; iki kez gördüm.

6 Haziran 1975 - Cuma.
Gönenç ve Tuncel ile gezdik Tapies...

11 Haziran 1975 - Çarşamba.
Kitaplar da geldi. Hilda ile Rapperswil'e gittik. Hilda içki içti.

12 Haziran 1975 - Perşembe.
Mehmet, İstanbul'da işten ayrılmış.

Bak bre çirkin!

13 Haziran 1975 - Cuma.
"Çok konuşmasın!..."

"Çok konuşma!...

(Post) 'eingeschrieben' - alındılı.

Satyricon. Profession; Reporter.

Staatsanwaltschaft.

Eonophe - Martin Popper

Aschynte - Hiram Keller

14 Haziran 1975 - Cumartesi.
"Bu kez 8004 Ölüm'den yola çıkıyoruz. "Çıkıyorum."

Satyrikon filmini gördüm Fellini'nin. Bu filmde "sarf ve nahiv" (Edebiyat demek daha doğrusu) (Zaten hep sarf ve nahiv okunuyor o zamanlar) okuyan iki öğrenci var, bir

16 Haziran 1975 - Pazartesi.
Mesières'e gittik Gönenç ve Tuncel'le. Vera arabasını vermiş. 10.30'da Zürih'ten çıktık yola ve 22.30'da vardık Zürih'e. Önce Mesières (Lozan dolaylarında bir köy). Birtakım giyecek şeyler aldı Tuncel. İstanbul'a gidecek. Sonra Lozan'a indik, o avukatı bulduk.

18 Haziran 1975 - Çarşamba.
Annemden mektup ve gazete geldi, zarfın içinde Erdem'in mektubu da var. Paris sinemasında *'Der Tod in Venedik'*i gördüm, Visconti. Tadzio.

19 Haziran 1975 - Perşembe.
"..... başkasının ya da başkalarının görmesi gereken düşleri ben görüyorum, yükleniyorum yazıda."

21 Haziran 1975 - Cumartesi.
Akşam Ömer'lerdeyim.

Ecevit'e suikast yapılmış Amerika Birleşik Devletleri'nde. Haber!

22 Haziran 1975 - Pazar.
Ne mi yapmalı?

Çoğalmalı.

Birşey gelmedi postadan.

22 Haziran 1975 - Pazar.
Hiç çıkmadım. Hiç!

27 Haziran, 1975 - Cuma.
Füruzan'la telefonda konuştum. Geçen perşembe günü Berlin'e gelmiş.

29 Haziran 1975 - Pazar.
Füruzan'la telefon, öğlen. Akşit Göktürk'le telefon, Konstanz.

30 Haziran 1975 - Pazartesi.
16.00'da taşındım eve.
17.30'da Matthias ile buluştuk, Neumarkt'da.
Annemden mektup yeni, eve geldi, adresi önceden bildirmiştim. Diener Str.
22.45 Füruzan ve Regina telefon ettiler Berlin'den.
30 Haziran 1975 - Pazartesi.
Saat 21.45'te Füruzan telefon etti ve Regina Schudel, Berlin'den.

1 Temmuz 1975 - Salı.
Enis'e Paris'e, İzgân Baz'a Londra'ya, adres değişikliğimi bildirdim, kart yazarak.
Günsel Koptagel'den mektup geldi, İstanbul.

3 Temmuz 1975 - Perşembe.
Beykoz Ziya Ünsal Ortaokulu, oğlum Ege için düşündüğüm.
"Tabiat Bilgisi'nde omurgalılardan bile sayılmazsınız."

4 Temmuz 1975 - Cuma.
Hilda ile buluştuk. 17.30 Neumarkt Kahvesi'nde, *İsviçre Toplumsal Arşivi*'nin altında.
"Takılıp kalmış iyi bir yazar: Yusuf Atılgan."

6 Temmuz 1975 - Pazar.
"Dikkatinize sunarım: bütün davalar ben yokken açılıyor". Yokluğumda, *Toplum da belirli bir boşluğa izin vermiyor* demek ki.

7 Temmuz 1975 - Pazartesi.
Gazeteler geldi annemden (içinde mektup).

11 Temmuz 1975 - Cuma.
Hilda Fransa'ya gitti, tatil için. Laurent'nin dayısı mı ne varmış Atlantik kıyısında bir limanda... Bir kotrayla açılacaklar denize, İngiltere'ye doğru...

14 Temmuz 1975 - Pazartesi.
Matthias ve İren'le Bahçe Kahvesi'nde oturduk. İren Alman, bir kuyumcuda çalışıyor. *Bonny and Clyde* filmini gördük Gönenç'le.

14 Temmuz 1975 - Pazartesi.
Akşit Londra'ya gitti. Lille yoluyla.
Hirchenplatz'da oturdum gece.

17 Temmuz 1975 - Pazartesi.
Sonnenberg-Klusplatz (318), Sonnenberg zenginlerin oturduğu mahalle.
15.00: Gönenç'de (Heuele Str. 35).
Trinkspruen-şerefe
Zug - geçit - çizgi - (hat)
Saat 16.15 - ayrıldık
Waldhaus durağı
Hotel Waldhaus Dolder
Bergstation (Dolderbahn)
ve Titlisstrasse ara durağı
ve Römerhof - en son durak, buradan tramvaylara biniliyor, 3 ve 1 numaralar geçer.
Kuntshaus'a geldik.
S. Sozialarchiv (İsviçre Toplumsal Arşivi)

18 Temmuz 1975 - Cuma.
Vie wieviel? - Kaç tane?
Nachnahme - Ödemeli.

19 Temmuz 1975 - Cumartesi.
Bellevue sinemasında *101 Dalmaçyalı* filmini gördük Mehmet'le (Dalmatiner). Dietikon'a gidip geldi Mehmet.

20 Temmuz 1975 - Pazar.
"Yeryüzünde haşin bir yüz bırakarak çekip gideriz hep, cepheden, öylesine, en güzel görüntümüzle." yazılmış deftere.
5 nolu tramvay ile Zoolischer Garten'e gittik, girdik...

22 Temmuz 1975 - Salı.
İrene + Matthias + gazeteci kız (Katherine) Tessin'de oturuyor.
Garten Cafe'de oturduk.

24 Temmuz 1975 - Perşembe.
Ülkü Başsoy'dan geldi kart, Viyana.
Yolda, Sümer Türker'e rastladım.
"Rossenmarkt" - Max Frisch Heykeli.

28 Temmuz 1975 - Pazartesi.
Kimi dükkânların kapısında, kapalı, "Betriebsferien" "işletme tatili."
Senso ile Giant'ı gördüm Visconti'nin ve Stevens'in.
Kentlilere *verirsen alır, S. Faik gibi bir adamı, sanatçı!*

31 Temmuz 1975 - Perşembe.
Commercio Sineması'nda *East of Eden* filmini gördüm, Kazan. Gönenç ile Alstadtgarten'de oturduk ve Cafe Solomon'da dondurma yedik ve yolda Sümer Türker'e rastladık, bir sokakta.

31 Temmuz 1975 - Perşembe
Kuriositätenmarkt, Donerstag. auf dem Rosenhof. 10-21 Uhr.

1 Ağustos 1975 - Cuma.
Bugün Ulusal Bayram, tatil.
"Troya'nın önünde sürüyle canlı atlar."
Anadolu'da özgürlük hep sürgünde kalmıştır, *kalmış.*
Bütün sözcüklere sahip çık ve kullan onların hepsini şiirlerinde, ey sen de mi oldun eşşairoğlu! ömrünün yettiğince...
"İmparatorluk kapanırken, imparatorluğun taşınması biraz uzun sür-

müştür. Komşular pencerelerinden, pencerelerini açarak izliyorlardı, perde arkasından izleyenler de vardı.."

3 Ağustos 1975 - Sonntag.
Rüschlikon, Belvoir. Otelin kahvesinde oturduk.

Toplumu bir arada tutan karşılıklı talep.

"Eşitlik olmadan değişim; ortak bir ölçü ile ölçülebilirlik olmadan da eşitlik olamaz." — Aristoteles.

Harcanan emeğin değerini aşan kısmı demek olan artık -değer (Petty).

Cost-of-production theory of value.

Labor-disutility theory of value: sübjektif emek teorisi.

.....

5 Ağustos 1975 - Salı.
Nord - Sud Sineması'nda *Le Charme Discret de la Bourgeoisie,* Bunuel.

7 Ağustos 1975 - Perşembe.
Angela ve Akşit Göktürk'ler gelmişler Zürih'e, 14.00 Hautbahnhof'da buluştuk Altstadgarten'e gittik.

18.00 Regina, Lena, Rosenhof'da Araplar'ın konserine bayaz, Gönenç. Sinan...

8 Ağustos 1975 - Freiday.
Köyden annemden, Ece'den mektup geldi.

Lindenhof'da parkta satranç. Mehmet'le Hilda'ya uğradık, yazıhane.

9 Ağustos 1975 - Samstag.
— Hocayı kaçırdım, geç gitmiştim biraz.

— Attila geldi 12.00. Telefon 14.30.

Altstadtgarten'de buluştuk: Regina, Attila, kız arkadaşı, Mehmet ve ben.

10 Ağustos 1975 - Sonntag.
'Le Charme Discret de la Bourgeoisie' Nor Sud sineması. Select'te oturduk.

11 Ağustos 1975 - Montag.
İrene'e rastladım Commercio'da. Bir yanlışlık. *'İl Conformista'* yandaki Piccadely sinemasında oynuyordu: Bernardo Bertolucci. Dominique Sanda oyuncu.

12 Ağustos 1975 - Dienstag.
Jeux İnterdits (Verboten Spiel)
Nedim'den geldi mektup.
Gönenç Münih'e gitti.
Hilda, Attila, Mehmet Commercio'da buluştuk önce. Sonra *'Le Conformiste'* (Fransızca adı) (2. kez) Stefania Sandrelli de oynar, esmer.

15 Ağustos 1975 - Freitag.
Mektup gelmemiştir. Mehmet 10.11'de Stuttgart'a gitti, Wintethur ve Schaffhausen yoluyla. Ben 10.18'de Konstanz'a gittim. Weinfelden.
Konstanz Üniversitesi. Konstanz Gölü.

22 Ağustos 1975 - Cuma.
Ece doğdu Zürih'de, Nefise'nin kızı. Palhhof'a baktık Ömer'le.

25 Ağustos 1975 - Montag.
Mr. Mango mektup. Mehmet telefon etti 'Berlin'den, Raethel'in adını verdim. (?) Füruzan'la görüşmüştüm önce.

26 Ağustos 1975 - Salı.
Gönenç uğradı, oturduk. Ayşe ile konuştum, Paris'e gidiyor yarın. Matthias'la buluştuk 18.00.
Anneme İrene bildirecek, 7 Eylül'de İstanbul'a gidiyor.
Güney ve Âli'lere gittik gece (Effretikon); 2.30'a dek. Fırat Hanım ile ayaküstü tanıştık.

28 Ağustos 1975 - Perşembe.
Taşındım. B. Görkem telefon etti. Macit Bey'den mektup geldi. Annemden Attila'nın adresine mektup geldi.

29 Ağustos 1975 - Cuma.
Gönenç'le Berlin'e vardık sabah; 7.30'da. Tuncel ve Aras Ören karşıladılar. Kahvaltıyı Aras'ın stüdyosunda yaptık. Ve eve gittim.
Akşam Kurfürstendamm'da bira içmek.
.....

29 Ağustos 1975 - Cuma.
Sabah 7.30'da Berlin'e vardık. Gönenç'le beni Tuncel ve Aras karşıladı. (Bir gün önce, sabah Zürih'de Berlin'e gitmeye karar vermişim, Gönenç'e telefon etmiştim, ben de katılabilir miyim diye). Kahvaltı ettik ve ben kalacağım eve doğru yola çıktım Bautzener Str.

30 Ağustos 1975 - Cumartesi.
Doğu Berlin'e gittik. Pergamon müzesi.
Cambaz Kaiser-Wilhelm Gedachhiskirche.

30 Ağustos 1975 - Cumartesi.
Kurfürstendamm'da otobüsler, insanları, birkaç saatliğine Doğu Berlin'e götürüyorlar, müzeler bir yana, hiç indirmiyorlar. Pergamon Müzesi. "Bergama tapınağı" yani.
Akşam cambaz gösterisi, Batı Berlin'den alanda. Çok yabancı işçi var, Urfalı Mardinli olduklarını sandığım bir karı - koca... Bayrak açıldı dorukta cambazca...
.....

31 Ağustos 1975 - Pazar.
Kreuzberg Festliche Tag.. Türkler için bir şenlik düzenlenmiş.

31 Ağustos 1975 - Pazar.
Kreuzberg Festliche Tag. Arap şarkıcı.

Kurfürsten Str. de pizza-spagetti.

Kongresshalle.

Dauerfeldweg'e gidiş, arkası orman. Ve Havel yakınlarında Waldhlaufe'de (lokanta) oturuş. Spree ırmağı.

2 Eylül 1975 - Salı.

Haus des Rundfunkts'da Erkin ile Aras. 4 kat oda 341. Tuncel'le telefon. Konuşma.

3 Eylül 1975 - Çarşamba.

Savigny Platz'a gitmişim. Cour Carré diye bir lokanta, bir Yunanlı'nınmış...

3 Eylül 1975 - Çarşamba.

Apostole Paulus Kirche. Resul..

Savigny Platz.

İdris ve Tanju kart.

4 Eylül 1975 - Perşembe.

Attila'ya Zürih'e geleceğimi yazdım. 19 ile Platz der Luftbrücke. Gönenç ve Tuncel'e telefon ettim.

Kreuzberg'de Görlitzer Bf.'a 'Gülizar' diyorlar.

Wannsee'ye 3 gidiyor.

5 Eylül 1975 - Cuma.

Gönenç'le 'Cour Carrée' meyhanesine gidiş,

Füruzan'la Kunstamt Kreuzberg'de, Mariannenplatz 2'de buluşma. *Mehmet Berlin*'de broşürün adı, kitabın ya da.

Mehmet 20.53'de Nurnberg'e gitti.

Mehmet'i uğurladıktan sonra Füruzan'la Kranzler'in yanındaki bir kahvede oturduk.

Mehmet Hanefi Yeter. Tuncel'le ayaküstü görüşebildik.

6 Eylül 1975 - Cumartesi.
Kreuzberg'de oyunlar.
Güneye gidiş.
İlk kez F.'den açtım.

7 Eylül 1975 - Pazar.
11.00-15.30 arası konuştuk Füruzan'la.
Tuncel, Yunanlı bir kadının Cour Carrée'sinde Adalet ve Aras'ın iki iyi yazar olduklarını söyledi. İsveç'te oturan gözlüklü genç, beni oraya evine konuk çağırdı ama dedim "Zürih'e artık bilet aldım."
Diana Canetti.
Demir Özlü, 2 ay İsveç'te kalacakmış.

8 Eylül 1975 - Pazartesi.
Nürnberg.
Stuttgart'ta 3 saat kaldım. 15.55'de Zürih'teydim.
Önay ve Günsel'den Palmhof'a mektup gelmiş.
9 Eylül 1975 - Salı.
Attila'nın kız arkadaşı. (Frenie olabilir mi? Değil.)

11 Eylül 1975 - Perşembe.
Liegekarte. Réservation de place couchettes 14.50 D.M.

12 Eylül 1975 - Cuma.
Ülkü'den geldi mektup. Viyana.
Asya Ana. Dilleri dışında büyük bir ayrılık yok.

18 Eylül 1975 - Perşembe.
Lozan'dan kart atmış Mehmet Palmhof'a, 17 tarihli.
Hilda ile buluştum.
Matthias herhalde Provence'dadır; Fransa.
İsviçre'de, Almanya'da herkes diken üzerinde; ev sahipleri pencerelerde görünmeden, perde arkasında komşularını dahi gözetliyorlar. Gözetleme üzerine konulmuş bir toplum. Hele İsviçre!
Boos geldi Palmhof'a, görüştük, eşyasını taşıyor. Max Ernst ve Gauguin.

19 Eylül 1975 - Cuma.
Cenevre erken. Öğlen Mehmet'le buluştuk. Akşam Tanju. Mehmet Lozan'a gitti, oradan da Zürih'e geçecek. Ben gece geç vakit Lozan'a geçtim, Hotel Lausanne'da kaldım.

20 Eylül 1975 - Cumartesi.
Sion - Brig (Milano - Ancona) yönüne gidiyorum, Montreux'ye doğru, 9.10 treni (Lozan'dan kalkıyor). Hotel de Lausanne'da kaldım dün gece... Ahşap bir otel, hemen gara yakın...

Montreux'de trenden indim... kıyıya indim, su kayağı yarışmaları yapıyorlar Leman Gölü'nde.. Villeneuve'e otobüs'le gittim. Vapura bilet aldım, iskelenin karşısında Nedim Gürsel'e Paris'e bir kart yazdım... Château de Chillon uzaktan... Montreux'de ineceğim... ama Vevey'de indim...

"Eden de Lac" - otel herhal kıyıda

"Hotel Europe" - geride

Montreux; iskele yanında, kırmızı gömlekli iki genç, sırtlarını birbirlerine dayamışlar, yan oturuyorlar göle..

'General Guisan' - geçen bir gemi adı... Okullar geziyorlar..

'La Tour de Pelze', iskele, semt Vevey'de (daha Şarlo ölmemişti)... St. Gingolphe... (Sonradan öğreniyorum ki Rilke'nin mezarı da buralarda bir yerlerde,) Vevey... "Via Evian - Lausanne - Ouchy..." Yandan çarklı, adsız, bir beyaz gemi, tek bacalı, arkada bayrak... "Rhone"muş adı geminin. *İnsanlar ayakta, dikiliyorlar.* Vevey Marché iskelesi. Öteki, bayraklı, iskeleden ayrılmış olanı, yarım çember çizip iskeleye geliyor yine; özel tutulmuştur... *Burnunda Fransız bayrağı, kıçında İsviçre...* "Prochain Départ" 14.50 diyor, Bateau Special... *Köpeğiyle konuşarak geçti bir kadın..* Balık tutuyorlar, doğrusu oltayı tutuyorlar.. "La Suisse" geldi.

20 Eylül 1975 - Cumartesi.
Montreux - kart yazdım

Villeneuve - kart yazdım

Vevey. Gece 23.00'de Zürih'e geldim. Annem ve Sabahattin Batur'dan mektup gelmiş.

21 Eylül 1975 - Pazar.
Gece. Zürih. Grand Café'de, kaldırımda masalar, oturuyorum, ...bir res-

sam, İsviçreli, kolayını bulmuş, resmin üst yarısını yapıyor sadece, gölde yansıyor tersi görüntünün.. İsviçre göller dolu...

"Bil ki kaldık orda, gelmezsek:" dedi bir Türk Türk'e... Leylek otelinin üzerindeki alan..

21 Eylül 1975 - Pazar.
Mehmet Almanya'ya geriye gitti. Akşam 20.30'da geldi.

22 Eylül 1975 - Pazartesi.
Bir ırmak babasını bir göl olarak anımsardı. Ercü'den mektup geldi.

23 Eylül 1975 - Salı.
Nurten'e, Tanju'ya, Önay'a... mektup yazdım.

24 Eylül 1975 - Çarşamba.
Hirschen Platz'da geçerken bir köpek kara; bir adamın ayağına kaldırıp ayağını işemek istedi, tam o sırada adam dururken yürüdü ve köpek ayağını kaldırırken başını çevirdiği için adam köpeğin üstüne bastı, köpek kaçtı bağırarak adam tam anlayamadı olup bitenleri...

25 Eylül 1975 - Perşembe.
Rapor için uğradım, hazır değil rapor.
Auslanderausweis, Livret pour Etrangers.

26 Eylül 1975 - Cuma.
Hoca Şikago'daymış.

27 Eylül 1975 - Cumartesi.
Hoca'ya uğradım, yine Şikago'daymış.
Gece Stadthause'da tören; iyi rüzgârla, oturarak...

29 Eylül 1975 - Pazartesi.
Hoca gelmiş çalışıyor; Kantonsspital'e uğradım. İren ve Matthias dönmüşler.

En ilerici öğretmenin bile yarısı gölgedir, yarısı düzenle; ne dese ne yapsa, böyledir bu, ister istemez; *bunu aşabileceklerini de sanmam;* hele çocuğu sınıfta bırakan, bir çocuğu bile sınıfta bırakmış öğretmende daha da belirgindir bu. Çocuk bu düzende sınıfta bırakılmaz ki! Öğretmen çocuğu sınıfta bırakırsa bırakıyorsa düpedüz olmuş bile değildir, ta kendisi olur farkına varmadan, farkına varmamış gözükerek demek gerekiyor daha doğrusu. Öğretmenin yolu gözlenir Anadolu'da. Hiç düşünüldü mü çocuğu ölçmeye ne hakkı var?..

3 Ekim 1975 - Cuma.
Attila Çağlar, İstanbul'a gitti.

4 Ekim 1975 - Cumartesi.
Sabah Lugano'ya gitti Mehmet. Hocaya gittim, "ameliyat yok!"

21 Ekim 1975 - Salı.
Nord-Süd sinemasında *(8 1/2) Otto e Mezzo* Fellini.

22 Ekim 1975 - Çarşamba.
Yarın belki Zug'a giderim Doğan'la.

Garda, lokantada, tam karşımda 'Toilette GARDEROBE Telephone' yazısı, cephede.

'Kühle Köstliehkeiten' başlığı altında.

'Coupe Danemark.'

Çıkışta kapıda bir yazı cam kapıda 'Wir Danken für.. Desuch!'

Cafe krem fincanının üstünde 'Buffet HB. Zürich' yazılı.

Bununla birlikte, şöyle bir salon. Sinyora Magdelona, İtalyan'dı, şakacı, yetkeli (otoriter), ukala, geveze, boşboğaz..

22 Ekim 1975 - Çarşamba.
Sağda bir yazı, yukarda, 'Alfred Escher Stube' A. E. Köşeciği. Gerçekten de HB'un ucunda 1. sınıf bir lokanta var, 'odacık' anlamında Stube. Leylâ

Erbil de Zürih'de mi kalmıştı? kocasıyla birlikte, aklımda şöyle bir kalmış eskiden. Bir ara SAS'da da çalışmıştı hostes olarak, Dr. Cihat Abaoğlu söylemiş 1955-1956 yıllarında belki.

Rıfat Ilgaz'ın *Karartma Geceleri* romanı, toplumcu gerçekçilerin ulaştığı ulaşabildiği, en azından kendilerine o adı takarak toplumcu gerçekçi olan yazarların, *Karartma Geceleri* romanını ilgisini çekmesi gerekirdi, çekmedi. Yaşananla bir biçimin gereklerini ne iyi kaynaştırmıştır o romanda Rıfat Ilgaz... Ve ilişkileri, insan değişmelerini. Olay...

... Ve tahtadan Troya kentinin önlerine bırakılmış sahici bir at.

Rennweg/Pfalzgasse. Hotel Restaurant.

Bateau couvert par mauvais temps.

Tous les jours tours en bateau sur le lac de Zürich.

Rhine Falls-Stein am Rhein.

Sahici bir atın, bir sabah uyanıldığında, önünde tahtadan bir Troya kenti!

Herkesin başına dert oldum gitti. Yaşargil'in, derece derece, herkesin.

Stanley Kubrick - *Orange Mécanique*

SALO.

Le Diable au Coeur

Carlos Saura - *Cria Cuervos.* Regards d'une Enfance.

Coucous.

'Le Freischütz' - Weber'in.

Schweppes - Bitter lemon.

James Joyce - Stephan Deadalus (1882-1941 Zürih)

Navarra Kralı.

'L'an prochain à Jerusalem.'

Kehrichtsack.

PARİS

Ekim 1975.

Zürih'ten trenle Paris'e gidiyorum. Akşam biniyorsun sabah Paris'te Gard de l'Est'tesin. Sivastopol bulvarı boylu boyunca upuzun uzanıyor. Paris'te birkaç gün, belki de bir hafta kalırım.

Zürih'de Hilda Rüttiman'la önceden konuşmuştum. Voltaire rıhtımında Lille sokağında Hotel de Lille'de kalacağım. Fiyat bakımından uygunmuş.

Metro'yu kullanıyorum. Ne yapılacağım ve ne edileceğini ağustosta Berlin'de öğrenmiştim.

Önce Opera meydanına yakın yerde Türk Hava Yolları'nın bürosuna uğradım. Enis Batur'a baktım, daha gelmemiş. Kalacağım otelin adını söyledim, oraya telefon edilebilir. Enis Batur Zürih'e mektup yazmıştı, dergisi ya da dergileri Yazı için bir şiir istemişti benden. Bu yazışmadan biliyorum onu.

Doğru Voltaire rıhtımındaki otele gittim. Daha doğrusu bir arka sokak. Meğer Doğu Dilleri ve Uygarlıkları Okulu da burada, bu sokaktaymış. Bu okulun adını Güzin Dino orada öğretmenlik yaptığı için biliyorum. Güzin Dino gerçekten bir şiir anası Paris'te. (Zaten benim bildiğim iki şiir anası var Avrupa'da. Biri Güzin Dino, öteki *Londra kalesi*ndeki Nermin Menemencioğlu).

Otele gittim ama tam kapıdan içeri girerken kafada bir zonklama başladı. Fenalık geçirmek gibi birşey. Ağrı başladı ama otelde aksilik boş oda yokmuş. Eyvah!

Kafada, deri altında ameliyat yerinden sızmış beyin suyu var ya. Ağrıyı, zonklamayı o yapıyor. Ben de aklımca otelde dinlenirim diyordum.

Otelci boş oda yok denince haydi bu kez yine Opera meydanındaki T.H.Y. Enis Batur da Lille oteline telefon ediyormuş, onlar da, haklı olarak tabii, "böyle biri yok!" diyorlarmış.

Enis Batur beni aldı Art et Metiers'deki evine, daha doğrusu stüdyosuna götürdü. (Paris'te 'stüdyo'nun anlamı başka. Akla yalnız resim, ressamlar gelmesin.) Baktım sokaklar aynı İstanbul gibi kazılmış! Enis Batur'un karısı Figen'le tanıştım. Ben Paris'te bir hafta kalmayı tasarlarken bu ağrı yüzünden bir gün sonra döneceğim galiba.

Enis Batur'un evinde laflıyoruz. Ertuğrul Özkök adlı bir genç geldi, Paris'te sanıyorum iletişim filan okuyor. Sonra da Nedim Gürsel.

(Nedim Gürsel bana "neden Zürih'ten Paris'e 'indim' diyorsun?". Bilmeden 'inmek' fiilini kullanıyormuşum da. "Haritaya göre!" diye geçiştiriyorum. Şairin işi bu dünyada çok zor gerçekten. Herkes alıştığı sözdizimini istiyor, acaba haklılar mı? 1956'da Ankara'da Pazar Postası'nda yayınlanmaya başlıyan şiirler de böyle karşılanmıştı. Hani *İkinci Yeni* akımı diyorlar ya. (Ben 'Sivil Şiir' diyorum şimdiler.) Neyse.

Ertesi.

Ertesi günü Nedim Gürsel geldi yine. Bizi (yani Figen'i, Enis Batur'u ve beni) ufak arabasıyla Paris'te biraz gezdirecek. Önce Eifel kulesinin dibindeyiz, yukarı çıkacağız herhalde..

"Bırakalım bunu" diyorum "beni bir kahveye götürün de iki çift laf edelim."

Bir kahveye götürdüler beni. Sonra Doğu Garı'nın karşısındaki köşe-

de bir 'bistro'. Enis Batur'la Nedim Gürsel bir konuyu ya da bir düşünceyi tartıştılar, tartışıyorlar.

Üçü de beni uğurladılar. Böylece Paris'e ilk inişim bir gün filân sürdü. (Sonra iki kez daha geldim Paris'e. Birer haftalığına.)

1976

15 Haziran 1976 - Salı.

...Kötülemiş olarak Zürih'e geldim... Rastlantı; Hautbahnhof'da bindiğim taksinin şoförü tanıdık ve Türk (geçen yıl, Hilda ile beni Wetzikon'a götürmüştü arabasıyla. İyice esmer, ince, galiba Urfalı filan)... doğru hastane, eyvah! salıdır bugün, hoca ameliyatta, 'bir otele götür beni'.. Sunnehus'da, Bristol'de yok, çocuk pek yolları da bilmiyor... eve de gidemem, Nefiseler'e, ya menenjit ise; çocuk var. Alp var, bulaşıcı değildir ama bulaşıcı olarak bilinir menenjit... şaşkınım... Adler otelinde yer buldum, Nefise'ye telefon ettim, yok evde... Sonra Okay Can...

226 Adler - bir kişi 38 Fr.

"Please plance key in letterbox
dans la boite aux lettres s.v.p.
ou acheter votre montre Suisse.
Where to buy your Swiss watch?
Splendit - otel karşısında Adler'in.

Adler'de oda tutunca, elime 'Zurich by night 76' tutuşturdular... Niederdorf'da ortada (yuvarlak bir bank gibi birşey) oturmuşlar bakınıyorlar, yine... ayakta köşelerde sokak içlerinde banka kapılarında bekleyen kadınların sayısı çoğalmış gibi geldi bana... Enis'e yazdım; "dünya vaktimi alıyor" diye, *tam tersini düşünürken* niçin böyle yazmışım...

.....

17 Haziran 1976 - Perşembe.

Şöyle yazmışlar *"in Memoriam"* altında *Charles Mange* adı var.

1956 —17 Juin - 1976

Yalnız ölenler unutulur - *sen ölmedin ki.*

Priere de ne pas envoyer de fleurs.

Çiçek gönderilmemesi rica olunur. Bana çiçek göndermeyin, benim çiçeklerim var - yıllar öncesinin Miss Lou'su 1956 Ağustos'u.

"Sabine" geldi, bir yıl öncesinin; yine makasını aldı, İngilizce konuşarak ve geç vakit çay getirdi bana.

Arezina'yı bilemediler, çünkü burası D katı, geçen kez E idi, yüzü başı oynayan Beatrice de bu katta, hemşireler farklı, oldu.

Kapıya "Septische" yazısını hangi saatten sonra koydular bilmiyorum, başlangıçta da olabilir, *fonksiyon*...den sonra da, bilmiyorum.

17 Haziran 1976 - Perşembe.

Artık iyice tanıyorlar doktorlar hemşireler..

Ben beklerken, 3 Türk de vardı, bir hasta ile 4 Türk. Hasta belki cerrahide.

Yattım, belden su aldılar, anlaşılan menenjitten kuşkulanıyor Hoca.

18 Haziran 1976 - Cuma.

Hastaneden çıktım, menenjit değilmiş ...Doğru Menzingen'e gittim; Traudel Yenge ve Dişçi Okay Can, çocukları Ünal, Kerim, Harun, Meliz.

26 Haziran 1976 - Cumartesi.

Rudi, Zürih'te bana bir ev bulmuş; Carol'un; *(Wüetrich)* Okay'lar beni Carol'a getirdiler, Karin Piontek'le Carol kalacağım odayı hazırlıyorlardı, odada bir dolu kitap, Carol'un kocası Hans'ınmış. Ve Carol'un komşusu Barbara... Carol, Joos'a telefon etti, Joos bana Said-i Nursi'nin biyografisi, İrfan Yalçın'ın Pansiyon Huzur'u, Mustafa Akdağ'ın Celâli İsyanları, Aytunç Altındal'ın kadınlar konusunda bir derlemesini getirdi. İdris Şah'ın İngilizce bir kitabını da. Joos'a, kitabı biraz karıştırdıktan sonra, "üçkâğıtçı bir adam galiba" dedim. Gülerek onayladı Joos.

26 Haziran 1976 - Cumartesi.

Carol'a, Berg. Str.'ye geldim Menzingen'den. Okay, Traudel getirdiler. Carol ile Karin Piontek odayı hazırlıyorlardı kalacağım. Hans'ın kitaplarının bulunduğu oda.

Akşam Zürih'te hava fişekleriyle kutlanan bir şenlik var. Beni Carol çatıya çağırdı, bir-iki yapı apartman öteye gittik. Barbara da vardı, Karin de, ..Bir tıp öğrencisi Karadeniz kıyılarına gitmiş Anadolu'nun, bana bir kaleden söz etti.

2 Kasım 1976 - Salı.

I. Ne zaman elleri zambaklı bir padişah olursam
Sana bir kent vereceğim oğlak dönencesinde.
Girilince kapıları yitecek ve boş

II. Azizim, iyi şiirler iyi atlar gibidirler
Öldükleri zaman da tersine yarışırlar, vesselâm.
'Mühründe bir şiir kazılı bir padişah'

Salih Sıtkı Gör; Stuttgart ile Heidelberg arasında. Karlsruhe'de Linkenheim'da konsoloslukta çalışıyormuş. 1975 Haziran'ında Zürih'e gelmiş.

24 Kasım 1976 - Mercredi.
Bütün kirayı, kiraları Mehmet vermiş; kalorifer paralarını da İdris Küçük-ömer Çubuklu'daki evin.
Aydın Ülken, 'Yort Savul'un kapağını yapmış.
'Die Lilie' - zambak
Lis (fr.) - violet: mor.
Violette-mor zambak.
Zihnimin Battal Gazi gizli gazal yolları. Kurtardı kurtarır beni hep,?

25 Kasım 1976 - Perşembe.
Nazar ve İnci Londra'ya gidiyorlardı, bir gece Zürih'te kaldılar. Evde kalındı Heinrich Str. Nurten de vardı.

27 kasım 1976 - Cumartesi.
Jak Kamhi geldi İstanbul'dan. Ros- Marie'nin arkadaşı.
Anne-Marie Felmann, Nurten ve Joos *Pembe Kadın* oyununa gittiler Hidayet Sayın'ın yazdığı oyun.

29 Kasım 1976 - Pazartesi.
Une Suisse au-dessous de tout soupçon - Jean Ziegler.
Bak bre çirkin! "Hakaret aileyi saltanata aittir" demiş Sabiha Sultan. Sen niçin bunu diyorsun? Etse etse ancak hanedan hakaret edebilir.
Bütün Osmanlı tarihçileri rûmun, sarışındırlar. *Karaşın* halktanım ben ve yanayımdır.
Sinan Paşa köşkü derlerin... Açıklığa Gülhane Alanı derler. Orada bir aslanhane varmış. Rind ve korkusuz bir arslan zaman zaman zincirsiz bir padişahla (dostluğu arttırıp) dolaşırmış.

Schweppes - Bitter Lemon.
Fier de sa pulpe.

James Joyce - Stephen Daedalus
1882 - 1941. Zurich

Liebes Leid und Lust

Navarra Kral

L'an prochain,
à Jérusalem

Depuis 2000 ans les Juifs
répètent cette petite phrase.
Aujourd'hui,
ce rêve est devenu réalité
compris le Sinai
tous comptes

1977

CENEVRE

Haziran 1977.

Rue Dizerens'de bir oda! Halkevi yakınlarında (Theatre Pitoeff). Köşede Café Colibri adlı bir kahve var. Oradan 12 numaralı bir tramvay geçiyor. Cenevre'de bir tek tramvay hattı var ama nedense numarası 12.

(Annem Ayşe Deniz - takma adıyla Nezahat idi İkinci Dünya Savaşı'nda İstanbul'da, 1940'tan 1950'ye kadar. İstanbul'dan otobüsle gelmişti. Bir gün Café Colibri'de oturuyoruz. Annem küçük bir oğlan çocuğunun birden Türkçe konuştuğunu fark etti. Çünkü herkes Fransızca konuşuyordu. İsviçre'nin bu bölgesinde Fransızca konuşuluyor çünkü. Böylece bu kahvede Türk işçilerinin oturduğu anlaşılmıştı. Çocuğun annesi de Bilal Şimşir'in kızkardeşi çıkmıştı.)

12 numaralı tramvay Fransa sınırına kadar gidiyor. Annemasse'a oradan geçiliyor. Nitekim İstanbul'dan annem geldiğinde Fransa'ya öyle geçtik. 12 numaralı tramvaydan indik ve yürüyerek karşıdaki kahvede oturduk.

"Burası Fransa anne!" demiştim de şaşırmıştı. Gümrükçüler yürüyerek geçenlere aldırmıyorlar bile.

Tramvay deyince benim aklıma hemen Zürih'te Radium sinemasında gördüğüm bir Bunuel filmi geliyor. İstanbul'dayken düşünür dururdum, bir tramvay nasıl çalınır diye. Filmi görünce bir tramvayın ne için ve nasıl çalındığını anlıyorsun. Benim yeniyetmeliğimde 'Aşk Aşk Sen Nelere Kadirsin' adında bir roman vardı. Evet, aşk insana neler yaptırır, yaptırıyor! Tramvay bile çaldırabilir!

LYON

Temmuz 1977.

Bir cumartesi günü Cenevre'den annemle birlikte trene bindik Lyon'a gidiyoruz. Bir de Fransa'nın güneyini görelim bakalım.

Düşünmüştüm, Grenoble'e mi gideyim yoksa Lyon'a mı? Grenoble biliyorsunuz Sait Faik'in aşağı yukarı 3 yıl oturduğu kent.

Yıllar sonra, Cavit Orhan Tütengil geçmişte bir Grenoble'e uğradığında meraklı bir edebiyatçı (ve de toplumbilimci) olarak düşünür: Acaba Sait Faik Grenoble'de kahvelerde oturmaktan başka ne yaptı? Araştırır,

kimi kayıtlara bakar filan. Bula bula (belki de bir gece kursu) Fransızca öğrenme kursuna adını yazdırmıştır. Sait Faik yalnız kayıt yaptırmıştır o kadar. Kursa filan gitmemiştir. Sait Faik'in Fransızcayı kahvelerden, sinemalardan, sirklerden, çocuklardan öğrenmiş olduğu anlaşılıyor. -Sait Faik'in yıllar sonra ilk önemli çevirisi de 1952'de Lautréamont'dan olacaktır; Maldoror'un Şarkılarından Hünsa (Hermafrodit) bölümü.-

Lyon'u geziyoruz annemle. Bir cumartesi günü olduğu ve aylardan da temmuz olduğu için hemen herkes dışarda. Benim dikkatimi çeken şey Kuzey Afrikalı Arapların Lyon'da çok sayıda olması oldu.

Lyon'u olabildiğince gezdikten sonra Cenevre'ye dönmek üzere tren garına geldik. Geldik ama cumartesileri bu saatten sonra Lyon'dan Cenevre'ye tren yokmuş! Tarifeye dikkatli bakmamışım demek. Kaldık mı Lyon'da. Bereket garda treni kaçıranlar için kalacak yer var. Annemle benim için iki kişilik bir yer istedim. Her yer doluymuş. Anlaşılan Lyon'un berduşları, 'clochard'ları orayı mekan tutmuşlar!

Yemek yediğimiz bir otel lokanta vardı, bir Yunanlı'nın. Oraya gittik. Bir oda varmış, tuhaf merdivenli. Gece orada kaldık. İlk kez Avrupa'da yamalı bir çarşafa rastladım. Yunanlı kendi dünyasını oraya da taşımış anlaşılıyor.

1982

İLK GÜN: GÜMÜŞLÜK'TE

13 Mart 1982.

Öğlen; Süleyman'ın minibüsüyle mavi, (DK), Badrum'dan, ister istemez Bodrum kasabasından, artık yeni başkentim olmasını istediğim Gümüşlük'e, bu Gümüşlük iskelesine geldim. Yaklaşık 25 kilometre alıyor yol; bunun 17'si asfalt Turgutreis sapağına dek, 8'i de köy yolu bildiğiniz... 'Yaralanmış' olarak - saat 13.30, 13 Mart 1982 Cumartesi. İstanbul'u kapatmışım, kapattım tümüyle.

Onmaz, onulmaz bir 'yara'; derin ve geçmişten. 'Stigma', 'çentik'.. falan ne sözcük! burada. Evet, toplumsal anlamda 'yaralanmışım'; insansal anlamla da örtüşür.

İstanbul'u, İstanbul'ları, belki olacak olan bu başkentimde, bu iskelede yeniden, her birşeyi yeniden ama yeniden kurarım, kuracağım diyedir düşünüyorum. Bakalım.

Bir defter almıştım Bodrum'dan; *şadırvanlı, çanlı kahve*'nin karşısındaki dükkân, yarım yeraltında, merdivenle iniliyor; göğüslüklü ya da göğüslüksüz öğrenciler de kullanıyor, çizgili ve ak, arka kapağında da çarpım çizelgesi.

Başlamışım, başladım zihnimin, zihinlerimin izlenimlerini, algılamalarımı, düşüncelerimi kalemle yazmaya bu topraklar, bu yeşillikler, bu Karabağlar yöreleri üzerine; insan ilişkileri, insan olguları, insan vargıları üzerine yani kısacası. Bunlara dipyazıları da diyebilirim, diyorum da.

Bağdaş kurup oturmuşum pencerenin hemen yanındaki divana. Sağ yandan *(odanın içindeymişçesine)* denizi, lacivert koy'u, arkada esintili bir tepeyi görüyorum. Kumsalın sonunda iki katlı bir ev var; bitişiğinde de iki düzayak, önlerinde iki ılgın ağacı. (Sonradan orasının Yaşar'ın yeri olduğunu öğreniyorum; yani Sisyphos adlı pansiyon; Teknik Üniversitelilerin, mühendislerin işlettiği pansiyon, Kemal *['Age']* Yalgın'ı, Kağan Önal'ı, Nilgün Marmara'yı, Hüseyin Erişen'i, Yeşim Arıkut'u, Neclâ Coşkun'u, Çağatay Önal'ı, Ali'yi *[Boşnak* takma adıyla çağrılıyordu], Lâle Müldür'ü, Patrick'i, Orhan Tekelioğlu'nu, Orhan Alkaya'yı, Hakan Seyis'i, Şûle'yi.... müzik insanlarını, şiir insanlarını, cin [içki] insanlarını orda, oradan tanıdım.) Evlerin arkasında da Yaşar'ın, Pembe'nin sarı turunçgil ağaçlı tarlaları yine; burada da Kızılburun ve gökyüzü.

Düşünüyorum: Ege Denizi düzyazıyla anlatılabilir mi acaba? Bir pusulam dahi yok (aygıt anlamında), ne yanımdaki masanın üzerinde, ne de boynumda asılı. (Kaptan köşkü, gemi falan olmadığına göre, pusulaları, *[ne yapayım!]*, kolye gibi boyna asılmış olarak algılıyorum meşinden bir ipe takılmış.) Bir deneyeceğim, deneyeceğim bir. Arada sırada bir yarım dizi, bir çeyrek dizi gizli koşuklu avadanlık parçaları su yüzüne çıkarsa; hoşgörüle! *(Şiir'i* buralardan, bu körfezlerden, bu büklerden, bu iskeleden, kısacası bu Ege kıyılarından itelemek uzaklaştırmak niye? Yoksa, insan aklı, bambaşka bir özde uyaksız ölçüsüz bir şiir düşünemez mi Türkçe ve de Türkçe'de? düşünülemez mi? Olup bitenleri, dönenleri, görünüşleri... irdelemek, deşmek değil midir şiir'in iskandili, temeli?

Evet; uzatmıyayım; bir cumartesi günü Gümüşlük iskelesi! Varmışız işte, vardık. Önde kıpırdayan deniz, koy, güneş ve balıkçı motorları kayıkları küçük. Sağ köşede 'Gümüşlük Çay Ocağı" Ünal'ın. (Ünal hem kahveyi işletir, hem balığa çıkıyor.) Solda 'Gümüşlük Motel' (Faik Karakaya'nınmış ama 'Ankaralılar' işletiyormuş), iki katlı (yapının altında, ortasında ekim ayından kasım ayı sonlarına dek yağhane olarak çalışan bir yer; köylü topladığı zeytinini develerle, eşeklerle, kamyonetlerle oraya getiriyor, orada yağını çıkartıyor zeytininin. Mustafa Himmetoğlu'nun (Hey Yavrum Hey: Patrick'in ve Lâle'nin deyimiyle de Hey Mon Enfant Hey) gülümseyen kullanışıyla *mis* kokulu!)

Minibüs sola saptı, başka da yol yoktu zaten. Az sonra bir ağacın altında durdu Süleyman; yol buraya dek! (Evin önünden geçen ve Çesel Çay Bahçesi'ne giden yolu yaptırmamıştı daha Çetin.) Bavulları minibüsün arkasından çıkarıyor. Ev sahibinin oğlu (Kenan) bize doğru geliyormuş kumsalda. İki bavulu eve o taşıdı. Üst kata çıktım. Ev sahibi Ali Akar (ona 'İnce Ali', 'Dalgıç Ali' de diyorlar. Erkeklerin hemen hemen hepsinin adlarının önünde bir 'dalgıç' önadı, sıfatı var burada) girişi ayrı olan alt katta oturuyor karısı Fitnat ve dört çocuğuyla. (Dalgıç Pansiyon ya da Dalgıç Ali Pansiyon). (Aklıma, Cevdet Kudret'in, geçen yılki bir yazısında, "pansumancılık yapıyoruz" sözünü aktarışı geldi, Marmara Adasından.)

Yıllığına kiraladığım, ama kirayı ay ay olarak ödeyeceğim odama gittim; balkondan geçiyorsun. Ev ile deniz arası kumsal. Bu denize bundan böyle koy demem gerek, düpedüz bir koydur bu. İki koy var bu Gümüşlük iskelesinde, biri büyük öteki küçük. Demek ben büyük koyda oturuyorum.

Duvar dibindeki divanda da yatarım; uyurum ve dinlenirim.

Bavulları açıp birkaç şey çıkardıktan sonra onlardan, dolaşmaya koyuldum büyük koyu. Küçük bir yer burası. Gümüşlük köyü ise içinde ka-

lıyor ve bu kumsaldan görülmüyor; aşağı yukarı 1.5 km. 'Cuma yeri' diyorlar köylüler köye. ('Myndia' buraların tarihsel adı, uzun eski adı.)

(Bir ay önceydi; şubatta gelmiştik Gümüşlük iskelesine Ünsal ve Mehmet'le ilk, benim için ilk. Bana bir oda ya da ev bakmak üzere. Mehmet yürümeyi seçmişti Kadıkalesi'nde; biz bir arabaya binmiştik. Ünal'ın Çay Ocağı'nın yanındaki *Balıkçı Restoran*'da, onun yüksekçe bir yeri olan dışarsında oturuyoruz. Palamut balığı yiyeceğimizi söyledik, oluncaya dek Mehmet de gelir. Sonunda 3.5 km. filan yol. Nitekim az sonra Mehmet göründü asasıyla, yürürken yolda bulduğu büyükçe bir dalı asa kılmış kendine, yontup yontup çakısıyla. "Böylece köpeklere karşı korunurum" diyor.

"Kiralık yer var mı?" diyedir sorduk, "oda ya da eski bir ev filan." Bir adam "benim evde boş bir oda var" dedi, Sabri'ymiş adı. (Ünsal, 'Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri' doçentlik tezini orada o odada yazmış.) Evi büyük koydaymış (ben 'halk plajı' diyordum yaz aylarında), Gidip geldi bir ara. Ünsal'la odaya baktık gidip; iyi. Arkaya mandalina bahçelerine, bakıyor penceresi; mutfağı da koya akşam güneşine. Fiyatta anlaşamadık, yüksek bir kira istiyormuş. İşin yıllık oluşu fark etmiyormuş. İskeleye Balıkçı'ya döneceğiz. Yandaki evde Ali, Ünsal'ı tanıyormuş, hoşbeşten sonra Ünsal Ali'ye "sende oda var mı?" dedi. Ali bize evin balkonlu ikinci katındaki üç odayı gösterdi; iki oda balkona, bir oda sabah güneşi bahçelerine bakıyor. Ben balkonda soldaki odayı seçtim, anlaştık ve bir yıllığına tuttum, 1 Mart 1982'den başlıyacağız.

İlhan, bana, sabahleyin, Bodrum'da evinde 'Kafamızı Kurcalayan Kimi Sorular Üstünedir' başlıklı sorular verdi daktiloyla yazılmış. Gümüşlük'te karşılıklarını vermek üzere. Öyle anlaşmıştık; karşılıklı konuşur gibi olmasını gözeteceğim yazarken; ona "olur" dedim. Ben onunla konuşurken sağa sola, evin güzelliğine, ilginçliğine bakmıyormuşum; duvarlara. Kalkmaya yakınken, el yazısıyla bir soru ekledi soruların altına "sen ne zaman bakarsın?" Acayip kertenkele! Gözlerle, yüzle bakmak ne denli kolaydır, hemen herkes öyle bakar, hatta baktıklarını da belli ederler; bence 'bakmak' bu değildir... Ben gözlerimle de bakıyorum ama zihnimle de bakıyorum, özellikle zihinlerimle. Sözgelimi insanın eşyaları yerleştirişinde bile bir anlam yok mudur açıklayıcı? Eşyaları delip geçerek "insan insana varmak" için başka ne yapılabilirdir? Neden gözlerimi ben hiç kırpmıyorum, kırpmam; bunun üzerinde bir düşünülsün isterdim, istiyorum.

'Geyik meseli'. 'Avcı ile geyik'. Böyle yazmışım sayfaya. *Bir Bektaşi Menakıbnamesi*'nde bu öykü, (bir karkas yani, bir kanava ya da) vardı. Katladım, katladım, katladım onu: zaman içre, zaman içinde. Çek İvan Stivak'ı düşündüm; "Tarihten geliyoruz; noktalı virgül; insanlarız; noktalı

virgül; kendimizle buluşmaya gidiyoruz. Nokta." Yine taşınıyoruz, evet bunu da taşıyorum günümüze: tarihteki bir nesnel karşılığı şiirde bir nesnel karşılıkla anlatmaya çalışıyorum; şiirdeki 'nesnel karşılık' çok başka bir kavram, onu bulmayınca şiir şiir olmaz olamaz! 1971 yaz ayları, Çengelköy; Çengelköy'de oturuyorum. Tektaş'ın evinin olduğu Deniz Hamamı Sokağı (yağlı boya bir resim görmüştüm, şimdi yıkılmış olan 'deniz hamamı'nı gösteriyordu.) 'Sayın muhbir vatandaş'ı konuşuyoruz ayakta, deniz kıyısında uçta Ankara'dan gelmiş bir öğrenci, babası galiba bir orman mühendisi. Öğrenci "benim düşünceme aykırı düünceler taşıyorsa, o yaralı da olsa ben aranan kimseyi ihbar ederim" diyor. Benim, akıl yürütmelerine de, değer yargılarına karşı olduğum katmanlar böyledir işte. 'Görmedik!' adını koyduğum şiiri kurdum ve koydum 'Çok Eski Adıyladır' kitabına; doğallıkla nesnel karşılıklarını bulduktan sonra...

Gümüşlük iskelesi; 19 Mart 1982 - Cuma.

1982 insanı'nın ya da bildiğimiz 'insan'ın, hem gizlenen, hem gizlediği, hem gizlettirdiği, ('temel') 'yapı'sındaki, dibindeki 'şiddet' kan renkli olgusu, benim deyişimle 'acıtmak isteği' (daha doğrusu ve bilim alanında bir kavrama dönüştürülmüş 'içgüdü') vardır diyedir düşünülüyor, düşündürttürülüyor. Nerede, hangi kitapta, hangi dergide, hangi gazetede bir incelemeye, deneme okudumsa 'şiddet' üzerine; hep bu yoldaydı, bu yoldadır. Ve nerede, hangi kentte, hangi bahçelerde, hangi körfezde bir 'şiddet' olayı ya da 'şiddet' benzeri bir olgu gördümse; hep bu yoldaydı, bu yoldadır... Düşünelim: Acaba gerçekten var mıdır böyle bir 'yan' insanda, hele 'insan-insan'da; okuduğum yazılarda kimi zaman 'maya' adıyla geçiyor olsa da, kimi zaman 'natura' sözcüğü kullanılmış olsa da... Söylenmiş olduğu gibi ya da söylendiği gibi, *var ise* peki niye neden gizleniyor, gizlettiriliyor? Türlü görünüşler arkasında (gerekiyorsa 'gelin telleri' dahi kullanılabilir, kullanıyorlar da) alabildiğine ilkel, aşiretimsi, ortaçağcıl kötü birşeyler gözlerden, kulaklardan, zihinlerden uzak tutulmak, kaçırılmak istenmiyor mu?.. Düşünmeye, konu üzerinde akıl yürütmeye değer.

'Avcı' ('The Deer Hunter') filmini İstanbul'da; 'Kıyamet' ('Apocalypse Now') filmini de Ankara'da görmüştüm, gördüm; 1980 ve 1981. (1976'da Zürih'te 'Karanlığın Yüreği' romanını okumuştum -Leh kökenli Josef Conrad'dan, İngilizce'den Sinan Fişek çevirmişti Türkçe'ye. Bu romanın gergefi ya da kanavası 'Kıyamet' filminin çekirdeğini, özünü oluşturmuş, oluşturuyormuş.) Yani 'şiddet'in türevleri her yere, her alana, düşlere dek uzanabiliyor, uzanıyor... Yukardaki, 'yapı' sözcüğüne ben pek ısınamadım. (Birşeyi, birşeyleri deşmek, irdelemek, kurcalamak adına konuşuyo-

rum.) Bu çok yadırgadığım sözcük burada bir 'özür- sözcüğü'ymüş gibi duruyor sanki. Eski insandaki olsun, yeni insandaki olsun, bu 'acıtmak' isteği'ni, bu 'şiddet'i ele alalım hemen! Ama önce 'yapı' yerine bir başka sözcük bulmalıyız diyorum...

* * *

(Ben, İstanbul'da ilkokul öğrencisiyken; karikatürcüler İtalya'yı Akdeniz'e uzanmış, uzatılmış bir çizme olarak çizerlerdi. Tarih ve coğrafya atlaslarında da böyleydi.) İtalyalı sinema yönetmeni Michelangelo Antonioni'nin bir söyleşisi çevrilmiş; Cumhuriyet gazetesinde okudum. "Nesnelerin bilgisi bizi değiştirir, (bundan sonrasını anlamadım işte) ama onları anlama olanaksızlığımı da değiştirir" demiş, diyormuş Antonioni. Acaba, anlama olanaksızlığı" nedir? sonra, "değişiyormuş" da. "İnsanların olayların nedenini sormaktan vazgeçtikleri kanısındayım... Temel alacakları birşeyler kalmadığını anlıyorlar." (İşledikleri [sözlükteki anlamının dışındadır burada 'işlemek' sözcüğü]; evet hemen her alanda işlenen ve işledikleri o çok 'büyük yanlışlık'ı örtbas edebilmek uğruna, yoluna - helal olsun bu yollar onlara! - böyle denir, derler hep.) "Bilime de güvenmiyorlar." (Akıllarınca, çevirdikleri ve işledikleri 'insanlık'ın her açıdan dışında kalacak küçük ya da büyük suçlarını kapatacaklar. Şimdiye dek, neler gördüm, neler işittim ben: "Çık, daha çık! bende 'manda yüreği' vardır" diyebilenler mi istersin. [Bir cımbızla dahi çekilebilen] para'nın korkunç egemenliğini mi istersin? bizim toplumda, bizim toplulukta, yakın ya da uzaklaşmış; uzaklaştırılmış çevremizde... Kısaca değindiğim bu genel geçer gerçeği, gerçeklikleri Antonioni bilmiyor olabilir mi?) Avrupalı aydının evi ile işyeri arasındaki yol bizdekinden değişik mi yoksa? ('düşünce evi' ile 'düşünce işyeri' demem gerekti kökte.) Sanırım Antonioni Doğu'yu az biliyor; Doğu'daki insan ilişkilerini de, onun ayrıntılarını da, onun tarihlerini de. Antonioni bir gün olsun, 'düşünce yolu'nun üstünde, o güne dek, kendisine 'aykırı' gelebilecek ve onu çok şaşırtacak birşeylere rastlamamış olabilir mi? Olabilir bak! İnsanın labirentleri çeşit çeşit. Ama "sonuçlar yeterli sayılıyor" da diyebilmiş, demiş; ince eleyip sık dokumayan o 'geniş mezhepli' kişilerin vurdumduymazlıkları için söylemiş olabilir bunu. Sorunlar, sorular.. niçin değilmiyor, değilmez? aydınlarca. Belki de gerçeğin, gerçeklerin gözleri kör etmesinden ya da en azından kamaştırmasından çekiniyorlar. İşte böyle böyle bir 'kötülük toplumu'na varıyoruz, vardık.

1980 Ağustos'u; İstanbul denizlerinde, Büyükada'da kalıyorum. Bir vapura binmişim, Eminönü'ne ineceğim, saat 11.00. Nizam mahallesinde

evi olan İdris Küçükömer geldi vapura, karşıma oturdu; pencerenin yanındayız; konuşuyoruz. Yol boyunca varılan, vardığımız sonuç; bizim toplumu, bu koşullar içre ve üzre, hiçbir şey, ama hiçbir şey kurtaramaz! Akla gelebilecek ve de gelmeyecek her şey çözülmez bir arapsaçı tam; sayısız kördüğüm, bir karmakarışıklık?.. (Antonioni'nin, bir gerçekliği yalnızca Avrupa toplumları içinde ve için görmüş ve saptamış olduğu anlaşılıyor.) Karşı durulan, benim de karşı durduğum ve olanca gücümle karşı olduğum 'geniş mezhepli' o katmanların acımasızlıklarını da, ikiyüzlülüklerini de, gaddarlıklarını da, 'insanlık-insanlık' dışı suçları işleyebileceklerini de, işlediklerini de; gerekiyorsa bunları bilim adamlarına yasallaştırmaya kalkıştıklarını da, kurnazlıklarını da sergilesin dilerdim ben Antonioni'nin. Nedense, bizi 'yaralayan' bu temel niteliklerden söz etmiyor.

1977 yaz aylarıydı; Cenevre'de, 'La Suisse' gazetesinin iç sayfalarında ilginç bir haber okumuştum, istenirse siradan da denebilir... Evde kalmış iki yaşlı kızı, 17 yaşındaki bir İtalyan yeniyetme öldürmüş. O kız kuruları çocuğu hem evde hem bahçede gülünç denebilecek pek az bir ücretle çalıştırmak istemişler. "Yapmazsan, İsviçre'de kaçak olarak çalıştığın için seni polise telefonla ihbar ederiz" demişler. İşte bu yüzden aralarında bir tartışma çıkmış... Bunu bizim 'geniş mezhepliler' de yapabilir, bir özel konum'u kendi derin yanılgılarıyla 'açık verme' sayarak; sıkışınca, uydurma da olsa, çürük çarık da olsa toplumsal değer yargılarını ve akıl yürütmelerini yardıma çağırabilirler. (Bu yaz ben bunları da yaşadım.)

Sürdürüyorum Antonioni'nin konuşmasını okumayı. "Güneş üstüne gereğinden çok şey biliyoruz." Gereğinden? Gereğinden çok mu?

* * *

İnsanın kendi öyküsünden, kendi serüveninden, kendi tarihinden ne yapsa, ne etse kurtulamayacağı sorun'u, izleği bugünlerde kafamı kurcaladı. Zaman zaman da kurcalıyor... Sözgelimi, Lord Jim. Lord Jim, Hint Denizi'nde olup biten o garip ve inanılmaz (bir noktada gülünç ve acıklı) olayı bir türlü kendine yediremez, yedirememiştir. Güneydoğu Asya limanlarında hamallık, taşıyıcılık, şunu bunu gibi geçici ufak işlerle geçinmeye çalışırken aklar giyinmiştir hep, kar gibi giysiler! Omuzlarından, şapkasından, kollarından, yenlerinden de kaptanlığı sökülüp alınmıştır diyerek işi 'arınmak isteği'yle açıklamak kolay ve kestirme bir sokaktır bence. 'İnsan'ı, hele hele 'insan- insan'ı tek bir boyuta indirgeyerek, indirerek ona bakmak bizi bir daha kolay kolay düzeltilemez eksik vargılara götürebilir. Bir toplumun algı ortalamasının durmadan aşağılarda tutulduğu düşünülürse (bir gerçekliği olanca genişliğiyle kucaklamak istiyorsak doğal-

lıkla) adamakıllı yanılgı çukuruna düşebiliriz. Ben Lord Jim'i, o limanlık kentlerin rıhtımlarında, rıhtım babalarının üstünde pamuk ya da keten giysiler içre ve içinde oturuyor anımsarım hep.

Gümüşlük; iskele; 'yalı'; 21 Mart 1982... Gecesi.

'Haberler'den sonra, Ünal'ın kahvesinden kalktım eve dönüyorum. Yol, kumsal karanlık.

"Hiç kimse onlara yeni bir yurt bulmaları için yardım etmiyor." Bu söz üzerinde düşündüm; bu söz'ü o tahta tabanlı ve kalın duvarlı küçücük kahvede sandalyede otururken duyunca bir tuhaf olmuştum, duygulanmıştım önce.

Değil bir topluluk; 'bir kişi'nin yerleştirilmesini, 'iskân'ını da çağrıştırıyordu bana; çağrıştırdım ister istemez..

Ayrıca; Anadolu tarihine tarihlerine gelmiş, gelmek zorunda kalmış kara kıl çadırları *da* anımsadım; binlerce, binlerce. Yani 'Babalılar'ı, Malya Ovası'nı; Amasya'yı; Kırşehir'i, Hacıbektaş'ı, yeni gelmiş Türkmenlerle Selçuklular Devleti'nin karşılaşmasını...

Ve; 1979 Haziran sonlarında Çanakkale'de (iki-üç gün sonra İstanbul'a geçecektim) rıhtım kahvesinde gördüğüm, karalar giyinmiş, saçlarını arkaya toplamış çocuklu bir Rum kadınını da belleğime düşürdüm - kadın Gökçeada'ya (İmroz) gidecekti galiba; ama cumartesileri vapur yoktur. Onu görünce "hem azınlık hem yoksul olmak ne kötü birşey!" demiştim içimden, işin bu boyutundan beni üzünç basmıştı ve bu ilginç türevi de belleğime almıştım, İstanbul'da üzerinde durarım bunun.

İnsan topluluklarının, insan toplumu olunca devlet olarak devlet eliyle uyguladıkları yerleştirme yöntemleri, (yakına gelirsek) Osmanlılar'ın "iskân kararnameleri", zorla iskânlar... niçin hep bir palanın, bir zülfikârın gölgesindedir acaba? (Evet, bu sorunu, bu sorunları İstanbul'da düşünürüm.)

Geçen akşam 'J.R.' ekrana gelince kahvede arkalardan bir Gümüşlüklü; "Eşkiya yine çıktı!" demişti.

"'Yeni Osmanlılar'ın son temsilcisi" diyor Hilmi Ziya Ülken, 'Ziya'nın Babası' Ebüzziya Tevfik'e (1847- 1913) bir kitabında. Bence, 'sivil toplum'un oluşturulmasına çalışanların ilklerden biri denmesi daha yerinde olurdu. Açılmış bir defter kapanmaz ki... Tanzimatçılar'ın çoğu gibi onun da düzenli bir öğrenimi öğretimi yokmuş. Bu biraz da, (işin bir ucundan bakıyoruz), 'pâytaht' (payitaht) İstanbul'da bile eğitimle öğretimle, öğrenimle ('sivil toplum' kavramının bir açıdan başlangıcı) ilgilenilmemiş olduğu gerçeğini de gösterebilir bize, gösteriyor. ('Yeni Osmanlılar

Tarihi'nde, bir sayfada Ebüzziya Tevfik "ilk kamuoyunu biz gerçekleştirdik" diye övünürdür.) Anlaşılan bu *da* umurlarında olmamış, öteki insansal gelişme kavramlarıyla ilgilenilmeyişler gibi. Birşeyleri bıkmadan usanmadan yıllarla ve yüzyıllarla oluşturmazsan gerçek-gerçek adına ne kotarabilirsin, ne kotarılabilir? (Temmuzda 82'de bir gün Bodrum'a inmiştim. 'Bir Hamam Aranıyor" şiiri için İlhan'a "Biliyorsun, Selçuklular'da, Osmanlılar'da... hiç hamam yoktur" demiştim. O "var!" demişti. "Yok!" demiştim ben yine. "Olsa da yıkansak. Ben burada 'düşünce hamamı'nı amaçlıyorum." İlhan, durmuştu. Evet, soruyorum, eski arkadaşlara ve de 'geniş mezhepliler'e; hanginiz yıkanmıştır!).

Garip ve bireşimsiz bir 'ikilik' şu 'Tanzimat'. Bence, "ikilik' basamağına bile erişilmemiştir daha. (İlhan'a *baka,* bu sözcük kendi şiiri için çağrışımsızmış. Düşünmeye değer. Evet, şiir için çağrışımı bulunmayan, pek az sözcükten biri olabilir bu. 1839'da biri bunu bulmuş, o dönemin kıçı kırık 'nesnel karşılık'ı olarak düşünülmüş de olabilir. Yine de olup bitenlerin, felaketlerin nedenlerinin anlaşılmadığı anlaşılıyor böylece... Çağrışımı olmayan sözcükten de çekinmemeliyiz bence. Onu *biz* çağrışımlı kılabiliriz, *istersek.*

'Turan' sözcüğü (ise), 1839'da, ilkin Macar bilim adamları arasında, eskiden Türkistan yörelerinde, dolaylarında yaşamış kimi budunlara, kavimlere (bir kök araştırması yapılıyor) toplayıcı toparlayıcı olarak kullanılmış bir terimdir.

'Bir Sahte Dervişin Yolculuğu'. Herman Vambery adında bir yazarınmış kitap. Ben okumadım.

Doğrusu doğru bir kullanım, 'Reşit Paşa' değil midir? 'Efendi'den 'Paşa'lığa geçmiş. Ne 'büyük', ne 'gözlüklü'; yaptığı iş kimi bakışlarla büyük de sayılsa, kendisi gerçekten okurken gözlük kullanmış da olsa... Doğrudan doğruya çıplak gözle bakılmalıdır bir sorun'a. (Bakın, dimdik ve kırpmadan bakılsın demiyorum.) Ama biliyorum; çok eskilerden bu yana 'Doğu'da hırtlamba gibi giyindirilmiştir 'düşünce', 'düşünce'de - 'düşünce' var sanılsın diyedir. (10 yıl önceleri filandı, Çubuklu'da otururken elimin altında Reşat Ekrem Koçu'nun 'Giyim Kuşam Sözlüğü' vardı. Kimi şeyleri öğrenmek için okurdum zaman zaman orada bir tek 'düşünce' kırıntısına bile rastladığımı anımsamıyorum. Geçmişte olup bitenlerin yalnızca uzun yalınlığını, güzel sayılabilecek uzun dalkılıçlık 'görünüm'lerini, 'görünüş'lerini öğreniyorsun öğrenebilirsen o kadar. Oralardan bir 'düşünce'ye atlamak, sıçramak, geçmek 'düşünce'si akla gelmemiş. Uzun uzun oturmaktan sıkılmışlar hep: sıkılınıyor, *sıkıyor.)*

* * *

"Onlar yürür de gelirler: kayar da gelirler, tasalanma sen hiç."

Yılın 6 ayında başlarının çaresine kendileri bakar, kendileri doğar, kendileri hastalanıp iyileşirler ve kendi başlarına ölüp giderler hep.

Cemreler birer hafta havada, buzda, toprakta kalır. Miladi takvimin 30'unda yer 'soluk alıp' verir.

Bir gazetede okuyorum bunu. Demek ki diyorum ilgilenilmeyiş, hiçbirşeyin umurunda olmayış, vurdumduymazlık, *geniş mezheplilik* her yerde, her alanda, her şeyde, 'bütün'de ve 'ayrıntı'da.... yürüyor, işliyor. Yürüsün, yürütülsün; işlesin, işletilsin bakalım.

* * *

Bir gazetede 'anılar' okuyorum, güzel yazılmış, bir tefrikadır. Anlaşılıyor ki, ne çektirmişler, ne zulümler yapmışlar... (Diyelim ki, her şey ve hepsi bir yana - olamaz ya -, yazmadan edemiyeceğim aklıma düşeni; adam bir yazar gibi geliyor bana, geldi. Adamın bulunduğu katman, ilişkileri sağlam da olsa ömrü boşuna geçmiş sanki bir açıdan. Yazarlığı eski anlayışta, eski anlayışta filan ama düpedüz ve (hiç değilse) bir yazar 'çekirdek'i var onda. Hem de öyle bir yazar ki, insanların üzerine nasıl çöktüklerini, bindiklerini çok açık bir biçimde ve biçemde üslupta sergileyebiliyor; doğallıkla gerçekleri algılamak isteyenlere.

Cameron şunu diyormuş; 'Dünyanın en eski komedyenleri.' Kaynağı (kavrayabildiğimce) belirli bir kızgınlık olmasaydı bu sözün üzerinde durabilirdim biraz.

* * *

Fütüvvet'ten söz edilirken, "Bir inancın iktisadi alana geçmesidir" denmiş. Doğru bir yorum belki (iki kavram da iç içedir oysa) ama paranın öbür yanında da iktisadi alanın bir inanca geçmesi' yazıyor. Karşılıklı olmayan düşünce yok yeryüzünde... 'Ahi' sözcüğü Arapça'da 'kardeşim' demekmiş.

Terzilerin 'piri'; İdris Peygamber'miş (yalvaç).

Sepicilerin, debbağların 'piri'; Ahî Evren.

Hekimlerin 'piri' Zün-Nûn-ı Mısrî.

Bir Ahitürk'ün izniyle dükkân açmak... Terazi (su terazisi mi?, makas, ölçek (bunu anlayamadım, kitapta böyle yazıyordu).

* * *

Nakkaş'inden Levni'nin yaptığı Kaygusuz Abdal'a değgin bir 'ince' ('hurde') nakış. Yani bir 'minyatür'.

Haydarî Taç; 12 dilimlidir. Şah İsmail'in Baba Haydar.

"Nedir kimlerdürür bildin mi Câmi". Bu dizeyi çok sevdim, sevmişim.

Şiddetli bir 'tenkil', cezalandırma, öldürme; Babalılar yaşamdan silinmiştir. Önce Amasya'da sonra Malya Ovası'nda... Olaylar, Osmanlılar'ca tarih kitaplarından silinmeye de çalışılmıştır.

* * *

"Kasabanın meydanına odun yığdırdı, ateşledi. "Buyrun" dedi Akşemsettin'e, "keramet taçta, hırkada ise biz yanarız, onlar kalır, alırsınız onları; (keramet) bizdeyse onlar yanar, biz kalırız!" Ömer Dede (Emir Sikkini), ölümü 1475.

Hacı Bayram'ın şeyhi Hamid-i Veli, Şeyh Bedreddin ile görüşmüştür, Konya'da. (Kimi konularda pek az bilgi olduğu için 'görüşmek' bile bir *veri* sayılıyor sayılır.)

1539'da, İsmail-i Ma'şuyk'un başı kesildi İstanbul'da, Kayalar Mezarlığı'nda (Rumelihisarı -?-) yatıyor... Bir Kaadiri Tekkesi...

Anlaşılıyor ki, Bayrami Melamileri üstünde tam bir terör havası estirilmiş. (Yakın geçmişte, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında terör ve kıyım yapanların, işleyenlerin çocukları, torunları, gelinleri, damatları, yeğenleri... içimizde yaşıyorlar. Yaşamasına yaşasınlar da, benim dikkatimi çeken onların babalarının, dedelerinin hayranı oluşlarıdır. Yalnız 'kalıt' kaldığı için değil doğallıkla (o 'kalıt' da var işin içinde). Bunun bir anlamı olmalı bugün...

Bir geçmiş, hele olumsuzluksa akla gelebilecek hiçbir gerekçeyle savunulmamalıdır bence. Kaldı ki, bu torunların derdi dermanı, sorunu, sorunları gerçeklik'in, bir doğru'nun ortaya serilmesi çıkarılması falan da değildir. Ne olursa olsun, kan bağı önemliymiş onlarca ve sözlüğün her anlamıyla 'kalıt'.

Nice boyunlar vurulmuş Anadolu tarihlerinde. (Sözgelimi Hamza.) Vurulmuş da ne olmuş? Bayrami Melamileri, Hamza'nın boynunun vurulmasından sonra, Hamzavi olmuşlar. (Biliyorum, 'ne olmuş?' diye sormak yerinde değil, her türlü düşünce gelişimi uyaklı olarak durdurulmuştur.)

Atayi:

'Söyleyenler kendisin bilmez, bilenler söylemez / Cûylar kim erdiler deryaya hâmuş oldular.'

Şeyh Galip'in babası 'kibar-ı muhakkikiye-i Melamiye'denmiş.

26.11.1255'te (ben günü de merak ediyorum) Konya'ya geliyor Şemsettin. Tebrizli Şemsettin de deniyor... 'Efendimiz' dedikleri (Mevlana) Celalettin Rumi 62 yaşındadır. Şemsettin 1247'de bıçaklanarak öldürüldü.

Ammar'ı dövdürmüştür. Halife Osman bir gece; 'iktidar'. Gölgelersiz bir gece, duvarlar gibi, Ammar evine giderken... (Sözgelimi Ammar da 'iktidar'da olsaydı Ömer'i dövdürürdü... Bir 'iktidar' dövdürür, bir de 'iktidar'a çıkılırken' gidilirken, Tarihte görülmüştür ki, 'iktidar' öldüresiye dövdürtebilir, gerekiyorsa öldürtür sonra da dövdürebilir.)

"İman, Hint-İran gelenekleriyle, Yunan filozoflarının düşünceleriyle karşılaşınca çeşitli meseleler ortaya çıkmıştı." 'Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar', Abdülbaki Gölpınarlı, Kasım 1969... Karşılaşmak, birşeyin, belki de her şeyin başlangıcı olabilir.

Tam bir halk ayaklanmasıdır Babalılar olayı. Yazar ya da tarihçi İbn-i Bîbî, Osman Turan. Selçuklular. Selçuklular mı?

Osmanoğullar'ın dinsel ve toplumsal tarihinde en çok 'ölü şehit' veren ama yine de dayanan, direnen Hamzaviler olmuştur.

. . . 1923'te 'tarikatlar' kaldırıldı. Ece Ovası'nın başlangıcı olan Akbaş'taki zeytinlikli Tekke (Hero'nun oturduğu kale) de kapatılmış.

Şuuri Hasan Efendi (ölümü 1633); hangi makamların hangi hastalıklara şifa verdiğine değgin (dair) yazdıkları, oturup yazmış. (Yükselen ve alçalan tonlar... Çok gariptir ki, tıp uygulamalarımız tarihlerinde böyle bir olguya rastlamadım ben... 'Riyayaziye' şiirinde "hangi alaturka hastalıklara gittiği" demişim.

Psikosomatik kavramı, 1950'lerde, Selve'nin Adaptasyon Kuramı'ndan sonra ortaya çıktı, çıkmış...

23 Mart 1982 - Salı akşamı.

Sabah yağmur yağmıştı denize ve bahçelere. İnce, siğim siğim bir yağmurdu ve de sürekli. Yolları düşünmüştüm ben, talikaları (eski), arabaları (eski), çingeneleri (yeni), atları (yeni). Ve Nurdoğan Taçalan'ın 1967 yazında İstanbul Robert College'de gördüğüm 8 mm.'lik filmini. (Hisar Kısa Filmleri yarışmasına girmişti.)

Akşam, saat 20.00 dolaylarındaydı galiba, kahveye çıktım. Baktım, İzzet Yasar'm mektubu gelmiş İstanbul'dan, İstanbul-Beşiktaş. Gümüşlük'e gelen ikinci mektup bu. (İlki Memet Fuat'tandı. Mülkiyeliler Birliği'ninkini mektup olarak saymıyorum, oradan buraya adıma gelmiş bir banka havalesinin kâğıdını göndermişlerdi.)

Posta, yani mektuplar salı-cuma, haftada 2 gün geliyor buraya; ge-

nellikledir. Bir hafta 'attığı' da oluyor kimi zaman; işte bir gecikme, bir gecikiş.

Yazıyorum. Her gün durmadan yazıyorum. Sabahları, öğleden sonraları ve geceleri. Sağlığım yerinde, zihin de iyi. Bir değişim umuyordum ama böylesini hiç beklemiyordum... Yazı yazmaktan yorulduğum zamanlar Günsel'in gönderdiği Sigmund Freud'un 'Psikanalize Giriş' çevirisini okuyorum. Kitabı Günsel çevirmiş. Gerçekten güzel aktarılmış Türkçe'ye. Günsel çevirirken yaşamış, denemiş, görmüş gibi her şeyi; bunları kullandığı dilden anlıyorum. Kitabı bitireceğim.

"Zaman içinde mutlaka karşılığını bulacaktır" diyor İzzet. Çok yadırgadığımı yazdığım bir olgu için bunu yazmış. Acaba bu 'zaman içinde' Anadolu'da da geçerli mi? geçer mi? Üzerinde durmalıyım; hele 'düşünce ürünü' için geçerli olabilir mi? Belleği bulunmayan bir toplumda nasıl gerçekleşecek bu, gerçekleşebilir doğrusu bilmiyorum.

Kendimi, varlığımı, düşüncelerimi, şiirlerimi düşündüm o 'zaman içinde'. 51 yaşındayım, yazdıklarımı 29 yıldır yayınlıyorum. Şu kadar kitabım olmuş... Gördüğüm, uzunca bir *aymazlık*! Birkaç yıldır, çeyrek yüzyılı aşan bir olumsuz süreç dikkatimi çekiyor çekti. Aymazlığın da bir sınırı yok mu acaba?

Dünyanın (ya da toplumun) rahatını huzurunu kaçırmak.. Bir yanlışlık işleniyor gibi geliyor bana; her alanda her konuda, her yerde çok büyük bir yanlışlık var. Ve de (özellikle eski arkadaşlar, yakınlar yanlış yapıyorlar, yanlış iş işliyorlar) yanlış yaşanıyor; en önemlisi.

24 Mart 1982 - Çarşamba.

Saat 8.00. Güneş doğmuş... Balkona çıktım; 'Deniz kıyısında kumsalda (evet: 'Narantsula Fundoti' türküsü aklıma geldi) bir kız eteğini çitiliyordu'. Horoz, bir horoz ve tavuklar, yandaki komşunun bunlar...

Bugün, şimdi ayırt ettim, Kapari (İtalyanlar'ın koyduğu bir ad herhalde, adanın Yunancası'nı bilmiyorum, Pserimos belki de) ile Kalymnos adalarının arasında bir boğaz var. (Dün iki ada arasında bir vapur işliyormuş gibi gelmişti bana; yanılmışım.) Kapari'nin bir küçük köyü de varmış, o da bu yakadan görünmezmiş.

Balıkçı motorları, küçük, 5 tane gördüm; deniz dalgalarsızdı; açılmışlar açıldılar koylardan limandan açıklara. (İki koy'u Tavşan Adası - ben Asâr Adası'na bu adı taktım- ayırıyor.) Tavşan Adası'na ya da Tavşanlı Ada'ya bakarken yıllar yıllar öncesinden bana anlatılan bir imge aklıma düştü. Ben daha doğmamışım. Babam Datça'ya Mal Müdürü olarak atanmış. Annem, babam ve ablam önce Bodrum'a gelmişler, oradan mo-

torla Körmen Körfezi'ne, oradan da eşek sırtında Reşadiye'ye, Dadya'ya gitmişler. (O zamanlar Datça'nın adı Dadya; daha eskilerde Piri Reis'in 'Denizcilik Kitabı'nda 'Dadya Kariyesi' olarak geçiyor.)

Datça iskelesinde (iskele filan yok, öyle deniyor) burada Gümüşlük'teki Tavşan Adası gibi, bir küçük ada varmış, yarımada gibi oluyormuş kimi zaman gel-gitten ötürü, kadınlar eteklerini toplayarak oraya geçerlermiş. 'Yılanlı Ada' diyorlarmış. Şimdi orada Datça Hükümet yapısı, Dorya Oteli ve Esenada Oteli var; doldurmuşlar ve o küçük Yılanlı Ada'yı kara ile birleştirmişler. (1982 Şubatı'nda gidince de görmüştüm. Esenada Oteli'nde kalmıştık.)

Kalymnos'un yukarısındaki Leros Adası'nın Leros adlı büyükçe bir kasabası var. (1982 Ekimi'nde, gece ışıklarını seçtiğim yer orası olabilir bak; Sisyphos Pansiyonu'nun balkonundan.) Leros'da Lakki Köyü de varmış. Adanın arka yanında da bir üçüncü köy olan Partheni. *(Bunları haritaya bakarak söylüyorum.)*

Kalymnos'un Linaria köyü de, Myrites de hep öte yanda.

Kapari Adası; küçük, kayalık, dağlık.

İstanköy'e, Kefalas kasabasına Atina'dan uçak var. Naksos'dan, Rodos'a giderken uğruyor. (İstanköy'de Marmari adlı bir köy de var, Mastighari de.)

Bu iskelenin iki koy'u karşısına gelen Çavuş Adası; Türkiye'nin, ('fenerlidir' demişim ama galiba yalnızca bir kalesi var Osmanlılar'dan kalma; 1983 Eylülü'nde gittiğimde fener gibi birşey görmedim.) İşte Myndos'un ucu olan Dönmez Burnu'nun biraz açıklarında...

Akşam üzeri, evden çıktım ve kıyı boyunca yürüdüm sağa, ikinci küçük koya geldim, Jandarma karakolunu geçtim. 'Doldur - Boşalt - Kapa' yazıyordu karakolun karşısında kumsalda dikilmiş direkteki bir tabelada. Koy'un sonuna dek yürüdüm, iyice deniz kıyısından yürüdüm (doğrusu bu), ıslak olduğu için kumsaldan daha sert oluyor.

Ankara'dan gelen otobüsten Bodrum'a indiğimde (artık Gümüşlük'e yerleşiyorum) 12 Mart 1982'de, saat sabah 7.30'du falan, Bodrum Askerlik Şubesinin hemen yanındaki işçi kahvesinde oturduğumu anımsadım şimdi. Kahveci bir kadındı. Ve ben o kahvedeyim bavullarla: İşçi gençler (esmerdiler epey, Doğulu olabilirler) işe giderken ayakkabılarını kalan arkadaşlarıyla değiştirdiler, eski ayakkabılarla gittiler işe. "Peki" diyedir düşünmüştüm. "Hepsinin de ayakları bir mi?"

Kuzeyden esen bir rüzgâr var bugün, ama buraya evi tutmuyor; önümdeki koy dingin, açıklar dalgalı ve köpüklü..

26 Mart 1982 - Cuma.

Cumhur'un minibüsüyle (Cumhur bir 'mütegallibe' adayıdır bir eski deyimle, bence), Dereköy (öbür Kadıkalesi yoluna göre kısadır Bodrum'a ama açılmaya daha yeni başlanmıştır. Herhalde gelecek yıl biter, *ben defterime üç-beş yıl yazmışım ama, şimdi Kasım 1983'te bitmiştir yol, ve asfaltlanmıştır)* üzerinden Bodrum'a geldim.

Pazar kurulmuş; sokaklar boyunca pazar. İş Bankası önünde ipler urganlar yerde, yerlere serilmiş; satılık! Dolaşıyorum, ellerim arkamda değil, öylesine dolaşıyorum. Hiçbir yerde üzünce rastlamadım, yok!

Köylü kadınlar, köylerinden gelmiş, çömelmiş oturuyorlar getirdikleri şeylerin, çökelek, tereyağı, az gördüğüm otların önünde. Erkekler ise ayakta.

(Çanakkale'de Cuma günleri kurulurdu pazar 'Pazar Yeri' denilen bir yerde; kentten biraz uzakça bir yer. Çanakkale Belediyesi orasını pazar kurulsun için ayırmış. Orada bakardım, sırılsıklam bir üzünç vardı, adeta *akıyordu;* zembilli kadınlar üzerinde ya da zayıf (boyunları kırışık ve sakalları da uzamıştır biraz) erkekler üzerinde. Karşıdan (denizden) geçip pazara her gittiğimde ama her gittiğimde böyleydi; orada üzüncü satılık kapkacak arasında da görmüştüm bir gün... Birşeyin arkasını, insanların yaşayışlarını düşünmek getiriyor 'üzünç' düşüncesini herhalde. Evet, Çanakkale'deki pazara alışveriş için gelen kadınların mantolarında, giyimlerinde, başörtülerinde birşeyler vardı, var. İnsanların, özellikle kadınların (kadınlar da zayıftı Çanakkale'de) sürekli bir sessizliği oluyordu. Bir sessizlik vardı yani. Gel de Dostoyevski'nin bir pazar günü içerikli metnini düşünme...)

Burada, Bodrum pazarında ise böyle bir izlenim almadım, alamıyorsun. Olsa olsa (belki biraz) köyden gelmiş kimi (bir gün için satıcı olmuş, sözgelimi yumurta satan) kadınlarda bulunur üzünç. Neyse.

İlhan'la buluştum, konuştum o şadırvanlı (şimdi çan'ı yok, çan'ın asıldığı ağacın dalını kesmişler çünkü) kahvede. Beni Nusret Baban'la tanıştırdı, bir başka arkadaşı daha vardı İlhan'ın. "Biz emekliler" demişti İlhan "böyle arada sırada buluşuruz..."

İlhan İstanbul'a gidecekmiş yakında, İzmir yoluyla İzmir'de kitaplarını imzalayacakmış, 13 Nisan'da da İstanbul'da Nişantaşı Akademi Kitabevi'nde bir imza günü varmış. Yazışacağız onunla, böyle konuştuk külrengi.

'Kafamızı Kurcalayan Kimi Sorular Üstünedir'in son altı sayfasını daha verdim ona. (Öncekileri geçen gelişimde vermiştim). İstanbul'da Adam Yayınları'nda Memet Fuat'ı görecek, Söyledim: Okay Gönensin ve Günsel Koptagel'le görüş telefonla. Okay'a bu konuşmayı verirsin. Gün-

sel'den de 'yastamak' sözcüğünün anlamını, Almancasını soruver. Günsel, Freud'den çevirdiği 'Psikanalize Giriş' kitabında iki-üç yerde bu 'yastamak' sözcüğünü kullanmış.

İlhan'la 'Defterler' kitabım için yaptığım konuşma, kendisine dendiği gibi, Mayıs'ta Yazko Edebiyat'ta yayınlanacakmış, *olduğu gibi.* (Ben öyle demiştim, öyle yazmıştım; "basarlarsa *olduğu gibi* bassınlar.") Bir gecikme olmuş konuşmanın yayınlanmasında. "Bildiğimiz anlamda olağan bir gecikme değil izlenimi aldım ben bundan" dedim İlhan'a "uzaktan çıkarttığım bu". "Ben de öyle sanıyorum" dedi İlhan bana. Bakalım. Bekliyelim; göreceğiz.

İlhan ve emekli arkadaşları deniz kıyısında bir kahveye gireceklerdi, ayrıldım onlardan benim şadırvanlı kahveye yakın bir yerde (gazete bayiinin önünde aşağı yukarı): Gümüşlük'e döneceğim; gittim Süleyman'ın minibüsüne binip oturdum. Gazete okuyorum. Baktım İlhan gelmiş; "Ece!" Gidip 'Sakallı' denilen lokantada yemek yedik onunla. İlhan sıkılmış olduğumu anlamıştır; çekingenliği bir türlü üzerimden atamamışım demek.

İlhan'ın verdiği bilgiye göre, 'Sakallı' Bodrum'un yerlisiymiş, artık yaşlanmış, evde oturuyormuş, lokantayı güveysi işletiyormuş. Lokanta, cuma günü olduğu için, kalabalıktı çok. Yemekler iyi, iyiymiş...

Gümüşlük'e eve döndüm. Nedense Süleyman'ın minibüsü de Dereköy yolu üzerinden geldi. Yavaş yavaş Kadikalesi yolunu kullanmamaya alıştırıyorlar kendilerini.

Uzanmışım yatağa. Uyandım. Mutfağa girip limonata yaptım. Baktım ev sahibinin kızı Şükran bana mektupları getirmiş; bana "amca" diyor. Akif Kurtuluş, bunca işinin arasında dergilerdeki eski şiirlerimin de fotokopilerini çekip aldırıp göndermiş. Ege de bir mektup yazmış.

Eve vurmuyor, gelmiyor ama dışarıda rüzgâr var, arkadan kuzeyden kuzeyden esiyor; iki gündür, hatta üç.

Eve odaya varınca, çantama baktım; İlhan'ın Bodrum'da gazete bayiinden aldığı gazeteleri bende kalmış, herhalde lokantada koyduk?

Gece.

Üzgü.

"Çoğu mutlu kişiler olarak yaşadılar. Ama hayallerinde yarattıkları... bu geleneksel 'üzgü'yü bir sanat zevki olarak işlediler" diyor Rüştü Sardağ, İzmir'den.

"İşte arabesk adı takılan bu müzik türü bu niteliği 'kurnazca' sömürdü ve ıstırabı, *sanatçılarca yaratılmış ıstırabı,* sömürerek, *inleyişlerle dolu* bu türü ortaya attılar."

"Allahaşkına Araplara hakaret etmeyelim. Bu, halkın *çaresizliğini, talihsizliğini* sömürmektir."

Gültekin Oransay, bu arabesk müziği 'yoz' bulmuyor. "Bugüne kadar söylenenler hep 'söz' açısından... Benim için ilginç yönü musiki yönü... Teknik bakımdan bir aşama. Ama içerik yönünden çok düşük nitelikte."

Oransay, müzik otoritelerinin bu müziğe eğilerek geliştirilmesi gerektiğini öneriyor.

"Parayı görünce ben de şaşırdım. Biz fakir insanlarız."

"Rahmetli babam İzmir'e 16 yaşında gelmiş. Ben ve kardeşlerim Ağrı'yı hiç bilmiyoruz." "Hadi gidelim". Adalet Ağaoğlu.

Düşündüm, düşünüyorum, bu denli ilkel yaşayan bir topluluk'un şiiri de iyi olabilir mi? Ben bir 'şeyle' bir başka 'şeyin' geçişli olduğunu sanıyorum *biraz.* 'Tanzimat' döneminde, daha doğrusu 19. yüzyıl boyunca bir tek şairin çıkmamış olması çok ilginç geldi bana. Bu yargıya varırken bir aşırılığa gitmediğimi de biliyorum. (Yahya Kemal'in yarısı Cumhuriyet'tedir yarısı Meşrutiyet'te; sonra o, yalnızca o, nerede bulunursa bulunsun bir bireşimi düşünmüştür hep dil'le, dil'de ve dil'sel...)

28 Mart 1982 - Pazar.

Bu sabah erken kalktım çok; güneş doğmamış; rüzgâr da kesilmiş, denizde dalgalar da yok...

'Kadro' dergisi Yazı İşleri Müdürü Vedat Nedim Tör: "Biz komünistlikten geldiğimiz için bize daima mani olmaya çalıştılar. Sonra da, bir gün, *dergimizin sahibi* Yakup Kadri Bey'i 'zoraki diplomat' yaptılar. (Acaba? Benim bildiğim bir adamı elçi atamadan önce o adama sorulur, o adamla uzun konuşmalar yapılır.) Biz de bundan bizim yayınlarımızın istenmediği anlamını çıkardık ve 'Kadro'yu kapattık"!?

"Tanık olduğumuz kızgın görünümler, onun sadece bir sayfasıdır."

Ahmet Ağaoğlu, "'Kadro'cuların başka endişeleri var" diyor bir yazısında.

İnönü'nün devletçilik anlayışıyla, 'Kadro'nun devrim ve ekonomi anlayışı aynı yöndeydi.

Ağaoğlu. "... gereksinim olduğu zamanlar, *görüş ayrılıklarını ortadan kaldırmak* için el koymak yetkisini tanıyoruz (devlete)."

"Bu gereksinim konusundadır ki, aramızda ayrılık başlıyor."

(Defterin bu sayfasının başına "Tahtadan Bir İnek" yazmışım. Nedenini çıkartamadım.)

"'Kadro'cular... şimdiden, devleti-kişiyi *kaldırarak...*"

"... Bu görüş ayrılıkları için, bizde henüz taban hazırlanmamış olduğundan, kişinin kaldırılmasını ve devletin girişimci olarak ekonomi ile uğraşmasını ülke için *çok tehlikeli* kabul ediyoruz." Böyle yazıyor yazısında Ahmet Ağaoğlu.

Prens Sabahattin, 1908 Meşrutiyet İlanı'ndan sonra Türkiye'ye döndü. Mithat Paşa'nın düşündüğü *(tevsi-i mezuniyet - yetkilerin genişletilmesi)* kavramını Prens Sabahattin *(adem-i merkeziyet)* biçiminde anlatmış. (Mithat Paşa, ilk Kanun-i Esasi'yi hazırlarken, kanun metnine bizzat koymuştu 'tevsi-i mezuniyet'i.)

Ernest Edmondson Ramsaur ('u' eklenmiş midir?) "eskimiş düşünceler" diyor bunlara.

Paul Fresch (o zaman ünlü sanılmış bir Katolik papaz) ise, 'adem-i merkeziyet'i destekliyor. (1908 Meşrutiyet'inden sonra Türkiye'ye gelmiştir.)

Ne yaparsak biz (padişahlar da, anneleri de) yaparız, biz yapacağız, 'hakaret'i bile ancak biz edebiliriz (bir padişahın annesinin öyle dediğini bir yerde okuduğumu anımsıyorum, ikisi de 'Sultan' olarak bilinir biliniyor tarihte) *temel* görüşü gereğince; Paris'teki ilk Jön Türk Kongresi, zamanın gazetelerine 'Osmanlı Hürriyetperveran Kongresi' adıyla geçti; yansıdı da denebilirdi. Kongrenin hazırlıklarını Mısır'a dek giderek Prens Sabahattin ve kardeşi Lütfullah yaptı. Yurtdışındaki hemen bütün Jön Türkler çağrıldı. Paris'deki İttihat ve Terakki *(Terakki ve İttihat* olmayacak mı acaba?), Ahmet Rıza Bey... katıldılar. Kongrenin bütün giderlerini Prens Sabahattin karşılıyor. Mısır'dan, İtalya'dan İsviçre'den, Romanya'dan, İngiltere'den delegeler (ve *iyi bir iş* arayanlar) geliyor.

Avrupa basınında 'Osmanlı Liberaller Kongresi' de denmiş. Paris'teki Osmanlı Elçisi Salih Münir Paşa'ya İstanbul'dan Abdülhamit'ten rüşvet gönderiliyor: Kongre toplanmasın için ...

Altı gün sürmüş kongre: 4 Şubat 1902 ile 9 Şubat 1902 arası Trocadero. Fransız Akademisi üyesi Lefevre - Pontalis'in evi. *(1976 Ağustosunda Trocadero'dan Eifel Bahçeleri'ne bakmıştım.)*

Sabahattin Bey Türkiye'de sürüp giden bunalımı anlatır. (Alkışlar!)

"Bugün bunların torunları var köşe başlarında..." diye yazmışım sayfanın sonuna. İpler hep elde tutulacaktır.

Pazar. Akşam:

Akşam kahveye çıktım. Televizyonda 'Hoş Seda' adlı bir izlence, program vardı. İzlencenin ilk üçte biri (aşağı yukarı) güzeldi. (Yıllar önce, 1979'da bir izlence seyretmiştim İstanbul'da, Ortaköy'de; Hasan Ferit Alnar 'Kanun Konçertosu'nu çalıyordu kanunla, yapıtın bir bölümüydü, o

günden bugüne dek de böyle ilginç bir izlence görmemiştim.)

'Hoş Seda'nın kalan 2/3'ü ise çok kötüydü, hele sonlara doğru iyice matraklaşıyor, tam 'cıvıtma' denir buna, sarışını da karaşını da 'rezalet' der buna. (Bu toplumda hiçbir şey, bir yazınsal süreç dahi, sonuna dek götürülemiyor nedense. Belki de doğuda süreç diyedir birşey yok. 'Düşünce'nin, 'düşünme'nin bir parçası değil mi 'süreç'?) Filmlerde de oluyor bu, olur: hemen hemen bütün Türk sinemasında öykülü bir film yoktur. İvme düşünce sözgelimi, hep! Yeni bir öykü ekleniyor, bir-iki-üç film biraradaymış gibi, romanlarda da öyle...

Ama 'Hoş Seda' izlencesinde 'Kadınlar Arasında' söylenen şarkı güzeldi. Osmanlılar tüm kadınları evlere, dolaplara kapatmışlar.

'Üzgü' sözcüğü aklıma geldi Rüştü Şardağ'ın bu 'Kadınlar Arasında'yı dinlerken...

— 'Düşünce', 'derin düşünce' yok mok ama içgüdüler gerçekten çok kuvvetli Doğu'da...

— Önemli olan hangi üretim biçiminin *yaygın ve egemen* olduğudur, olmasıdır.

Farklı üretim biçimlerinin, Fetih yoluyla birbirleriyle karşılaşmaları: Fetihler kendi üretim biçimlerini kabul ettiriyor. Ya da vergi koymakla yetinilir yetiniyorlar. Ya da karşılıklı etkileşim... 'İkta' ile ve 'timar' sistemlerini feodalizmin ilk aşaması olarak görürler Marx ile Engels.

Bizans Devleti, 'zarif bir devlet'miş. (Herhalde 'kerim devlet'in bir Bizans çeşitlemesi bu.)

'Oturuvardılar'. Neşrî - Cihannümâ.

"Hazır ev, hazır avrat bulup, geçip saray gibi evlerde oturuvardılar."

— "İstanbul, kent üzerimize geldi."

29 Mart 1982 - Pazartesi.

7'de kalktım, saatin ziliyle. Çok geç yatmıştım. Çay hazırlamak, giyinmek, v.s. ve saat şimdi 7.30 olmuş...

'Küni' - 'Kün'; O.T.D. ni okudum biraz.

Ve baktım, arınamamışım bir geçmişten (1974 Ekimi ile 1976 Ağustosu arasındaki olgular bunlar ve 1977 Mart ve Nisanı). *Okumayı bıraktım.*

Bodrum'a indim.

13.30'da Bodrum'dan İskele'ye Gümüşlük'e döndüm. Gidişte Kâzım... Bu kez çiçekli bir kahvede oturdum güneşte. Otobüs çok kalabalıktı. Herkes güler yüzlü. (Otobüsle gittim Bodrum'a, evet.)

Süleyman, yolda (Bodrum'dan yola çıkmışız);

— Pencereyi kapatayım mı? dedi.

— Hayır, dedim.

"1981'de geri çekilen talep enflasyonu, 1982'de maliyet enflâsyonu olarak gelişmektedir."

Üretim artmıyor! Hatırı sayılır kârlar...

— Ahırınız sağlık koşullarına uygun mu?

— Uygun. Zaten ben bunun için ölüyorum.

"Etraftaki gariban fakir fukara 50 liradan süt alıyor. Nasıl süt! Sağdığım gibi veriyorum. Su katmadan."

Kimdir Osman'ın yakınları?

Şeyh ve Dervişler. Gâziler.

Bizans Tekfurları.

Osman'ın bir ordusu yok, köylere tellallar gönderir.

Vaadi - Timar.

Âşıkpaşaoğlu Tarihi.

Özel mülkiyet - Feodal taban.

1356'da Gelibolu alınır ve hızla iskân edilir.

Kahire'nin ele geçmesinden sonra (Camide yaptığı ilk duada), I. Selim (Yavuz Sultan Selim) halıları kaldırtarak (kaldırarak) çıplak başını yere dayamış ve ağlamıştır!

Ahmet Mumcu: "Yavuz'un sofuluğu, güttüğü merkeziyetçi politikayla açıklanmalıdır. Sünni katılığa dayanmak zorundaydı." diyor.

— Şah Veli Celâl -"Mehdi"- Tokat,

Enver çıktığında...

Vidinli Tevfik Paşa. Nigârî. Osmanlı Sumâmesi.

4 Nisan 1982 - Pazar.

Sabah:

Dün geç vakte dek 'Uzun Bir Adam'ı okudum İlhan'ın. Beni şaşırttı, hele sonlara doğru iyice şaşırttı. (İki ipucu almıştım ondan 1979'da İstanbul'da, Ortaköy'de, evde. 1 - "bakmıştı bana, bir mandırada çalışırdı... 2 - "ee sınıfına uygun birşey.." ; "bir burjuva nezaketi var" demişti Mustafa Kemal Ağaoğlu'na.) Özellikle de üçüncü bölüm...

Ve zaman zaman 'Deniz Eskisi' kitabına bakarak (hangisi atlastı, hangisi haritaydı bilemeyeceğim. Bence en iyi bölüm 'düğüm' atılmış şiir-

lerin bulunduğu 'Arşipel' bölümü ve 'Şiirin Gizli Tarihi' bölümüdür. Kitapta bir tek, bence, yerli yerine oturmamış sözcük (69. sayfada Bedri Rahmi Eyüboğlu'nda, ikinci satırdaki) 'suret' sözcüğüdür.

'Teptim', çok güzel.

Pazar. Saat öğleden sonra 5. Şükran, yıkadığı çamaşırları asıyor balkona. Güneş var, güneşe karşı. Gerçekten de çok temiz bir kız. Ne derler, "temiz terendez", öyle.

Yazdığım yerde, pencere kıyısındaki divandayım, arkamda pembe kılıflı bir yastık dayalı. Buradan deniz, daha doğrusu koyun ucu görünüyor. Kumsalda bir insan, Gümüşlüklü bir kadın, orta yaşlı. Ben iki insan sandım, cam kırıyor görüntüyü. Şimdi beyaz bir köpek aksi yöne doğru koşuyor. Her şey iyi burada, öyle görünüyor...

Hegel'in, G.W.F. Hegel, 'Bütün Yapıtları'nı (Seçmeler) elime aldım:

"Bütün kavramı bütünün kendisi değildir." "İşin, insanlık onurunu taşıması..." 'Onurunu' yanına 'duygusunu'da eklemişim..

"Hakikat sevgisi"

İç -düşünme- *Reflexion.*

"İnsan birbiriyle çelişen iki dünyada yaşamak zorundadır."

* * *

İlhan Berk'e:

"Kafandaki sözcükleri aç, ebrulu sayfayı geç, ve baştan başla, a'dan z'ye ya da z'den a'ya doğru (nasıl istersen?); ama zihnin atlaslarını alabildiğini açacaksın (akarsular dökülebilir diye düşünmeyeceksin kimi eleştirmenler gibi); sonra yatay (yemek tanımı gibi ben de her birşeyi yazıyorum); bir saat koy masaya (kum saati değil, bildiğimiz saatlerden, zili ve takvimi olursa iyi olur); bir metronom (temponun hızı için, ayarlarsın sen); mademki eski nüfus kağıdın duruyormuş ona yaşamının sayfalarını da eklersin..."

Başlıyorum. 'Tepmek' edimi nereden geldi gelmiştir sana?

'Suret' nereden geldi? ('Deniz Eskisi' kitabında bir 'suret' var.)

Hegel: "Bizim kafamızın içinde ve üstünde her çeşit homurtu dolaşır."

'İkilem', Dilem, Kıyas-ı mukassem.

5 Nisan 1982 - Pazartesi.

Cumhur'la Bodrum'a indim. Memet Fuat'a, İlhan Berk'e ve Özcan'a mektuplar attım.

Guy'ı gördüm (Meral'in kocası, Yeni Zelandalı; Bodrum Tepecik mahallesinde otururlar.) Konuştuk oturup İtfaiye (ya da Belediye Bahçesi) merdivenlerinde, sigara içerek. Kediye 125 liralık balık almış, pahalı.

Ve yine Dereköy üzerinden Gümüşlük'e dönüyoruz. Gürece'den Kâzım bindi minibüse "ne arıyorsun burada" dedim, "Bizim yarımız burada" dedi. Kızı, Güreceli biriyle evliymiş.

'İntihar'; bu sözcüğü, bu şamandırayı bilmiyor belki gençler. 1839'dan sonra bu sözcük yürürlüğü girdi. Daha önceleri, 'kara sevda' denebilir belki buna bak Anadolu'da. Yani Osmanlılar'da canına kıyma olgusu yok mu 1839'a değin? Şairlerden, yazarlardan da canına kıyan yok; sonra da olmamış.

1964 Ocak ayında Tuzla'da Piyade Okulu'nda yedek subay öğrencisiydim, Afyonlu Veli adında (İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirmişti) bir gençle 'çocukların canlarına kıymalarından' söz ediyorduk. Çocukken ona evde "tuz yeme yoksa ölürsün" demişler, o da mutfakta kimse yokken gizli gizli tuzu avucuna döküp yalarmış...

Kemal Özer'in bana anlattığı bir olay da vardı. Bir çocuğun babası demiryolcu, çocuk kendini lokomotif geçecek raylara atar.

Ve 'uzak bir dayı' örneğin, canına kıymış o dayıdan konuşuluyor evde arada, çocuk da kulak konuğu...

Kolsuz Bir Hattat nakışları mıdır bunlar? Ya da iki kolu kesik bir hattatın nakışları mıdır bunlar?

'Çok Eski Adıyladır'da 'meclislikler' var. (İlhan'a bunların şiir olmadığını söyleyeceğim sonraları, söylüyorum.)

Bileşke - muhassıla.

Okay Temiz, İsveç'te çalışıyor çokluk. "Bir hafta bile idealist değiller."

— 'Bir Myndos Tarihi' yazacağım?

— Yeldeğirmenlerinin 'yıkık' olduğu bir yarımada; Bodrum.

— Nida Tüfekçi (Neriman Altındağ'la evliymiş.)

"Halkın musikisi : Bir meydanda davul çalmaya başlayınca biri gelir, sonra öbürü, öbürü .. *kendileri için oynarlar..*" "Buralarda davulcu ve zurnacıya oynayanlar para verir."

"Halk musikisi bestelenen müzik ile ayrılır, ısmarlama da yapılamaz, karşılıksızdır, anonim bir kimliği vardır ama. Kalite ve yüksek icra gereksinimi tarihsel bir sorumluluktur."

"Geçmişle gelecek arasında bu kültür köprüsü yıkılarak bağ kopmaktadır" (Bu sözlerin ne anlama geldiğini ben bu güne dek anlamadım, anlamayacağım da, anlamam da. *Hep böyle derler.)*

"Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet dönemine geçiş tam anlamıyla başarılamamıştır."

Okay Temiz: "Müziğin zor gelmesi de bir bakıma iyi oluyor. Enstrümanına insan hâkimiyet kazanmak istiyor, daha çok çalışıyor ve yeni bir boyut getiriyorsun müziğe."

"Kendi müziğini çalınca, kendini daha kuvvetli hissediyorsun."

Ritim çoğaltmak.

'Melodi anne, ritim baba.' Hint Atasözüymüş. "Bizde anne çok kuvvetli." "Bizde ritmin sesi çıkmıyor... Yasak edildi radyoda darbuka."

"Türkiye'de verdiğim konserlerde kuvvetli davul çalmamın herhalde nedeni, bu bilinçaltı protestolardandır."

"Sosyal hakların gelişmemiş olması, güvence olmaması bunları gerçekten maddi yapmış."

* * *

Gece, 12'yi geçiyor; dalgaların, denizin sesi geliyor hafiften hafiften.

Bugün yalnız Timuçin'den mektup geldi. İtalya'dan Nisan sonlarında İsviçre'ye Tann - Rüti'ye geçiyormuş artık. 1978 Haziranı'nda Tann - Rüti'de Tosun'larda, Yıldızlarda kalırken tanışmıştım, Zonguldaklı'dır. 1979 yazında Ortaköy'deki evde gelmişti Oğuz Yalıman'la (arkadaşı); bize geldiklerinde uğrarlar, görüşürüz.

'Octavius'u kaldırıp götürdüler'

'Tollendum est octavium'

"Bir dilin karşıt iki anlam için bir tek sözcük kullanacak duruma gelmesi dikkate değer" der diyor Hegel. Freud da Latince sözcük 'Altus'u örnek verir, hem 'yukarı' hem 'aşağı' anlamlarına geliyor. "Boden" de (Almanca) hem *çatı katı* hem *bodrum katı.*

7 Nisan 1982 - Çarşamba.

Horoz ötüşüyle uyandım önce. Yine uyumuşum. Sonra konuşmalarla uyandım. Baktım denize, *elimde hiçbir şey olmadan,* perdeyi açıp. Güneş vurmuş denize. Rüzgâr da yok.

Bir kovanın yere, kumsala konuşu, sesi.

Bodrum'a cuma günü inerim. Cuma deyince aklıma yıllar öncesi 'Cebeceskop' perdeli Cebeci Sineması geldi, Ankara'da. 'Sokak Kızı Susana'yı ve 'Robinson Crusoe'yi orada seyretmiştim, Bunuel'in; herhalde 1958'dir. (Bunyuel mi okunur okunuyor?) R.C. de adı Cuma kılınmış bir Cuma vardı. Bir gün sandıktan çıkarıp kadın elbiseleri giyiyor, Robinson

onu böyle görünce çılgına döner ve "Çıkart o elbiseleri üzerinden!" diyedir işaretlerle kıyameti koparır. Adaya düştüğünden bu yana kadın yüzü görmemiştir ve de dini bütün bir 'yağlanmıştır'!

7 Nisan 1982 - Çarşamba.

Tüm İmparatorluk boyunca, Anadolu'daydık. Sınırlar geceleri ve imgelemde bir yanılsamayla genişler...

'Tanzimat eylemi doğrudan doğruya ulusun bir olayı değil' denir hep, aşağı yukarı böyle bakılır bakılıyor. İçine kapanmış bir 'düşünmeme' midir bu?

Divan Şairi, kendisini çok iyi gizlemiştir, sakladı. Düşünce dünyasıyla olan bağlar da saklanmış mı? Yoksa böyle birşey yok muydu?

'Vahdet-i vücud' divan şairi'nin egemen sesi. (Vahdet-i vücut, 'panteizm'de anlatımını bulurmuş.)

Biri (kim olduğunu bilemiyorum, deftere öyle yazmışım) divan şiiri'nde *genişlemiş bir yaşam çerçevesi ve evrimci bir dünya görüşü* vardır; demiş.

"Tıp ve matematik 16. yüzyıldan sonra durdu" deniyor. Ben 16. yüzyıldan önceki verileri ise herhalde bilmiyorum. Ama kımıldanmaların bile alabildiğine kötü karşılandığını *biliyorum;* çok eskide, eskide ve de yenide.

Hilmi Ziya Ülken: "Türkiye'nin Batı önündeki (ikircikli) ve başarısız durumu..."

Burada, Gümüşlük'te insanlar, çok az şey duymuşlar, gelen gidenlerden. Sonra pek vakitleri de yok duydukları şeyler üzerinde düşünmeye. Doğrudan doğruya *deniz, toprak* ve *ekmek!* Gerçekten bunlarla 'boğuşma' uzun bir zaman alır. Kadıkalesi köyünde de benzer bir izlenimi almıştım. Kadınlar gerek Gümüşlük'te gerek Kadıkalesi'nde çok daha az şeyler duymuşlardı. Kadınların ağzamaları, lehçeleri de ayrımlı.

Erkeklerse kadınlardan bir parça değişik, bakışlarında. Erkekler askerlik için, dalgıçlık için değişik yerlere gidebiliyorlar; onların olanakları var. Sözgelimi, ev sahibi Ali Akar bana "çok çalıştık Eceabat'ta, Gelibolu'da, Çanakkale'de" demişti. İstanbul Çubuklu'daki Dalgıç Okulu'na da gitmişler. "Biz kurduk" gibi birşey de söylemişti. Ama hep denizin altında.

Kadınlar pek Bodrum'a gitmiyor.

Belirli bir yargıya varmak için acele etmemeli; ilk izlenimlerdir bunlar çünkü. İskele'deki, Yalı'daki kahveye çıkıyorum ama yukardaki köydeki *(Cuma yanı)* kahvelere hiç gitmedim daha. Biraz uzak. Çıkmalıyım,

hiç değilse kimi ikindiler. Geceleri ise olmaz; köyle iskele arasında epey yol var. Orta yerdeki *(Çingen Yaylası* ya da *Beyler Yaylası)* Selahattin'in kahvesine -Kadıkalesi'ne doğru- gitmeliyim bir gün.

9 Nisan 1982 - Cuma.

'Çıkınlama.'

Bugün Bodrum'a ineceğim. Bu 'cuma' sözcüğünün açık renk oluşunu anlıyorum. Taşlar iç içe geçmiştir. Bir derin bozukluk var gibi geliyor bana gelir.

Saat 12.15'de Halil İbrahim Nebiler geldi birdenbire. Konuştuk, yemek yedik balkonda ve dolaştık. Gitti 16.30'da Turgutreis'e, oradan Bodrum'a geçecek. Ankara'dan çalıştığı yapı şirketinin bir işi dolayısıyla gelebilmiş: ilk kez geliyormuş Bodrum'a.

* * *

Divan şiiri'nin ne olduğu, onun özellikleri bile Cumhuriyet şairlerince anlaşılmaz, anlaşılamamıştır. Neden ona 'Divan Şiiri' denmiş olduğu da bilinmiyor.

İlhan Berk: "Bütün divan şairlerinin şiirlerinden (onların) yaşamları üzerine birşey çıkarmak olanaksız."

Hilmi Ziya Ülken: "İslami geleneklere yan çizmişlerdir. Ancak 'Tasavvuf' *içinde* gösterilebilirler."

Murat Belge: "Dilleri hızla uzaklaşıyor." "Kendilerini silmişlerdir."

Ahmet Hamdi Tanpınar: "Metaforlar ortak." Ancak Nedim'le kişisel bir bakış başlıyor, başlıyor; o kadar.

M. Belge: "Divan şairleri üzerine (tek tek ya da topluca) *(iyi)* bir inceleme (monografi) yok."

Öğretmenlerin, iyice yaşlı (edebiyat) öğretmenlerin(in) bile Divan şairi'ni anlatamadıkları herkesce bilinir. Bu nokta üzerinde düşünmeli. Zamanında da anlaşılmamış olabilirler.

Ben de, bir Divan Şiiri'nin bütünüyle ele alındığını hiç görmedim. Görmedik! Ve ben bugüne değin. "Divan Şiiri işte budur!" diyen bir kimseye de rastlamadım; yaş 51, yıl 1982... Gelgitler hep...

Bodrum'da sabahleyin elinde yeni almış olduğu belli bir süpürgeyle köylü bir kadın...

"Tunca-Arda güzeli Mübeccelim ben." Bir şarkıdır bu:

'Süpürge'de bir türkü.

Divan şiiri de 'kendinden olanı sevme' de var. Kazıyınca toplum da var; DEMİR BİR EL.

İlhan Başgöz: "Kapıyı fâilâtün'i vurdum..."

Fahir İz: "Divan şiirinde çok sınırlı bir söz dağarcığı var. Özellikle Kaside, Gazel, Musammat - Nazım çeşitleri - 500-600 sözcük! Tüm Divan Şiiri'nde ise 1.000.

Eskilerce 'inşa' adı verilen *süslü yazı.*

'Orta düzyazı'. 'İnşa' ile 'yalın düzyazı' arasında. ('Orta düzyazı' sanki halkın konuşma dil'i gibi düşünülmüş.)

'Vire - teslim'.

Hikmet İlaydın: "Hep dize ve beyit alınır Divan Şiiri'nden". "Aşk anlayışı, ahlak anlayışına ters düşer," düşüyor.

"Batı şiiri'ni tanıyanlar severler."

İsmet Zeki Eyüboğlu: "Kadın toplum dışı bırakılmışsa. Divan Şiiri'nin suçu ne?"

Rüştü Şardağ: "Bir Paşa ki kesilmiş kafasına kefen bulamıyor."

Şeyh Galip: (bir şarkı)

Tuğra çekmiş dest-i kudret başına
Cefa takmış siyah perçem başına
Taze girmiş on üç on dört yaşına
Gül fidanım henüz bulmuş çağını
Şirin esmer şimdi bulmuş çağını

Yürüyen birşey yok Divan Şiiri'nde; 600 yıl bir enstantane; kapanıncaya dek.

Eski Grek ve eski Latin şiirindeki BEYAZ LİSAN - Ak dil.

Âşık Paşa: "Türk diline kimseler bakmaz idi."

Konur Ertop: 'Düşündüren 'musammatlar' var."

Taşlıcalı Yahya'nın (Kanuni Sultan Süleyman oğlu Mustafa'yı [kirişle] boğdurttu diye sorular soran) 'Mersiye'si.

Divan Şiiri'ne ilk tepki gösteren Tanzimatçılarmış ve Namık Kemal.

Nurallah Ataç; Tanzimattan gelenleri "Batı kültürüne çırılçıplak girmemizi" istediklerinden dolayı suçlar.

Divan Şiiri ancak "Batı kültüründen geçerek, Batı Şiiri'ni kökleriyle birlikte kavrayarak görülebilir."

Divan Şiiri tüm Tanzimat ve Meşrutiyet şiirlerinden çok daha önemli ve güzel. Bugün kafaları Divan şiiri kurcalayabilir ancak.

Yahya Kemal'in 'Selimname'si, Bâki'nin bir Gazel'ine 'taştır' - *hesaplaşalım.*

K. Ertop: "hâlâ yakından tanınmıyor Divan Şiiri."

M. Belge: "A. H. Tanpınar, geleneğin sürekliliğini çok iyi anlatır;

temel metaforları gösterir... Divan şiiri konusunda, Auerbach'ın (bugün için eskimiş) 'stilistik' yöntemi uygulanabilir. (Metinde kullanılan sözcüklerden yola çıkarak o döneme varmak.)"

Bir yöntem uygulamadan Sabri Ülgener yaptı bunu.

Katlanılacak bir felaket.

İlber Ortaylı. "Divan Şiiri'nin ilgi dışı kalması aydın topluluğu için olumsuz bir not. Osmanlı tarihiyle Divan Şiiri arasında koşutluklar kurulamaz."

'Yıkılış'da Türkçe daha iyi gelişmiş.

Çok yavaş süren (giden) bir toplumsal değişimi resimlemiş olabilir mi Divan Şiiri? (Gibidir.)

Aruz hem ses, hem dizgindir.

Şiirde eleştiri yok; böyle konulardan uzak kılınmıştır, herkes.

Dünyanın durumu Osmanlı toplumunda dile getirilmiştir bir ölçüde. Ama Divan şairleri (Rûmun şuârası) tarafından değil hiç.

Çalkantı yok ki, Divan Şiiri'nde de çalkantı olsun.

İ. Ortaylı; "Divan şiiri, Anadolu'ya Türkler'le birlikte geldi" diyor. Tüm 'ince nakış'larda padişahlar, şairler oturur, oturuyor.

Ben arkadaşlarımdan da, küçükken büyüklerden de duymuştum; okullarda öğrencilerin en yakındıkları ve en sıkıldıkları ders Divan Şiiri'dir. Öğrenciler de, öğretmenler de anlamamıştır ve sevgi yaklaşımı bir birim olamıyor.

Murathan Mungan: "Yaşantımızın (yaşamımızın) belki de hiç gereksinmediğimiz bir döneminde zorla öğretiyorlar" Evet, zorla.

"Tarihte dilini değiştirmiş bir başka ulus var mıdır?" Bir kez soru yerinde ve doğru değil. İkincisi, 'değişme' ne anlamda kullanılmış burada (sonra 'değişme' değil, 'değiştirme' denmesi daha iyi olurdu bunu yazan kimsenin meramı çerçevesinde.)

'kapalı' - 'hermetique'

'karanlık' - 'obscure'

'zor' - 'difficult'

Berk: "Bütün bu Divan şiirleri gibi, Neşati'nin yaşamı üzerine birşey çıkarmak olanaksız."

Turgut Uyar: "Garip bir şair sitemi."

Selahattin Hilav: "Hazin ve kasvetli ürünler." 81-82 şiirleri? "Yüzyıllar süren bir ortaklaşa emek."

Edip Cansever: "Divan şiiri bir zanaattır" demiş!

Haritalarda bile sözcük ararım, aradım.

Fildişi - Sandık.

12 Nisan 1982 - Pazartesi.
Bodrum'a indim. Murat Nemet Nejat'a: İlhan Berk'e (İstanbul'a) mektup attım. Gümüşlük'e döndüm. Bakkalın hesabını ödedim.

"Yer yatak, gök yorgan."

13 Nisan 1982 - Salı.
Oturarak (bağdaş kurmuşum) çalışırken Şükran bir dolu kitap, mektup getirdi. İzzet Yasar (sorular da var içinde 'Gösteri' dergisi için), Günsel Koptagel, Ege Çağlar..

'Entre les Murailles et la Mer' adlı güldeste, seçki: Maspero Yayınları'ndan çıkmış Paris'te. Seçkide Cemal Süreya'nın şiirlerinin olmayışı dikkatimi çekti. Herhalde Güzin Dino'yla anlaşamadılar anlaşamamışlar dedim.

Akif Kurtuluş, bana Mithat Enç'in Ruhbilim Terimleri Sözlüğü'nü ve Bedia Akarsu'nun 'Felsefe Terimleri Sözlüğü'nü göndermiş. 'Yarın' ve 'Yönelişler' dergileri de gelmiş.

14 Nisan 1982 - Çarşamba.
Bodrum'a inip tel çektim Ege'ye; Ankara. Ve mektuplar verdim postaya.

15 Nisan 1982 - Perşembe.
Ali'den öğreniyorum ki, meğer o iki odaya 120.000 istiyormuş, istemiş. Özcan'a durumu bildirdim hemen, bir yanlış anlama olmuş; Cumhur yarın postaya verecek mektubu Bodrum'da.

"Türkler, Orta Asya'dan ulus olarak gelmiyorlar." Doğan Avcıoğlu. Ulus olarak varlığımız ancak T.C.'nin kuruluşu ile açıklık, kesinlik kazanıyormuş.

Myndos bir korsan körfezi ve kalesi çok eskilerde ve her şeyden önce: Ege denizlerinden görülemez bir ikinci gizli koy'u da var Kocadağ'ın arkasında, içerlek.

İki koy var, biri Myndos-Koyu (şimdi 'iskele' deniyor), öteki benim oturduğum evin bulunduğu kumsallık koy, kumsal koyu (eski adı bilinmiyor). İki koy arasında bir küçük ada var, sular alçalınca yarımada gibi oluyor burası. (Âsâr Adası.)

Myndos Tepesi'nin (Kocadağ) üstünde şimdi bir gözetleme kulesi var.

Myndos (iskele) koyunda balıkçı motorları ve 3-4 tane uydurma iskele var. *Kayık da, motor da kiralanır, kiralanabilir.*

Köy, Karakaya çok yukarlarda. Gümüşlük gerçekte Karakaya'nın bir mahallesi. Muhtar da (mührüylü) Gümüşlük'te oturduğu halde, Karakaya'da da hemen kimse kalmadığı halde, herkes Gümüşlük'e (indiği) yerleştiği halde daha Karakaya adı kullanılıyor.

İskele'ye varınca, sağda o Ege Denizlerinden görülmeyen (görünmez) çektirilerin, kalyonların sığınabileceği, Myndos Koyu ve kumsal boyunca aşağı yukarı 12 ev, sonra koy sürüyor daha; bahçeler, (Mandalincilerin) iki katlı yıkık uzun bir ev ve ince belli Myndos Tepesi'ne gidilen yerde yalnız başına bir ev; öyle bir ev ki sanki iki koy'un arasında (üçüncü bir koy, Kiremitli Adası'na bakar).

İskele'ye varmadan aşağı yukarı 200 m. önce, yokuşta, solda kilise yapısı, sağda papaz evi. İkisi de Rumlar'dan kalma. 1922'de gitmiş Rumlar.

300 m. önce de sağa bir yol ayrılıyor (Çukurbük'e gidiyor). Bu yolun altında ve üstünde evler var. (Buraya Yaz Evleri deniliyor.) (Sonraları - 1983 sonuna dek - burada bir evde oturacağım ben; Marangoz Arif'in evi derler, 'sit' alanı içinde, Çukurbük'e giden yolun altında, küçük koya, Myndos Koyu'na bakar, Kocadağ, bu 'balina' karşımda.) İskele koyu, koylar yukardan tabak gibi görülüyor; yol sürer... İlerlere doğru gidebilirsiniz.

Karyalılar, Kar'lar biliniyor tarihte. İlk oturanlar Kar ve Lek'ler. M.Ö. 13. yüzyıl, yani 1.200 şu kadar yıl.

Sonra Persler gelmişler ama geçici. Karya Satraplığı olan Halikarnasos'a bağlıymış Myndos. Myndos'un zeytinyağları ve şarapları tanınıyor. Herhalde gemicilik de iyi. M.Ö. 334'te Büyük İskender alıyor (daha doğrusu aldırtıyor) Myndos'u. Myndos'un Romalılar'ın eline geçmesi ise M.Ö. 129'dadır.

Yaklaşık olarak 3200 yıl öncelik bir yerleşme yeri, kısacası.

Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine alınışı Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos seferi sırasında; 1522. (Şimdi 1983'deyiz, yani 461 yıldır Türkler egemen).

16 Nisan 1982 - Cuma.

Bugün Cumhuriyet gazetesi için Cumhur'a abone oldum; artık Cumhur köye gazete getirmeye başlayacak.

Yoğurt almaya 9 Nisan'da başlamıştım, *hep tek'li günlerdir.* Fıtnat'ların yoğurtları iyi.

Akşam kahveye çıktım. Televizyonda 'Ermeni Sorunu' izlencesi var-

dı. 1915'teki Ermeni Olayı Sovyetler zamanında olmuş; Lozan antlaşmasından hemen sonraki yılları anlatmak için bir harita gösteriliyordu; Türkiye'nin sınırları içinde Hatay da vardı. Belli ki dikkatli biri hazırlamamış bu izlenceyi bu programı...

* * *

17 Nisan 1982 - Cumartesi.

'Siyaset' (Arapça) 'terbiye etmek'miş.

(At terbiyesi.)

Osmanlıca 'siyaset' ise 'idam'.

Bugün (günümüzde) 'ikiyüzlü davranmak', 'kurnazlık etmek' anlamına getiriliyor, kullanılıyor, *kullanılır.*

Okullara, öğrencilere karşılatılır hep; İktidar. Geçmişteki Kıbrıs gösteri yürüyüşlerinde yine okullar yer almıştı... (Mahmut Goloğlu'nun bir kitabının dipyazılarında Trabzon'da Tahsin Bekir Balta ilkokul öğrencisi olarak karşılamaya sokaklara çıkarıldıklarının anlatmasına - 1921– rastlamıştım; Mustafa Suphi ve arkadaşları karşılayacakları.)

1. Grup tercihleri.

2. Resmi ideoloji.

"Ah şu ders bir bitse"

"Bayrama (23 Nisan) 2 hafta kala koro toplanıyor."

"Bir öğrenciye şarkı söyletilirdi."

Çocuklar masalları saçma buluyorlar.

Müzik, resim ve Yazı'ya ilgi en sonda okullarda.

En çok okudukları kitaplar: *Robinson Crusoe*
Pollyanna
Tom Sawyer
Küçük Prens
Nasrettin Hoca Fıkraları
Şimdiki Çocuklar Harika

'Kavukluk' + Yayımcı, nâşir. 'Yayın - Neşriyat. Yayım-Neşir.

18 Nisan 1982 - Pazar.

8.20 balkondayım sabah; denize, koya karşı. Koyda 2 balıkçı motoru var; gürültülü. İlk kez çevremi, buradaki çevremi görüyorum; yani ki 1 ay 3 gün sonra doğa'ya bakmışım.

Deniz gerçekten dingin. Motorlar durunca sesler kesiliyor. Hava biraz bulutlu, Kalymnos tarafları...

Aşağıdan Ali'nin annesinin sesi (kalın, çatallı ve güzel) - ve de Fıtnat'ın - sesi duyuluyor. Ben duyuyorum.

Ali, baktım, sola gidiyor kumsalda. "Günaydın!". "Ali, yahu, o gün gelmedin."

— Konuştum dün, o yüzden. Bugün uğrayacağım sana!

Baktım koyda bir motor kalmış, öteki İskele limanlığına girmiş. Çat kesildi her şey, ses.

Bilgi yetilerinin basamaklandırılmasında. Akıldan bir alt basamağa konuluyormuş ANLAK (Müdrike, intellect). Akıl, duyu ve istençden (irade) ayrı olarak düşünülüyor. Düşünce ve bilgi yetisi USAVURMA. 'Yargılama Gücü', 'Anlama Gücü'. İsten-istenç.

ANLAK. (Zeka, intelligence) - kavrayış ve yargılama yetisi.

Mek parmak da olsa etkinlikleri yan yapıların. (Çoğul). 'Yan yapılar'da birşeyler oluşturduğunu sanıyorum. Özellikle şiirde. (Ben bu olguya 'zihnin katlanması' diyorum.)

Bunu İzzet Yasar'a yazacağım.

Nedense, 'yan yapıların' *da* ekonomiyi oluşturduğu göz önünde bulundurulmuyor. 1982'de sezilmiş bu gerçeği 'mırıldanmak' bile insanı kötü insan yapıyormuş, yapar... Olsun! Olumsuzlukların üzerine üzerine yürümek gerekiyor düşünmekler adına. İnsan, insanca düşünce ve şiir kapanmamıştır ki. Kapanmaz, kapanamaz!

'Historein' - 'Bilmeye çalışmak'.

İnsanlığa ilişkin olay süreçleri.

Işık Yenersu: "Ben tarihten korkarım."

Nerden geliyoruz?

"Tarihten geliyoruz; insanlarız; kendimizle buluşmaya gidiyoruz." (İ. Stirvak).

Tarih Felsefesi - Voltaire ilk 1756'da.

İnsanın kendisini bütün olarak anlamak.

Tarihsel Bilinç.

Tarihselcilik - historisme

Tarihsellik - historicité

Tarihsel Özdekçilik (Engels) - Ey özdekçiliğin toplum felsefesi! Bütün neden ekonomik.

Turgut Reis, 1485'te (diyelim o zaman nüfus memuru ve nüfus kütüğü varmış) doğduğuna göre ve Osmanlı Padişahı Çelebi Mehmet 1415'te Bodrum'a Rodos şövalyelerinin yerleşmesine izin verdiğine göre; Türkler demek 1400 yıllarında buralardaymışlar, doğallıkla yerli halkla yan yana.

(Myndos'un bir korsan koyu olduğunu Turgut Reis'in korsan oluşundan çıkarmıyorum, hayır.)

Gümüşlük İskelesi'ne iki yoldan gelinebilir Bodrum'dan. Biri, Bodrum'dan çıkıyorsunuz yola, Turgutreis'e giderken asfalttan, Gürece köyüne geliyorsunuz, az geçiyorsunuz Gürece'yi ve sağa sapıyorsunuz (işte bu yol Dereköy, Peksimet köyü yoludur, 1983 Kasım başlarında bu yol asfaltlandı); önce Dereköy, sonra hemen Peksimet ve Gümüşlük'ün Karapınar mahallesi, Gümüşlük ve Gümüşlük iskelesi. Galiba öteki yoldan 6-7 km. kısadır. İkincisi, (uzun yol) Bodrum-Gürece- Turgutreis ve Kadıkalesi yolu ve sonunda bizim Gümüşlük İskelesi.

Turunçgiller yetişiyor, yetiştiriliyor bahçelerde tarlalarda; mandalina, portakal, altıntop, limon, bergamut.

Mevsim ortalama 1 Mayıs'ta açılıyormuş, yazılar böyle yazıyor. Denize de girilebiliyor artık: altı ay deniz!

* * *

16 Nisan 1982 - Cuma.

Sabah, kahvaltımı yaptım, tıraş oldum, dişlerimi fırçaladım, saçlarımı taradım ve giyindim. Ve balkona çıktım; yazıyorum. Deniz dingin, rüzgâr yok. Gümüşlük balıkçılarını gördüm; biraz açıklarda 2-3 motor dolaşıyor, balık avlıyorlar. Güneş bir görünüyor bir görünmüyor. Saat 9.35. Çalışmaya duracağım. 'Çok Eski Adıyladır' 42 'meclislik' oldu. Dün gece de çalışmıştım. Geldiğimden bu yana çalışıyorum, hiç dışarı çıkmıyorum.

19 Nisan 1982 - Pazartesi.

Güneş! ve çalışmaya oturuş, bağdaş, 8.50.

PARANIN LÜKS NERMİNİ...

Evde, zihninde hiç yağ yoktu zaten. Dar kalça, uzun boy, geniş omuzlar, iri baş, büyük göz, ilmek saçlar... 'Poeme en prose'lar işte, 'meclislikler'; denize, koya karşı.

20 Nisan 1982 - Salı.

11.30'da 'Fatih'e çalışırken Şükran geldi, "Amca, bir arkadaşların gelmiş." Balkona çıktım, baktım aşağıda kumsalda 3 kişi (Okay Can, oğlu Ünal - sonradan Okay'ın abisi olduğunu öğrendiğim- Ünal gelmişler Gümüşlük'e. Okay Ankara'da Mülkiyeliler Birliği'nden öğrenmiş adresimi. Önce balkonda oturduk, sonra Cumhur'un lokantasında yemek yedik. Fatma "gözün aydın" diyor bana köşeden. Okay'larla Sami'nin (Altındiş) evine

baktık ve gittiler Kuşadası'na (Efes'i de gezecekler). Cumartesi de baba-oğul uçacaklar Zürih'e..

"Bürokrasi son günlerde ağır yaralar alıyor galiba." Aldırmaz o 'mekanizma' bunlara. Hiç yara almayan bürokrasidir!

— Que fais-tu des vielles lunes Hodja?

— Je les découpe avec des cisaux pour en faire des étoiles.

O. Veli est mort en 1950. La langage poetique... Mais aussi un İlhan Berk... Homère y né... C'est la 'Second Nouveau'... Ils sont aussi plus individualistes... "Comment bâtir de *plain-pied* une ville indigo.". (Düzayak).

Meral Tamer. "Ama biz medeni insanlarız, İyi beslenmemiz gerek. Torunlar geldiğinde kurduğum sofra yüzümü ağartmalı."

"*Sandık diplerindeki altınlar.*"

"Sultan hanım kendini bildi bileli çalışıyor."

"Artık parayı sadece boğazımız için harcar olduk." "Üst-baş almayı unuttuk artık. Eskiden aldıklarımızı giyip duruyoruz. YALNIZ ÇOCUKLAR İÇİN OLMUYOR. Hem giyecekleri küçülüyor, hem çocuğu sevindirmek gerek. Zaten oyuncak falan alıp sevindiremiyom."

"Parça et, pirzola, tavuk eti bizim eve hiç girmez."

AĞIR HEDİYELER. Dünden (19 Nisan) başlayarak her gün yarım ekmek alıyorum...

21 Nisan 1982 - Çarşamba.

Bağdaş. 8.40. Rüzgârlı, güney. Ve yarım kapalı. Yazıyorum, çalışıyorum.

Öğleden sonra biraz uyudum. Uyandım ve balkona baktım ki iki valiz, Ege gelmiş, öteki valizleri almaya gitmiş demek. Baktım o.

22 Nisan 1982 - Perşembe.

Gece lodos ve çok rüzgâr vardı. Rüzgâr dinmiş, hafif güneş çıkmış. 8.10. Deniz kumsaldan yaklaşmış eve, evin önüne dek. Dalgalar kıyıyı yemiş, epeyce hem de.

Cumhuriyet'te, İlhan Berk'le konuşma tefrika olarak başlamış. Hayret! Şaşırdım bu değişiklikten, değiştirilmekten.

23 Nisan 1982 - Cuma.

Ege ile Bodrum'a indik. Ankara'ya otobüs bileti aldık; yarın gidecek Aydın otobüsleriyle...

Mina Urgan'a uğradık. Tefrikayı okuyormuş Cumhuriyet'te. Ege fotoğrafımı çekti evde.

Tefrika, 'Kafamızı Kurcalayan Kimi Sorular Üzerine'ydi, 'Şiirin Gizli Tarihi' olmuş... İlhan'ın meramı başka, benim başka. Tarih, hele Tanzimat, Meşrutiyet konularına katılmıyorum. (Bunu İlhan'a yazmalıyım.)

Bodrum'dan dönerken Ege'yle Kadıkalesi'nde indik, bir eve baktık. Kadıkalesi kahvesinde (herhalde Muammer söyledi) söylendi; Ankara'dan Ünsal ile Mehmet gelmişler ve Gümüşlük'e gitmişler. Gümüşlük'e gidince Ünsal ve Mehmet'le görüştük Nazmi'nin lokantasında, Mustafa beyle ve Şerif Onaran'la tanıştık. Oturduk güneşte, konuştuk, Ege fotoğraflar çekti... Osmanlı Döneminin ekonomisi üzerine birşeyler söyledik. Soru soruyorum hep; baktım. Konuşmayı izlemek isteyen Şerif bir acele Balıkça Pansiyon'a giderek kazağını aldıydı...

24 Nisan 1982 - Cumartesi.

Ege gitti. Mustafa Bey'le öğle yemeği yedik.

Eve Hülya Gönensin geldi. Cumhuriyet'teki tefrikadan benim Gümüşlük'te oturduğumu anlamış. Öbür küçük koyda bir evde annesi, ablası ve ablasının çocuğu kalıyorlarmış. Hemen her yıl buraya gelirmiş. Donne'ı sevdiğini söyledi bana şairlerden.

Gülünecek birşey de anlattı. Oturduğum Dalgıç Pansiyon'a gelmiş ve aşağıda kalan ev sahibi kadına (Fıtnat'a) benim adımı vererek "Burada mı oturuyor?" demiş; "hayır" demişler "burada emekli bir vali oturuyor." Dönmüş gitmek için, ama aklına bunun ben olabileceğim gelmiş ve yukarıya çıkmış... Adam Yayınları'nda çalışıyor, (bir kez daha gelecek Gümüşlük'e Mayıs'ta) İstanbul'dan gelirken bana kâğıt ve Arif Müfid Mansel'in'Ege ve Yunan Tarihi' kitabını (bulabilirse) getirmesini istedim, Memet Fuat'a, Nazar Büyüm'e, İnci Asena'ya selamlarımı iletecek.

25 Nisan 1982 - Pazar.

Mehmet Selik uğradı âsâsıyla. Kadıkalesi'nden Gümüşlük'e yürümüş. Yürümeyi çok seviyor.

Hülya Gönensin uğradı yine, İstanbul'a gidiyormuş hemen (birazdan) ya otobüsle ya da bir arabayla. ...yazıyı aldı (böyle yazmışım deftere ama noktalı yerdeki sözcüğü okuyamadım.) Enişteşinin adı Engin.

"Beller haramilerle dolu idi."

"yüzün düşmek."

"Hüseyin bir kent tarihi yazmıştır." Abdizade Hüseyin Hüsamettin.

Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası'nı (Mustafa Akdağ) okuyorum geceleri:

"üç dört satırlık bir boş yer konmuş ve aşağıda başka bir bahse geçilmiştir." Tümceler (herkes 'tümce' diyedir yazar, ama konuşurken 'cümle' der 30 yıldır!) ortada kesilerek.

26 Nisan 1982 - Pazartesi.

Sabah Bodrum'a indim. İlhan'a zehir zemberek bir mektup attım İstanbul'a.

Gümüşlük'teyim, oturdum bütün gün çalıştım. Eve Deniz Ayral geldi birdenbire, saat 19.00 falan. Ona "benim burada oturduğumu nereden bildin!" diye sordum... "Gümüşlük'te kalacak mısın bu akşam?" dedim, "kalabilirim de, kalmayabilirim de" dedi. Gitti.

27 Nisan 1982 - Salı.

Şükran bir tel havale kâğıdı verdi, "Bodrum'da postaneden alacakmışsınız". Adam Yayınları'ndan ilk gelen para..

Şerif Onaran'la konuştum. Nilgün Marmara ve Kağan Önal'la tanıştım. (Sisyphos'cular bunlar, benim oturduğum koyun en ucundaki pansiyonu işletiyorlar. Kağan İTÜ'nde son sınıfta, galiba Endüstri Mühendisliği'nde; Nilgün Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Filolojisi'nde.)

"Yapraklar açılmadan suikast yapılmayacağı."

Ben "meşeler yapraklanınca ayaklanacağız" biliyordum.

29 Nisan 1982 - Perşembe.

"Bizi bugüne getiren kavgalar." Mehmet Barlas. Milliyet gazetesinde bunu yazmış.

Odamdayım. Radyoda 'Madımak' türküsü çalınıyor; dokundu bana bunu duyunca. 12.40. Demek yaralı bir ele bile vurulabiliyormuş...

1548'den başlayarak "akçenin kesadı". Fiyatlar yükseliyor. 'Kırkık akçe.'

Perşembe gecesi,

M. Fuat'a, Doğan Hızlan'a mektup yazdım; yarın vereceğim Bodrum'da postaya, postaneye.

"Yumuşak bir 'düşüngü' (ideoloji) olarak din." Şerif Mardin.

"Osmanlı-Türk toplumunda sivil toplumun yokluğu"
"Sokaktaki adamın fikri kalıpları."
Cumhuriyet Türkiyesi ile Osmanlı yapıları arasındaki bağlar.
— Şahin Alpay.
Düşüngü: Simgeler sistemi.
Belirli çıkarların haklı gösterilmesine yarayan görüşler.
Çok genel fikirler.
İnançlar.
Değerler.
Dünya görüşü.
Düşünme tarzı.
Konservatizm.
Liberalizm.
Sosyalizm.
Şerif Mardin: Düşüngü'nün iki boyutu var (üslup):
1. Sistematik fikir yapısı ya da anlatısı.
2. Gerçekleri olduğu gibi yansıtmayan bir fikir-yapısı.
Doktrinler: "Gerçekleri ortaya çıkarmaya yarayan." "Gerçekleri çarpıtan, yanlı fikir yapıları."
"Yapı (öğreti), tümüyle öğreti süzgecine konulamaz." (Öğreti çok çapraşık birşey.)
"Dil yalnız bir kalıp değil"
"Günlük yaşamda çok katlı bir esneklik var"; bir kalıbın kullanımıyla ilgili olarak.
"Seni Şah ilân ettim" gibi bir tümceden, dilbilgisinden bir 'olgu' çıkarılabiliyor.
"Fakat, kimi tümceler yalnız tanımlayıcıdır. 'Şah budur' gibi."
"Millet, Müslümanlar anlamına geliyordu. 1920'den sonra, Türk anlamı yerleşmeye başladı. Mustafa Kemal, kendi fikirlerini yürürlüğe koymak için bu anlam ikiliğinden yararlandı." (Mete Tuncay, "T.C.'nde Tek Parti Döneminin Kurulması."
Şerif Mardin; "Bu açıdan dil herkesin, aynı biçimde kullandığı bir 'yineleme' değil, bir 'performans'dır; 'başarım'.
"Bir öğreti bir 'bütün'dür ve bütünleşmiş bir yapı olarak değerlendirilmesi gerekir."
"Bu açıdan, öğretilerin bize topluluk hakkında en çok 'ipuçları' sağladıklarını söyleyebiliriz."
"Düşüngü'nün (ideoloji'nin) işlevi, günlük yaşamda 'rehber' (kılavuz) olmasında toplanır."
"Düşüngü, insanlara, içinde yaşadıkları toplum olaylarını belirli kü-

meler halinde toplayıp, bunlardan kendilerine göre bir anlam çıkarmalarını sağlar. Bu anlamın 'gerçek'le ilgisi varsa o da (ancak) rastlantısaldır."

"Bir düşüngü'nün, 'gerçek'e uymadığı zaman ortadan kalktığı görülmemiştir. Düşüngü'yü (ideoloji'yi) ortadan kaldıran, insan için *kullanım değerinin* yitirilmesidir."

"Psikologların anlamsız kavramlarla işe başlayarak onlara dayalı çok ince deneyler yaptıkları çok işitilen bir sav."

"Son yirmi yılda 'düşüngüsel' (ideolojik) düşüncenin toplumumuzda hayli 'tuttuğu' (Şerif Mardin bu deyimi kullanmış) görüldü."

"Karine... Bir aydına göre, üniversite de 'Cumhuriyetçi gerçeği' üretebilecek bir mekanizma olarak kurulmuş. Üniversitedeki aydınlarımız da, (geldikleri tarihsel doğmatik ortam buna uygun olduğu için) bu rolün içine kolayca girmişler. Bence bu çok doğru bir buluş."

"Bunun yanında, Türkiye'deki aydınların tarihsel görevlerinin 'Nizam-ı âlemcilik' olduğu söylenebilir. (Deyim Bülent Daver'in)."

"Aydınlar görevlerini bu çerçeveye sığdırırlar, kaçınılmaz bir sonuç sosyal bilimi için ülkemizin."

"Sosyal araştırma ile sosyal 'reçetecilik' arasındaki ayrım anlaşılamamıştır."

"Türkiye'deki sosyal bilimcilerin büyük çoğunluğu önce reçete hazırlıyor. Sonra bu reçetenin uygulanmasını mümkün kılacak yapıları arayarak, onları 'topluluk'la özdeşleştiriyor. (Şerif Mardin çok kibar davranmış ve de temkinli; gerçekte *çok büyük bir çoğunluktur Türkiye'de.)*

"Reçeteye uymayan taraflar 'yok' sayılır. Oysa sosyal bilimlerde 'kural dışı' bir kavram yoktur. Mevcut her yapı toplumun bir parçasıdır... Cumhuriyet ilkelerini dinamik bir çerçeve içinde gören aydınlar Türkiye'de İslam'la ilgili gelişmeleri bir tehlike olarak değerlendirmişlerdir. İslam'ın sosyal süreç olarak incelenmesine hiç rağbet göstermemişlerdir. İslam 'kural dışı'dır, tehlikelidir fakat incelenmeye değmez zira reçeteye uymamaktadır. Oysa Türkiye'de dinsel eğilimler hakkında bilgisi olmayan ne sosyal ne de siyasal bilim yapabilir."

The Genesis of Young Ottoman (Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu) - 1962

Jön Türklerin Siyasi Fikirleri - 1964

Din ve İdeoloji - 1969

İdeoloji - 1976, 1982.

1 Mayıs 1982 - Cumartesi.

"Kafamız olsa zaten futbolcu olmazdık."

Serhas köprüyü geçerken, ortada, tam ortada, ağlar ağlıyor. Helles Pontos'da.

Boğaziçi Köprüsü'nün açılışı. Boğalı bir Amerikalı kadın. Bir boğanın aşkı...

4 Mayıs 1982 - Salı.

Hava güneşli ve rüzgârsız bugün.

"İnsan bu gezegende, bu evrende çok küçük kalıyor" diyorlar hep. (Herhalde 1973'tedir) Harbiye'de Yapı Endüstri Merkezi'nde Yaşar Kemal bir konferans verirken "dağların doğruğuna, tepesine çıkınca daha yaman gözükür bu" demişti. Geçen gün baktım bir gazete ya da dergide bir film yönetmeni de (Arsal Soley) bunu söylemiş.

Evet, insan bu bulunduğu gezegenden küçük, ama evren kadar da büyüktür. Evren genişledikçe insanın düşüncesi de genişlemiyor mu? 'Değişim', 'başkalaşım' böyle... Benim bu düşüncem bir güzel kuruntu da değil. Bu olgu üzerine başka başka şeyler de biliyorum...

Geçen gün (yine) dikkatimi çekmişti birşey; (bunu daha önce de yazmıştım) Işık Yenersu "ben tarihten korkarım" diyordu. Benim korkumsa bunu 2'yle, 4'le *çarparaktır.*

..Şairin idamı üzerine yarım kalmış şiir! (Orhan Veli öldüğünde diş fırçasına sarılmış bir şiir bulunuyor cebinde...)

7 Mayıs 1982 - Cuma.

Bülent Bey'i tanıdım. Halûk ve Murat adlı iki oğlu var: Ağabeyoğlu Şerif Onaran geldi pansiyona, bir arkadaşı için o iki odaya baktı.

Cumhur'un kızının adı Dilek.

Hülya, oğlu Can'la uğradı.

'Türk Dili' dergisi ve 'Cumhuriyet'ler geldi. Mektuplar da.

"Liberal sivil toplum" M. Belge.

"Bireyi devlete karşı korumak." "Batı'da sivil toplum devlete karşı, sivil güçlerce kurulmuştur."

'Kağıt üzerinde bir sivil toplum.'

"Türkiye'de devletin kendisi sivil toplum kurmaya çalıştı."

"Devlet kendi kurduğu şeyin içine doğru genişler..."

"..dönüştürücü tedbirler, belli bir azınlık tarafından alınmaktadır..."

Ben Cumhuriyet'te *de* uyuyamıyorum!

Yasalar, toplumu değiştirmekten çok, bürokrasinin yetkilerini pekiştirmeye yarayacaktır.

"Bu yapı, mutlak diktatörlüğe karşı muhafazakâr olduğu gibi, daha ileri bir demokratikleşmeye karşı da muhafazakâr bir tepki gösterecektir."

"Cumhuriyet'in değişmez, değiştirilemez ilkeleri."

8 Mayıs 1982 - Cumartesi.

Hülya'ya gittim. Yarın gidiyormuş İstanbul'a. Onunla Doğan'a 'Hero İle At' şiirini göndereceğim, iki de fotoğraf (biri Mina'nın Bodrum'daki evinde çekilmiştir, yeni).

9 Mayıs 1982 - Pazar.

Hülya 14.00'te gidiyor, oğlu Can.

'İnce nakış'a baktım sabah. Nigarî Barbaros'a bir türlü koklatamıyor gülü, kara. Kara bir gül. Barbaros gülü herhalde rengi kara olduğu için değil de güldeki karalık Toprak'ı çağrıştırdığı için koklamıyor olabilir; Nigarî ince nakış'ı bitiremez böylece...

Şerif'le oturduk Cumhur'un lokantasında, açıkta. Enver de geldi ve konuştu. Enver Gümüşlük'te çalışıyor, garsonluk yapıyor lokantalarda, buralı değilmiş; zayıf ve resim (kayık boyuyor, badana yapıyor evlere) yapan biri zaman zaman... Kışları boya da yapıyor... (Sonraları sık sık lokanta değiştirdiğini de göreceğim.)

* * *

10 Mayıs 1982 - Pazartesi.

"Kara paraşütlü 14 adam bırakıyor."

"Derin bir yoksulluk içinde öldü."

"Serhas'ın (Kserkses) köprüyü (Çanakkale Boğazı'ndaki - Nâraburnu ile Bigalı Kalesi arasındaki köprü) geçerken (geçer iken) ağlaması... Gerçekte, tarihte Nâraburnu'da (Abydos'ta) mermer koltukta otururken ağlar, yüksekte, ovadaki askerlerine baktıktan sonra; yüzyıl sonra bütün bunların olmayacağını düşünmüştür!

Madam Novotni. Benim Taksim'de geçen çocukluğumda Tepebaşı ile Şişhane arasında bulunan bir çalgılı yerdi. Madam Novotni, İkinci Dünya Savaşı sonrası (bana göre) ülkesine döner ve erkek olur; sonra da Cumhurbaşkanı seçilir!

Çinko! Kendisine tombalada hep 'çinko' çıkan bir orospu. Başka birşey çıktığı görülmemiş.

"Kerhanede yas." — "Boşuna gitme!" diyorlar, "bir patronun yakını ölmüş." Genelevler kapanmıştır.

* * *

Mektuplar gelmiş. Mehmet Özkan'dan (önce Ankara'da Mülkiyeliler Birliği'ne gelmiş) (Viyana'dan) mektup geldi.

"Kâğıt varmış!" Timuçin'e o iki odanın bir aylık kirasını bildirdim yazdım.

Olumsuz olan şeyler, iktidara geçince geçilince, o olumsuz düşünce olumlu sayılıyor; nedense. Kavramda değişiklik mi olmuştur acaba? yoksa *temelde* başka birşey mi var *yazılmayan* ve *söylenmeyen.* Düşünceler 'zaman'la da değişebiliyor, *değiştiriliyor,* değiştirebiliyor. Her şey (küçük anlamda) 'iktidar' uğruna!

Akrep yelkovanın yerinde. Akrep - yılan. Ve saat soldan sağa yürümüyor belki.

Hâlâ silinmemiş yazılar.

* * *

15 Mayıs 1982 - Cumartesi.

Öğlen Özcan geldi. İskele'yi dolaştık biraz. Akşam Cumhur'da yemek yedik, kapalı yerde.

* * *

16 Mayıs 1982 - Pazar.

Özcan, 10 Ağustos ile 30 Eylül arası Dalgıç Ali'nin o iki oda ve altı yatağını tuttu. Pencerelere telörgü istiyor; iki. (10 Temmuz - 10 Ağustos arasını T. Çakal için tutmuşum, kendisi istemişti ama gelmedi, gelemeyiş nedenini de nedense bildirmedi). Akşam Balıkçı'da yemek yedik, içerde. Baktık Cumhur gelmiş içkisiyle. Ben duymamışım, Kalamar yemeği istiyor Cumhur garsondan, garson da kapatacağız diye yapmıyormuş, Cumhur bana "siz söylerseniz yapar" dedi. (Benim müşterimi alırsın ha! denmek isteniyor gibi.)

* * *

17 Mayıs 1982 - Pazartesi.

Çukurbük'e yukardan baktık. İnmedik. Gümüşlük İskelesi'nden kuzeye giderkenki koy, daha kuzeyde Yalınayak'a doğru ise Koyunbaba koyu varmış. Koy'lar buralar hep.

Bir rastlantı. Çukurbük'e giderken Marangoz Arif'in evini gösterdim Özcan'a. Özcan 15 Haziran ile 30 Haziran arası tuttu evi, altı yatak galiba. Ben de 1 Ocak 1983 ile 1 Ocak 1984 arası 80.000'den kiraladım ve 5.000 peşin verdim, yazılı anlaşma da yaptık. Belki eve Özcanlar da gelecek, o zaman yarı yarıya olur.

Karlı bir havada, iki gökgürültüsü arasında, bir yüzyıl.

Şairin bir saatlik uykusu.

19 Mayıs 1982 - Çarşamba.

1/2 Ekmek almaya başladım.

20 Mayıs 1982 - Perşembe.

Mektup yazdım. Doğan'a Gösteri için 3 şiir, 'meclislik' gönderdim. Timuçin'in İtalya adresine yazdım; *neden senden bir karşılık alamıyorum?*

Ve Necla Babacan Hanım geldi. Dalgıç Pansiyon'da kaldı.

* * *

21 Mayıs 1982 - Cuma.

Necla Hanım'la Turgutreis'e gittik, öğle yemeğini orada yedik. Bodrum'da Balıkçı'nın pansiyonunda kalacak. Uğur Alpözen'i gördüm; deniz kıyısında Körfez adlı bir lokantada üçümüz yemek yedik. Uğur bana soruyor; "neden İstanbul'a gelip de şiirinin kavgasını yapmıyorsun?". "Şiirin kavgası çok başka birşey" dedim ona "Önemli olan bir şiirin, bir düşüncenin dolaşıma girmesidir. Sonra ben 'benden söylemesidir' derim hep"!

Uğur "senin bana İstanbul'a yazdığın mektubu Bebek Oteli'nde senin sevmediğin insanlara karşı, bile bile, açıp okudum." Gülüyor bunları söylerken tatlı tatlı.

Süleyman'ın minibüsüyle Gümüşlük'e geldim. Ev.

Tarih, çokluk, üleşmek kavgalarıyla örülmüştür. Kendi yakın tarihimizdeki (gittikçe ilgi alanından uzaklaşıyor uzaklaşır) *Şişli Terakki*'yi, ('İttihat ve Terakki' demem gerekirdi) düşündüm. Alttan alta, içten içe, perde arkasında bir 'motif var; "işlerin, derbentlerin başına biraz da biz geçelim geçmeliyiz." Nahit Sırrı Örik'in 'Abdülhamit Düşerken' romanı okunursa, suların başına eskiden oturmuş olanlarla oturmak isteyenlerin aralarındaki kavga *(memurlar kavgası* da denebilir buna), karşılıklı pazarlıklar, öncekilerin sonrakileri özümsemesi, içine alışları... görülecektir.

Açık görülür, romanı okurken doğallıkla ülke, yurt, ulus laflarını atlamanız gerekiyor. - Sina Akşin kitabında değiniyor bu gözlerden uzak keskin olguya, galiba.

22 Mayıs 1982 - Cumartesi.

7.50. Çalışmaya başladım. 'Çok Eski Adıyladır' üzerine...

Dündar Özden geldi, avukat, ama çalışmıyormuş, Özcan'ın arkadaşı. Okuldan anımsıyorum, Hukuk Fakültesi'nde okurdu ama bizim Siyasal'ın kantininde otururdu.

Sabri ile Arif'in (komşu olan bıyıklı Arif) evini tutmuş 122.500 liraya. 15 Haziran ile 30 Eylül arası. Anlaşmayı benim evde yaptılar.

Dündar'la Bülent Beyler'e gittik. Kahve içtik Bülent Bey'in evinde. Dündar Erzurum'da basımevini ve gazetesini satıp Adana'ya göç etmesinden söz etti.

Özcanlar Marangoz Arif'in evine 14-15 Haziran'da geleceklermiş. Dündar gidiyor, ona mektupları verdim postaya atması için...

Ali — "Bir dökün bin ah dinle.."

Nâbi — "Aldı fincan-ı Kütahya yerin fağfurun."

Enderunlu Vâsıf:

"Ol gül endam bir al şâlâ bürünsün yürüsün."

"Bir resim bırakmadan gitti."

Yahya Kemal — "Geçti Galib Dede candan yâhu"

İngiliz. Captain Graves. Harita. Fransızlar kopya etmiş. Myndos'un bir haritası. 1863.

23 Mayıs 1982 - Pazar.

Düzeltilmiş "Yort Savul" geldi, Memet Fuat bir de ben göreyim istemiş, Yeni Yazım Kılavuzu'na göre yapmış her şeyi. Ve Memet'in mektubu. Yeni Yazım Kılavuzu'nu da göndermiş bende kalsın için. Ve Ege'nin 13 Mayıs tarihli mektubu.

* * *

24 Mayıs 1982 - Pazartesi.

Bodrum'a indim. Düzeltilmiş 'Yort Savul'u verdim postaya. Günsel Koptagel'e, Timuçin'e, Hasan Turhanlı'ya mektuplar.

Uğur ve Neclâ Hanımları gördüm. Kağan'ı da gördüm, bir arkadaşıyla teksir kağıdı gönderecek bana. (Herhalde Hüseyin).

26 Mayıs 1982 - Çarşamba.
Akşam Timuçin'den tel aldım, bu kez 1 aylık değil de 15 günlük iki oda kiralamak istiyor, bir otelde kalmaktan söz ediyor. Güç durumda kaldım. Ev sahibiyle konuştum.

* * *

27 Mayıs 1982 - Perşembe.
Refika Suna geldi Turgutreis'ten, saat 11.00. Akşam 6.30'da falan gitti. Turgutreis'te Soytaş'ta iki kız arkadaşıyla kalıyormuş. Adresimi İstanbul'dan İzmir'e vapurla gelirken İlhan Berk'ten almış. İlhan da vapurda imiş.

21 Eylül 1982 - Gümüşlük.
Franz Fanon, Türkiye'ye 'getirilince', nedense "Her sinema seyircisi haindir" diyor ya da dedirtiliyor. Düşündüm; demek örgü gibi, sepet gibi örülen bir toplumsal 'yanlışlık' temelde de, ayrıntıda da, sanatçılara sanatçılarca da yasallaştırılabiliyormuş. Hiç değilse kimi konularda durup bir düşünülseydi acaba buralara varılır mıydı? (Belirli bir 'insan yöntemi'nin serinkanlılığıyla durup düşünmeliyiz biraz.) Ya adamın dedikleri yanlışsa (ya da doğruysa?) Çünkü insan aklını yitirmişse bile gerçekleri söyleyebilir!

(Geniş anlamıyla da, dar anlamıyla da) 'İktidar' deyince biz yalnızca 'hükümet'i anlıyoruz hemeninden. Asya'da ve özellikle Anadolu'da yani bütün İstanbul! Evet, hepimizin babaları, dedelerimiz çok korkmuştur (ya da korkutulmuştur) tarihte, Selçuklular'da, Osmanlılar'da... Eski bir Asya imgesini hadi şimdilik bir yana bırakalım; Cellat hükümdarın yanında sürekli ayakta durur; 'müsadere' uğruna bir aile toptan ortadan kaldırılabilir; davranışlarından ve durumlarından kuşkulanılanlar parçalanabilir; hükümdar kimin adını söylemişse onun hemen göğsü deşilebilir... Kısacası soyut kimliği bile korkutucudur belirli bir sözcüğün!

Böyle 'sıradan ve küçük yanlışlıklar' yapraklarla, ikindilerle, aylarla, yıllarla birike birike 'çok büyük yanlışlıklar'ı, kumbaraları, başımıza sardırılan belaları, işleyen 'görünmez iktidar'ı, ('sarı iktidar'ı) iktisatın 'temerküz' kuralı gereğince, 'İstanbul iktidarı'nı, gerçek iktidarları oluşturmuyor mu? Oluşturmaz mı?

Belki de bu yüzdendir; bu 'topluluk'un bir temel niteliğine el verebilen Turgut Uyar'ın, Cemal Süreya'nın, Muzaffer Erdost'un, İzzet Yasar'ın, Sezai Karakoç'un, Enis Batur'un, Akif Kurtuluş'un... şiirde şiirle yaptıkları

gözümde büyüyor, büyür. 'İstanbul iktidarı'na, yularları ellerinden bırakmayan iktidarlara bozuk çalmak elbet tek başına 'sıkı bir şiir'i yazmanın ölçütü olamaz, ama ilgimi çeken bu şairler sırası ve yeri gelince (yaşamın en zor işi böyle bir davranıştır bence) kendilerine bakabiliyorlar dönüp. Dönüp. (Üstelik herhangi bir ayna da yok, gümüş bir tepsi bile yok 'aynalarsız ve gümüşlersiz' yazmışım deftere, sayfaya.) O Alman'ın, Husserl'in 'ephokhe' kavramıyla uzaktan da olsa bir hısımlık kurulabilir mi ki?- Ben 'epokhe'yi bir 'ayraç' olarak ele alıyorum, Bedia Akarsu ise Felsefe Terimleri Sözlüğü'nde buna 'yargısızlık' diyor! Oluyor.

* * *

Birşey için, Günsel Koptagel - İlal'ın; 19.2.1982 tarihli mektubuna bakmıştım, baktım yeniden. "Türkiye'de Sigmund Freud'un (yazısının) son paragrafı biraz önce ne demek istediğimi senin için de açıklar" diyordu.

"Psikanalize Giriş" kitabındaki o paragraf şu:

"...Teğmen,

— Niye Viyana'da Freud'a gitmiyorsunuz? der.

— Freud da kim?

— Doğrusu ben de bilmiyorum kimdir, ama adama o kadar çok karşı koyup sövüyorlar ki, herhalde önemli biri olsa gerek!"

* * *

Bu ayın başlarında, daha Ankara'dayım, bir gece, bulmuştum Memet Fuat'ı kaldığı otelinde; Hergele meydanı. Bir spor karşılaşması var. Altınyurt Kulübü'nün voleybol ('uçantop' dedikleri) takımının çalıştırıcısı olarak İstanbul'dan gelmiş... Konuşuyoruz. Bir ara. 1965 Şubat sonlarında (mart başları da olabilir) kendisine benim "Yanlış anlayabilirler, sizden benim kitabımı isterlerse vermeyin" demiş olduğumu söyledi bana. Evet, De Yayınevi'ne ona bir hoşçakalın demek üzere uğramıştım. O zaman yalnızca "Kınar Hanımın Denizleri" adlı bir şiir kitabım vardı yayımlanmış. (İkinci kitap, "Bakışsız Bir Kedi Kara"yı Memet Fuat iki ay sonra mayıs 1965'te çıkarmıştı.)

* * *

Fakirî'den bir koşuk parçası. Ama avadanlık değil. XVI. yüzyıl.

Bilir misin nedir beyler ağalar
Sürerler daima zevk-ü sefalar

'İlk Osmanlı tarihçileri'. Ayraç içinde de (Aşık Paşa Zâde). (Hangi kitabı okurken bunları yazmışım bilmiyorum).

Paşalar kamu kumaş fûleri
Gözetirler kaçan ire o beri

Naima; üst katmanlar için görkem, ihtişam iyidir diyor. Yapılacak şey bunun geniş halk katmanlarına geçmemesi için önlem almaktır da diyebiliyor.

* * *

'Pes ben de cumhuriyetçiyim...' Bu çerçevede yazı yazarken deftere böyle yazmışım... Ayak değiştiriyorum. 'İstanbul'un içinde vurdular beni!' Vurmuşlar! ben çok uzaklardayken ve kelle derdiyle uğraşırken... Bu 42 'meclislik'in, Gümüşlük İskelesinde yazdığım bu kitabın adını 'Çok Eski Adıyladır' koyacağım.

* * *

"Bütün çocuklara aynı eğitim" ki dağılmasınlar! Kuzular için söyleniyor bu. Benim bildiğimce, insan yavrusu ve insan söz konusu ise aykırılık ne denli çok sayıda olursa o denli birleştiricilik olur. Elbet gerçeğin, gerçeklerin arkasında koşan bir 'düşünce', 'düşünme' varsa ortalıkta. Yanlışlık önce dilde ve dilden başlıyor; "birlik ve beraberlik!" Sonra 'özgünlük' de öyle değil mi? Sanılıyor ki, bir 'düşünce' ne denli az etki altında kalırsa o denli 'özgün' olurmuş, 'özgünlük' varmış.

Oysa on binlerce, milyonlarca yabancı etki 'özgünlük' yaratabilir yaratırsa. (İşin öteki boyutlarını bir yana bırakıyorum şimdi). 'Düşünce', çarpışa çarpışa, tokuşa tokuşa oluşmaz mı? Oluşmadı mı tarihte? İstanbul tarihinde?

Gerçekte, çok eski günlerden bu yana, İstanbul insanı nedense (ana baba günlerinde daha yoğun gözükür bu) 'düşünce' kırıntısından bile ürker, ürküyor. Çok büyük (ve *dar) kalabalıklar* bir ince kitap görünce bile tüyleri diken diken olur. Belki de bu yüzden belleği yok bu topluluğun; "hafıza-i beşer nisyan ile malûl"müş.

* * *

Pserimos (Kappari ya da Kapari, İtalyanlar zamanında) ve Kalymnos adaları gözüküyor evin balkonundan. Pserimos'a köylüler galiba Keçi Adası diyorlar. Leros da gözüküyormuş, yandan. (Leros deyince Ritsos

aklıma düştü; 1967'de bir ara orada oturmuştu 'zorunlu olarak' -eski deyişle 'ikâmete memur,'- anlaşılan şimdi 'sürgünlük'de incelmiş, inceltiliyor.

Bir tek tümce kalmış "Mavi Sürgün" kitabından aklımda, 'Halikarnas Balıkçısı', "İstanköy'den bir adam geldi." Beni hem bu tümce hem bu tümcenin ardındaki pek yazılmamış serüven titretmişti çünkü. Yıllar önce Bodrum'a İstanköy'den bir anlamda elden ayaktan kesilmiş yılanlı bir adam gelir, yılanı oynatarak küçük geçimini sağlıyabiliyor: Sağlık raporu yoktur diyerek gümrükçüler yılanı alıkoymak isterler. İstanköy'den gelen adam da çaresizlikten ağlamaya başlar, tek geçim kaynağı elinden alınıyor! Evet, "İstanköy'den bir adam geldi."

15 Ekim 1982 - Cuma.

'Age' Kemal ile Hüseyin gittiler, 12.00, İstanbul'a. Mustafa Bey, Halûk, Sami 'Altındiş'.. vardı kahvede. Bülent Bey Bodrum'a gidiyor, yalnız gazete ısmarladım ona. Hava biraz kapalı ama deniz iyi, gerili. Nezleyim ve korunmak için de kazak giyiyorum, kahveye ceket ve şapkayla çıkmışım.

Eve döndüm. Baktım kapımın dibinde bir kül tablası ve bir yazı. Sisyphos'cular (Kemal ile Hüseyin) bırakmışlar; gerçekten çok güzel insanlar bunlar. Yazının altında İngilizce, 'Yepyeni Bir İncil'den yazmışlar...

Dalgaların sesleri ufak ufak geliyor. 'Sarı yazlar' diyorum bunlar işte. Dışardan insan sesleri geliyor; az, bir adam sesi.

Nilgün'le Kağan geldiler. İstanbul'dan Bodrum'a inmişler ve 'Age' Kemal ile Hüseyin'i görmüşler; Güneş, Bülent, Halûk... oturuyorduk. Gece Sisyphos'a gittim Nilgün ile Kağan'a. 23.15'te evdeydim.

16 Ekim 1982 - Cumartesi.

Mustafa bey biraz iyileşmiş. Gece Nilgün ile Kağan uğradılar. Oturduk, seçkilere baktım.

19 Ekim 1982 - Salı.

Bodrum'a indim. Lâle Müldür'den, İstanbul'dan mektup, fotoğraflar gelmiş. Bu akşam Sisyphos'a gitmedim. Gece eve (22.00 filan) Selçuk ve Enver geldi. Memet Fuat'a kısa ve tek sayfalık o unuttuğum yazıyı verdim Selçuk'a; İstanbul'a, gidiyormuş.

* * *

26 Ekim 1982 - Salı

Nilgün, Kağan, Ertan bugün gittiler Süleyman'ın minibüsüyle, 13.45. Şerif Ali (Gümüşlük'ün yerlisidir) de gitti Bodrum'a, posta kutusunun anahtarını verdim ona. Hava güneşli ve sıcak, deniz de güzel. Çok az esinti var. Sisyphos'cularla Balıkçı'da oturarak minibüs beklemiştik. Gazeteler geldi.

Gümüşlük'te Besim Bey, Vedat Bey, Romi... filan kaldık. Niyazi Dinçer'in güzel evi (Robert'in Evi de deniyor; Eylül'de 15 günlüğüne benim çocuk kiralamıştı. Biriyle burasını, sonra öğrendim bunu) önümüzdeki 1983 yazı için Fransızlar'a ya da İngilizler'e kiralanacakmış, Cumhur'un karısı Fatma böyle söylüyordu. Sabah baktım kapıdaki 'kiralık' yazısı silinmiş. Dün akşam da Leleg'in (odaların olduğu) sol yanının şimdiden tutulduğunu söylemişti Mustafa Bey, —kahvaltı da verilecekmiş. Tutan Yacht Tours galiba. Sermaye yürüyor, artık elle tutulurcasına yürüyor, yürüyecek. Nisa Kadıbeşegil Hanım Cumartesi Gümüşlük'e bana uğramıştı; Soytaş'ta 51'de kalıyormuş.

Nalan'nın, Me-Sa'nın mektubu geldi. Olcay da'Yort Savul' göndermiş. Şerif Ali bırakmış kahvede Mustafa beye.

Akşamlar erken olmaya başladı.

'Güneşte Gece' filmini gördüm. 24'te evdeyim, mehtap da var denizde, güzel.

27 Ekim 1982 - Çarşamba.

Sabah birdenbire Bodrum'a indim. Tel Âkif Kurtuluş ile Şûle'denmiş, bu sabah geliyorlarmış Ankara'dan.

Pastanede Sami, Zehra Altındağ ve Eti'yi gördüm; Bodrum'da kalmışlar.

12'de Gümüşlük'e, benim yaşamımda en önemli yer olan iskeleye döndüm. Keşfe gelmiş ikinci kez bir yargıç. Kimi evler kumsala doğru çıkmışlardır diye hazine dava açmış.

Âkif'ler gelmişler benim pansiyona, uyuyorlardı, Âkif kalktı. Yemekten sonra üçümüz Tavşanlı Ada'ya gittik. Sonra Âkif denize girdi. Şûle uyudu, yolda yorulmuş. Arnavutluk maçını izledik. Seçmen kartımı aldım.

Akşam yemeği evde yendi. Ve televizyonda Lidya izlencesini izledim.

28 Ekim 1982 - Perşembe.

Sabah yine erken kalktım. Althusser'in 'Freud ve Lacan' yazısını okumayı sürdürdüm; dipyazılara dek geldim. Âkif ile Şûle uyuyorlar. Deniz yine dingin, esinti çok az.

Dipyazılarını okuyorum. ('Mahira ve Mesura' diyedir birşey geldi kurmak geldi aklıma. Mezura deyince, yıllar önce teyzemin terzilik yapışı, dikişçilik aklıma düştü. Erkekler için dikilen mintan (yakasız) ya da hazırlığını düşündüm onun. Evet eskiden mintanlar yakasızdı Eceabat köylerinde. Ve arkasından Yunus Emre'nin kefeni, bütün çağlarda yakasız olarak (ve yensiz) gördüğünü de. Ben 'yensiz'i yaka'ya çevirmişim. Gerçekte kefen için iki sözcüğü de kullanmalı.

Şûle ve Âkif'le yılbaşında taşınacağım yeni eve gittik. Oras Pansiyona Vedat Bey'e uğradık, önünden geçiyorduk. Dönüşte Fatma'dan alışveriş yaptık. Unuttuğum sigara paketini M. Ârif verdi bakkalda bana. Evde yemek yapıp yedik.

Ünal'ın kahvesinde oturuyordum. Murat (Ağabeyoğlu) geldi, konuşuyoruz. Şûle ile Âkif de geldiler. Âkif'le balkonda satranç oynadık. Memduh geldi Hera Pansiyonun sahibi Yusuf'un oğlu. İzmir'den telefonla konuşmuş İstanbul'da Necla Hanım'la. Hera'da yapılan bir geceden söz etti. İyi geçmiş, bütün pansiyondakiler aşağı inmişmiş...

30 Ekim 1982 - Cumartesi.

Şûle ve Âkif ile Turgutreis'e gittik; alışveriş; pazar cumartesileri kuruluyor burada. Soytaş'ta Nisa Hanım'a uğradık.

Gece (20.00'de) Şûle'ler yürüyüşe çıktılar, Gümüşlük'te. Yarın Ankara'ya dönecekler. Âkif bana yürüyüşe çıkmadam önce biraz Özcan'dan sözetti; abartıyor sorunları demiş, teper arkadaşlarını filan; ses çıkarmadan dinlemiş Âkif. 'Cımbızla bir kaş' alınmasından söz ettim kendisine. Canı sıkıldı... Âkif'ler yürüyüşten geldiler ve erken yattılar 23.00'te.

31 Ekim 1982 - Pazar.

7.35'te bağdaş kurdum, yazıyorum. Giyinmişim, balkonda ayakta çay içiyorum. Çay içerken aşağıda Ünal ile günaydınlaştık. Kedi balkonda divanda yatmış gece. Deniz yine dingin, pek az sesi geliyor dalgaların.

10.30'da gittiler. Balıkçı'da oturuyorduk. Posta kutusunun anahtarını Arif'e vermiştim; anahtarı ve (varsa) mektupları şoförle gönderecek.

* * *

11 Kasım 1982 - Perşembe.

Ali ile Meftun gelmişler. Ali "Ege'den mektup var mı?" dedi, "hayır" dedim.

Arif Keskiner'den, Oda ile Güneş Karabuda'dan, Tuncel Kurtiz'den konuştuk. Şatli'den Meftun'a mektup gelmiş. Her yıl gidermiş İsveç'e Meftun.

Mustafa Bey 'Defterler'i okumuş, edimlerin eylemlerin değişerek yinelenmesinin anlamını sordu bana. "İki zaman, iki kip bir tümcede" dedim; "bir süreç sürer sürüyor." Nokta nokta olan yerlerin de anlamını sordu. Ama kitapta yerlerini bulamadı.

Akhalar Birliği için savaşlar. Konstantin Kavafoğlu, 1863-1933. Paris, Londra, Atina, İstanbul. Seferoğlu'nun ilkin anlamadığı dizeler şu:

"İskenderiye'de bir Akha'lı yazdı bu dizeleri

Batlamyus Lathyros'un krallığının yedinci yılında."

'Mukabele bilmisil' -M.N.Özön'ün sözlüğünde.

F. Devellioğlu Sözlüğünde ise, 'mukabele-bi-l-misl'.

Cenap Şehabettin: 'Mukabele bilmisil.'

Meydan Larousse'un Ansiklopedi bölümünde 'mukabele bilmisil'. Ama, birdenbire, (Dev.huk.), 'mukabelei bilmisl' yazılmış... 'Bil' sözcükleri 'zarf' yapar.

Cevdet Kudret'in kitabında Ortaoyunu (Tanzimatçılar Ortaoyunundan ve Yunus Emre'den nefret ederler) Süleymaniye Şifahanesi'nde çıkar çıkıyor.

"NE YUSUFLAR GİDER-LER".

Kösedağ'da bozguna uğrar Selçuklular. -26 Haziran 1243.

"Çocukları alıp yola çıkmış Moğollar."

Belh'li 1273'te ölür.

Osman (1299-1326), Orhan (1326- 1339) dönemin şeyhlerinden Geyikli Baba. Yaşamında İnegöl'de otururmuş.

'Yortmak': Hızlı koşmak, koşu yapma.

Yunus Emre'nin yaşadığı yıllar Moğollar'ın Anadolu'yu dağıttığı yıllardır.

"Geçti Galip Dede (dedi) (andan) yahu".

"İndik".

(Bir gece Datça'ya geçmişim İskele'den...) Babamın dedesi Gelibolu müftüsüymüş, hemen her gece Mekke'ye gider gelirmiş diye anlatılırdı anlatılınca, küçüklüğümde. 1955 yılında Gelibolu'dan İstanbul'a küçük amcama konuk gelen babaannem anlatmıştı; hemen her akşam yüksek duvarlı arka bahçede kafayı çekermiş rakıyla müftü dedemiz, gerçekten az ama çeşidi çok olacak mezeleri severmiş. Eve gelip onu soranlara ise "ev-

de yok!" derlermiş, çarşıda da bulunmuyor, nereye gitmiş olabilir? Bir söylenti çıkar; Mekke'ye gidiyormuş her gece! Müftü olduğu için başka bir yere gitmesi düşünülmüyor. (Datça yakın Gümüşlük'e, haritadan, orta ölçekli bir haritada bir büyük körfez var arada o kadar.)

Akyunus-Akşehir.

Sarı Saltık. Yesevî dervişlerindendir.

Külâh dikmekle geçinen Akşehirli Şeyh Sinaeddin: "Hiçbir erle buluşabildin mi? bunca sefer ettin."

Abdül-Vefa-yi Bağdadî (Tâcl-al- Ârifin'dir lâkâbı, 'Kürdi', annesi Kürt, ölümü 1307. "Kürt olarak yattım sabah — Türk olarak kalktım."

Bir gün tıraş olurken yitmiş, batmakta olan bir şiiri kurtarıp gelmişti.

"Bir gün, dağlara, dağlardaki bir ağaca bakarken yitmiş uzak denizlerde İzmit Körfezi'nde batan Üsküdar gemisini çocuklarla birlikte kurtarıp gelmişti."

Şeşta (şeşte, çeşte; 6 telli bir saz) çalıyordur Tapduk.

"Dervişlerine bir çiçeklerini toplamalarını buyuruyor."

"Yeşil donlu Emir Sultan."- Torunu 1453 İstanbul'un içinde.

Emre- 'İmrenmek'. Baştaki (i)ler (e) olur, Türkçe'de.

Alamire-Emreler.

SİPAHSÂLÂR: 93...öldü der.

"Şemsi yaya yürüyerek Konya'ya gelmiştir. Babasının halife diktiği kuyumcu Selahattin'e uymuş."

"Atlı olmak sana değer padişahım
çünkü sen sevgilisin bense âşıkım"

"Başını ayak yapıp koşman gerek"

14 Kasım 1982 - Pazar.

Esinti yok yine. Penceremin bir kanadını açtım. Yazmaya oturdum.

"Beyaz elbise giydiği için evinde, matem tutmayıp."

Babam, göl ve kıyamet ve gitar giyinmiştir.

"Çırılçıplak yas tutuyorum oğlum için" diyor Süleyman.

"Kadınların ve oğlanların seveceği."

"Aygır uzanmış". "Sarayın bahçesinde mantar toplattırıyorum:"

Atını durdurmak. Gazabından üç gün yanında taşımıştır; 1517. Yunus Paşa. "Kuyu ipiyle boğdurmak." "Orta derecede sertlik." "Çadırı başına yıktırmak."

"Gayet yakışıklı bir adamdı, kadınları mücerret güzelliği dolayısıyla son derece tahrik ettiği için 'sürgün' edilmiştir Halife Ömer'ce.

"Kimin adını söylemişsem onu öldürün."— Kuyulu Han, Moğol.

"Onu mahkemeye vererek idam ettireceğim." Cengiz Han.

"Şiir yazdırmak için ölümle tehdit." Mehdi. Ebul Atâbiye.

Araplar'da, "Cellat Halifenin çevresinde devamlı durmaya.. deri parçası tahtın yanında yer almağa başladı."

Burada bir düşünce düştü aklıma; ateş parçası. Biz, bilinç altında acaba korkak mıyız? atalarımızın başlarına gelenler yüzünden. Yalnız "büyük kaçgun" yüzünden değil; "sustun, aptesimiz yok, halifenin ya da padişahın adını anmayalım, hafiyeler vardır dinlerler."

İmparatorluk çöker çökmez Cumhuriyet kurulmuştur, yine Osmanlı paşalarınca. İlk kardeş katili, İstanbul'da, İstanbul'la, İstanbul'dan başlamış.

19 Kasım 1982 - Cuma.

Erken kalktım. Traş. Arka odada. (Herhalde akşam) kurduğum saat çaldı. İkinci gece de sabah güneşi, mandalina bahçelerine bakan bu odada yatmışım.

Hava bulutlu, zaman zaman da yağmur yağıyor. Bodrum'a inecektim bugün. İneyim mi inmeyeyim mi bilmiyordum. Hele bir hazırlanayım.

Akşam, gece 'Ölüm ve Pusula'sını okumayı sürdürdüm Borges'in. Hemen hemen her yazarın en güzel yazıları 'polisiye' olanlar oluyor, nedense, ne hikmetse hep. Faulkner'in Night's Gambit öyküleri ve Gavin Stewens geldi aklıma. "Şunun şurasında ne kaldı ki (kazak örüyor mahkûm öldürdüğü gardiyana, mahkûm gardiyanı öldürdükten sonra da ona kazak örmeyi sürdürüyor. Faulkner beğenmiyor bu öykülerini, onları kavaf işi sayıyor, para kazanmak için yazmış... Doğru değil bir yazarın bu tutumu. Yün kazak, örülmekte olan..

Bodrum'a indim. 'Age' Kemal fotokopiler göndermiş Attila Güner ile Halil İbrahim gelmişler. Akşam Balıkçı'da yemek onlarla.

20 Kasım 1982 - Cumartesi.

Sabah gittiler Süleyman'ın minibüsüyle. Fotokopiyi düzeltip Attila'yla gönderdim, postaya verecektir. Hava sabah yağmurluydu, şimdi yağmur yok, esinti de yok. Ama hava kapalı. Bir insan sesi duydum. Bugün dışarı çıkmadım. Mutfağa gittim, mandalina ve elma hazırlarken bir kedi ayaklarıma bacaklarıma sarıldı hep: Bu yazıyı yazarken saat 18.50, pencere hâlâ açıktı.

21 Kasım 1982 - Pazar.

"Değişimler arasındaki bağsızlık..." demiş 1977'de Türk Dili dergisinde Doğan Hızlan, 'Kara Şiir' başlıklı bir yazısında. "Mutluluk için ödenen onursuz bedellerin, sıradan ilişkilerin karşısına çıkar. "Anahtar şiirler."

— Mor Külhani.

Bugün de iyi olacak galiba gün. 'Siyâsetnâme! Lâle Devri, Batılılaşma başlar. 'Padişahın örfi siyaset yetkisi' II. Mahmut'un zamanlarında kalkmaya başlıyor, yani biçim değiştiriyor, törpülenme çok hafif ve yavaş. Diyor "selefte nizam siyasetle olur imiş" II. Mahmut. (Selef de III. Selim.)

II.Mahmut, Reşit Paşa'nın idamına 'irade-i seniye' çıkarıyor çıkarmış.

Abdülmecid şunu görüyor mektupta (Vezir-i âzam Hüsrev Paşa yazmış): "İşbu arizamı efendimize takdim edecek olan Reşit Paşa cennetmekân pederinizin idamı için ferman buyurduğu zattır... hemen icra buyurmanız münasibdir." (Reşit Paşa, Hüsrev Paşa'nın arizası Abdülmecid'e veriyor.)

"İslamlar sırtüstü yatırılır ve başları kollarının altına konur. Zimnîler ise yüzükoyun yatırılıp başları kıçlarına konur."

23 Kasım 1983 - Salı.

'Osmanlılar'da Siyaseten Katl' kitabını okumayı sürdürüyorum Ahmet Mumcu'nun. "Ortaçağı sonlarından itibaren doğudaki bütün devletlerde, diğerlerinden daha fazla (bu yetki) genişliği genişlediği görülmüştür. "Bir içgüdüsel savunma düzeneği, mekanizması...

"Siyaset kelimesi bir çok hallerde, yanında "katl" kelimesi olmaksızın bile "hükümdarın verdiği ölüm cezası" anlamında kullanılmıştır."

"Çöken bir devletin arkasından..."

"Siyaseten katl, Abbasiler devrinde esas itibariyle."

'Mühimme mektum' defterleri.

M: Katl işlerinin zeki bir mucidi. Yahudi saz şairi Ka'b bin Eşref'in öldürülmesi.

Emevi sarayına Bizans gelenekleri girdi. Başkent Şam olmuştur. II. Velid (743-744) "Bir sabah imamlık yapmak üzere güzel bir harem kadınını camiye yollamıştır.." "...saraylarını Bizans freskleri, hatta çıplak kadın resimleri ile süslemişlerdir. Camide şarap masası dahi kurabilmişlerdir."

Pîrî Reis'in Hürmüz kuşatmasını kaldırmak için rüşvet almıştır. (İsmail Hâmi Danişmend aksi kanıdadır.)

İ. H. Uzunçarşılı: "İstanbul'dan gelen bir emirle Mısır'da katledilmiştir." 1553. Hürmüz kuşatmasını kaldırdığı için der.

"Rus savaşının en felaketli anında kura çekerek."

"Kılıç memurları."

"Uzakta olan kimseler için ferman yollamak şarttır."

25 Kasım 1982 - Perşembe.

Akşam, Bodrum'dan döndüm Gümüşlük'e. Kereviz almıştım. Yolda bir dozerle karşılaştık, yolu açıyor. İndiğimizde çantayı bulamadık. Ârif anımsadı sonra! Bir sefer daha yapmış köye, çantayı eve götürüp bıraksın diye Ali'ye vermiş.

"Biz İttihatçılar ağlamayız", Talât Paşa İstanbul'da karısından ayrılıyor, 1918 Ekim, Almanya'ya gidecek.

"Küsmek" olgusu.

Teodora. "Hiçbir şey kötü gitmedi"; Paellus, tarihçi, böyle yazmış.

26 Kasım 1982 - Cumartesi.

Sık sık yön değiştiren rüzgârları nerede Ege Denizi'nin?

Toplumun, 'topluluk'un bir belleği yok. Kedi belleği adeta. Başka bir deyişle geniş mezhepli bir kedi belleği.

'Okuma parçaları'. Myndos.

Haritayı elime aldım. Büyük harflerle GÜMISHLI yazıyor yukarda sağda. 1863'te yapılmış. Bu iki koya değgin gördüğüm en eski harita. Piri Reis'inkiler daha eski ama. Albay Graves yaptırmış ya da yapmış; İngiliz Akdeniz Kuvvetleri'nde görevli bir denizci.

Türk Dili dergisinin 1977 Haziran sayısı. M. Erdost'un yazısı. "Başlangıçta, şiirin söz yapısındaki altüst oluş, genel olarak anlamsız olarak yorumlandı." "Şiirin anlamsız da olabileceğini vurguladı." "İkinci Yeni küçük burjuvanın ilerici kesiminin şiiridir." "Düşünce ile duygu arasındaki denge." "...bozulması olarak ortaya çıkmıştır. İkinci Yeni."

Sis var Sisyphos yöresinde, denizin üzerinde denize doğru.

***

9 Aralık 1982 - Perşembe.

Konrad Dilger: "Boşluklar" bulunmaktadır tarih kitaplarında.

Fatih Kanunnâmesi-Bir düzenleme, sonradan.

'Müneccimbaşı'nın yalnız ilk baskısına güvenilebilir.

Sarı Mehmet Paşa.

'Divan' kavramı, İslam devletine, Ömer'in halifeliği (634-644) döneminde girmiştir. Kayıtlar Farsça tutuluyor: Mısır'da Kıptice ve Yunanca: Suriye'de Yunanca.

Osmanlılar'daki Divanı Hümayu'nun kökeni Selçuklular'da. II.Mehmet dönemine dek gelişir, sonra kurumlaşır, 17. yüzyıl ortalarında etkinliğini yitirmeye başlar.

'Burmalı tülbent' taşır; bir sarık.

Vezirlik kurumu ilk kez Orhan Bey zamanında ortaya.

Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa- I.Murad'ın veziri.

"Bir sabah, yüksek bir yere çıkarak, I.Beyazıt, halkın yakınmalarını dinler." (1389-1402). Hükümdarların yanına girmek artık zorlaşır.

"Hükümdar neden Divana gelmez?"

Kapı kulu halkı. II.Murad ölmüştür, Edirne'de Saray'da yatıyor.

Neşri diyor tarih kitabında-: "Hükümdarın cesedine güzel elbiseler giydirildi, yaşıyor süsü, divana getirildi. Kapı kulu halkı uzaktan bunu gördüler, hükümdarın yaşadığına inanıp döndüler geri."

"Altında bulunan vezirler."

'Vezir-i âzâm divanı' 17. yy. ortalarında D.H.'nun işlevlerini üzerine alıyor. Artık bir tür tören aracıdır.

DH saraydadır, huzurdadır, ama hükümdar kendini göstermez.

Hammer -Devletin siyasal gücü 'divan' sözcüğüyle belirtilirdir.

"..ve oturmada ve durmada ve mertebede." "..kendi divanının toplantılarını denetleyebilir her zaman Padişah."

"Padişah kimdir?"

"Mührü yanında taşır."

Padişah gerekirse divanı bozdurur, bozdurtur bozdurtabilir.

"Küçük vezir."

3 ile 7 arası. Padişahın casusları.

"..hiç ses çıkarmadan dururlar Kubbealtı vezirleri."

Bir sandalye üzerinde oturacaktır Rumeli Beylerbeyi DH-nda.

İki kez arza çıkan tek kişi: Yeniçeri Ağası.

"..kubbe altında yoluyla oturur."

"I.Selim zamanında Şeyhülislam Ali Cemali Efendi, DH'na gelir işlere müdahale eder."

"Çavuşbaşı DH'da hiç oturmaz..."

"Bir: 'Dividdar Efendi' bir kumaş kese içinde, çil akça koyar. Toplantısı başlamıştır.

Siyaseten katl, bir iktidar aracı.

Bizans ve bilhassa Sasanî (eski ve parlak) devleti sistemlerinin... etkisini taşıyan Abbasi İmpatorluğu" "Ve (Pers) İran devlet geleneğinin mirasçısı."

"Tanrı bir insan biçiminde görünecektir bir gün ya da varlığın bir bölümünü bir insanda gösterecektir: Eski bir Asya düşüncesinde.

"Cellat Halifenin çevresinde devamlı durduğu ve kurbanlarının kafalarının üzerinde yuvarlandığı deri parçası tahtın yanında yer almaya başladı."

"Kan dökücü" (El-Saffah).

Mehdi (775-785) Ebul Atabiye'ye şiir yazdırmak için (onun) ölümle tehdit etmiştir."

"Müsadere, tam anlamıyla onun Harun Reşid (786-809) devrinde yerleşti. "Bir aileyi (da toptan) ortadan kaldırmıştır.

Cengiz Han (1167-1227); Moğol devleti onunla başlamıştır. "Hainlerin boynunu koparınız, küstahların göğsünü parçalayınız." Hal ve tavrından şüphelendiklerini derhal katlettirirdi.

Kuyuk Han (1248-51): "Kimin adını söylemişsem onu öldürmek!"

'Siyaset' sözcüğünün ölüm cezası yerine kullanılması Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun veziri Nizamülmülk (1017- 1093).

Coşkun Üçok diyor ki; Musevi hukuk etkisi ile İslam'a ölüm cezası girmiştir. daha önce yokmuş yani Araplar'da.

"Uslanmazlar ise.."

"Osmanlı devletinde imtiyazlı sınıf vardı, aristokrat sınıf yoktu."

İslam ile ölüm arasında bir sapma.-

"Yahudiler devşirmeliğe kabul edilmemişlerdir."

"Osmanlı tarihinde devlet adamları için ilk defa görülen 'müsadere' ile aldığı servetini mirasçılarına geri vermiştir." Kul olmayan bir devlet adamıdır Çandarlı Halil Paşa... Fatih Sultan Mehmet 40 gün sonra öldürttü onu.

"Kanuni Sultan Süleyman devrinden sonra bütün askeri sınıf mutlak yetkinin kuvveti altına sokulmuştur."

I. Selim: "..elimden hâlâs olmayı muhâl bilesin", Piri Paşa'ya (1518-1523). "Seni selefinden beter ederim", İbrahim Paşa'ya.

23 vezir-i âzâm katledilmiştir.

20'si de azledikten sonra.

Yani toplam olarak 43 vezir-i âzâm..

Dillere destan hazinelerini büyülttüğünü yazıyor Hammer.

16 Aralık 1982 - Perşembe.

"Köpeğin Osmanlı, bir ülke viran edip, özüne bir kent hazırlamışsın." Anadolu'dan gelip de İstanbul görünür görmez gözüne bir Acem söylüyor bunu.

'Yalnız Kardeşçe'yi yazmayı (daktiloya çekmeyi) sürdürüyorum, yeniden.

Roland Barthes:"Tüm yazılar konuşulan dile yabancı ayrı bir bölüm niteliğini taşırlar. "...yazının bunu çok aşan işlevleri vardır."

"Sözün gözalıcı bir biçemde angaje olmuş biçimi olan yazı, aynı zamanda iktidarın varlığı ve görünümüdür de."

"... iletişim ile egemenlik arasındaki ilişki."

I- Önce Göz, sonra Yazı

2- Aynı zamanda (Vico).

Rousseau ve Lévi-Strauss, yazıda kendiliğinden var olan bir bütünlük'e dikkati çekerler. "Harf öldürür."

'Neolitik Çağ' - En yaratıcı çağ. (Ne anlama geliyor bu?)

"Şiddet yazılı toplumlara özgü birşey."

"...Sokakta geçtiği sanılan şeyler gerçekte ideolojinin içinde geçerler." "İdeoloji hiçbir zaman ben ideolojiyim düşüngüyüm demez." - Althusser.

17 Aralık 1982 - Cuma.

Gece yağmur yağmıştı. Sabah dinmiş. Dışarı balkona çıktım 7.30, bulut az var gökte. Soğuk hiç yok. (Dün gece televizyonda İzmir 14 derece idi.)

Orhan'ın sesi "Allah allah!" aşağıda.

Mcluhan: "insanın yeteneklerini uzatan".

"Bilim adamının akılcı soğukluğu".

"Yaşamın sıcak gözlemciliği".

"Gündelik olayların insanı kolayca yanıltabilen özellikleri".

"Siyasal gücün yöneticilerin elinde olmadığını biliyoruz."

Fiziksel bir şiddet.

"İktidar bir toplumda her yerdedir."

"Dinin kurucusu haberdeki buyruğa uyulmasını ister."

"Boyunduruk altına giren kişinin, bu ilişkiyi kendi rızası ile kabullenmesi."

"İncil, baskı tekniği gelişmeden kitlesel dağılma olanağı bulmuş yazı yapıttır."

Pencere açık. Isı yarın İzmir'de 18 derece olacakmış. 'Beyaz' adlı der-

giye baktım, Salih Ecer'in, Lâle Müldür'ün, Turgay Özen'in şiirlerini okudum.

20 Aralık 1982 - Pazartesi.

Gece damdaki yağmur borusuna birşey olmuş, Kenan düzeltiyordu. Mektup almış, o da karşılığını yazmış.

31 Aralık 1982 - Cuma.

Dün Necla Hanım gelmişti. Necla Hanım odasında uyuyor. Pencereyi açtım. Hiç bulut yok. Esinti ve dalgalar yok. Güneş çıkmış pırıl pırıl. Aşağıdan radyo sesi geliyor, önce maç var sandım, müzik başladı. Az uyumuşum ama uykumu almışım.

Kitaplara baktım. Erich Fromm'un 'Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları'; William Reich'ın 'Reich Freud'u Anlatıyor'.

Bakkala gittim, Fatma'dan alışveriş yaptım. 1982 yılı bitiyor, demek bir defter daha kapanıyor. Defterler kapanır, takvimler. Ama takvim sözcüğü olmayanlar ne yapsın? Aklıma *"meşeler yapraklandığı zaman"* geldi. Doğaya bakarak kestirilir mevsimler özellikle Doğu Anadolu'da.

1983

7 Ocak 1983 - Cuma.

İlk kez geç kalktım uykudan, uzundur. Her yer ve deniz çok dingin, dural yine.

Gün nasıl geçti bilmiyorum.

Gece. Baktım biraz yağmur atıştırmış. (Ankara) Mazhar Leventoğlu'ndan, (Fransa) Şehmus Güzel'den gelen mektupları okudum. Christopher Caudwell'in 'Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler' kitabını İstanbul'dan biri göndermiş, ama kim? Belki 'Age' Kemal Yalgın'dır, olabilir. Haydar kendi kitabını, 'Karşılığını Bulamamış Soruları' göndermiş. Eliot'un 'Denemeler'i de geldi ondan. ('Denemeler'de önce 'nesnel karşılık'ı buldum. Düşündüğüm gibiymiş, 'fon'la, 'dekor'la filan ilişiği yok. 'Çağdaş Eleştiri' dergisindeki konuşmada 'yanılınmış'tır.)

"Resim bölümü." "Tanıdık olmasaydın senin evi tutardık". Ne rastlantı, Ankara'ya birlikte aynı otobüste gidiyoruz."

11 Ocak 1983 - Salı.

Dün Bodrum'a inmiştim. Vehip Arıkan'dan, Nâlan Uzunoğlu'ndan yeni yıl için kartlar aldım. İlhan Berk ile limanda banklarda oturduk, dupduruydu önümüzdeki deniz.

'Güneşlendi' imiş, İlhan sözlüğe bakmış.

"..yalnız yokoluş dönemlerinin izlediği kültür devrimlerine inanırdı Oswald Spengler". Caudwell böyle yazıyordu kitabında; Mehmet Gökçen çevirmiş. Bu Alman filozofu karamsarmış, 'ilerlemeye inanmazmış'; 1936'da ölüyor.

"Kur'an'ı sorgulamaya yanaşmamak".

"..toplumbilim ve müzikte eş derecede bilgi sahibi olan Teodor Adorno!"

Siyaset kuramcısı Herbert Marcuse.

"O zamandan bu yana yaşanan yıllar".

"Yazmak, düşünmek olmuştur. Hepsi budur. O sıralarda herkesin üzerinde durduğu kimi düşünceler ve amaçlara ilişkin konularda yazmak, düşünmek olmuştur."

"..her konudaki yıkıcılığı her yaşanan gün ortaya koyan bir top-

lum..". Evet. "Her konudaki yıkıcılığını her yaşanan gün ortaya koyan bir toplum."

"Akıl almaz boyutlara varan toplumsal zenginlik".

"Göze batan çelişkiler".

"İnsanlığın durumunu kendi somutluğu içinde, toplumsal ve siyasal görünümü içinde ele almayan bir felsefe 'özgür bir felsefe' olamaz."

"Her aşağılama, toplumdaki iktidar sahiplerinin de çıkarlarına denk düşer".

"Gerçekçi olmayan anlatımlar".

"Şimdiye kadarki toplumların hepsinden nitelikçe farklı bir topluma geçişle ilgilenmemek yerine..."

"Bilinçlilik sorunları da değişmiştir". "Bilinçaltları bile güdülenmektedir".

"Freud'a göre, toplumdaki baskı ne denli yoğun ise, bu baskılamaya karşı artı- karşıtlığın da o denli etkinleşme durumunda kalacağı açıktır"..

Dün, Bodrum'dan, Süleyman'ın minibüsüyle Gümüşlük'e dönüyordum. Yaşar yanındaydı: Çukurbüklü. Süleyman hem minibüsü sürüyor hem de arkadaki bir arkadaşıyla konuşuyordu; ilk kez onun sövdüğünü duydum. Konu neydi bilemiyorum.

Yine dün, Bodrum'da, İlhan Berk bana 20-21 Ocak'ta Ankara'ya bir kitap imza günü için gitmeyi tasarladığını söylemişti. "Sen de yap" dedi. "Adam Yayınları'ndan kitaplarımın parasının gelmesine bağlı" dedim, "para gelinceye dek bir yere kıpırdayamam".

Engin'le Nejat geldiler Gümüşlük'e. Ben Ünal'ın kahvede idim, Muzaffer Bey'e daktilomu götürüyordum, kahveyi masaya koymuştum, dışarda köylülerin 'sofa' dedikleri bölümde bir bankta oturuyordum. Baktım ikisi de Süleyman'ın minibüsünden iniyorlar. Muzaffer Bey'e birlikte uğradık. Girgin'in evine baktık, kimse yok, kapıda bir kilit. Öbür uçtaki Sisyphos'a da baktık; Pembe de yok, bu yüzden içeri giremedik. Kilimci Hasan Hüseyin'in evine baktık... Sonra Girgin'i ve Pembe'yi bulduk... Nejat kiralayacak bir ev arıyor. Ve yine kahvedeyiz.

"Kesintisiz ulusal üretim; (anlamı ne bunun?) OECD ülkeleri içinde İsveç 3. Telefon sayısında I. Kişi başına düşen gazete sayısında dünya 3.sü..." Hastanelerin acil servisleri, mideleri yıkandıktan sonra uykuya dalmış gençlerle doludur pazar sabahları. "İçlerini açamayan gençler, bedenlerini açarak birbirlerinden kaçıyorlar" - İsveçli bir ozan demiş bunu. "Kapalı kutu gibi dolaşan oğlanlar". "Kendi odam, atım olsun diye yapıyorum" diyor on altı yaşındaki bir kız. "Param olsa gidip kadına kadın gibi davranan erkeklerin olduğu bir ülkede yaşayacağım. Yatmak bir işe yarar bari". - Gürkan Uçkan 'Yarın' dergisinde böyle yazıyor.

Behiç Ak, 'tipoloji' sözcüğünü kullanmış. Ben 'birisi'ne 21 Eylül sabahı kullanmıştım bu sözcüğü.

Kitapları ayırdım yeni eve götürmek için. Kaldığım Dalgıç Pansiyondan Marangoz Arif'in bahçeli evine geçeceğim. İki oda, bir mutfak, veranda.

Muzaffer Bey'le Hıfzı'dayız, Balıkçı'nın yanı. Turgutreis'den iki genç geldi; Necati ve Derya. Necati'nin karısı öğretmenmiş, bir kızı varmış, Tarsuslu'ymuş, Turgutreis'e kasımda gelmiş. Derya, Ali'nin akrabasıymış. Necati nedense bana 'hocam' diyor.

Nisa Kadıbeşegil Hammdan bir mektup geldi. Ve 'Türk dili' dergisi, Ocak.

17 Ocak 1983 - Pazartesi.

Gebze'ye mektup atmış ama karşılığını Ankara'dan almış. "Martta gelince konuşuruz" diyormuş.

Önceki dört gün, perşembeden pazara dek Bodrum'da Fesleğen Pansiyon'da kaldım. Cumartesi günü Gümbet'e gittikti Engin ve Nejat'la. Bomboş kıyılar, ıssızlık. Yazın çok kalabalık olurmuş oluyormuş. İlhan'ın oğlu Ahmet (ODTÜ'ni bitirmiş bir mimardır) için orada bir kamp yeri için yapılar yapmış. Gümbet'ten bir yavru kara kedi alındı, arkamızdan geliyordu hep.

Canan ile Mehmet. Fesleğen'i onlar işletiyorlarmış. Pazar gecesi geç saatlere dek oturduk oturuldu konuştuk.

Evet, Gümüşlük'te Ünal'ın kahvesi kapalı, onarılacakmış.

"Her şey, her öğrendiğim yeni şey onun yok olduğunu gösteriyor."

Cumartesi Bodrum'da kıyıda bankta oturduk İlhan'la. Taze ekmek ve kaşar peyniri yedik. Ve postanenin önünde ayrılmıştık.

18 Ocak 1983 - Salı.

Defteri dizime aldım, bağdaş kurmuştum yine, hava karanlık daha. Kahvaltı hazırlamak için mutfağa gittiğimde biraz ayaz vardı... Odamın penceresinden; Kızılburun taraflarında gün hafiften atmaya başlamış. Şimdi kara ile gök gözle ayırt edilebiliyor. Herhalde hava bulutludur. Esinti olağan bugün.

19 Ocak 1983 - Çarşamba.

Dün, yine, yeni eve ('Yaz Evleri'ndeki Marangoz Arif'in evi. Arif'in ken-

disi içerdeki ve köylülerin 'Cuma Yanı' dedikleri Gümüşlük'de oturur ailesiyle) kitapları taşıyordum. Yolda Karakaya (Gümüşlük) muhtarı Kemal Tunçay'a rastladım, İskele'ye gidiyormuş. Leleg'in çatısını indirince Ankara'ya Leleg'i üç yıllığına kiralayan Dündar'a telgraf çekecekmiş. Gelsin de onarım sırasında şunu bunu isteklerini göstersin ustalara.

8.30. Balkona çıktım Dalgıç Pansiyon'da. Uzaklarda Yunan adaları, Pserimos, Kalymnos (ve solda, aradan, belli belirsiz İstanköy) gözüküyor, görüş iyi, hava iyice dural. Alttaki ev sahibi kadının (Fıtnat) annesi ve babası sobalarını yakmışlar, borudan duman çıkıyor.

Bunları yazarken dışardan, aşağıdan, yoldan bir çocuk sesi geldi, herhalde Türkân. Ve de bir kadın sesi, sonra Şükran'ın. Uyanmışlar, ayaktalar demek hepsi. Evet çok erken kalkılıyor kalkıyorlar burada.

Gecesi. Saat 0.15. Dışarda dalga sesleri arttı artmış.

Gündüz Balıkçı'nın içersinde oturmuştuk, yemek yiyoruz. Köylülerin 'sofa' dedikleri açıktaki yükseltide bir tartışma oldu. Şişman bir adamla Çelep Ali Karakaya tartışıyorlar. Elinde rakı bardağı olan şişman adam ağır konuşuyor, zaman zaman sövüyor da. Bir otobüs satışı sözkonusu galiba. Çelep Ali karşılık veriyor. Faik Karakaya (Faik Ağa) ikisinin arasına dikilmiş; kapışmasınlar diyedir.

C. Caudwell ".. sistemin iktisadından yararlanır şiddet hep" diyor..

BODRUM'DA BİR KIŞIN GEÇMESİ-I

4 Aralık 1983.

Pazar. Bodrum! Azmi'nin pansiyonu; odamdayım.

Skylaks'ı, o Myndoslu'yu gerilerde bıraktık. Bırakmışız demek.

"...Birbirine sarılıp dans eden "iki yalnızlık'tan başka birşey değiller." Bernardo Bertolucci'nin Paris'te Son Tango filmi. -Bertolucci, 1967'de, kendisi yaşında sinema yönetmeni Marco Belloccio'nun arkadaşıydı; Cepteki Yumruklar. Bunuel bu filmi görünce sinirlenmiş, ukala, demiş.

(Sonraları Belloccio'nun IV. Henry ile İçimizdeki [Bedenimizdeki] Şeytan -II Diavolo in Testa- filmlerini gördüm; 1985 ve 1987)

* * *

1473'te Fatih Sultan Mehmet, Karakoyunlular'a karşı Anadolu'ya bir sefere çıkarken küçük oğlu şair Cem Sultan'a der "Sen Edirne'yi koru!"

Saru Saltık menkıbeleri o zamanlar bölgede (Rumeli) çok yaygınmış; Ebülhayr Rumî'ye de "Sen de bunları derle" demiş.

İspanya'dan çıkarılan (ya da diyelim 'kaçan') Müslümanların Osman-

lılara başvurması 1480'den sonradır. İkinci Beyazıt zamanında İspanya'dan Müslümanlardan bir "heyet" gelir. Saru Saltuk'tan da yardımcı olmasını isterler.

Dr. Orhan Köprülü'nün (Fuat Köprülü'nün oğlu) Sarı Saltuk üzerine İstanbul Üniversitesi'nde bir tez çalışması vardır.

Prof. Fahir İz'e göre Saltukname'nin dili ve anlatımı yalınmış. Şunu da diyor; XV. yüzyıl konuşma dili egemen bütünüyle: "İşte klasik Türk düzyazısı! (Çağdaş Türk yazınını bilmeden böyle birşey nasıl denebiliyor?)

"Kâfirleri hıyar manendi toğradı."

"Biz ana vararuz, göre ki dünya kaç bucaktır."

"Bilmezler anın kandalığın.."

"Ol asan iştür bizim katumuzda."

"Size ben kıymazam, eğer iman getirürseniz."

"Ol zamanlar beyler nikabla (peçeyle) yürürlerdi."

Saltıh (Farsça) - katı, kuvvetli er. Nefsini 12 yıl örste dövmüştür.

8 Aralık 1983.

"Ben kendim de Beyazıt'ı arıyorum" der, demiş Beyazıt.

Akşamüzeri; İlhan'la yemek yedik Gazanfer'in Yeri'nde. Yan yana ve denize, İstanköy'e karşı oturduk. Azmakbaşı'nda işte bir içkili lokanta. İlhan rakı, ben bira. (Yazın, İlhan Bilge Pazarlama'da kitap imzalarken, bakmış Gazanfer de gelmiş.)

Yağmur yağıyormuş dışarda. İçerden, hele denize bakarken hiç anlaşılmıyordu. *(İnsan denizde ağlarsa anlaşılmaz.)* Bir zaman bakkal Mustafa Efendi'nin dükkânında bekledik. Baktık olacak gibi değil. Haydi Giritliler mahallesine, Kumbaşçe'ye doğru bir koşu!

Pir Sultan Abdal ve Hızır Paşa. "Üçüncü ölmem bu hain."

"Ece'mi, ede'mi (ağabeyimi) Sıvas'ta astılar" der Pir Sultan Abdal'ın kız kardeşi Bektaşi menakibnamelerine göre.

Veysel Çolak, Varlık'taki bir yazısında "Koyunların kemençeyle güdüldüğünü hiç anımsamıyorum" diyor.

"1940 demokrat şairler" deniyor. Bizim tarimizde, yaklaşık olarak dahi böyle birşey olmamıştır. 1987'de bile bence demokrasi ve demokrat yoktur, yok. Demokrasi nasıl oluyormuş, bu toplulukta öğrenmek istiyorum.

Orhan Gencebay: "TRT katı kurallarından sıyrılabilse ve yeniliklere açık olsaydı böyle bir tür ortaya çıkmazdı." (Arabesk söz konusu burada) ('Arabesk şiir' deyince de benim aklıma nedense İzmir geliyor; demek şi-

ir, şarkı sözü de olabilirmiş. Bir değişim var; kimi tarihçiler 'rehber' oluyordu, şimdi şairler 'rehber' oluyor!)

"Davranışlarının ardında (altına) gizlenmek."

Ve tersinden okunan bir masal!

9 Aralık 1983.

Çok erken uyandım. Karanlık. Hiçbir yer ışımamış. Saat 4.00. Kahvaltı yaptım ve yeniden yattım.

Uyandım ki saat 9.30 olmuş. Aşağı indim. 3 küçük kedi yavrusu üst üste uyuyor. *İstanköy üzerinde bir bulut var;* maviye yakın bir külrengi! Denizin sesi geliyor, ama -baktım- çalkantı çok az. Hava kapalı. Sarı yağmurluk ve sarı çizme çok yaygın burada. En çok da motorcular, balıkçılar giyiyor. Belki de hepsi motorcu, balıkçı filan değil, ama giyenleri motorcu, balıkçı sanıyorsun. Bir yanılsama gibi!

Sabah, arada, uyuduğumda bir düş gördüm; bir başka cüzdanım da varmış, onu bulmuşum. İçinde iki ellilik ve birkaç onluk! (Bu denli yalın bir düş görmek de pek iyi değil galiba.) Bir kapı vurulması (benim kapı da olabilir) sesiyle uyandım. Hayır! Kapım vurulmamış! Zaten bu saatte kim gelebilir ki? Herkes ya uykuda ya da en azından uyanmak üzere.

"Kara köpeğe verilen lokma."

'Marj' sözcüğü ya da kavramı üzerine bir düşünme!

30 Aralık 1983.

Gümüşlük'ten Nurettin'in minibüsüyle geldim Bodrum'a, Azmi'nin pansiyonuna kadar. Gümüşlük'te Marangoz Arif'in evini boşalttım, zaten 1 yıllık anlaşma da bitmişti. Veranda da yalnız kimi kitaplar kaldı.

Bugün, olabilirse, anlaşılırsa Faik Ağa ile Gümüşlük Motel için, akşam Seyhan (Ersayın) Hanım ve oğlu Mehmet, Bodrum'a gelecekler. Onlara bir pansiyonda yer ayırtmam gerekiyor. Ve bana para gelmiş mi diyedir bankaya da bakacağım.

Saat 13.00'e çeyrek var. Odamı temizledim ve deftere bunları yazıyorum. İbrahim Yılmaz (Ankara) ve (Sarıkamış) Rüştü Erhan'dan mektup aldım. Öbür ikisi posta kartı.

Dün, ben Gümüşlük'teyken iskeleye Seyhan Hanım'ın arkadaşı Şensu Hanım ile Şensu'nun Torba'daki dişçi arkadaşı, dişçi Erdoğan Bey gelmişlerdi. Dördümüz Nazmi'nin lokantasında, içerde elbet, oturduk. Pazar günü (yani 1 Ocak 1984) bizi Torba'ya bekliyorlar. Sevda'nın ablasının adı İlhan'mış!

Seyhan Hanım 'ı' ile değil 'n' ile dedi. 'Çır' ile ilgili bir olgu anlattı. Memduh "Valla bizim valizleri bile satar o" demiş. Gencin ailesi İzmir'deymiş.

"Kapkara bir çiçek: Harothorne."

Issızlık güzel, ama benim tüylerimi ürperten bir sözcüktür.

Varése ('Ionisation') yaşını saklarmış; Fransız, ama anası İtalyan.

Bülent Arel gecenin belirli bir saatinden sonra Fransızca konuşmaya başlıyor. (Bence 'marjinal bir besteci'dir Bülent Arel; artık ve bundan böyle New York'ta yaşar.) Marjinallik üzerine düşünüyorum.

(Soğuk) Marius fıkraları. Herhalde inanalım diyedir sokağın adı da yazılmış: Mac Dougal.

Romaine Rolland "Jean-Christoph gerçekten var" diyor. (Adnan Cemgil)

New York, Brahminlerinin (!) desteğine sırt çevirir.

'Kardeşim Benim' filminden ilginç bir fotoğraf var Gösteri'de. Fotoğraftaki kadının yüzü çok güzel. Fuhuşla geçinen kısa saçlı, uzun burunlu bir kadının çantasına bakan bir adamın (herhalde kadının dostu) fotoğrafı; kadın heyecanlı ve kaygılı.

"Anlatılamayan film" adını koymuşlar; "ancak çekilir ve seyredilir" diyorlar.

Entelektüelin tanımını yapamıyorlar Türkiye'de. 'Entelektüel' denen şey herhalde bu topraklar üzerinde ne dün olmuştur ne de bugün olur!

"..Bu dönemler için 'aydın' tanımının sınırları biraz geniş tutmak gerektiği inancındayım."

Dün gece geç vakit Ali Dinçer (Sisyphos) ile Nuri (Pideci) beklemekteydiler arkamızda. Seyhan Hanım'la Cumhur'da yemek yiyoruz.

4 dolaylarında postaneye gidiyorum. Azmakbaşı'na doğru Mualla Hanım ile Hilmi Bey'i gördüm, konuştuk. Gümüşlük'te evleri var.

Sunarlar gelmiş Ankara'dan. Mina Urgan'ın evinde kalıyorlarmış. Sunar'ın benim üzerime ne düşündüğünü biliyorum. Bence bir *yanlışlık* yapıyor, yanılıyor; neyse.

Mavi'de (Halûk'ta yani) çay içiyoruz. İlhan uğradı, ondan Vedat Türkali'nin 'Mavi Karanlık'ını okumak için aldım, yarın da geri vereceğim.

Rene Char'ın kitabı, Tahsin Saraç çevirmiş.

Akşam, Seyhan Hanım odaya geldi. İlkin aşağıda bir kapı çarpışı sesi, bahçe kapısı, "Seyhan Hanım!"

Ve anlattı: Mehmet hastalanmış, hastane vs. Faik Ağa (Karakaya) Bodrum'dan Gümüşlük'e gelmemiş, bu yüzden motel işini konuşamamış-

lar. Bakkal Fatma'yla laflamışlar. Pideci Nuri "Sizin tuttuğunuz yer işler!" demiş filan.

Mehmet, bu geçen yaz bana bir olay anlattıydı; Ali Rıza'da yani Balıkçı'da oturuyormuş. İki genç aralarında konuşuyorlarmış. "Burada, Gümüşlük'te bir adam varmış; bizdenmiş" ('Bizdenmiş' ne demekse!) Biraz-dan ben geçiyormuşum, bana bakmışlar, ama tanımamışlar.

Kız kaçıran ve ondan çocuğu olan bir adam!

Vüsat O. Bener'in Ihlamur Ağacı ilginç oyunu.

Mehmet Müfit'in şiirleri. Adnan Özer: Şiir yazmak üzere inek satan bir genç.

Camide (Kahire) halıları kaldırttı, öyle taşlara başını koyarak namaz kıldı Yavuz Sultan Selim. (Ahmet Mumcu). -Ben bu olayı sonraları, 'İktidar iktidarda da kapılabilirmiş'e örnek göstereceğim, gösterdim."

Ve 'marjinallik?'

BODRUM'DA BİR KIŞIN GEÇMESİ-II

31 Aralık 1983.

Sabah. İşte şık bir sabah! Seyhan Hanım ve oğlu Mehmet bana, Azmi'nin pansiyonuna geldiler.

Benim Şadırvanlı'ya - gerçek adı Meydan kahvesidir, sahibi Selahattin - gittik; Adliye Camisi'nin karşısında, hem gölgelik ve gazete - dergi dağıtıcısına çok yakın. Orada Faik Ağa ile Gümüşlük Moteli işini konuştular, sorun çözülürse sözde öncelik tanıyacakmış falan!

Akşam. Üçümüz Azmakbaşı'nda Eylül lokantasındayız. Ayla Hanım da geldi - yılbaşı ya! - Pamuk Prenses giyiminde ve havalarında. Ama biraz irice bir Pamuk Prenses! Ne yapalım, o kadar da olacak. Pamuk Prensesi Mehmet'e yakıştırdık şakadan.

Gece. Sonra Mavi'ye geçtik. 24'ü orada geçiriyoruz. Sunar Kural (Siyasallı, TRT'de çalışır, dün onun yanıldığını yazmışım deftere, "Gerçek pek önemli değildir, önemli olan 'çoğunluk'un yanında yer almaktır" kuralı onda da geçerli olmuş demek ki. Neyse. Olur böyle şeyler, olacaktır da) ile Aydın (ODTÜ'de matematik okutur) geldiler bir ara. Sonra Engin Karadeniz geldi 'yalnız'. Gerçekten 'yalnız' bir adam mı acaba?

Yağmur yağıyor. Şemsiye bozuk, açılmıyor. Seyhan Hanım'ı o dağılmış şemsiyeyle, kaldığı Dinç pansiyona bıraktım. Şemsiyenin (gülünç) durumuna gülüyorduk. Bir bekçi de arkamızdan arkamızdan geliyor, çok canı sıkılıyor galiba.

Kafes, II. Mehmet (Fatih) zamanında Divanı Hümayun'a konmuş, konur.

"Yerli ahaliyi yok ederek, onların yerlerine geçerler."

"Hilâl'i haca benzetmiş. At kuyruğundan yapılan tuğ!"

"Rumca ferman!"

"Hakaret için bir erkeğe kadın elbisesi gönderilir."

"Meleklerin ayak basmaya kıyamadıkları yere budalalar üşüşür."

"Kendisinin Şii olduğunu itiraf eden memuru çavuşlara dövdürmüştür Alpaslan."

"Dûrbaş, savulun!"

"Karanlığın kalınlığı."

Vedat Türkali Mavi Karanlık romanında "galatlar, tirandiller, aynakıçlar, libertalar" diyor. (Kimi çağcıl ve çağdaş başka düzyazarlar da şimdi aklıma düştü; Vüs'at O. Bener, Leyla Erbil.. gibi.)

'Uçan Kale': Bu deyiş İkinci Dünya Savaşı'ndan kaldı. Evet. Ayla Hanım'ın kardeşi Arda'yı fakülteden tanıyorum. Ankara.

1984

1 Ocak 1984.

Torba köyüne gittik Seyhan Hanım, oğlu Mehmet ve ben. Erdoğan Beylerde - Şensu'larda ya da - 21.30'a kadar oturduk. Benim nedense çok canım sıkıldı, belli etmedim.

Pertev Naili Boratav: "Ben, Ülken (Hilmi Ziya) sayesinde folklorcu oldum." "Olağanüstü bir insandı Ülken."

"Benim alanım ne yazık ki ülkemizde çorak!"

"Amatörlerin bilinçsizce çabaları da folklor olarak bilime zarar veriyor."

"Folklor anlamını yitirdi." *(Kesenkes! Katılıyorum bu yargıya.)*

"Folklor denilince akla yalnız halk dansları, halk oyunları geliyor." (Devletler arasında yapılan ekin anlaşmaları hep bunlar üzerinedir: At imzayı! Hiç tehlike ve sakınca yok! Şimdi devlet olarak bir de sözgelimi 1955'lerdeki 'Atonal şairler'i, 'Marjinal şairler'i dış ülkelere mi gönderelim yani? Ya da Cumhuriyet düşünce dünyasında ilk ve gerçek 'sıçrama'yı oluşturmuş İdris Küçükömer'i, müzik tarihimizde besteci olarak çok önemli bir yeri olan İlhan Usmanbaş'ı ya da bir açıdan 'Sünni bir Rimbaud' denebilecek şair Sezai Karakoç'u mu?)

"Kentlinin onaylayacağı öğeler folklor sayılır" deniyor.

Boratav ise "yanlış bir sanı" diyor, "Nasreddin Hoca'nın öyle müstehcen metinleri vardır ki..."

"Görmük" = "Tiyatro": Uygurca.

Metin And: "On beş yıl süreyle aralıksız tiyatro seyrede seyrede bu işten bezginlik getirip bırakmıştım." (Yazın yaşamımızda daha genç iken dahi bıkmış nice adamlar da var ayrıca!)

"Tiyatronun öteki dilleri."

"Bu iki resimde jonklörler tabut labutlara benzer birtakım nesnelerle oynamaktadırlar... Metin okunursa ve bu yılda İran'la savaş durumu bilinince bu resimler kolaylıkla anlaşılır."

"..Işık, bir sanat yapıtı olarak estetikte yeri yokken hem kuramsal hem uygulamada, ışık başlı başına bir sanat olarak düşünülebiliyor. Oysa Osmanlılar bunu en etkin bir biçimde dört-beş yüzyıldır böyle benimseyerek uygulamışlardı." (Sezer Tansuğ da zaman zaman böyle çıkışlar yapar: "İslam'ın Rönesansı!" ya da "Selçuklular'da, Osmanlılar'da resim vardır!" gibi.)

Şu dikkatimi çeker; geçmişteki olayları böyle yontanlar kullandıkları dili de pek umursamazlar. Yıllar önceydi, Halide Edip Adıvar da bir konuşmasında "bir yazar için dilin önemi olmadığı"nı söylemişti. A. Kadir de nedense 'dil'e, 'mil' derdi. Vs.

2 Ocak 1984.

Mehmet Taner'den mektup, 'Yeni Defterler'in telif ücretinin öndeliği ve sözleşmesi gelmiş. Bankaya uğrayarak çeki bozdurdum. Akşam 6'da Seyhan Hanımlar İstanbul'a gittiler, 2000. Ankara'yı sordum 1700.

"Boşluğa asılmış gibi duran ay."

"Ay göğse doğru çevrili."

İlk Osmanlı sikkelerini Orhan bastırmış.

Yakup Ece (ya da Karesili Halil Ece): Eceabat'ta Ece Ovası'nın sonlarında (bir gazyağı ve yol sorunu yüzünden şimdi Gelibolu'ya bağlı, Saros Körfezi'ne yakın) Karnabeli köyünde, yukarda yüksekte. Bir türbede yatar. Ece Baba da derler.

Arkadaşı Gazi Fazıl Ahmet ise Ece Ovası'nın başlarında, Akbaş da (Yalova köyüne yakın) yine yukarda, bu kez iyice yüksekte, bir türbede. Oraya Tekke derler. (Tepede direkte hiç indirilmeyen bir bayrak vardır! Çanakkale Boğazı'nın orasından geçen sefineler, şilepler bayrağı düdük çalarak selamlarlardı. Şimdi bu alışkanlık, tabii bu arada 'tarih' de unutuldu.) Jön Türkler'in bir anlamda yeni adı olan laikler ise ancak Sestos dersek anlayabilirler, yani Aphrodite rahibesi Hero'nun yeri. Marlowe'un Hero ile Leandros söylencesi üzerine yazdığı yarım kalmış şiiri bana 1979'da Ortaköy'e Mina Urgan getirmişti. Byron'un Abydos Gelini şiirini ise hepten unutmuşum. Leandros'un Anadolu yakasındaki Abydos'una şimdi Naraburnu diyorlar. Evet ayrıca Akhilleus'un Leandros adlı bir atı da varmış!)

Şair Nuri Pakdil. (1982 şubat sonlarında ben Ankara'da Mülkiyeliler Birliği'nde kalırken 'edebiyat' dergileri ve yayınları gelmişti.)

3 Ocak 1984.

"Beş yıldır kısa kollu gömlek giyiyor."

Aklıma Aktedron Fikret (Andoğlu) geldi. Yoksulluğunu ve yokluğunu belli etmemek için yaz aylarında dahi pardesü giyerdi; hiç uyumadığı bir odacığı varmış kiralık. (Şair Hayalet Oğuz'un [Alplaçin] ise bir odası bile olmadı. Tezer Özlü Kıral ona 'Çocukluğun Soğuk Geceleri' romanında 'kelebek gibi' der. Hey! 'marjinaller' hey! Nedense ve nerede olursa olsun birbirinizi bulursunuz!)

Erken kalkmışım, karanlık! Karşımdaki pencere ve sağ yanımdaki pencere karanlık ve sessizlik. Baktım masa saati yeşil, sol yanımdaki komodinin üstündeki el feneri de yeşil!

(Kaldığım bu odayı 'yukardan' çizmişim.)

Karanlık yüzünden (o kadar sevdiğim) bahçeyi, denizi ve İstanköy'ü filan görmüyorum.

Seyhan Hanım şimdilerde İstanbul'a varmak üzeredir.

"Eski hamam içinde - Dans le vieux hammam/
Evvel zaman içinde - Dans les temps anciens/
Kalbur zaman içinde - Le crible était la paille/
Develer top oynarken - Les chameaux jouent à la balle"

Develerin bir yıkık hamam içinde top koşturmaları olgusunu düşündüm. Biraz karabasanlı bir düş gibi değil mi? Ya da Sait Faik'in Alemdağ'da Var Bir Yılan'ındaki kimi hikâyeler gibi. -Ama şairlere, hele sıkı şairlere ne etkimiştir bu kitap?- (Sait Faik'in, Cumhuriyet şiir tarihinde, bir şair olarak da, çok önemli bir serüveni olduğu kanısındayımdır.)

İlhan'la öğlen evden çıkmıştık. Yol üzerinde Bobo adlı bir yere uğradık. İsa Çelik'in fotoğrafları sergilenmiş, onlara bakıyoruz. Fotoğraflar Ruhi Su üzerine. Bobo aynı zamanda bir pansiyonmuş. "Hiç değilse tavandaki avizenin örtüsü alınsın!" Öylesine loş.

Muzaffer Uyguner, Şükran Kurdakul'un Şairler ve Yazarlar Sözlüğü'nde bir bölüm ekleyeyim: vurguluyor. (Kendi adıma birşey ekleyeyim: Otuz şu kadar yıllık şiir serüvenim içinde ben en çok Pazar Postası gazetesinde ve Yeni Dergi'de yazmışım, yazdım.)

4 Ocak 1984.

'Deniz altı rüzgârları.'

Sevim Burak, 30 Aralık cuma 1983 tarihinde ölmüş; belki Haseki Hastanesi'nde.

1950'de Ulus Gazetesi'nde 'Hırsız' 'Manken' ve 'Her Şey Beyazdı' hikâyeleri yayımlanmış. 1951'de de Yeni İstanbul Gazetesi 'Dünya Hikâyeleri ve Yarışması'nda (New York Herald Tribüne'le birlikte düzenlenmiş) 'Büyük Günah' adlı bir hikâyesi var.

'İşte Baş, İşte Gövde, İşte Kanatlar' Devlet Tiyatroları'nda 15 yıl beklemiş!

Londra'da kalp ameliyatı geçirmişti; 74, 75 mi?

Perşembe 5 Ocak 1984'te Kuzguncuk camisinde kılınacak namazdan sonra Nakkaştepe'ye gömülecek. 45. İlkokulu bitirmiş. Benden henüz iki-üç yaş büyüktü.

BODRUM'DA BİR KIŞIN GEÇMESİ - III

-Tarihsiz-

Kasım, 'sarı yazlar'. Azmi'nin Pansiyonu denen bir evde, ikinci katta bir odada kalıyorum. Kalkmışım kalktım. Turuncu dışarsı hepten.

Nedense, aklıma,

"Lebbi Bey, Çini Bey, söyle Hindistan Kadına Bizi, babamızın evinden, kovuyorlar" masalı geldi; çağrışımdır. Sabah sabah bir 'nakarat'. Uzak bir yerde de bir başka horoz ona karşılık verircesine (yansılamalı) ötüyor; belirsizlik... İnsan sesi yok daha. Ama az sonra bir kadın sesi! Bir kadınla konuştuğu anlaşılan bir kadının sesi!

İstanköy (Kos) gözükmüyor. Sis varmış gibi. Karşımdaki pencere denize ve oraya bakar bakıyor. Ayakta pencereden.

Sağımda bir pencere daha var perdeli bu kez oradan bakıyorum. Anayola, kıyıya yakın, taze onarılmış eski bir evin iki (kapalı) pancuru ve üç bacası.

Gökte, yukarda bulutlar! Ne güzel bir külrengi.

Ve artık sokaklarda insan sesleri. Bodrumlular uyanmış, uyanıyor.

(Kumbahçe'de, deniz kıyısı boyunca giden anayol üzerindeki o ev iki katlı. Öyle boş durur, kimse yok, giriş kapısı açık.)

Dün akşam, Eylül adlı lokantada Doğan bana birşey söylemek istedi. Borcuna bir çizme almış kendine... Bir büyük rakı; bir pansiyonu işletmek işi varmış, 15 yataklı filan... İyi anlayamadık pek, kulak da işitmiyor. Biz Engin'le Eylül'de yemek yiyorduk.

Yorganı, battaniyeyi toparladım topladım. Giyindim. Bakkala gideceğim. Haydi!

Dışarda siğim siğim bir yağmur yağarmış yağıyormuş meğer. Şemsiyeyi, kara şemsiyeyi almışım yanıma, iyi. Yağmur arttı ben bakkala çıkarken ve bakkalda. Eve dönerken ayakkabılar ıslanmış.

Gazeteleri, dergileri okuyorum.

"Küçükpazar bir çeşit Teksas" "Yaralı öfkeler içinde konuşup duruyordu". "Bizim Küçükpazar'da arkanı böylelerine dönmeyeceksin, anladın mı?"

"New York'un ucuz otellerinde kaldım... Gelecekten korkuyorum... Eskisi kadar özgür olamayacağım... Yeniden kaçırılma..."

"Recep Peker'i ziyaret, 1950'de". Alman Hastanesi'nde yatıyormuş İstanbul'da, Taksim'de.

"Yollar çamur, kurusun da gidelim" diyor Karacaoğlan.

1956'dan bu yana, yirmi dokuz otuz yıldır, şiirdeki, şiir serüvenindeki 'bir şiir akımı', akım mıdır diyedir tartışılır, tartışılmakta. Dikkatimi şu çeker: Kimsenin, yaşlı ya da genç şairlerin onu oluşturan şairlerin şiirleri-

ni okuduğu, boyutları incelediği yok. Ben görmedim.

Döğüşe döğüşe ölmeli imiş. Anadolulu bir şair de; "Çarpışa çarpışa ölmek" diyor.

"Köprülerin yıkıldığı yollardan Ankara'ya gelmişiz." 1922 yılının sonlarında. Ceyhun Atuf Kansu böyle yazmış.

Trajanopolis. Gazipaşa. Trajano bir kralmış.

"Camaltı resimleri".

"Nerde insan?" demiş Fikret, "...resmin sol köşesine doğru bir kadın başı gelip yapıştı...".

"Yakıcı bir sorun" diyor Atilla Birkiye.

Zeyyat Selimoğlu da diyor; "şiirin öyküye yürümesidir."

Dolaştım güneşte. Hava açmış. Postaneye gittim. Giderken Cahit'in oğlu Gündüz'e rastladım yolda. Gündüz, İstanbul'a gitmiş, o yüzden ortalıklarda yokmuş. Benim satranç taşlarımı 'Mavi'ye, Halûk'a bırakmış olduğumdan söz etti. Oynarız oynayacağız.

"Bizim çocukları ürkütmeden sayamazsın."

Aralık gelmiş, ay. Dün deniz kıyısında anayolda giderken eşeğinin üzerinde bir adam gördüm. Eşeğinden inmeden eğilip değneğiyle çöp bidonunda birşeyler arıyordu. Karıştırıyor.

Memduh Şevket Esendal. Bir kadın için diyor: "Bir sandığın üzerinde oturup örgüsünü ördü."

"Bir gün belediyeden geçtin mi karı olur". Bir adam söylüyor bunu, aynı öyküde.

"Sevindim bilmezsin, hey yalnızlık sıkıntısı! Kedi köpek bile yanında adam arar". Bunu da aynı adam söylüyor.

"Beni yollayacak mısın?" Örgü ören kadın bunu yalnızlık sıkıntısı çeken adama söylüyor. "Pencereyi kaldırıp herifin evine girmişler, nesi varsa almış"

1954'de Bodrum'da evinde asılı bulunmuş Mefharet Hanım. Tavşanlı tapu memurunun kızı. Ardeşen'de doğmuş. Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş... Türkü 'altın makas, gümüş bıçak' diyor. Yıkılmış, yakılan şeyler bunlar. Bodrum Hâkimi.

Öğlen Halim Şefik'le Aliko'nun kahvesinde, Yalı kahvesi de deniyor, oturduk.

"İstanköy altı Bodrum
İki dükkân bir fırın
Peynirle zeytin yerken
Kalmadı ağız burun."

Akşam yine Roma spagettisi yaptık, yedik... Güldü ve "biz yok muyuz yahu?" dedi Halim Şefik. Çat kapı, Ayla Hanım gelmiş.

İstanköy'de evler gözüküyor; kıyıdaki ve sıra sıra. İki gün sonra gün dönüyor. Yalnız ocak ayı burada biraz kış olurmuş, oluyor.

"Geçen gece çırılçıplak sahneye çıkan saksafondan sonra dün de bir ut anadan doğma konser verdi."

1990

-.

2 buçuk bakıma, fuhuş dünyasının, yeni Çanakkaleli Melahat'ı olan ve gazetelere göre 'patroniçe' ya da kendi kullanışıyla 'işletmeci' Matild Manukyan'ın; Playboy dergisinden bir gazeteciyle yaptığı ilginç konuşmasını bana Berlin'e Seyhan Erözçelik kesip göndermiş:

Üç denizle üçe bölünmüş akıllı-uslu bir kent olan İstanbul'dan, yalnız nedense gündüzleri biraz büyüyen düz ve bataklık Berlin'e.

Bu arada siyah-beyaz bir 'çıkma' yapıyorum! 'Çıkma' şu: Acaba, Seyhan Erözçelik'in şiirlerini, biraz anladığım için mi seviyorum? yoksa anlamadığım için mi? 'Anlamsız' ya da 'karanlık' diye Türkçe'ye çevrilen 'hermetik', 'Sıkı' diye sıkı olarak çevrilemez mi? öyle çevrilmesin mi artık?

Ve Mustafa Irgat'ın, Turgay Özen'in, Mehmet Müfit'in, Küçük İskender'in, Sami Baydar'ın, Cezmi Ersöz'ün ve Orhan Alkaya'nın şiirleri, ben biraz dizleri kırılmış şiirler gibi ve olarak düşünüyorum. Dize'ye doğru kayılırsa bence daha doğru olur gibime geliyor. Çünkü şiirde 'dize' çok önemli!

Esrar Dede'den beri, böyle anlaşılıp anlaşılmamak üzerinde duruyoruz. Kim bilir kaç yıldır?

Bin yıllık bir koroda çatal matal, çatlak matlak bir *aykırı* ve *ayrı* bir ses çıksın yahu! İyi ya da kötü! Özgün ya da cins! Belki de güzelim Nilgün Marmara'nın şiirlerini ve metinlerini bu yüzden beğenmiş olabilirim. Yani Ayşe Şiir'in, Behramkale'de gördüğü gibi, şiirde de bir 'paçalı horoz' olsun yahu?

Hiç değilse şöyle de diyelim isterseniz: İlk elde kendini ele vermiyen şiir! Hem bakın artık o ahmak eleştiriciler gibi 'anlaşılmayan şiir' de demiyorum. Zaten hiç dememişşimdir de. 'Sıkı' sözcüğü, vallahi tallahi, çok daha iyidir!

Somutlarsak değil, *soyutlarsak* (düşünce ancak bundan türeyebilir), Türkçe'nin üç vazgeçilmez ve sivil şairi İlhan Berk, Turgut Uyar ve Cemal Süreya'dır, bunların adını hiç ikircikiz verebilirim. (Bunların hepsi de biraz 'cumhuriyet'le yaralıdırlar ayrıca ve ama. -Özellikle İsmet Özel'in de adını verebilirim.-

Şu 'anlaşılmamak' yaklaşımında, Cemal Süreya, Turgut Uyar ve İlhan Berk gibi önemli ve etkin sivil şairlerin Parasız Yatılılar'ını 1955 - 1956'dan beri,: İkinci Yeni Akımı'nın metazori çevresinde dönenen ve

çok kısa boylu olduğu için sesini iyi duyurabilmek için iki kez ayağa kalkmak zorunda kalan ve de bu yüzden iki kez de aynı şeyi söylemek zorunda kalan kimi edebiyat eleştiricileri 35 - 40 yıl sonra bile bu durumu idrak edemeyeceklerdir gibime geliyor benim.

Düşünün bir: soruna ve sorunlara öylesine yalan yanlış bakıyorlar ki; sözde Cemal Süreya ile Memet Fuat faşist ve sağcıymış! Bunu diyebilmişlerdir sıkılmadan ve utanmadan!

Sivil Şairleri ve onlara Yeni Dergi gibi bir dergisinde yer veren insanları bir türlü yerlerine oturtamıyorlar. Oturtamıyacaklardır da. Boyunlarında bir kireçlenme mi var yoksa? Valla bilmiyorum.

Berlin'de, Neu Westend'deki evde tutulan defterlere bakıyorum zaman zaman. Ve oradaki alıntıları, benim özel yazışımla 'sıkı düşünceleri'i ya da 'Ren düşünceleri'ni sizlere, okurlara aktarıyorum o kadar.

BİN BERLİN GECELERİ

ALBAN BERG QUARTETT

7 Mayıs 1990 - Pazartesi.

'Bando'mu buralara da taşımışım galiba, diyorum.

Berlin'e, adı 'ayı' lafından doğmuş bu pırıl pırıl eski kuzey başkente ayak basar basmaz; *-yine işe bir yanlış anlamayla başlıyoruz-*, Philharmonie'de oda müziği salonunda, Avusturyalı ünlü bir topluluk olan Alban Berg Dörtlüsü'nden Ayşe Çağlar'la birlikte güzel bir konser dinledik.

Mozart ('Av Dördülü') ile Schubert arasında, Polonyalı bir besteci Witold Lutoslawski'nin (doğumu 1913) ilginç bir yapıtı vardı. (Eve dönünce aynı bestecinin başka yapıtlarını da dinledik.)

Polonyalılar müzikte de iyiler bak çağımızda.

Krzysztof Penderecki'nin Leh Requiem'ini İstanbul'da Selamiçeşme'de soprano Atıfet Usmanbaş ve ünlü besteci ilginç İlhan Usmanbaş'ın anlatışlarıyla biliyordum: Pek bozulmamış Ortadoğu sesleri, Polonya Katolikliği, v.s.

1987'de Penderecki'nin Leh Requiem'i için İlhan Usmanbaş şunları söylemişti:

"Koro (adeta) orkestradır. Genelde 'alafresk'. Fresko'nun kalın çizgileri uzaktan da görülebilir.

Leh Requiem'i aşağı yukarı 90 dakika sürdü. (Yapıtı besteci yönetiyordu.) Yayılan bir yapıt. Yer yer de koro var. Tonal bölümler kısa sürüyor. Bu kısa süren bölümler büyük bir resmin içine yerleşiyor. Yapıt, 'tını' esası üzerine kurulmuş. Ve daha da geniş lekeler halinde renkler.

Derler ki, Penderecki bir çeşit 'başarı ticareti' yapıyor.

Benim anladığımca bu bir freskodur. Katolik ilahileri öne çıkıyor. Kendimizi adeta İsa çağında buluyoruz.

Bana sorarsanız, Hıristiyanlığın bu biçimde müziğe gelişi, Bach'ın Barok Hıristiyanlığı'ndan daha 'sahici'dir.

Kısacası; Ortadoğu'dan gelen birtakım sesler, tınılar.

"Polonya Katolikliği, Bizans'tan, Doğu'dan gelir. Doğu Hıristiyanlığı Ortadoğu kaynaklarıyla doludur. Sağlam saklanmış ve sahici."

SİVİL ŞİİR

21 Mayıs 1990 - Pazartesi.

Artık hemen her gün 'Devlet Kitaplığı'nın (Staatsbibliothek) 'Orient' bölümündeyim. Bir araştırma 'Babalılar ayaklanması." Baba İshak, Baba İlyas, v.s.

Günce'me, daha doğrusu *gece'ce*'me eklemişim: (Geceleri yazıyorum çünkü bunları).

"Mustafa Suphi öğrenime Kudüs'te başlar. Babası galiba orada Mutasarrıf (yani vali ile kaymakam arası bir görev, bir makam)."

Ve 'Sivil şiir', özel olarak da 'sivillik' kavramı üzerinde duruyorum. Biz zaten 1955-56'lardan beri 'sivil şiir' üzre değil miydik?

Evet, gazetelerin İkinci Yeni Akımı dedikleri Sivil Şiir düpedüz bir 'sıçrama'dır (mutation). (Sivil Şiir'in öncüsü olan Cemal Süreya'ya, herhalde parasız yatılı okuduğu için, olsa gerek, gizli sağcı cüce eleştiriciler öfkeyle faşist demişlerdi.)

"Schöenberg'in *Ein Überleben der Warshau* (1947) (Hayatta Kalan Son Varşovalı)".

Berlin'de, *1001 Gece'nin Berlin'i*'nde sinematek gibi çalışan bir sinema salonu var: *Arsenal.* (Arif Çağlar bu sözcüğe 'tersane' diyor, ben 'tophane'.)

Orada Tarkovski'nin Kılavuz (Stalker) ile Andrew Rubilow filmlerini soluk almadan izlemiştim.

Ve *Schaubühne*'de de Marina Zwetasewa'nın yazdığı şiirlerden örülmüş (karşıdevrimci bir Rus, bir aristokrat) bir oyun: *Phoenix.* (En arka koltuktaydık, kapı kenarında.)

Mehmed Kemal, Cemal Süreya için Cumhuriyet gazetesinde "yalnız, kimsesiz" diye yazmış. Belki doğrudur. Yalnız hemen bütün gençlerin Cemal Süreya'yı neden öylesine sevdiklerini pek anlayamamış. Hadi enkazlar demeyeyim ama ihtiyarların tümü gençlerin İkinci Yeni'yi neden sevdiklerini de algılayamıyorlar.

Oysa Cemal Süreya bütün cumhuriyetin en cins ve en büyük 1-2 şai-

rinden biridir. Kısacası Cemal Süreya, -Nâzım Hikmet'le ve Nâzım Hikmet'ten "sonra kesin Türk şiiri durmuştur" gibi ezici çoğunluğun lafı edilirken, -1955-56'larda Ankara'da Pazar Postası'nda beklenmedik bir biçimde kuyruklu yıldız gibi beliren İkinci Yeni Akımı'nın kadın gömleği giymiş bir babasıydı. Sanıyorum hem çağdaşları hem ondan yaşça büyük olanlar onu yerine oturtamamışlardır gibime geliyor.

Benim deyişimle *Sivil Şiir Akımı*'nın, özellikle İstanbul'da geçen ikinci aşamasını ise Memet Fuat (Yeni Dergi) iyi izlemiştir.

YAKIN AKRABA

1974 ekiminde (9 çarşamba, Zürih, Kantonsspital) ameliyattan sonra gözümü açmışım. Baktım başucumda Tezer Özlü'nün İsviçreli arkadaşı Matthias Dalvit. (Zürih'e her gidişimde, 3 kez de bana bir burs sağlayan genç yazar o olmuştu.)

Ya da yoksa başucumdaki Emine Sevgi'nin arkadaşı Joos Heintz mıdır? Zürih Üniversitesi'nde matematik asistanı?

Ona ya da buna; "Lütfen Brockhaus'a filan bakıverin, Heinrich von Kleist'ın *Michael Kohlhaas*'ı nasıl yazılıyor?" demiştim. Bana göre pire için yorgan yakmanın en güzel ve en yetkin örneğidir. Kısacası benzersiz bir anlatı! Bütün dillerde, yazınlarda 'okuma parçası' olabilir.

Evet, bir pazar günü, Van Gölü'nün kıyısında, kendisini gerçekten yakın akraba saydığım Heinrich von Kleist'ın mezarını ziyaret ettim. (Sonraları da bir başka yakın akrabam Rudi Dutsche'yi; 1968 Berlin öğrenci önderlerinden. Bir kilise avlusundaki taşta kendisinin öldüğünde Felsefe doktoru olduğunu yazıyordu.)

29 Mayıs 1990 Salı - Berlin.

Dün akşam televizyonda Dietrich-Fischer- Discau vardı. 65. yıldönümü. Schubert'in Kış Yolculuğu'nu söyledi, 20 şiiri de.

'Atatürk' bir lakap değil midir?

Hamann diyor ne: "Aynı dili konuşan iki kişinin söyledikleri de çeviriye girer."

Gedenkbibl. Helâ: 12.6.90

"Mann 30

UND SCHVAUZ 20X5

7.7.90: Suche junge Boys im Altes zwischen 14 - 20 zum bamsen und blasen.

İtalyanca 'Trabzonunu kaybetmek' kafaca 'üşütmek' demektir.

4 Haziran 1990 - Pazartesi.
Haval gölüne bakan, güzel bakan bir yere gittik. Hava rüzgârlı ve gri. Baltık'ı hatırladım. Polonyalıları hatırladım. Saragosa El Yazması'nı yazan Stanislas Lem. Yeni bir yazar da İVASKİEVİEZ.

10 Haziran 1990 - Pazar.
Durmadan yağmur yağıyor. Barbara'ya kahvaltıya gittik. İzmir'de üniversitede çalışmış Sorgüt de (Solçin) de var, bir de okutman olarak bir Alman vardı.

MEDCEZİR - Gelgit.

Geliyor, geliyor, geliyor

Gidiyor, gidiyor, gidiyor

Pariser Rainer böyle yazmış ve Baltık kasabasında birincilik ödülü almış.

17 Haziran 1990 - Pazar.
Yüzerek geyikler geçmiş buzlar üzerinden Baltık'da. Danimarka.

Angora'ya gittik. Ama Costa'nın yeri daha güzeldi. Bir Yahudi kadın ve Yiddiş müziği vardı orada.

BERLİN'DE BİR (ÇANAKKALELİ) MELAHAT

Devlet Kitaplığı'na (Staatsbibliothek) giderken *sarı* Melahat'a bir baktım sabah. Şık ve pırıl pırıl. Yerinde duruyor kıpırdanmadan. Bewag adlı 'mahzen'in önünde. Grolman + Uhland + Ku'damm!

(Sait Faik'in eşsiz Melahat Heykeli, Tahsin Yücel'in unutulmaz Haney Yaşamalı hikâyeleri geldi aklıma, geçmişten: Daha doğrusu yeniyetmelikten. Ama bana göre, benim İkinci Dünya Savaşı günlerimdeki çocukluğumun çok ünlü Çanakkaleli Melahat'ıdır bu kadın. Ve her gün değişik değişik, koyu, *vapur dumanı,* renkli güneş gözlükleri takışı ise belki de tanınmamak içindir?)

Gençler, özellikle *abazan* gençler, oto tamircileri, torna tezgâhlarında yeni çalışmaya başlamış çıraklar, Demir Ahmet'ten Necdet Uğur'a dek uzanan Fuhşun Altın Çağı'nı ve başa çıkılmaz Fuhşun A'ü Çanakkaleli Melahat'ı, (Metin Kaçan'ın Çukur kullanışıyla) ünlü 'ağır abla'yı bilmeyebilirler.

Tıpkı Meryem Ana gibi ve gerçekten fakir anası Çanakkaleli Melahat, 'Kısa Fuhuş Tarihi' kitabında biraz açındırılmıştır. İkinci Dünya Sava-

şı *karartma* günlerinin ünlü randevucusu Çanakkaleli Melahat'ı, 1970'de Küçükçekmecedeki 'malikâne'sinde bir tartışma sonucu Ceylan adlı bir tombalacı bıçaklayarak öldürmüştür. 'Malikâne' sözcüğünü kullanıyorsam, 'icrayı sanat' eylediği 'yuva' demektir bu.

Yarım saat kadar *pasak* Kurfüsaendamm'daki bankta oturdum. (İstanbul'dayken de *çeyrek ekmek* ömrümün sıcak yaz ayları geceleri Taksim'de banklarda geçerdi. Özel bir bank kültürü mü var bilemeyeceğim.)

Melahat, bu kez, telefon kulübelerinin oraya yığmış içlerinde ne olduğu bilinmeyen mavi torbalarını.

Kalkarken yakından baktım, yine gözlüğünü değiştirmiş. Sandalyeye öyle bir kurulmuştu ki.

Bankta, yanımda oturan, yaşlıca ve konuşkan Alman kadını, Melahat için "Romanyalı galiba bu" diyordu. Bütün 'gariplikleri' Romanyalılara yüklemek! "Hayır, sanmıyorum" dedim. "Alman bu!"

Gece: Televizyonda Yunanlı sinema yönetmeni Kosta Ferris'in Rembetiko adlı filmini izledim. İzmir'den göç etmiş, ut çalan adam, meyhanede şarkı söylerken "Aydın'm Kavakları" diyordu. Ben İzmir'de *(üç-dört aydı, 1950 sonu)* "İzmir'in kavakları" olarak biliyordum.

Yine yağmur başladı, hay!

"Yalnızlığım, dillerini bilmediği radyo istasyonlarını dinleyerek biraz olsun dağıtıyormuş. Dağıtan kim? Kim dağıtabilmiş ki? (İlhan Berk'e bir yaşlı kadın böyle söylemiş Ankara'da. İlhan Berk'in, *Sivil Şiir*'i, Sivil Şairler'i, bu altüst oluşu ya da tersyüz edilişi, aklınca, 'anlamsızlık'a [nonsens] kaydırmaya çabaladığı günlerde. Oysa "şiir, şiirde kalmamalıdır" da diyorduk, diyoruz ve hep dedik 40 yıl boyunca.)

Metin Kaçan, Ağır Roman adlı bir Dolapdere romanında "Şakur şukur sevişmek" diyordu. Cezmi Ersöz de bir yazısında böyle diyor. İkisinden biri ya da her ikisi de, çeyrek Sait Faik olur mu ki?

21 Haziran 1990.

Dahlem-Dorf'daki Devlet Müzeleri'ne gittim. Burada Berlin'de de işimiz gücümüz *Devlet*'le olacak galiba. Kısacası, *Devlet*'ten kimse kurtulamıyacak öyle mi?

Özellikle Almanlar'ın Müseum für Völkerkunde dediği, bizim Etnoloji Müzesi dediğimiz müzeyi, olabildiğince, bir iyice gezdim. Resim galerisini de. Müzeler, Hür Berlin Üniversitesi'nin yakınında. Müzenin arka bahçesinde, Çafe'de oturdum. İlhan Berk'e, 'kadınlar'lı bir kart attım; bu sıcaklarda 'Bodrum'dadır.

Çıktım sokaklara. Dahlem'de, istasyona inmeden, yarımaya benzer

bir bankta oturdum. Bir zaman dalgın dalgın soldaki Arşiv sokağına baktım. *Museum für Deutsche Volkskunde*-Berlin'de bu sokakta olması gerekir.

Kafka'nın Berlin'deyken kaldığı ev ilerde solda, aynı sıra İki katlı ve bahçeli. Benim, pencerelerin üzerindeki (saçak gibi) süsler ilgimi çekti. Dantela gibi. Tenekeden. Ve beyaz.

Ayşe'nin *balkon!* Derince.

Arif'in *kapı.* Biraz içerlek.

Ev, boş bir ev görünüşünde. Kiracılar, sanki uzaktaki bir deniz kıyısında bir küçük Adriyatik limanına dinlenceye gitmişler gibi. (Kafka deyince benim şimdi yitmiş gitmiş Dr. Alakarga başlıklı bir denemem geldi aklıma. Ve bu çok ilginç Karga'yı; farbelalı ve kadifeli olarak da düşünüyorum!)

Gece: 9.30'da piyano çalınan bir bahçe sinemasına gittik. Ufo'da. Amerikalı-Macar Jim Jarmusch'un (bütün filmlerinde 'marjinaller'i ele alıyor, kendisi de öyle olabilir) renkli olarak çektiği ilk filmi. Memphis'te geçiyor (Tennessee), Elvis Presley'in kenti ya da Amerika'ya göre kasabası.

Alacakaranlıkta, Jim Jarmusch'u izlerken çimenlerin üzerinde tavşan yavruları oynaşıyordu. Sonra giderek büyüdüler ve çoğaldılar gibi. Herhalde ablaları, abileri, anaları babaları da gelmişti.

23 Haziran 1990.

Luis Bunuel'in Endülüslü Köpek filmini gördük. Zamanımız az. Film 7.30'da başlayacak. Çok hızlı gittiği için yolda arabada Arif'e;

— "Makine dairesine girme aman" dedim.

— "Nerden bildin? Tam da oraya gidiyoruz!" dedi.

Ve; varınca, arabayı tam makine dairesinin önünde durdurdu!

Biletleri alırken de kıza sordu:

— Bunuel'in Endülüs Köpeği oynuyor değil mi?

— Hayır, Bunuel'in Çölün Simeon'u oynuyor

dedi kız.

Kız, asıl filmi o uzun film sanıyor.

Endülüslü Köpek, bugüne dek hemen her kentte Altın Çağ filmiyle birlikte gösterilir. *-İki filmin çekiliş, çevriliş yılları arka arkayadır.-* Berlin'de ise başka.

Sinema salonunda yine hiç Türk yoktu nedense. Sanat etkinliği, olayları olduğu yerlerde gözükmüyorlar.

İzleyenler yalnız Alman gençleriydi. Bir-iki de Kuzeyli.

— "Berlin'de iyi ki gençler var," dedim.

Jim Jarmusch'dan, bu özgün ve ilginç sinema yönetmeninden konuşuyoruz.

— "İş, bahçe sinemalarına kadar gelmişse, iyidir," diyor...

25 Haziran 1990 - Pazartesi.

Akşamki 'Düşler' filmindeki 'tünel'i, el bombalarıyla donanmış köpeği yeniden düşündüm. Köpek sürekli olarak hırlıyordu, saldırgan da, insanın paçasına paçasına doğru.

'Cenaze' ise kendisinin ölümüydü. Bando!

Kurosawa, bütün İkinci Dünya Savaşı boyunca ve sonrasında savaşla ilgili birşey söylememişti şimdiye kadar. İlk kez bu filmde söylüyor.

Benim aklıma Kafka'nın Birinci Dünya Savaşından hiç söz etmemesi geldi. Bir tek şu var: Galiba Romanya'ya doğru giden bir tren, iki ihtiyar karı koca ayrılıyor. Koca karısının gıdısını okşar. Bir tek bu var.

Ve Sait Faik. Bir hikayesinde bir çingene kadına "Koca! Koca!" dedirtir. Türk hikaye tarihinde böyle 'koca! koca!' kullanılışı bu kadar galiba.

Ve güneyde bir adamın yaşlı anasına 'karı' demesi de var. Kadının yüzü gözü isler içinde. Ve bir de matrak birşey: Can Yücel'in "Türk karı kuvvetleri".

Ve Kemal Fikret Arık'ın derste 'karı-koca' demesi. Medeni Kanunu, Aile Hukuku'nu anlatırken.

Dün bir ara, bit pazarına doğru gittim. İki üçkağıtçıyı dün görmüştüm. Baktım ikisinin yanında Yugoslav tipli bir kadın da var.

Maurice GODELİER.

'AİTFENDOS : AYS

(Efendi) Fatih'in paranın üzerine ilk yazdığı.

27 Haziran 1990 - Çarşamba.

Varlık'a ilk yazımı gönderdim.

Çantayı aldım, hafif ve ucuz (19.95 DM). Kılgın olacak benim için.

Baktım Eray Erdoğan, Seyhan Erözçelik, Nuray Gündoğan mektuplar yazmışlar.

Orient'te oturmuş bunları yazıyorum.

'Ağaç mantarı' ve 'çopur suratlı'. Kızgınlıktan böyle söylüyor.

Amerikan Kitaplığı'na gittim. Dergâh Ansiklopedisi'ni ve Büyük Larousse Ansiklopedisi'ni karıştırdım.

Hava sıcak bugün.

Dün yanlışlıkla Doğu Berlin'e gittim. Brandenburg Tor'a kadar. Alan kahve olmuş, ama ben herhalde DM geçmiyor diye orada oturmadım. Aynı otobüsle yine Batı Berlin'e geçtim. Gümrük memuru (Batı'nın değil de, nedense Doğu'nun) pasaportumun üzerinde durdu. Kent asık suratlıymış gibi geldi bana ve temiz değil. Kalın koyu renkli taş duvarlar. İnsanlar yine nedense ezik görünüşlü.

Devlet doktrinlerinden çekinirim ben, çekiniyorum.

29 Haziran 1990 - Cuma.

Doğan'la Yabancılar Polisine giderek oturma izni aldık.

MELAİKE : CİBRİL - Vahy meleği
MİKAEL
CABRAİL (Gülmez)
İSRAFİL
AZRAİL
HAUS AM CHECKPOINT CHARLIE
Friedrichstr. ile Kohlstr.'nin kesiştiği
PARANIN GİZLİ YAPISI
Sosyalizmin insanları çocuklaştırması: TRİEBSTRUCTUR des gelbes.

30 Haziran 1990 - Cumartesi.

"BAŞTA CİNAYET VARDI. VE CİNAYETTEN PARA DOĞDU.

Doğu Almanya'da girişimci ruha sahip kişilerin olmayışını, Batı Alman markı taşıyan arabalardan hiçbirisine soygun yapılmamış olmasında da görmek olanaklıdır.

Tanrı, herkesin arkasından bakılırsa, ilk girişimcidir. Böyle bir soygun olması gerekirdi."

1 Temmuz 1990 - Pazar.

WALDHAUS (Ormanevi). Yemek yedik. Yerken sivrisinekler ısırdı bizi. Biz o güzel yerde yemek yerken onlar da bizi yediler. "Zıkkımın pekini yesinler!"

Waldhaus'a gitmeden önce, Kreuzberg'de 'deli danalar gibi' Altenburg lokantasını aradık. Barbara oranın "bahçesi var" demiş.

2 Temmuz 1990 - Pazartesi.

Doğu Berlin'e geçtim. Brandenburg Tor otobüsüyle. Bu kez gümrükçüleri bütünüyle geri çekmişler. B. Tor'da indim. Yürüyerek Brandenburg kapısına geliyorum. Duvar taşları satılıyor, 20 DM'den başlıyor. Güzel camların içine konmuş. Boy boy.

Yeniden Batı Berlin'e geçiyorum. Reich binasının arkası. Burada da hiç gümrükçü yok. Batı'dan nedense akın akm öğrenciler geliyor.

Ve Kurfürstendamm otobüsüne biniyorum. Kulturforum'da indim. Devlet Kitaplığı'nın Orient bölümü. Bu satırları orada yazıyorum.

DYLAN THOMAS

"Bir sabah erken, sessizlikte"

1944. Galler Radyosu'nda yayınlanmış Under Milkwood.

Laugharne kasabasında tepeye, koruya kasabalıların taktığı ad. MİLKWOOD. Tepe LLAREGYB. Eski bir Johs' Hill, doğurganlık tepesi.

Ve Dylan Thomas orada LAUGHARNE'de yatıyor. Unter dem Milchwald.

3 Temmuz 1990 - Salı.

ANDREJ RUBLYOW - Rusya, 1966-169

Andrej Tarkovskij (1932-1986)

Kino Arsenal. Welserstr.

"Freunde der Deutchen Kinematek e. V."

Bizim Türk Sinematek Derneği'nin filmleri ne oldu gerçekten?

İvan'ın Çocukluğu - 1962 Rusya.

Solaris - Stanislas Lem'in romanı.

NOSTALGHİA - İtalya 1983

Evet ilk kez bir devletin iflas ettiğini gördüm. "Bir devletin iflasını görmedim diyemezsin artık!"

Yemekte geçti bu konuşma.

— Ben 'kapanmak' diyorum. Sözgelimi, 'Osmanlı - İmparatorluğu kapanırken" derim. Gümbür gümbür! Kapıların sesli olarak kapanışı gibi."

Leyla dün divandan düşmüştü. Neyse ki bugün iyi. Güzel güzel ağlıyor. Sesi geliyor odama.

Önce Amerikan Kitaplığı'na uğradım.

Sonra Devlet Kitaplığı.

Sonra Doğu Berlin'e gittim. Unter der Linden boyunca yürüdüm.

Karşı dönüş. Trafik berbat ve karışık. Meçhul Asker Anıtı'nın önün-

de dondurma yiyen bir subay. Nöbetteyken. Fotoğraf çekilirken gülümseyen askerler.

Döndüm yine.

Doğu'daki Devlet Kitaplığı'nın önünde kitaplar satılıyor. Gümrükten geçiyorum. Yine kimse gözükmüyor.

Binaların bakımsız oluşu yine gözüme çarptı.

HALK POLİSİ yazıyor bir polis arabasında. Benim silah gibi gördüğüm şey başkaymış. Ama bellerinde büyük bir tabanca var.

Akşam gazeteden öğrendim. Yeni istasyonlar işletmeye açılmış.

4 Temmuz 1990 - Çarşamba.

Kafka bir kumaş olarak düşünüldüğünde akla kadife ve dantel geliyor. Dahlem'de kanapede otururken aklıma bu geldi.

5 Temmuz 1990 - Perşembe.

Gülsen ve Sinan ve oğulları Deniz Fişek. Gülsen ve oğlu cumartesi İstanbul'a gidiyorlar. Deniz benim resmimi yaptı.

Sibirya'yı trenle geçmişler bütün.

Ömer Uluç'tan konuşuldu. Vivet bir akrabasında kalıyormuş.

Yağmur yağıyor.

FARBELA.

Ayakkapları LEİSER'den almışım.

Almanya'nın yeni adı tartışılıyor.

Bir İngiliz'e soru: 'Milkwood'un cinsel bir anlamı yokmuş!

Gök-börü - Grey Wolf

Popoviç (Sırp) "Neden Türkler, Fransız kültürüne, Sırplar da Alman kültürüne yönlenmiştir?"

"Ancak sapa yolları seçerek var olabiliriz. Herkes keseden gitse, sadece bir kişi gideceği yere varırdı ancak." Felsefeci Münster Hans Humenberg söylemiş bunu.

O tam o sırada Başbakan Helmut Kohl'a benzeyen bir güvercin geçti. Abullobut.

"İşte o sapa yolların labirentleridir kültür." (Ben olsam 'harita' derdim.) (Hatta 'atlas').

IRMAK GEÇER MERAK.

Barbara ile Ayşe sergiye girdiler.

8 Temmuz 1990 - Pazar.

Joachim Metzger, karısı, Ayşe, küçük Leyla ve Arif öğleden sonra 2'de buluştuk. Güneye doğru gidiyoruz.

Kleist'ın intihar ettiği yeri, o oteli geçtik. Ada.

PFAUENİNSEL denilen adaya geçtik.

MEİEREİ diye bir yere vardık. Horozlar, tavuklar, kazlar, ördekler...

Max ile Maurice adlı iki at. Ahırın yanında da düzayak bir ev. Bu ev çok hoşuma gitti. "Ben de bu evde oturmak isterdim" dedim.

Joachim'in karısı satranç oynamak isterim dedi.

Joachim konuşurken, Fransız gerçeküstücülüğünün bir yanlışlık olduğunu söyledi. Birinci sınıf, ikinci sınıf gerçeklikler olmazmış?

Ve yine akşam, vapura binerken bir tavuskuşunu gördük, mor.

11 Temmuz 1990 - Çarşamba.

Akşam üç Yugoslav geldi. ZLATOMOVİR POPOVİC'in adını biliyorum. Geçenlerde tanışmıştık. Onunla yazar Selimoviç'ten ve Andriç'ten konuştuk.

Bana RADOVAN SAMARDZİC'in adını verdi, Belgrad'da rektör aynı zamanda. 1- Süleyman und Rokselana 2- Mehmed Pasa Sokolovic.

"Doğunun Birincisi" Ayşe dedi.

gerade aus! - ilerde!

Gece, H.V. HENZE'nin 1. Senfonisini ve Oda Sonatını dinledim

"Sommerworkshop in Berlin" başlığı altında. SCHAUSPİEL ALS RİTUEL. Anmeldug TransMedia

Tuncel Kurtiz - Daniela Ohlsen. Goethestr 67/a 1000 Berlin 12 (03) 312 4 53 79

Henze dinledim geç vakit. Garip. Tuhaf.

12 Temmuz 1990 - Perşembe.

Akşam 8'de Arif'le KAİSER-FRİEDRİCH- GEDACHNİS-KİRCHE'deki IGOR STRAWİNSKY (1882-1971) konserine gittik. Hendel Str.

Konseri *Hochschule der Künste-Berlin* düzenlemiş. Şef Peter Schwarz idi.

Önce CANTATA

Soprano, tenor, kadınlar korosu, iki flüt, iki obua, İngiliz kornosu ve viyolonsel

Peter noster (1926)

Ave Maria (1934)

ve benim asıl dinlemek istediğim IN MEMORİAN DYLAN THOMAS (1954).

Tenor, yaylı çalgılar kuarteti ve dört trombon.

Dylan Thomas'ın şiiri güzeldi, babasının ölümü üzerine yazılmış.

Messe'e kalmadık, çıktık. Soprano Claudia Barainsky ve tenor Clemans Löschmann idi.

Sonunda KAGEL dinledim. Aklıma Edgar Varèse geldi. 1957 Amerikalar. Faruk Güvenç'in pazar plak konserleri. E. Varèse'in İonisation (Hatta Prof. Hüseyin Avni Göktürkü bu plak konserlerinde gençlerle birlikte bulunuyordu. İlginçti çünkü kendisi Milli Emniyet müsteşarıydı.) (Eski Adalet Bakanıydı, Niğde milletvekili. 1957 seçimlerinde seçilememişti.)

"ÇIRILÇIPLAK, BAŞIBOZUK AMA UYGARCA"

18 Temmuz 1990 - Çarşamba (Bir atlayış!)

Kulturforum'daki sarı renkli Devlet Kitaplığı'na giderken; Ku'damm'a, Ku'damm'ı Uhland'la kesiştiği o noktaya, oraya artık iyice yerleşmiş (Çanakkaleli) Melahat'a, onun heykeline uğradım yine. Ne yapılabilir, elimde değil!

Bewag adlı bir mağazanın önünde, tam. Çöp torbalarıyla barikat kurmuş gibi. Öyle hiç kıpırdamadan duruyor. Bir sandalyeye kurulmuş olarak. (Berlin'e mayıs başlarında ilk geldiğimde, Üniversite kitaplığına gitmiştik 'geniş omuzlu' Arif Çağlar'la. Vakit azdı. Kitapları aramak üzre içeriye girmiştik. 'Magasin' yazıyordu kitapların bulunduğu *soğutulmuş*, yerde. 'Mahzen' sözcüğü 'mağaza'dan geliyormuş. Ya da tersi.)

Deftere yazmışım:

"Eskiden, küçük Asya denilen, ama şimdinin bu 'uslu coğrafya'sındaki gençlere, daha doğrusu 'şiir toplumu'ndan sayılabilecek kimi genç şairlere 1955- 56'lardaki Ankara şiir olayı şöyle özetlenebilir belki: Evet; *Çırılçıplak, başıbozuk ama uygarca!*

Cemal Süreya da, İlhan Berk de, 'zamanımızın bir şairi' olan Sezai Karakoçda, Turgut Uyar da parasız yatılı okumamışlar mıydı okullarda. Evet; şiir ve özellikle de şiir dili altüst edilmeye başlanmıştı o yıllarda.

a'cılardan 'bir adam' çıktığını duyacak mıyım? Yoksa hepsi de tatara titiri mi?

Bir Akşit Göktürk'ün bende çok ayrı bir yeri ve değeri var. Benzersiz bir insan denebilir mi ona?

Eylülde Berlin'de Philharmonie'de bir müzik festivali haftası var. Afişleri şimdiden asılmış. Ve sevindim de: Bir gençlik orkestrasına Güs-

tav Mahler adını vermişler! *Kindertotenlieder*'i de çalacaklar. Orkestra şefi ve besteci olarak (Ahmet Soysal'ın, Turgay Özen'in ve Mustafa Irgat'ın kulakları çınlasın!) Pierre Boulez de katılıyormuş. Edgar Varèse'in Amerikalar'ı da çalınacak. (Ben, ayrıca, Bulgar Varèse deyince nedense Prof. Hüseyin Avni Göktürk'ü de anımsıyorum, çünkü 1957'de -*bu kez başka bir yapıdaydı*- Faruk Güvenç'in plak konserlerinde onu karısıyla birlikte görürdük biz öğrencilerin arasında pazar günleri. İlginçti çünkü Prof. Hüseyin Avni Göktürk eski adalet bakanıydı ve o zamanın Milli Emniyet Müsteşarıydı - yani bugünkü M.İ.T. karşılığı!)

Ve Alman Şehir Operası, Polonyalı besteci Krzysztof Penderecki'nin *Kara Maske*'sini sahneye koyacak (eylül sonu ile ekim başında.)

Metropol'de de Christian Hoyos Balesi var.

Hemen hergün gittiğim Devlet Kitaplığı'ndan çıkarken HAUS DER KULTUREN DER WELT adlı bir prospektüs aldım. Kapağını çeviriyorum: Bir eski yazı, Arapça, hat... Bir açıkoturumda, panel ya da seminer de diyebiliyorlar, Ömer Erzeren de konuşacakmış, Taz'da muhabirlik gazetecilik yapıyor. 'Autor'. İstanbul'da Kuzguncuk'ta oturuyormuş.

Zaman zaman uğradığım Gedenkbibliothek'in öteki adı Merkez Kitaplığı (Zentralbibliothek). Orada gazeteleri, dergileri okuyorum. Nurten Deniz'e, Beylerbeyi'ne kart yazdım; onunla çocuklara, Su ve İz'e, binlerce selam gönderiyorum, babaları Engin'e de.

Sessiz bir kitaplık burası, iyi okunabiliyor, çalışılabiliyor. Sabah Bismarcstrasse'den aktarma yaptım ve Mehringdamm!

Helânın duvarında şunlar yazıyor: (Helâda oturup da kapıda yazılanlara, yazılara ya çizilen resimlere bakmayan herhalde vardır bu dünyada. Ben bakarım. Sanırım yalnız Berlin'de değil, New Orleans'da da böyledir, Yoknapatawna'da da (mecazi), Gulag'da da (yine mecazi).

AJF

Antifa + Jugend + Front!

AUSLANDER REİN!

Rheinlander raus!

Auslander bleisen.

Nazis vertreiden.

Werr Weer ist BADULE?

Bu gece Bayer 3'de, bir televizyon, Alban Berg ve Anton ('von' silinmiş mi nedir?) Webern'in yapıtları, çalışmaları çalınacak. (Üçüncü adam Arnold Schönberg yok nedense. -Yeri geldi: Schönberg de, Strawinsky gibi Türkiye'deki İkinci Yeni Şiir Akımı olayına etkimişti, başlangıçta.)

Bu arada Alper Ersoy aklıma geldi. *Kara* dergisini çıkaranlardandı. 1987'de nisan ya da mayısta Gergedan dergisinde çıkan Ubormatingo il-

ginç ve matrak bildirisini Kadıköy vapurunda derleyenlerdendi. Nedense, Kara'da 'liberter' sözcüğünü kullanıyorlardı. Galatasaray İngiliz Konsolosluğu'nun arkasında Aynalıçeşme'de ben İbrahim Yılmaz, Hasan Aydın ve Melih Yürüşen'le yıkılmak üzere bir evde otururken bir arkadaşıyla birlikte gelmişti. Sorular soruyordu. O zaman 18 yaşındaydı. Garip bir rastlantı: Benim iki yıl oturduğum Manço Apartmanında olmuş bu iş. Sokağın eski adı Sormagir idi.

Geçerken, Nollendorf'taki Flohmarkt'a uğradım; Almanlar 'pire pazarı' diyor. Türkler ise biraz uzaktaki ve güneydeki 'uslu coğrafya'da, eski Küçük Asya'da 'bit pazarı' diyorlar. (Yıllar önce Zürih'te de böyleydi, üç yıl (kış bir yana tabii) cumartesi günleri Zürih Gölünün kıyısında, Bürlikplatz'da kurulan 'pire pazarı'na giderdim. 'Kuriositemarkt'a da perşembe günleri giderdim, Limmattal caddesinde. Oranın set gibi biraz yükseltilmiş sahnesi vardı. Evet her perşembe bir konser de verilirdi. İsrailli bir kızın şarkı söylediğini, İsviçreli bir köylünün ağız mızıkası çaldığını anımsıyorum orada. Ortada, yazısını Max Frisch'in yazdığı düz ve güzel bir anıt vardı.

Nollendorf'teki 'pire Pazarı'ndaki dükkânlar hep tren vagonları içindeydi.

25 Temmuz 1990 - Çarşamba.

Savigny Platz çevresinde:

Dr. Şefik Hüsnü'nün önerisiyle Berlin'e gelen Vedat Nedim Tör.

Celal Yalnız (Sakallı Celal).

Sadık Ahi (Mehmet Eti). (Nazım Hikmet'e hemen hemen ilk siyasal bilgileri verenlerden: İnebolu'da, 1921.) Spartakist eğilimli.

Nurullah Esat Sümer.

Mustafa Nermi.

Mümtaz Fazlı Taylan.

Vehbi Sarıdal.

Nizamettin Ali Sav.

(Nedense deftere Şevket Süreyya Aydemir, İsmail Hüsrev Tekin ve Burhan Belge adlarını da yazmışım. Nedenini bilmiyorum.) Ethem Nejat adı da var bir sayfada.

O zamanlar Berlin'de Osmanlı İmparatorluğu elçisi Halil Rifat Paşa var.

Ve Alman Spartakistlerden: K. Liebkneckt, R. Luxemburg, F. Mehring, C. Zetkin..

25 Temmuz 1990 - Çarşamba.

Mustafa Irgat ile Turgay Özen'den mektup geldi.

ALFRED HRDLİCKA "Der Anschul Anschluss".

ALTEN MUSEUM.

Staatliche Museen zu Berlin.

Platz der Luftbrücke'deyim. Gedenkbibliothek'e gideceğim.

Saat 14.30.

Tegel (über Friedrechstr yazıyor U/6)

Evin yakınlarındaki Steubenplatz parkındayım. Yanımdaki bankta iki yaşlı kadın var. Onların yanındaki bankta da iki kişi, belki karı - kocadırlar. Adamı gözlüklü görünce, nedense, evlilerdir diye düşündüm. Biraz güneş açtı. Karşıdan evlerine gidenler geçiyor.

26 Temmuz 1990 - Perşembe.

Nidalar kuşağı!

Özellikle Türklere, düşünsel birşeyler söyleyince *nidalar, ünlemler* çıkarıyorlar. Karşılık vermemenin yolu bu galiba yeni. Hele konu siyasal ya da toplumsal ise.

Berliner Zentralbibliothek'e vardım doğru.

'Tarih ve Toplum' dergisinin temmuz 90 tarihli sayısında Hümeyra Özbaş diyor. "Uzun zaman kalkmayan bir tabut... Alacaklılar haciz koymuştu."

Kahire'de, sonra İskenderiye'de yaşadı.

Gece, 'Zitty' dergisine bakıyorum. *Illustrierte, Stadtzeitung.* 14. Jahrgang mit Programm von 26. Juli bis 8. August. DM 3 -

2 WOCHEN GESAMT - Berlin

Behramoğlu'nun Sosyal Yayınlardan çıkan Şiir Antolojisi'ni karıştırıyorum. 'Gerçekötesi' deyimini kullanmış Oğuz Atay İkinci Yeni Akımı için (Sivil Şiir). İlginç.

Benim için de; 'acılı', 'acı çeken', 'araştıran' 'ayrı' ve 'aykırı' ve de 'özgün' diyor Behramoğlu. "İsmet Özel üzerindeki etkileri eskilere uzanır" da demiş. 'Düşünen'i de ekler.

Parasız Yatılılık (Sivil Şiir Akımı: 1956. Rastlantısal Sıçrama. Kakışım [Dissonance]. *Logaritma. Atonal. Yeni Dergi. Memet Fuat.)*

"Çırılçıplak bir Türkçe".

"Edebi dünyada varlığı bilinen büyük bir liman şehri: Sapa."

334 - 333'te Makedonya kuşatmış. Ptelameos üs olarak kullanmış.

George Benn: Küçük Asya Arkeolojisi.

"Eski Mısır döneminin moda olduğu dönemde geçiyor (Roma'da).

Paralar, uzun zaman Ptolemeos etkisinde o bölgede.

Paranın bir tarafında Zeus, bir tarafında İsis. Yazı ve tura yani. Priena.

Yunan dünyasında İsis. İsis yanlılarının siyasal partisi. Yunan kültürünün dışında bir olay. - CARL SCHNEİDER. -

Diogenes: Önemli bir kentin insanı olmak o insan için övünç kaynağıdır. Küçük şehirler kuşatıldığında korkunç bir olay olur.

Diogenes der ki (alaylı), Ya da bir filozof: Dev gibi şehir kapıları inşa etmiş olan Myndos'lulara! "kapıları kapayın da, şehir kaçmasın!" der.

Sinoplu Diogenes, kelbidir (sinik, köpeksi). Çok yaşamıştır. Mezar taşında bir 'köpek' resmi vardır.

Kelbilik: "Her noktada bir kaçış bulabilen bir düşünce biçimi".

Öbür tarafa gidiyoruz.

Myndos'ta Apollon kültü. Rodos'un etkisi de var.

TERMARA şehrinin büyük kapıları için İstanköy'e geçiş.

Memnon Bodrum'u yakıyor Büyük İskender'in eline öyle geçmesin diye.

'Geniş omuzlu' demek Platon.

Aslında, Dostoyevski'nin Batı Batı diye çevrilen yapıtının adı YAZ ÜZERİNE KIŞ NOTLARI değil midir? Dostoyevski Köln'den Fransa'ya gider, trenle oradan geçerken "Almanlar'ın köprüleri, katedralleri iyi, güzel. Ama bizim de edebiyat dergilerimiz ve semaverimiz var!"

Ve Dostoyevski, Fransız gümrükçülerinin, Alman gümrükçülerinden farklı olduğunu söyler.

Exterminateur - XIII - Lat. Ecclés

Littér. Qui extermine. L'Ange (cit. 7 et supra) exterminateur. ..Rage, fureur exterminatrice.

N. - Hercule, exterminateur des monstres et des brigands

28 Temmuz 1990 - Cumartesi.

Akşam Pro 7'de Guilio Pdntecorvo'nun *Queimada* filmi (1969) var. M. Brando, Evaristo Marquez.

23.00'te de ZDF

Vincent von Gogh *(Lust for Life)* Vincente Minelli.

"SİVİL ŞİİR"

Bir Berlin Güncesi

Bir de Berlin Gececesi

"Saksonya Ormanı? ya da "Saksonya Ormanları" bir caddeye dönüşmüş olabilir mi Berlin'de?" "Strasse"!

Berlin - Paris arasında bir telefon konuşması:

— "Ben kesin 'Sivil Şiir'den yanayım! Sivillikten!" diyorum.

Güzin Dino:

— "Evet ama *sivil*'in çok anlamı var!"

— "Biliyorum."

1944-45 yıllarında Taksim'de Sakızağacında (Ağa Cami, tramvay durağı) otururken; evin haberi olmaksızın Dolmabahçe'de caminin arkasında, Cumhurbaşkanlığı motoru Acar'ın (o sıralarda Cemal Süreya'da oralardaymış ama o Akar diye anımsıyor; Cihangir, Tavukuçmaz Sokağı) bulunduğu yerin yanında derin denizde, denize girerdik 'Sivil' olarak! Donsuz! (Sivil Şiir'in 35 - 40 yıldır peşindeyiz, zaten derken, sivilliğin bu anlamını da içeriyorsun değil mi?)

(Türkiye'de, 1955-56'larda, allak bullak oluş ya da tersyüz ediliş ya da kılçıklı Akımın o zamana kadarki askeri anlayıştaki şiirlerin paslı demirden kapılarını gümbür gümbür! kapatıp; "çırılçıplak, başıbozuk ama uygarca" anlamlarındaki sivilliğin çığırını açtığı düşüncesindeyim. [Evet; Cemal Süreya, Sezai Karakoç ve İlhan Berk... yaşamının ayrıntısında bile sivildiler çünkü.]

(Dr. Alakarga - Kafka' sözcüğünün bir küçük kurcalanışı - Almancası 'Dohle' = Küçük karga - Hiciv olarak da: Siyah kadın çantası - (Jack) Daw - 'Corvus Moneduca'-)

— "Bunları Paris'e gelirsem, orada ayrıntılarıyla ve karşılıklı olarak konuşuruz! Cemal Süreya çok büyük bir Sivil Şiir adamı değil miydi sizce de?"

Shakespeare oyunlarını, Shakespeare'in yaşadığı günlerde saatlerce ayakta izleyenlere de 'sivil' deniyor.

'Zivil'

Almanca, 'ehven', 'orta fiyata' da 'zivil fiyat' deniyor.

Alman askerleri kendilerinin dışındaki insanlara 'sivil kimseler' diyor.

Bir gün yaşlı ve geveze bir Alman kadını, büyük oğlunun doğum gününü kutlamaya gidecek, yanında tanımadığı bir adam:

— "Aslında oğlum bilmez, babası Rus'tur. (Irzıma geçildi bir kez. Ayrıca ırza geçilmek o kadar kötü birşey değil!) Hem oğlumun babası da bunu bilmez ha!"

'Mort civil' = Elkoyma, hakların gaspedilmesi.

'Zivil' = 'Mülki'.

'Medeni Cesaret'.

'Medeni Nikah'.

'Hukuk Mahkemesi' - 'Hukuk Mahkemesi Usulü'. (Siyasal'da bunu da okumuştuk).

'Zivilstand' = Şahsi Hal.

'Zivilstands-Beumte' = Nüfus memuru!

- Askerin karşısındaki sivil katmanlar.

'Sivil Haksızlık' = Cezalandırılması yasalara göre olanaksız.

Sonra, 'sivil' = *Barbarlığın tersi!* ve,

Çırılçıplak.

Başıbozuk.

Özel bir biçimde olmayan giysi.

Uygar.

21 Mayıs akşamı yine Ayşe Çağlar'la Philharmonie'de büyük salondaki konsere gittik. Her yer dolu. Orkestrayı Vladimir Ashkenazy yönetiyordu.

Önce Alban Berg'in 'Orkestra için 3 Parça'sı çalındı (Op. 6).

Sonra yine Alban Berg'in 'Yedi Şarkı'sı

ve BRAHMS'ın '1. Senfoni'si.

Konserden çıktıktan sonra, yolda, Ayşe Çağlar'la 'modern' müzikten (ve de düpedüz 'köylüler'den) konuştuk. Verilen arada da bunu konuşmuştuk.

Evde Arif Çağlar'a, Belleten'de yapılmış o yanlışlığı söyledim. (Arif Oruç, 1921, Eskişehir, 'Yeni Dünya' adlı gazete.)

Alakarga: Dappled grey. (Külrengi, gümüşi).

Rook: 1 - Ekin kargası.

2 - Hilekar adam.

3 - Satrançtaki ruh.

'Sivil Polis' = Geheimpolizist

'Sivillik' = Adam(s) - Eva(s). Kostüm.

"İki Sivil Şairin İzmir Günleri" adını koydum, öyle gönderdim.

Su ve İz Deniz: Beylerbeyi - İstanbul. Kart attım onlara, deniz kıyısına Boğaziçi'ne.

Altın saçlı Nahit Hanım'a. (Fıratlı) da.

Özay Erkılıç, Turgay Özen, Mustafa Irgat, Ramazan Üren..

Dobruca'dan gelmiş Karesi'ye. Yakup Ece'ye yukarısı, Gazi Fazıl'a da aşağısı. Tımar olarak. Tımar merkezi 'Orşil Köyü'(?) tente bezlerinin dokunduğu tezgâhlar. Barbaros Hayrettin Paşanın babası Yakup Beğ'in asıl yurdu Ece ovası'dır.

"Tabutlar Danzig'e kadar götürülmüştür."

Ve gidip (Çanakkaleli) Melahat'ın yerinde durup durmadığına baktım. Yerindeydi.

Foucault ne diyor? "Gemisiz toplumlarda düşler tükenmiştir."

(Ağustos 1990)

BERLİN

12 Ağustos 1990 - Pazar.

Karanlık Su ya da Karasu : Moskova.

Şöyle bir haber:

"Berlin. 14 Nisan (1909) (özel)

Buradaki askeri ateşe binbaşı Enver Bey (ilerde Enver Paşa olacaktır) yola çıkmadan önce Berliner Tageblatt'ın temsilcisine şunları söyledi:

"Aldığım habere göre İstanbul'da söz konusu olan bir devrim değil, kimi birliklerin azınlık tarafından *plansız bir şekilde* kışkırtıldığı ve bazı sivillerin de katıldığı *kötü yönetilen şanssız bir askeri isyandır.* Elbette olay uzun vadede planlanmış ve temelde Genç Türklerden daha Genç Türkçü, son büyük hareketten daha reformcu *'İtilafçı' partinin eseridir.* Din ve politikanın belirsiz bir karışımından oluşan, herhangi bir pratik amaçtan yoksun, devlet düzenini altüst edip huzursuzluk yaratan bir harekettir. Zaten hareketin *ölümcül* bir yapı içermesi de buradan kaynaklanıyor."

Morgenblatta

Arbeiter Zeitung

Wien, Dönnerstag 15 April 1909

DAS ENDE DER JUNGTÜRKEN (Genç Türklerin Sonu)

Fr. Mortel - Son derece önemli.

Alm. Tödlich - Can çekişen.

İng. Mortal - Ölümle sona eren.

ÖLÜMCÜL - FANİ : MORTAL TRANSİTORY

Berlin'de ilk tramvay 1881'de: Elektrikli tramvay.

Fransız Michel Serres, Diogenes'i ilk clochard'lardan biri der. Büyük İskender gölge olur. Serres, 'derviş' demiş olsa daha iyi olurdu bence.

Mergis (Prof. kadın, 'derviş' dememin anlamını sordu. 'Derviş' bir iltifattır.- dedim.)

Ziya Paşa'nın ölümü 1890.

Namık Kemal'in 1880.

Ragıp Paşa:

"Görmedik hiç peşîman olup avdet edeni

Avlanur kim var imiş mülk-i ademde rahat".
"Bir giden bir dahi gelmez acep ne hikmettir
Âlemi rahata benzer gibi iklim-i adem".
Dixi et salvavi animim mean (Söyledim ve ruhumu kurtardım).
QUAL - İşkence, acı...
Im Anfag war die Tat (Başlangıçta eylem vardı).
Goethe - Faust 1764 - 1790
ARKWRİGHT - Eğirme makinesi
CARTWRİGHT - Dokuma makinesi
post festum - iş işten geçtikten sonra
1927'de partiden çıkarılan Troçki, 1929'da da Rusya'dan çıkarıldı. (İstanbul, Büyükada).
Bakunin, anarşist sosyolog. 1814 - 1876. Bern'de öldü.
1840'da Berlin'de felsefe okuyor.
Japonya, Amerika, İngiltere, Belçika, Fransa, İspanya ve İtalya. (Napoli ve Floransa).
Plekhanov - 1856 - 1918.
1880'de Avrupa'ya gider. 37 yıl İsviçre'nin Fransızca bölgesinde.
JAKUBİ (Yakup'un Adından): Terörcülük yapan eşitlikçi demokrat bir dernek. Bütün aşırı ve köktenci siyasetçilere böyle denir. JAKOBEN (Jacobin).

13 Ağustos 1990 - Pazartesi.
Devlet kitaplığı. Saat 10.50. Büyük boyutlu defterler getirmişim yazmak için.
İDAİON - Boğallı kalesi (bigalı ya da Buğalı) Çamyayla.
KOİLA (Eceabat)
Ece Limanı.
Bahçeli köy - Bahşi köy.
YALOVA DERESİ - Akbaş limanında gemiler demirleyebilir, 1915 savaşları sırasında Akbaş limanı çok kullanıldı. Hero'nun kalesinde eski bir Bektaşi tekkesi var.
SKYLAX: Hem Myndos'lu (Gümüşlük köyü, Bodrum) bir kaptan, hem coğrafyacı.
AKDENİZ BOĞAZI. Piri Reis, İstanbul Boğazı'nın 2 misli. (61,8 km).
Lord Byron Naraburnundan denize atlar. 'Abydos Gelini' şiiri. CHERSONESE KATALONYALİLAR var Gelibolu'da. (Mine Gaulnier'in kitabı!)
Halil Ece (Yakup Ece ya da) bir Türkmen reisidir. Ama Dobrucalı.
Kitab-ı Bahriye 1526.

18 Mart 1915 CEVAT PAŞA emrinde. 24 Mart'ta işe başlayan Limon von Sanders.

Çıkartma Çıkarma: 25 Nisan 1915.

AUSTRALİAN AND NEW ZELAND ARMY CORPS (ANZAC)

8/9 Ağustos 1915'te Mustafa Kemal Bey grup komutanı olur.

19/20 Kanun I 1915 gece ANAFARTALAR. 'Evvel'.

8/9 Kanun II 1916'da Seddülbahir'den çekildiler. 'Sani'.

"Belki de bizim insan olarak hayatımız (geceleyin) bir ormanda sessizce yürüyen bir kaplanın kafasından geçenlerdir" (Borges mi?) 'Geceleyin'i ben ekledim.

CÜNEYD - ABU'L - KASIM (? - 910 Bağdatlı mutasavvuf:

SUFİLERİN REİSİ.

Bir de kurnaz bir sergüzeştçi var CÜNEYD adında. Aydın - Oğulları'ndan (Bir İzmir Beyi)

Tayfur. Burgaz. Ulgardere. Pazarlı. Fındıklı. Kavaklı (acaba Kavak köyü mü?) Bayırköy. Galata. Burhanlı.

ECE BEĞ - Dobrucalı. Orhan Gazi zamanı. Süleyman Paşa'nın fütühatı. Karesi beylerinden. Şeyh Bedrettin'le akraba. Gelibolu Yarımadası'na ilk ayak basan komutan. Geliboluyu alıyor. Ece Beğ'in mezarı, türbe olarak Ece Ovasında bulunur. (Karnabeli'de tepenin üzerinde. Ece Ovası'nın sonunda.) Timar merkezi Orşil köyü. *Kara nebeğlü.* Donuzcalı. Eksamil köyü.

XVI - XVII. yy.larda donanmayı hümayunda kullanılan tentelerin dokunduğu tezgâhlar vardır Ece Ovasında. (Maydos pamuğu).

Sezai Karakoç'la İsmet Özel, insan haklarıyla ilgilenmezler.

ELAİOUS kenti.

İ. Ö. 480 *Serhas* köprüsü. Abydos ile İdaion arası. Yani Bigalı Kalesi ile Naraburnu arası. *Serhas - Xerxes.*

ELA DENİZİ - Helles - Pontos.

Elaioeis - Zeytinli (?)

Şimdi Elaious kentinin üzerinde Çanakkale Şehitleri Anıtı var.

ELA - BOĞAZ. ve ELLADA - BOĞAZHİSAR.

Dün gece ERNST KRENEK konuşmuş televizyonda. Sabah Ayşe Çağlar söyledi. Brochhaus Riemann'a baktım. 1900'de Viyana'da doğmuş, Mahler'in kızıyla evlenmiş. Franz Schreker'in öğrencisiymiş, Ona da baktım: 1878'de Monaco'da doğuyor, 1934'te Berlin'de ölüyor.

Zwölftontechnik.

Jas Jazzoper - JONNY SPİELTAUF 1927

13 Ağustos Pazartesi gecesi.

Carlos Saura'nın 'Annemiz Yüz Yaşında (festivalde bu adla oynamıştı) 'Annemiz 100 Yaşına Basıyor' - *Mama wird 100 Jahre alt.* İspanyolca adı 'Mama Cumple 100 Anon'. 1979'da çekilmiş film.

Geraldine Chaplin, Amparo Munoz, Fernando Fernan - Gomez

"Ne aile!" diye yazmışım deftere.

Birdenbire ut çalan bir adam. Taş plak. Farsça söyleyen bir adam şarkıyı, ut çalarak.

Uçurtma uçuran bir Fernando, *İkarus* olmak istiyor, ister. Düşer ama hep. "Bugün biraz olsun havalandım" der "yine de!"

İki kez boynunu kırmış.

"Önemli olan ağırlık merkezi" diyor yine de. "Evet, neredeyse uçacaktım"

Film bir bando müziğiyle başlar ve bir bando müziğiyle de biter. Uçmak peşinde bir adam.

Ben filmi izlerken Ayşe'ye "Abdülhak Şinasi'nin Fahim Bey'ine ne kadar benziyor" dedim.

Sonra, Fernando'nun ara sıra gittiği, garip ışıklı bir mağarası da vardır.

Anne bir türlü ölmez. Bizim eski İttihatçılar gibi.

21 Ağustos 1990 - Salı.

Yağmurlar yine Berlin'de. Ama hep geçici.

Önce Schloss Str.de Antika Müzesi'ne gittim. Mısır Müzesi'nin karşısında. Müzeyi gezerken Ekrem Akurgal ile Ömer Uluç geldi aklıma. Eski Yunan vazolarına, yontularına bakıyorum ve bakarken.

Ve tabii gelmişken karşıdaki Mısır Müzesi'ne de gittim. Kalabalık, yağmura karşın çok kalabalık. (Ayrıca yaz ya, çok turist grupları var. Japonlar kaldırımda.)

Mısır sanatının gece sanatı olduğu, Eski Yunan sanatının da gündüz sanatı olduğu düşüncesini, vargısını düşündüm yeniden ve bir ara.

Berliner Merkez kitaplığına geldim ve.

Öğleden sonra da Devlet Kitaplığı'na geldim, vardım.

'Le Monde' okuyorum aşağıda, girişte.

"Dégénérescence et bains-douches"

23 Ağustos 1990 - Perşembe.

Berlin'de, bu düz bataklıkta banklarda geçen bir roman tasarlıyorum. Polonyalı bir çırak, annesi Türk, babası Yahudi. Berlin'de bir kaçak! Zaten

içeri şehre girince bir sorun olmuyor. Bu yüzden biraz da Jiddiş dili biliyor. Kadın ve ailesi bu yüzyılın başında Beyaz Rusya'dan gelmiş. Ve babası bir Kazak, annesi Moldav. Yani ordan oraya savrulan insanlar. Kimi akrabaları da Akdeniz'in altındaki, İskenderiye'de yaşıyor, yaşarmış. Adamınsa Oder kıyısında yaşıyor köylü ailesi.

Önce Gedenkbibliothek, sonra Staatsbibliothek.

Hava açtı, güneş. Pardesü fazla gelecek, ağır geliyor. Güneşte, dışarda ders çalışanlar var kitaplığın önündeki çimenler üzerinde. Bunlar öğrenci ama belki de sigara tiryakileri de olabilir.

Stradella
Telemann
Corelli
Händel
K. Stamic
'MUSİCA PHİLHARMONİCA PRAGENSİS'
(CSFR) çalıyor bunları.

Ben Riemann'ın ünlü ve sıkı sözlüğüne bakıyorum Marian Anderson için. Alto bir ses, çok kalın ve Amerikan zencisi.

24 Ağustos 1990 - Cuma.

Gece Ernst Krenek'in Stradella... vs.sini dinledik. Flüt. Akşam şair Gültekin Emre telefon etti.

25 Ağustos 1990 - Cumartesi.

M. Heidegger - trampet
en arkalarda
ve kısa boylu

Heidegger otobüste rastladığı hocası Husserl'e selam vermiyor ya da görmezlikten geliyor.

Heidegger'in Van Gogh'un postallar resmi üzerine bir çalışması. Kendi postalları mı Van Gogh'ın yoksa başkasının mı? (Sonraları Erenköy'de Sena Adalı'nın evinde bu resmin bir kopyasını görecektim.)

Wittgenstein - Flüt
Einstein (Tektaş) - Keman
Wagner - Lut
Nietsche - Piyano
ANDREJ TARKOWSKİJ (1932 - 1986). Andrej Rubljow filmi.

Bu akşam; 'Tendre Poulet' 77 Fransız. Philippe de Broca. Annie Girardot, Philippe Noiret oynuyor.

23.15'te Pro 7'de

Elena et les hommes (F) (56) Jean Renoir. (Weisse Margeriten)

İngrid Bergman, Mel Ferrer, Jean Marais, Juliette Greco (bir zamanların J. Greco'su ne güzeldi. Kalın ve güzel bir sesi de vardı. Kendilerine 'egzistansiyalist' diyen siyah gömlekli ve kırmızı kravatlı ve dar pantolonlu gençlerle birlikte düşünülürdü. Geçenlerde onun başka bir filmini izledim; yeni. Çaptan öylesine düşmüş ki, o kadar olur. İş yalnız yaşlanma filan da değil.

Elena dul bir Polonyalı bir prensestir. Paris. 14 Temmuz.

Vladimir Horowitz; SBF 3'de (radyo)

Radrennbahn Weissensee

14.00 2 - Tagen - Open - Air - Festival

TİNA TURNER

JETHRO TULL

Die Toten hosen (pantol)

José Ferrer - Toulouse Lautrec

Çekoslovak Sokolları

Fin Yüksek Halk Mektepleri

Vildan Aşir Savaşır

Paris'te Cohn - Bendit: Zengin bir ailenin çocuğu.

Regis Debray + Danıştay üyesi

L. Ferlinghetti.

Rudi Dutchke. Felsefe doktoru. 'Yakın akraba' mı?

"Şiddet, insan aklının gerçekleşme biçimlerinden biri" (mi?)

Metin Kaçan, 'Ağır Roman'da "şakur şukur sevişmek" de diyor.

— Almanlar sevişmeyi de yasaklarlardı. Sözgelimi "kocam bana cinsel şiddet uyguluyor" da diyebiliyorlar.

Oysa. "Kolera'da (Yani Dolapdere'de) karı koca kavgalarından sonra güzel sevişirler."

L. Ferlinghetti 1990'da İstanbul'a geldi.

Şöyle yazılmış: "Onikiton müziğinin öncüsü CHARLES IVES. Kuramcıları da J. M. HAUR (1883 - 1959) ile Onikitonculuğa damgasını vurmuş olan Schönberg'dir."

(Rastlantısal Müzik) 1950 Yıllarında Batı'nın çeşitli ülkelerinde (ABD, Almanya, Fransa, v.b.) uygulanmaya başlayan bir müzik yazma ya da bir seslendirme yoludur."

IANNİS XENAKİS (Yunanlı).

JOHN CAGE

P. BOULEZ

KARLHEİNZ STOCKHAUSEN

SKALKOTTAS - 1943'lerde filan öldü. Schönberg'in öğrencisiydi. 1934'de Atina'ya döndü. Galiba Atina Operası'nda ikinci keman çalıyormuş.

Vedat Kosal - Piyanist

Sayfanın altında şunu da yazmışım. (Gel de işin içinden çık!) 'SKALKOTTAS' - 1949'da öldü. 1930'larda Berlin'de Schönberg'in öğrencisi olmuş. 1933'te Atina'ya döndü. (1904 - 1949) Viyana'da değil de, Berlin'de öğrenci. İlk adı NİKOS.

İRFAN - GNOSİS

SYMPHONİE FÜR BLASER (1947)

SİNFONİETTA (1948)

36 Griech. TANZE für Orch (1933 - 36)

VİOLONCELLOKONZERT (1938)

Dissonanz (lat. dissonantia)

Konsonanz

Diaphonia

Discordantia - Diskordanz

KOMMA - Grıech - ABSCHNİTT

Mauricio Kagel. KAGEL

Luciano Berio

Hildegard Behrens - 1937.

SİEGFRİED BEHREND (19.11.1933 Berlin). Duyduğuma göre Polonyalı bir kadınla evlenmiş ve kötü bir besteci olmuş. Oysa gerçekten iyi gitar çalardı. Karısı (1963) Belina. 'Xenographie'

Sonunda, yıllar sonra buldum. HEİNRİCH ISAAC (1450 - 1517). Ona bir şiir adamıştım 1954 - 55'de. O zamanki adıyla Ankara'da çıkan Seçilmiş Hikayeler Dergisi'ne göndermiştim. Tabii yayınlanmadı. (O dergi şiir de yayınlıyordu).

Tarık Seden - Gedenkbibliothek'teki genç.

CARLOS SAURA. 'Mama Wird 100 Jahre Alt' (Anne Yüz Yaşına Basıyor)

— Ne acaip bir aile!

Fonda hep bir bando müziği var. E!, Franco zamanı. (Franco galiba 1977'de öldü.)

Ut çalar, ut çalınıyor. Taş plakta Farsça. 'Uçurtmalı bir Fernando'. (O dayı hep İkarus olmak ister. İkarus olmak kim istemez ki?)

— Bugün biraz olsun havalandım!

Uçmayı denerken iki kez boynunu kırmıştır ya da bacağını.

— Önemli olan ağırlık merkezidir! diyor yine de.

— Evet, evet, neredeyse! handiyse! uçacaktım!

Ve yine bando müziği. Pıs-ya-ra-ram!

II Teil:

Uçmak isteyen bir adam.

FERNANDO'NUN BİR MAĞARASI DA VAR.

ECE OVASI. Çanakkale Boğazındaki Akbaş'tan (mitolojideki adıyla Sestos, yani Hero'nun yeri) Saroz'daki Ece Limanı'na kadar uzanır.

Tente, branda bezlerinin dokunduğu tezgâhlar var; Donanmayı Hümayun'un tenteleri. Maydos pamuğu bugün bile pamuk piyasasında aranır. Maydos'un yeni adı Eceabat'tır.

Barbaros Hayrettin Paşanın babası YAKUP BEĞ'in asıl yurdu ECE OVASI'dır. (Bütün yazları benim çocukluğum, yalınayak, burada geçti. Annemin köyü Yalova [Yalıkabat] orada ya.)

Timar merkezi Orşil köyüymüş eskiden, herhalde Bolayır taraflarında. Donuzcalı ile Ersamil köyleri de bu Gelibolu yarımadasında ama yerlerini bulamadım.

Ece Beğ ya da Halil Ece Bey ya da Yakup Ece, bu bizim atamız DOBRUCALİ imiş. Şeyh Bedrettin dedesiyle de akraba.

Neden bilmiyorum şöyle yazılmıştır: Ece Ovası timar olarak Ece Bey'e verilmiş. Yukarısı Gazi Fazıl'a timar olarak veriliyor. (Oysa, şimdi Gazi Fazıl'ın türbesi Ece Ovası'nın başlangıcında Akbaş'tadır. Ece Baba'nın türbesi ise Ece Ovası'nın sonunda Karnabeli'de bir tepede.

ALİ BABA

BABA YUSUF

KALENDER BABA

ECE BABA

(DAĞ BABA)

1.244 metre - Çanakkale Boğazı'nın en dar yeri. Kilitbahir'le Çanakkale arası.

Sivli (Yolağzı)

Turşunköy

Uzundurlu (Uzunlu)

Bahşi köy (Bahçeli köy) (Kumköye taşındı).

Kumköy

Keçili (Kumköye taşındı bu da).

Yalıkabat (Denize yakın ya. Şimdiki adı Yalova)

ARDİTİ STRİNG QUARTET (GİACİNTO SCEİSİ)

Takyiddün Mengişoğlu - *Von Mises takımıyla birlikte gelir.* 1933 - 1939. UYGULAMALI MATEMATİKÇİ.

SKOLİMOWSKİ (1936) POLANSKİ (1932) KAVALEROWİCZ (1922) A. VAJDA, - 1927 ACHE UNA DİAMANT (1958) (Küller ve Elmaslar).

Ece Ayhan'ın ilk kez eksiksiz yayımlanan güncesi, yalnızca şairin iç ve dış yolculuğunun dökümünü içermekle kalmıyor: Bir o kadar da, yakın dönem kültür hayatımızın dinamik ve doruk bölgelerinde sağır edici bir nabız gibi yüksek sesle çalışıyor.

Ece Ayhan, Türk edebiyatının asi İsa'sı.

ISBN 975-363-12-

9 789753 631242